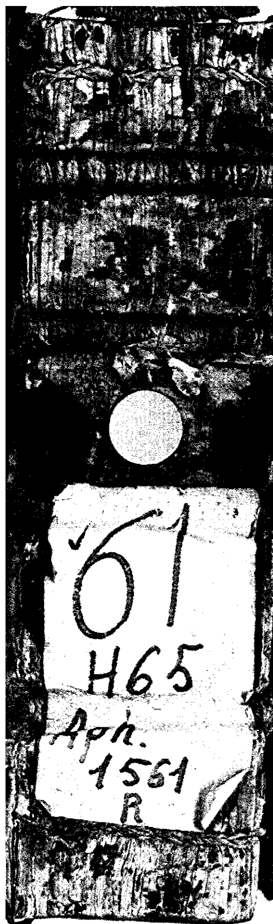

61
H65
Aph.
1561
R

Dia 5 de marzo de 1827.

á H.E.R.V.A.S.

Lectus fuit ego liber

HIPPOCRATIS APHORISMI,

Id est, selectæ maximéque ratæ sententiæ, interprete Guglielmo Plantio Cenomano.

GALENI IN EOSDEM Commentarij septem, ab eodem Plantio latinè redditi, & annotationibus illustrati.

EX SECVNDA INTERpretis recognitione.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM Rouillium, sub scuto Veneto.

1561.

CVM PRIVILEGIO.

Extraict des lettres du priui-lege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy, est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, *Hippocratis aphorismi cum Gal. commentariis ex versione Gulielmi Plantij medici è Græco in Latinũ, cũ annotationibus eiusdẽ in aliquot aphorismos. Et denuo correcti, adiecti atq; emendati ab ipso autore.* Et faict defences de par ledict Seigneur à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre ne distribuer, en ses païs, terres & Seigneuries ledict liure, ainsi corrigé & augmẽté sans le vouloir & consentement dudict Rouille: sur les peines contenues esdictes lettres de priuilege: & ce iusques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & datte que sera paracheuee la premiere impression: & outre veut & entend ledict Seigneur qu'en metant par bref le contenu esdictes lettres au commẽcement ou à la fin de chacun desdictz liures, que cela soit de tel effect, force & vertu que si elles estoient en leur original signifiees à chacun des Libraires, Imprimeurs, & autres cõtreuenans: comme plus-à-plein est contenu esdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à Fontaine Bleau L'an de grace 1560.

Par le Roy à vostre relation.

Signé de Vabres:

Et seelé du grand Seau, en cire iaune, à simple queüe.

IOANNI FERNELIO MEDICO EXIMIO GVLIELMVS PLANTIVS S.

*

TSI non ignorabam fore multos qui nostrum laborem frustrà post tot interpretes susceptum esse, atque inutilem minimèque necessarium ducerent, nec defuturos qui reprehenderent etiam & cauillarentur, ipséq; mihi conscius erã quàm parũ pro impensa opera emolumenti & laudis reportarent, qui ex vna lingua in alteram aliorum scripta transfunderent: mea tamen semper fuit ratio, atque ita in animum induxi meum, vt post primos artium & disciplinarum inuẽtores Græcos, ij mihi imprimis laude digni viderentur, qui meliore quadam natura præditi, disciplinísque

& philosophiæ studio exculti, quæ à Græcis accepissent excolerent faceréntque meliora, aut ab illis excitati noua ipsi ad hominum vtilitatem conderent. Deinde eos etiam nō parum de suis mereri crederem, qui peregrinarum linguarum cognitione instructi, fideliter & purè quātúmque res ipsa pateretur latinè veterum monumenta interpretarentur. Qui verò nec ipsi per se quicquam ad hominum aut tuendam aut excolendam vitam inuenirēt, nec aliorum laboribus vti vellent, sed aut contemnerent aut riderent, eos in illud genus quod est ab Hesiodo tertio loco positum hominum inertium nec vlla reipublicæ parte vtilium referendos esse putarem. Hæc tamen sola causa non fuit, quamobrem hoc maximè tempore græca latinè reddenda susciperem, sed aliæ multæ & graues causæ ad id me impulerunt. Primùm tacita quædam indignatio & dolor quòd medicinæ parenti Hippocrati sua non constaret dignitas in eo præsertim opere, quod totius artis quoddam est veluti promptuarium, ipsius præcipua continens capita. Deinde diutius ferendum non videbatur quòd quum multis Leoniceni versio suspecta meritò ad hunc vsque diem esset habita, vt potè deprauata & corrupta multísque locis parùm fidelis, nullus tamen ex professo instaurandam, aut nouam cōdendam suscepisset, sed in suis scriptis alij emēdationes quasdam edidissent, alij enar

enarrationes in aphorismos Hippocratis scribere professi, bonam commentationis partem consumpsissent in castiganda versione. Quos viros præstitisset, siquidem inemendabilis Leoniceni videbatur versio, nouam ipsos scribere: aut si instaurari poterat, suppletis quæ desyderabantur, & correctis quæ deprauata erant, eam interpolare & renouare multo fuisset melius. Hæc fecerunt vt ad nouam aphorismorum Hippoc. interpretationem accingeremur, in qua quid præstiterimus alios iudicare malumus quàm hîc pluribus prædicare. Fideliorem omninò & paulò latiniorem esse nullus meo quidem iudicio negauerit qui diligenter & beneuolè legerit. Adnotationes etiam in locos obscuriores partim in margine adscripsimus addito minore asterisco, partim in libri finem reiecimus, quoties scilicet in margine maiusculus occurrit asteriscus. Fuisset autem hoc loco abs lectoribus erratorum quæ inter imprimendum admitti solent deprecanda venia, nisi Gulielmus Rouillius nobilis typographus, vt homo est publicæ vtilitatis studiosissimus nullis pepercisset sumptibus, vt quàm humanitus fieri potest emendatissimum & nouis characteribus elegantissimè conformatum opus veniret in manus hominum. Tibi verò docte Ferneli hanc ingenij nostri fœturam nuncupare visum est, non quòd ea aut ad nominis celebritatem egeas,

(es enim libris editis clarißimus) aut ad lectionem, qui Græcè calles & Græca legere mauis: sed quia & ex ea ratione qua præceptori discipulus debet aliquid, & priuatim etiam alijs nominibus me tibi obligatum esse sciam: tùm etiam si fortè labor noster tibi probabitur, fructum ipsius amplißimum cepisse me putem. Vale.

* GAL

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS PRIMVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

*

I.

Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρέοντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Vita breuis, ars longa, occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile. Nec verò sat est suum fecisse officium, nisi suum quoque ægrotus, suum astantes faciant, sintq́; externa ritè comparata.

Quòd hæc oratio siue vnus sit aphorismus siue duo, procœmium sit totius operis, pro confesso habetu r apud omnes ferè ipsius interpretes. Quid verò sibi Hippocrat. tali procœmio velit, dictu difficillimum est. fortè id ipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius cõsiderauerimus. Quòd itaque vitam dixerit breuem artis comparatione, constat inter omnes ferè libri explicatores. Artem verò ipsam hac ratione arbitror longam putare, tùm quia omniũ ferè operationũ particulariũ occasionem habeat momentaneam, & ob id captu difficilem : vt nemo eam internoscat, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus : tùm verò quia ex duobus instrumentis ad artes inueniendas necessariis vnum, experientia scilicet, offensatrix sit & periculosa, alterum, per rationem iudicium haudquaquam facile existat, sed siquid aliud, maximam habeat difficultatem. Est volucris occasio, quia materia circa quam ars versatur, fluxa est. Corpus siquidem nostrum mutationibus est obnoxium, neque à causis externis tantùm, sed etiam ab internis facilè alteratur. Experientia verò periculosa, propter materiæ dignitatem, non ob eiusdem mutan-

dæ

dæ facilitatem. hæc enim occaſionis volubilitate momentanea continetur. Iudicium autem ſi quis (quæ mea eſt ſententia) pro ratione accipiat, conſtat profectò ipſam eſſe difficillimam, quum ad hanc vſque ætatem ambigua permanſerit: ſi verò, quo modo Empirici nonnulli, per iudicium intelligat de rei euentu iudicationem per experientiam, ſic quoque conſtat eam maximè eſſe perplexam. Sed libri auctorem dogmaticum eſſe toto oſtenditur opere. Atque ita prior proœmij pars ad hunc locum terminatur. Secundam ſcribit non quaſi pronuntiet, ſed conſulat hoc modo, Nec verò ſat eſt, ſuum feciſſe officium, niſi ſuum quoque ægrotus, ſuum aſtantes faciant, nihil adhæc rebus externis officientibus. quorum verborum vis eſt eiuſmodi, Si placet eorum quæ in hoc libro ſcribuntur explorare & examinare veritatem, non modò medicum ipſum oportet omnia ritè gerere, ſed & ægrum & miniſtros, nec eſſe præterea quod de rebus externis queri poſsis. Prior itaque pars orationis hoc vnum ſummatim complectitur, vita breuis, ars longa. nam quæ ſequuntur reliqua artem longam eſſe de-

monſtrant. poſt quam ſecũda pars quoddam veluti conſilium continet vel quoddam pactum cum iis faciendum qui librum lecturi ſunt, & de eo ſententiam laturi, quaſi ita diceret, paciſcor vobiſcũ & ſpondeo quæ dicturus ſum omnia vera eſſe, modo nihil à medico, ægro, miniſtris, aut externis peccetur. Sed quidnam ſibi vult, dum ſtatim initio libri breuem eſſe vitam ſcribit, ſi cum artis magnitudine conferatur? nam & hoc ipſum quærere ab initio propoſueramus. Sunt qui volunt id egiſſe Hippocratem exhortãdi hominũ cauſa ad artem ſedulò exercendam. Nonnulli contrà dehortandi gratia. Quidam veluti eorum animos periclitandi & internoſcendi cauſa qui vel gnauiter vel ſecus in arte eſſent verſaturi. Alij cenſent cauſam attuliſſe quamobrẽ oportuit ſcribere cõmentarios: quidã addunt, aphoriſticos. Sunt & qui hoc ſermone velint ipſum cauſas reddidiſſe, propter quas hæc ars ſit coniectatrix. Alij quod de cauſis contingat medicos fine ſuo fruſtrari. Verùm ij (vt à poſtremis incipiam) nihil omninò ad rem dicere videntur. Quæ enim eſſe poſſet doctrĩna, aut digna Hippocrate ſententia, ſtatim initio operis docere

cere, vel quòd ars quædam cõiectatrix sit medicina, vel quòd eius frustremur fine, siue id nostra accidat ignorãtia, siue artis magnitudine fiat? Sed vel verba illa, Nec verò solùm oportet suũ fecisse officium, nisi idem ab ægrotante quoque & ministris fiat, vnà conspirantibus rebus externis, contrarium omninò demonstrãt. Hæc scribere eum magis deceat, qui profiteatur omnia quæ continentur hoc libro vera esse, quàm qui ob multas causas fateatur se propositum finem non attingere. neque enim dixisset, Nec verò solùm oportet, sed post illa verba, Vita breuis, ars longa, occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile, statim subiunxisset, Sed & medicus ipse delinquit, & ægri & eorum ministri. Sed nec illi qui dicunt voluisse auocare à studio medicinæ, quum diceret vitam breuem esse, artem longam, videntur cõsentanea proposito dicere. Nã extremę esset demẽtiæ, conscripta commentaria simul tradere posteritati ad vitæ vtilitatem, simúlque initio statim non à legendo solùm atque discendo quæ scripseris dehortari, sed ab arte vniuersa cuius tute doctrinam profitearis, abalienare. Qui verò voluisse aiũt, homines

homines ad artē maiore studio capessendam excitare (neque enim aliter longam ipsam, breui tempore totam perdisci posse) ij etsi veri aliquid dicunt, mihi tamen videntur proœmium nec viri sententia dignum nec iis quæ scribuntur hoc libro satis congruens reddere. quemadmodum & qui arbitrantur hoc genus sermonis fuisse ab Hipp. vsurpatū eorum tentandi gratia qui ad artem accederēt. Etsi enim verum est quod à Platone quoque est traditum, hac maximè via periculū cuiusq; animi fieri qui artem quamlibet sit percepturus, si magnā & difficilem eius perceptionem ostenderimus, mutuis tamen id colloquiis non per librum agi solet: cum eo quòd præsenti cōmentationi cōgruere non videatur. Siquidem proœmiū debet iis quę toto libro scribenda sunt, consentaneum esse. Nisi fortè velit Hippo. omniū primos esse legendos aphorismos, atque ideò libri principio communem fecerit de vniuersa arte sermonē, quo ostendat non omnes pro arbitrio tam longam artē medicam posse discere, sed illos duntaxat quibus & ad discendū tēpus abundè suppetat, & adsit ad eā rem apta idoneáque natura. Et vt omninò probabile

appar

appareat, hanc totius artis cōmunē præfationem esse, non tamen protinus sunt reprehendēdi, qui causam explicasse aiūt Hippocratem, cur commentari de re medica oporteat. Præmisit autē ei libro qui de Medici officina inscribitur, omnium quæ tota arte leguntur commune proœmium, quemadmodum in eiusdem libri expositione demonstrauimus. Quicūque igitur vel cur genere docendi aphoristico vsus sit, vel omninò de re medica scribēdum sibi esse duxerit, causam in proœmio attulisse volunt, ij profectò mihi cæteris rectius sentire videntur. Nam & genus doctrinæ aphoristicū, *vt pote omnes rei proprietates paucissimis verbis circūscribens, vtilissimum iis est qui breui longam artem docere volunt: & velle deniq; suas propterea cōmentationes literis mādare, quia vita sit breuis, si eam cum artis longitudine cōferas, ea demum mihi ratio scribendi iustissima esse videtur. Nemo enim nostrum queat eandem artem inchoare simul & absoluere, sed satis videri debet, si quæ multorum annorū spatio maiores inuenêre, iis velut per manus acceptis posteri addāt aliquid, nósque ita aliquando artem absoluamus. Nam vel

Aphoristica doctrina veluti seminariū medicinæ.

propter

propter horum alterum, vel vtrũque mihi videtur tali vsus esse prooemio, ac si ita scripsisset, Quandoquidem artis magnitudo vitam superat humanam, adeò vt ab homine quantúuis diligenti ac industrio nequeat & inchoari & ad finẽ vsque perduci, propterea operæprecium fuerit, quæ quisque didicit, ea mandare literis, & eo scribendi genere posteritati tradere quod rerum docendarũ naturam omnem exactè & breuiter & apertè explicet. Longã porrò artem esse ostendunt verba sequentia, Occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile. quasi ita diceret, ideo vita breuis, ars longa, quia & occasio volucris & experientia periculosa & iudicium difficile. Propterea enim etiã ars longa, quoniam occasionem agẽdorum habet admodum volucrem, hoc est angustissimam & vix temporis momento durantem. Adhæc cũ duo sint inueniẽdorum remediorũ instrumenta, ratio & experiẽtia, hæc periculosa est, illa difficilis, quoniam non cuiuis innotescat. Atque singula hæc quàm vera sint, facilè paucis ostendere licet. Occasio enim volucris est propter materiæ circa quam ars versatur fluxum & inconstantiã, puta corporis quod

contin

continenter fluit & momento temporis mutatur. Experiētia verò periculosa materiæ etiā dignitatis ratione. Neque enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria artis medicæ sicuti aliarum sunt materia: in quibus multifariam citra cuiusquam offensam licet quid possis experiri, & circa eam materiā ad theorematum meditationem & confirmationē versari. quod in lignis fabri lignarij faciunt, in coriis coriarij. Ligna enim & coriū si malè tractando labefactauerint, nullum inde cuiquam imminet periculū. In corpore autem humano ea tentare quæ nō sunt experientia cōprobata, periculo non vacat, quum temerariæ experientiæ finis sit totius animātis internecio. Quinetiam iudicatio (quæ certè ipsa est ratio, quòd tanquam arbitra quædam de iis quæ gerēda sunt cēseat & iudicet) difficilis & rara inuentu res est, miniméq; vulgaris, vera certè quidem illa ratio. quod sectarum multitudo & opinionū diuersitas in arte medicinali facilè ostendit. neque enim si veritas esset inuentu facilis, tot ac tanti viri in ea quærēda occupati, in tam cōtrarias sectas fuissent vnquam dispertiti. Verùm Empiricis non videtur ratio dici iudiciū,
sed

ſed eorum quæ per experientiam inuenta ſunt auxiliorum quidam delectus & diiudicatio. Nam, vt verum fateamur, hæc difficilis quoque res eſt & rara inuentu, quũ poſt multa remedia adhibita ægrotanti, quoddam ex iis in cauſa fuiſſe dicitur vt melius peiúsve habeat, vt ſi exempli cauſa is benè dormierit, deinde vnctus fuerit, poſtea emplaſtrũ adhibitum, deinde clyſter iniectus, vel ſponte naturæ ſecuta fuerit alui deiectio, poſtquam comederit, & tales cibos ſumpſerit, & poſt hæc omnia ſenſerit iuuamen aut nocumentum, non facile inquam dictu eſt quodnam ex iis quæ circa eum ſunt geſta, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur de cauſis omnibus iudicium perdifficile. Iam itaque ſermonẽ totum in pauca contrahamus, Ars longa eſt, ſi eam vnius hominis vita metiamur. Quare operæpretium eſt in poſterorum gratiam libros ſcribere compendioſos præſertim atque aphoriſticos. Nam tale doctrinæ genus & ad ipſam primam diſciplinam, & ad ea quæ didicerimus memoria retinẽda, vel ſi fortè exciderint in memoriam reuocãda, longè eſt vtiliſsimum. Aſtipulatur his quod ſubiũgit. poſtquàm enim operi ipſi atque iis quæ toto opere

dicer

dicerentur præfationẽ prætexuiſſet, conuenientem orationi clauſulã addidit his verbis, Oportet autẽ non ſolùm ſeipſum rebus ritè adminiſtrandis ſedulũ præſtare, ſed & ægrotũ & aſtantes, vnà cum his conſentientibus rebus externis. quaſi ita diceret, Si quis ſcire velit quàm vera ſint ea quæ hoc libro ſcribuntur, is non ſolùm ſeipſum præſtare debet diligentem rebus rectè gerendis, nihilque quod ægro poſsit conducere prætermittere, ſed & æger ipſe parêre medico debet, nec quicquam propriæ indulgere voluptati: miniſtri etiam idonei aſsideãt oportet. adhæc probè ſint res omnes externæ comparatæ. Nam per eas plerunque vel prognoſim vel curationem vel vtranque interpellari atque impediri contingit. Externæ res ſunt habitationes idoneæ vel turbarum plenæ vel turba vacantes & tumultu: adhæc ea quæ nunciantur aut aguntur, iram, triſtitiam aut alium quempiam affectum ægrotanti adferentia: ſimiliter & quæ ſomnum noctu interrũpũt, quæ infinita poſſunt accidere. Si igitur, inquit, rectè atque ordine ſe habuerint hæc omnia, nihil eorũ quæ hoc libro ſcribũtur, falſum eſſe comperietur.

II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

In turbationibus alui & vomitionibus quæ sponte fiunt, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà fit. Sic & vasorum depletio: si qualem fieri oportet, fiat, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis & ætatis & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conueniat, necne.

Non de quãtitate vacuandorum Hippocrati sermo est, vt nonnulli sunt arbitrati, sed de sola qualitate: quod apertè indicant duo verba, qualia & qualem. Nam in iis quæ sponte naturæ fiunt vacuationibus dixit, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferũt: in iis verò quæ medici opera fiunt, dixit, Si qualis fieri debet, fiat vasorum depletio. Alioqui poterat dicere, si quantum oportet purgetur:

&

& rursus, si quanta debet, vasorum fiat vacuatio. Idem etiam ostenditur per verbum purgari. Neq; enim abs re est, quòd non dixerit, si qualia oportet vacuentur: sed si qualia oportet purgentur. Est enim purgatio, humorum qualitate molestorũ vacuatio. In his itaque cùm multi errant interpretes, qui neque verba neque hominis mentem assequuntur, tum verò maxime peccant, quum vasorum depletionem nonnulli pro inedia, alij pro venæ sectione accipiunt. Omnem siquidem vacuationem Hippocrates solet ab euentu appellare vasorum depletionem, quoniam in omnibus vacuationibus vasa depleri contingat. Est igitur nunc ipsi sermo de qualitate eorum quæ vacuantur. Porrò quemadmodum passim adhortatur quæ rectè à natura fiant, ea artis operibus imitari medicum, sic nunc à spontinis vacuationibus suam exorsus est orationem: In quibus si qualia oportet purgentur (ea autem sunt quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Nam si aliorum quorundam fiat euacuatio, non eorum quæ corpora nostra malè habent, contrarium solet euenire. Neque enim confert, & graui- *Medicus imitator naturæ.*

ter ferunt ægrotantes. Eodem ſanè mo-
do ſiquam medicus moliatur humorum
vacuationem , eorum fieri debet , qui
corpora noſtra grauant , quemadmo-
dum ipſe alibi iubet, vbi humorem dun-
taxat noxium, non pro eo alium conſu-
lit vacuandum eſſe. Si itaque pituita
redundet, hanc modis omnibus vacua-
re oportet. Si alterutra bilis infeſtet,
abſtinendum à pituita , & infeſtans bi-
lis vacuanda. Sic & humor ſanguineus
in corpore modum ſi exceſſerit , ſan-
guinem vacuare oportet , vt & eius ſe-
rum , ſi in corpore abundauerit. At ve-
rò ex humoribus qui redundet, ex co-
lore licet coniectare, præter quàm quum
in corpus altum quidam ſe receperunt.
Color enim in cute ſimilis effloreſcit
humoribus contentis , niſi intrò refluxe-
rint. Atque in iis maximè qui intrò re-
ceſſerunt, nec æquabiliter ſunt per to-
tum corpus diffuſi, ſpectandum tempus
eſt , & regio , & ætas , & morbi in qui-
bus conueniat necne huius aut illius hu-
moris vacuationem ſuſcipere. Quan-
quam enim habet humor quiſque in
corpore abundans propria indicia , de
quibus infrà dicturi ſumus : ad maiorem
tamen

tamen rei cognitionem tum pars anni præſens, tum regio in qua degunt ægrotantes, tum ipſorum ætas, tum denique morbi ſpecies conſyderanda. Sint, exempli cauſa, flauæ bilis in corpore redundantis indicia, vnà cum iis videndum an tempus ſit æſtiuum, an locus calidus, an æger ætate florente. Eadem de pituita quoque ineunda eſt ratio, an hyems adſit, an regio frigida, an homo ſenex. Præter hæc omnia ipſam morbi ſpeciem conſyderare oportet, vt quòd tertiana (ſi ita ſors tulit) à flaua bile fiat modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, eryſipelas à flaua, atque eodem modo ſingula aliorum morborum genera. Si enim hæc omnia diſtinxerimus, cum maiore & certiore animi fiducia ad noxij humoris vacuationem accedemus. Interpretes porrò illi alieniſsima à propoſito loquũtur, qui Hippocra. de ſola inedia quæ in febribus imperatur verba facere arbitrantur, quũ tamen febrium nominatim non meminerit, ſed de omnibus generatim habeatur ſermo quæ ſunt pręter naturam, quorum nos docet indicationes, ad quas reſpiciẽtes non quantitatem ſed qualitatem va-

cuationis inueniamus. Nam de quantitate proximo aphorismo disserit. Quo autem morbi tempore aggredienda sit vacuatio, & quo modo facienda, in aliis sequentibus aphorismis explicabitur. Quare in præsentia de iis dicere non habeo necesse. Sic enim nostra doctrina nemo euaderet prudentior, & nostræ commentationes ad immensam miniméque necessariam prolixitatem deuenirent.

III.

EN τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδ' ἔτι δύναται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τούτων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γὰρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραὶ καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Athletarum plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradum perductus, lubricus est. neque enim eodem permanere aut consistere potest: quum verò non consistat, nec iam possit

poßit in melius proficere, superest vt recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter est soluenda, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Non tamen vacuando vsque eò pergi velim, vt vasa in se penitus considant, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eò vsque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contráque repletiones extremæ si fuerint, similiter periculosæ.

Præcedentem aphorismum fuisse de vacuandorum qualitate ostendimus. In hoc autem & sequentibus de eorumdem humorum quantitate agit, ab immodica repletione & euacuatione sumpto initio, atque in hoc similiter ac superiore aphorismo quodam proposito exemplo, ad quod tanquam normam (qui ipsi faciendi mos est) orationem dirigat. id autem ipsi est Gymnastica εὐεξία. qualis eorum est qui per totam vitam in gymnasticis exercitiis versati, nullum aliud studium habuere quàm vt alios supplantarent & deiicerent, quales sunt Athletæ. nam quæ absolutè εὐεξία nominatur (qualem habitudinem complures agricolæ habent humo fodienda, metendísque segetibus, & aliis ruralibus la-

Consueuit Hipp. exemplo proposito rem quã docere vult ostẽdere, quo euidentiß. sit eiusmodi probatio.

boribus exercitati) ea ad immodicam repletionem non pertinet. Athletarum autem plenior ille habitus in hanc non leuem reprehensionem incurrit, quòd ipsi carnis molem corpori adiicere, & proinde humorum quoque cumulare copiam studeant. Hi enim apparatus quidam sunt ad totius corporis nutritionē, qui nisi ipsi præsto adsint, fieri non potest vt corpora in tumorem attollātur immodicum. quo fit, vt necessariò eiusmodi sit corporis affectio periculosa. quum enim vasa cibo ac potu fuerint supra modū repleta, periculum est ne aut ipsa rumpantur, aut calor ipse natiuus suffocetur atque extinguatur. quod iam Athletis quibusdam vsu venit, qui ad summam corporis plenitudinem perducti, derepentè sunt mortui. Verùm quæ ad naturæ functiones vtilis est habitudo & εὐεξία, imminēs nullum eiusmodi habet periculum, quia nunquàm ad extremam venit repletionem, quare nec eam soluere oportet, sicuti Athleticam quum ad extremum peruenerit. hāc enim soluere oportet haud cunctantes, sed anteuertentes solutione periculum. Quamobrem verò ipsam soluere oporteat, ipse his verbis causam attulit, neque enim eo-

dem

dem permanere, aut consistere potest. Quum enim semper natura coctionem alimenti, distributionem, in sanguinem mutationem, adiectionem, agglutinationem & assimilationem moliatur, quando nihil adiici potest solidis corporis partibus, & refertæ venæ non habent iam quo distributum alimẽtum recipiant, tùm necessariò periculum adfertur ne aut vas aliquod rũpatur, aut suffocato calore natiuo mors sequatur repentina. Vt igitur in corpore alteri sit nutricationi locus, pleniorem illam habitudinem oportet sine mora soluere. quæ nimirum eius solutio per euacuationem fieri debet. sed cautio adhibenda ne vacuando vltra modũ progrediamur. Immodica nanque vacuatio non minus quàm immoderata repletio periculosa. Quantum autẽ vacuare oporteat non humor abundans modò, sed & natura, id est vires indicabunt eius vnde est vacuandum. Alij enim aliis minus magisve ferunt vacuationes. Atque hæc ipsi de Athletica euexia sunt dicta: quæ ipsa per se vtilia sunt iis qui genus vitæ Athletarum sequi volunt, medicis verò sunt velut exemplum rei quam sequẽti oratione docet. Inquit enim, Similiter & euacua-

Calor multitudine subitò obruitur & strãgulatur, aut paulatim contabescit & emoritur, aut aëris cõmunione priuat⁹ suffocatur.

Vnde indicatio petatur humoris vacuandi.

tiones quæ ad extremum sunt perductæ, periculosæ : & contrà virium & corporis reparationes & recreationes si extremæ fuerint, parum tutæ : toto eo sermone nihil aliud nos docere volens, quàm quòd nec vacuare nec replere præter modum oporteat. Cui rei documento esse potest Athletarum euexia, quę alioqui ipsa nihil habens quod queri possis (nam & probis abundant humoribus Gymnastæ & viriũ robore valent) hoc solum malum habet maximum, quòd ad extremã venerit repletionem· quapropter breui eam soluere expedit. Et rursum quemadmodum qui tali sunt habitudine præditi, ad extremã non sunt vacuationem perducẽdi, sic nec qui alia quauis vacuatione egẽt, sunt præter modum vacuandi. Et vt in vniuersum præcipiatur, ægrotantis vires spectare & solerti coniectura æstimare oportet, & quoad sustinere necdũ fatiscere videbuntur, omne studium & operam conferre ad exuperantis humoris vacuationem. At si deficere sentias, etiãsi restet superflui aliquid, vacuatione ea supersedere debes. Iam verò illud, contráque repletiones & refectiones corporũ si ad extremum peruenerint periculosæ, si quis ad exemplum

paulò

paulò suprà de Athletis positum referat tanquam ei reddi iungíque debeat, ne imperfecta & membro vno defecta oratio esse videatur, id de extrema repletione dici videbitur, quam iubeat vitari, nec adeò vsque refici corpora vt ad extremam veniant repletionem. Si verò ad dicendi formam diligentius attenderis, vt ex interpretibus quidam fecerunt, de eadẽ re bis ipsum locutum aliter atque aliter fuisse suspicabere. vt quũ diceret, sic & vacuationes quæ ad extremum peruenerunt, periculosæ, ibi solùm præcipere, fugiẽdas esse immodicas euacuationes, quoniã admodum sint periculosæ: Quum verò vt consequens adderet, Et rursus corporum refectiones si extremæ fuerint, parum tutæ, tum interdicere immoderatas vacuationes, quoniam & refectiones sequentes haudquaquam securæ existãt, quia natura nimia vacuatione imbecillior facta, iam non posit alimentum probè coquere, distribuere & asimilare. Verùm si quis ita accipiat, altera doctrinæ pars de extrema scilicet repletione omninò prætermittenda erit, & exemplum de gymnastica habitudine frustra fuerit allatum. Quin vel particula, Rursum seu contrà orationi

addita sententiam nostram indicare videtur, quum diceret, Et rursus seu Cōtráq; refectiones corporum si in extremo sint, periculosæ. Quasi enim de re alia loqueretur, sic orationem extulit, Contráque.

IIII.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, ὅυ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis & exquisitus & in morbis longis semper, & in acutis vbi non conuenit, parum tutus. Rursúmque victus qui ad extremam peruenerit tenuitatem, molestus. Siquidem quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ.

Quum superiore Aphorismo generatim de omni immodica repletione & vacuatione sit locutus, in hoc de ægrotantium victu differit, iubens in morbis quidem longis semper victum vitandum esse tenuem, in acutis verò non semper. Ex iis siquidem complures tenui, quosdā etiam summè tenui victu indigere videmus. fuerit autem summè tenuis victus, quū sola se inedia aut melicrato ægrotantes tolerant

rant ad crisim vsque: tenuis verò, quum paucis aut parum nutrientibus cibariis se sustentant, qualis est ptissanæ succus. Victus porrò tenuitatis finis esse debet virium imminutio. harum siquidem tuendarum gratia alimus ægrotantes. In sanis itaque corporibus seruandum semper est naturæ robur, aut augēdum alimentis, nō frangēdum. Ac vires quidem auget cibus plenior, tuetur & conseruat moderatus, quem symmetrum Græci vocant. imminuit tenuis. Hunc igitur secunda valetudine semper fugere oportet. At reliquorū alterutro, siue is sit plenior, siue reficiēdis tuendísque viribus proportione respondeat, vti conueniet, prout præsens status postulare videbitur. In ægrotantibus autem raró fit, vt vires quàm inuenerimus maiores reddamus: sed ferè semper operam damus, vt in longis quidem morbis easdem retineamus ac tueamur. In acutis verò modicè imminutas conseruemus. nam si in iis semper vel quales accepimus seruare, vel etiā augere studuerimus, morbum proculdubio augebimus. Cæterùm qui nam sint acuti morbi, qui victum requirant summè tenuissimū, & qui tenuissimum quidem sed non summè, & qui tenuem

nuem eo libro qui de victus ratione quæ morbis acutis debeatur, vel vt nonnullis placet, de ptissana inscribitur, pluribus docuit Hip. & ipsi nostris in eundem librum commentariis vt tota ea res & planior & absolutior esset perfecimus. nunc itaque satis sit monuisse in morbis omnibus quibus intra primam tetrada plenus morbi impetus & iudicatio sit futura, modò natura robusta sit, in perpetua inedia ægrotum esse continendum: qui victus est longè tenuissimus. In quibus autem crisis primam hebdomada nō sit superatura, valida existente natura, solo vtēdum esse melicrato, quæ viuendi ratio fuerit tenuissima, non tamen summè. Si verò non satis fidimus viribus, ptissanæ succo vtemur: & hæc quoque victus ratio tenuis meritò appelletur. quemamodum & quæ ordeacea ptissana cōstat, nō iam propriè tenuis, nisi omninò pauca sumatur dici potest, non tamen propterea iam plena fuerit, qualis quæ ouis & alica & piscibus & id genus aliis cibariis perficitur. Quod igitur in mentione morborum acutorum addidit, vbi non conueniat, id propter morbos peracutos factum est. ipse enim de iis dicet, vbi morbus est peracutus, protinus

sæuissimi

sæuiſsimi affligunt dolores, & victu ſummè tenuiſsimo eſt vtendum.

V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui victu peccant ægroti, quo fit vt magis lædantur. Siquidem quoduis peccatum grauius hîc quàm in paulò pleniore victu ſolet eſſe. Eadem de cauſa ſanis etiam valde tenuis, ſtatáque & exquiſita victus ratio parum tuta, quia errata grauius ferunt. Quare tenuis exactúſque victus paulò pleniore exiſtit maxima ex parte periculoſior. *

Huius Aphoriſmi initium etiam aliter ſcriptum inuenitur, hoc ferè modo, In tenui victu duo plerunque ab ægrotis pre cantur, vnde fit vt magis lædantur. atque pleriſque hoc initium altero, magis placet, per id ſibi voluiſſe Hippocratem arbitrantibus, quia in tenui victu bifariã pec-

cetur

cetur ab ægrotis, propterea eos magis offendi. nam & quia à medicis tenuis imperatus est victus, clàm ipsis cogi eos cibum capessere, indéq; accidere vt maius capiãt detrimentum, quàm si tali victu vsi non fuissent. Deinde etiã quòd debilitatis iam & laborantibus propter superiorem cibi indigentiam viribus, plus cibi capiant, sic quoq; ab ipsis peccari grauiter. Mihi tamẽ melior videtur superior lectio, vtpote quæ & hãc complectatur, & generaliorem efficiat orationem, de omni scilicet errato intelligendam, siue id volentibus ægrotis, siue nolentibus accidat, vt talis sit orationis sententia, Quodcunque peccatum fuerit eorum qui ita tenui victu vtuntur, id tum propter vires per talem diætam debilitatas, tum propter insolentem in eam mutationem, grauius esse solere: suffragantur huic lectioni ea quæ de sanis sunt dicta, in quibus tenuem diætam parum tutam esse confirmat, quia errata grauius ferant, non quòd propter eiusdem tenuitatem delinquere cogantur. Quæ sequuntur in aphorismo sunt manifesta.

VI.

ΕΣ δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

Ad

AD extremos morbos extrema exquisitè comparata remedia, optima.

Morbos extremos appellauit maximos, vltra quos alij non sint. itaque in iis iubet vniuersam curationem adhiberi exquisitissimam, & victum nimirum tenuissimum. Eiusmodi autem fuerint omnino morbi peracuti. Propterea tanquam huius clausulam sequentem subdit aphorismum.

VII.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον, ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Cùm itaque morbus peracutus est, extremos protinus labores habet, summéque tenuissimo victu est vtendum: Quum verò non est, sed pleniorem victum licet exhibere, tantum de extrema victus tenuis ratione remittẽdum, quanto extremis morbus fuerit remissior.

Quemadmodum morbos extremos appellauit maximos, ita in præsentia labores extremos maximos vocat, per labores intelligens aut concitationes morborum seu irritationes, aut omnia absolutè symptomata. morbus siquidem per-

acutus primis statim diebus motiones concitatas, quas paroxysmos Græci appellant, & omnia absolutè symptomata habet maxima. In eos siquidem morbi vigor incidit, qui aliud quicquam non est quàm morbi maximum symptoma: atqui peracutus morbus is fuerit, qui statim adultus viget. per statim autẽ intelligendum, circiter primos quatuor dies, aut paulò post. Hoc igitur nomine conuenit summè tenuem victum præscribere, siquidem morbis vigentibus ægroti tenuißimè sunt habendi, vt ipse libro de ratione victus in morbis acutis & hoc ipso aphorismo docuit. at morbi peracuti vigor primis statim diebus cõsistere solet. Optima autem ratione fieri vt vigentibus morbis tenuißimus imperetur victus, alibi nos multis demonstrauimus. In præsentia satis sit monuisse hoc tantum, Si propter inflammationes, aut febres quæ semper comitantur morbos acutos, cibi vereatur aliquis præbere pluſculum, in vigore certè morbi hoc facere multò magis verebitur. Tunc enim maximæ sunt inflammationes, quas ipse in libro de ratione victus in morbis acutis phlegmasias appellabat: siue eo nomine propriè appellatas phlegmonas

gmonas intelligi velis, siue vnà febres quoque complectaris secúdum veterem nominis acceptionẽ. Adhæc præstat naturam sinere coctioni morbi vacare per eius vigorem, quàm indè eam ad cibum modò sumptum mitigandum conficien dúmque abstrahere. His igitur de caussis, morborum certè durante vigore, tenuissimè ægrotum alere oportet. Hoc posito, hinc iam in aliis morbis qui posterius suæ naturæ perfectionem & vigorem sunt assecuturi, longè tenuissimum statim ab initio victũ imperare nõ licet. sic enim prius homo morietur, quàm ad vigorem morbus perueniat. At in quibus primo quoque tempore, id est primis quatuor diebus vigor est futurus, in iis summè tenuissimo victu vti possis, modò vires vel meram inediam, vel solius melicrati sorbitionẽ, vel ptissanæ cremoris omnino exiguum ferre possint. Eiusmodi siquidẽ est victus ratio tenuissima: quæ verò hac minus est tenuis, quam pleniorem ipse appellauit, eorum morborum qui posterius sunt ad summum sui incrementum peruenturi est propria, in quibus tantum de tenuitate victus remittendum esse dicit, quãto ab extremis, id est à vigore morbus

abfuerit longius. qui vigor propè ſi adſit, paulò plenius, quàm ſi iã adeſſet, alere oportebit: ſi verò longius abſit, plenius tanto alendum erit. Deniq; quanto tardius citiúſve idq; paulò multóve fore vigorem ſperabimus, tanto plus minúſve victus formam immutabimus.

VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρῆσθαι.

Quum morbi vis eſt maxima, tum vel tenuiſsimo victu eſt vtendum.

Et hic aphoriſ. pars Hip. eſt artis diæteticæ, ſic Græcis dictæ, quòd debitum ægrotis victum præſcribat. qui quidem à quibuſdam per ſe ſcribitur, vt habet paulò ſuprà poſita dictio: ab aliis ſuperiori annectitur aphoriſmo, quo loco ab ipſis ſcriptus inuenitur. nos autem vtrobi ſcriptus inueniatur, vnam eandémq; præſcribendi victus rationem docet, bono pręcipiente Sene per morbi vigorem tenuiſsimo vtendum eſſe victu, ídq; nimirum tum propter ſymptomatum magnitudinem, tum morbi concoctionem. neque enim ad alteram nouam coctionem abſtrahere oportet, vehementer in humorum morbidorum coctione per id temporis occupatam, & quamprimum niſi

ὁ παλαιός & ætis & eruditionis prærogatiua Hippocrates intelligitur.

nisi impediatur, superaturam. Sic enim demonstrauimus in cōmentariis de Crisibus: quo opere nobis tota de iis morbis consumpta est oratio, in quibus diæta omninò & curatione nitimur & confidimus, quales sunt in quibus vigorem remissio excipit. nam in quibus vigorem mors sequitur, sola artis præsagiendi parte vtimur, scilicet id quod futurum est prædicentes, ne rei euentus nobis postea imputetur. Vna igitur hæc tibi erit ad victus formā constituendam ex temporibus morbi sumpta indicatio: altera ab ægrotantis viribus sumetur, de qua sequenti agit aphorismo.

IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νόσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

Sed & ex ægroto coniecturam facere oportet, an is cum præscripto victu perstet ad morbi vsque vigorem, anve prius deficiat, imparque cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

Quum superiore aphorismo tantum de extremo victu tenui remittēdum esse iussisset, quāto tempore morbus vigore

ipſo eſſet remiſsior, nunc alteram hoc loco addit indicationem, vt certius nos & perfectius quãtum de extrema victus tenuitate recedendum ſit percipiamus. ea autem indicatio ab ægrotantis viribus ſumitur, quarum gratia alere licet: neque enim morbi ipſius cauſa. Nam quum eius ea fuerit naturæ firmitas & robur, vt ſpes ſit toto eo tempore quod ad vigorẽ intercedit poſſe ſuſtinere cum tali victus forma, tùm exactè quantum concedendum ſit tenebimus. Si verò imbecillior appareat, aliquid adiiciendum ad ſuperiorem victum, & tanto alendum plenius, quantum virium imbecillitas ſuadere videbitur. Ea ſiquidem de cauſa interdum in ipſo etiam morbi vigore alere cogimur, quum ſcilicet tale ſymptoma ſuperuenerit, quod vires reſoluat. Atque hæc oratio pars eius eſt vniuerſæ quæ de victus ratione præcipit. Quòd ſi quis ex omnibus, præſenti ſcilicet aphor. & eo qui præceſsit & qui ſequitur vnum faciat, is non malè agat. Ego verò qua potui facilitate diuiſos particulatim explicare malui.

X.

ὉΚόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστε-

ρσιν ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιότερως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus itaque vigor statim futurus est, tenuiter statim habere oportet: quibus autem posterius, & in ipso vigoris tempore, & paulo sub ipsum de victu demendum: Antea verò plenius alendum, vt ægrotus perferre queat.

Eandem quoq; sẽtẽtiam habet hæc oratio, sed generalius elata est quàm superior. Suprà enim in morbis peracutis dicebat protinus tenuissimo victu esse vtendũ. In hac verò de omnibus absolutè pronunciat morbis quorum statim futurus est vigor. id est nõ ita multo post primum insultum morbi, alendum esse tenuiter. Quæ sequuntur sunt manifesta eandem indicantia sententiam.

XI.

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ, τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει· καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

In ipsis tamen exarcerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere noxium. Et cum per circuitus redeunt morbi, in ipsis accessionibus abstinendum.

Vniuersam præscribendi victus formam & rationẽ in vno quoq; morbo ex

duabus indicationibus ineundam esse præcepit, morbi scilicet totius futuro vigore, & ægrotantis viribus. Nunc in hac oratione quo modo etiam sigillatim cibum dare conueniat docet, concitatiores morbi motus (paroxysmos Græci appellant) sine cibo habendos esse iubens. Sed euidētius id lib. de ratione victus in morbis acutis dixit, nimirum ne quum iam adsunt paroxysmi, aut iamiam sunt adfuturi, cibum præbeamus: sed quum inclinantur ac desinunt.

XII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀντεπιδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου βραχύνει· ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

* *Accessiones verò & constitutiones morborum indicabunt tum morbi ipsi, tum tempora anni, tum periodorum proportionis inter se obseruatio, siue ea quotidie, siue alternis, siue maiore*

iore

iore interuallo fiant. Sed & ex iis quæ postea apparent, indicia sumuntur, velut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuem fore denunciat, si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinæ, alui fæces, sudores & iudicatu faciles aut difficiles, & breues aut longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant.

Si quæ suprà de victus ratione dixit recordemur, in quem vsum ista nũc dicat, manifestum euadet. erant autem eiusmodi. Vniuersæ diætæ instituendæ formam ad duos referebat scopos, ęgrotis videlicet virtutem & morbi statũ seu constitutionẽ. Nam an morbus sit peracutus aut acutus aut diuturnus futurus, & quo maximè tẽpore vigorem assequi debeat, si quis consyderet, is propriè constitutionẽ morbi & statum spectare dicetur. Singillatim verò & particulatim præbẽdi cibi occasionem ex singulis captabat accessionibus. Quum igitur ad rectè & perfectè victum instituẽdum & ordinandum tria sint quæ spectari debent, vires primùm ægrotantis, deinde morbi status, postremò singulę accessiones, ex iis primo statim ad ægrotũ aditu medicus vires de pulsu & aliis signis quę ipse in prognosticis explicauit, deprehẽ-

dere poteſt. Vnde nullus virium magnitudinem negauit teneri poſſe: ſed ſi minus poſſumus exactè earum menſuram inuenire, at coniectura certè artificioſa proximè accedere poſſe, nemo non fatebitur. Conditionem verò morbi qualis ſit futura, & ſingulas acceſsiones medicis compluribus viſum eſt dignoſci non poſſe, non tamen Hip. Sed in iis, vt & in aliis exactè ſæpè, propeq; dixerim ſcientiâ certa, ſæpè etiam coniecturis, ſed non citra artem factis à veritate non longè abfuimus, ſed propè atque etiam proximè acceſsimus, futurum vigorem, & quales acceſsionum futuræ eſſent inter ſe viciſsitudines prouidentes. Verùm hæc latius tũ in prognoſtico, tum libris Epidemiωn docuit. & nos Senis verba in primum librũ de criſibus trãſcripta iuxta eius ſententiã explanauimus. & quo maxime modo futurus vigor prouideri queat, oſtendimus, nunc verò quicquid ea de re breuiter dici potuit, ſummatim comprehẽſum eſt ab Hip. id quod & ipſi ſumus quàm fieri poterit breuiſsimè declaraturi. Si cui verò diligentius hæc omnia diſcendi inceſsit cupiditas, is ſe ad ea quæ de criſibus ſcripſimus conferat.

Morbi ipſi. Morbi igitur ipſi tùm quã inter ſe proportion

portionem seruaturę sint accesśiones, tū suā ipsorū conditionē & cōstitutionem indicabunt. exempli gratia inter febres quæ intermittūt tertianam celerem obtinere iudicationem, longam verò esse quotidianam, eáque longiorem quartanam. Inter continuas autem, ardentes (quas καυσώδεις appellant Græci) acutas esse, fumantes verò cum incensi humoris copia, quas iidem τυφώδεις dicunt his diuturniores esse, & inter has medias esse semitertianas. quas omnes febres quo modo quis vel primo statim insultu noscitare possit, ipsi secundo de crisibus copiosissimè disseruimus. Quare minimè necessariū esse duximus, quæ in aliis locis priùs rectè nobis sunt dicta, huc trāsferre, ne sæpius eadē inculcandi studio diuersis locis videamur dicere voluisse, sed solùm in memoriā redigere oportet, si initio tertiana simul vt inuasit agnosci queat, ex ea ipsa licere sumere, tū citā eius fore crisim, tū etiā accesśiones tertio quoq; die redituras: atq; hoc ipsum est quod ab Hip. dicitur, accesśiones, & statū morborū indicabunt morbi ipsi. nā & nos sępè quartanarū initia primo statim die quū cognouissemus, nihil iā accesśionis alternationē morati, protinus

Τυφὼν ὁ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφὴ, πρὶν ἐκπυρωθῆναι.

tinus ab initio victus modum constitui-mus qui morbo deberetur plurimo post tempore ad vigorem suiq; summum incremētū peruenturo. Sic in quotidiana & tertiana fecimus, pro cuiusq; proprio & statuto vigoris tēpore conuenientem victus formam imperantes. Et vt in febribus, sic in aliis quoq; morbis se res habet. Pleuritis enim & peripneumonia & phrenitis acuti sunt morbi: synanche, quam anginam vocant, & cynanche & cholera & tetanus, peracuti. Hydrops verò & melancholia & empyema & tabes, phthoë Græcis dicta, affectiones sunt diuturnæ. Ac pleuritidi quidem & phrenetidi tertio ferè quoque die fiunt paroxismi. iis verò qui ventre malè affecto & hepate morbi committūtur, item empyemati & tabi quotidie magisque sub noctem. Splenicis verò & omnino melancholicis quarto quoq; die. Quod deinde additum est, & anni tempora, ad ea quæ sunt de morbis dicta referri debet. Nam & morbi naturam & paroxismos anni tempora vnà cum morbo possunt indicare. neque enim solùm scire quartanam eo die inuasisse, satis fuerit ad victus formam rationemq; ab initio aduersus morbum diuturnū prouidendam

Anni tempora.

dam

dam ac conſtituendam, ſed hyeméne etiam an vere, æſtate an autumno febris inceperit ſimul cõſyderare oportet. Aeſtiuæ ſiquidem quartanæ magnam partem breues, autumnales lõgę, præſertim ſi ad hyemẽ pertineant, ſolent eſſe, vt ipſemet poſtea nobis eſt traditurus. Quin etiã tertiana, licet ipſa ſit alioqui celeris iudicationis, æſtate tamen celerius multo quàm hyeme iudicari ſolet. Singulíſque adeò aliis morbis celeritatẽ æſtas, tarditatẽ hyems addere ſolet. Paroxyſmi etiã in totum ferè dixerim tertio per æſtatem quoque die, quarto per autumnum, per hyemẽ ſingulis diebus aut noctibus fieri conſueuêre. Porro autem vt in partibus anni, ſic in temperamẽtis ſimiliter ſe res habet. De quibus Hippocrates ipſe quum ſæpe diſſeruiſſet, hîc quicquã dicere noluit, noſtræ permittẽs prudentiæ ex vno recordari reliqua. nã quæ tẽpeſtas æſtiua, eadem quoq; corporis ægrotantis tẽperatio ſi ea natura calidior extiterit & ſiccior, eadem ætas ſi integra & adulta fuerit, eadem denique locus indicabit ſi calidus ſit & ſiccus. Inſtitutum etiã vitæ & conſuetudo & aëris nos circunſtantis præſens ſtatus eadem ſi ſimiliter habeant indicabũt. de quibus

ipſe

ipse postea. Similiter quæcunque de tempestate autumnali indicia ad morbi statum prouidendum & accessionum iterationem sumebantur, eadem etiam ab ægrotantis ætate, natura seu tẽperatione, vitæ genere, consuetudine, & regione vbi ægrotat & præsenti cœli statu sumere possumus. Ex iis igitur cõstat nos, & morbi statũ constitutionémue, & accessiones cognoscere posse. vt per statũ, vtrũ peracutus morbus sit an diuturnus (quæ res etiam ad vigoris prouidẽtiam est necessaria), per accessiones, an tertio quartóve quoq; die aut quotidie & qua diei noctísve hora inuadere debeãt, intelligamus. Deinceps autem expendamus id quod ad finem aphorismi est additum, an nostram sententiam cõprobare videatur. Nam quum ait Hip. & commutationes periodorũ inter se siue quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, constat eum per periodorũ commutationes, paroxysmorum qui in ipsis periodis fiunt incrementa intelligere, quæ & tempus augescentis morbi & certum statúmque futuri vigoris diem ostendũt. Et quo rem facilius assequaris, secundæ accessionis supra præcedentem incrementum, in tribus hisce spectatur,

Quid σύστασις νόσου, id est morbi constitutio.

hora

hora qua incœpit, longitudine accesionis, & magnitudine. nec quicquam refert si pro magnitudine accesionis vehementiam dixeris. ambo siquidẽ apud medicos recepta sunt nomina, & pro eadem re ab ipsis sæpè vsurpata, vt quũ maiorem interdum febrem quàm anteà, interdum vehementiorem fuisse dicunt. Vsu porrò venit vt vehementior hæc febris totidem horis atq; antea, aut paucioribus, aut pluribus affligat ægrotantem. quæ longitudo paroxysmi erit non magnitudo seu vehemẽtia. Hoc autem loco per paroxysmũ, totius circuitus deteriorem partẽ intelligere par est, quæ iam inde à prima inuasione ad vigorem extendi solet, quẽadmodum reliquam inde inclinationem, periodi meliorem partem dicere conuenit. Quum itaque paroxysmus, siue tertio quartóve quoq; die, siue quotidie fiat, proportionem anticipauerit, eáque anticipata, & in longius tẽpus productus & vehementior factus fuerit, tum manifestum erit morbi incrementum, qui quantu [illegible]ctus sit, singula hæc quæ retulimus indicabũt. Paroxysmus enim qui maiore tẽpore anteuerterit & plus durauerit, & vehemẽtius afflixerit, haud pœnitẽdum

indicabit

indicabit morbi incremẽtum, celerémque eius motionem esse, & in proximo vigorem ostendet. Neque enim magnas additiones paroxysmi sortiẽtur, ... erit vigor proximus. Cõtrà paroxysmus qui horum sigillatim paruas sibi fecerit accessiones, quod ad eam rem attinet, longius vigorem absore indicabit. Hoc igitur ex periodorum incremẽto discemus, nempe coniecturam facere quanto pòst tẽpore morbi sit futurus vigor, simúlque certam & præstituram inuasionis paroxysmi horam tenebimus. quorũ prius ad constituendam vniuersæ victus rationis ideam & formam quandam, posterius ad singula cibo dando accõmoda tempora cognoscenda, est vtile. quorum indicationes docere ab initio eius

Periodus quid.

erat propositũ. Quòd autem periodum vocet, eodem similem reditum nemi-

Quæ superueniũt.

nem latere puto. Sed & ex iis quæ postea apparent & consequuntur, tum paroxysmi, tum totius morbi status & constitutionis coniecturam ducendam esse ... quæ quidem siue symptomata, siue signa appelles, intererit prorsus nihil. Sed illud potius de omnibus & symptomatis & signis statuere præstiterit, nempe quòd ex iis nonnulla sint pathognomonica

monica, id est affectionum indicātia, alia morbos comitentur, alia sint decretoria, alia coctionis cruditatisve indicatiua, quędā item salutaria, contrà exitialia nonulla. Ac pathognomonica quidem vnà cum morbo inuadunt. Comitantia verò interdum simul cum morbo vnà adoriuntur, interdum superueniunt, nonnunquā omninò etiā absunt. neque enim à morbo sunt inseparabilia, neque eius essentiam constituunt, sed proprias differentias efficiunt. Crisima verò Hippo. dicta, id est decretoria symptomata, omninò primo statim morbi initio inuadere non solent, sed vnà cum duobus aliis principiis (de quibus paulò post) accidere possunt. Quanquam ne in iis quidem sæpè, sed in morborum potius augmento & vigore apparere cōsueuerunt. Coctionis pariter signa nunquam morbi primo initio conspiciuntur, sed principiū illud quod veluti pars est totius morbi, terminant. Cruditatis autem signa & primo morbi initio apparent, & interdum postea, sicut & exitialia spectantur. nam & horum ortus morbi principium subsequitur. Morbi autem appellandum principium (vt in commentariis de crisibus demonstraui-

Morbi principiū quoddā est pla-

d

nè indiuiduũ, quoddam tanquã totius morbi pars, & quoddã in tertium vsque diẽ pertinet.

mus) tum inuasionem primam illam latitudine vacantem, tum illud quod tanquam totius morbi pars est, quum scilicet in principium, augmentum, vigorem & declinationem fit diuisio, tum illud quod in tertium vsque diem extenditur. In eodem quoque opere, symptomatum quæ recensuimus omniũ facultates docuimus interpretatione ad id necessariorum Hippocratis verborum adiecta. de ipsis tamen in præsentia quantum compendio licet dicemus. Totam verò si quis de his Hippo. artem perdiscere velit, is ad eam se conferat cómentationem. Consulit igitur ex iis quæ in morbis apparẽt Græcis ἐπιφαινόμενα dicta, cõiecturam de totius morbi constitutione & statu faciendam esse. deinde ex ipsis quoddam in medium proferẽs, exempli gratia inquit, in pleuriticis sputum si statim appareat morbi initio, eũ breuiat, si verò posteriùs conspiciatur, eundem trahit. Verùm quo res sit manifestior, ego tibi ex tertio Epidemiων huc transcribam quæ eo loco de Anaxione pleuritico prodidit Hippo. quem ægrotum Anaxionem in primo etiam de crisibus mea interpretatione illustraui. Sic habet Hippocrat. dictio, Abderis

(quæ

(quæ Thraciæ eſt ciuitas) Anaxionem « qui ad Pylas Thracias decumbebat, febris corripuit acuta, lateris dextri dolor « continuus, tuſsis ſicca, nihil per primos « dies ſpuebat, ſitibundus, peruigil, colora « tior vrina, multa, tenuis. Sexto delira- « bat, nec quicquam ad fomenta leuaba- « tur. Septimo grauius habuit. tum enim « & febris inualeſcebat, nec dolores re- « mittebãtur, & tuſſes infeſtabant, atque « ægrè ſpirabat. Octauo in cubito ve- « nam ſecui. ſanguis copioſus qualem o- « portebat manauit. labores remiſsiores, « ſiccæ tamen tuſſes perſeuerabant. Vnde- « cimo febris remiſſa eſt, parum circa ca- « put ſudauit. tuſſes & quæ ex pulmone « educebantur humidiora. Decimoſepti- « mo cœpit pauca quædam concocta ex- « creare. Viceſimo ſudauit, febréque le- « uatus eſt. Poſt criſim leuius habuit, ſiti- « bundus tamen erat, & quæ ex pulmone « expurgabantur, minimè bona. Viceſi- « moſeptimo reuertit febris, tuſsiit, cocta « multa expuit. In vrinis hypoſtaſis multa « alba, omninóque ſiti leuatus eſt & ſpi- « randi difficultate. Triceſimoquarto to- « to corpore ſudor manauit, atque in to- « tum modo decretorio febre eſt leuatus. «
Quum itaque ab initio pleuriticus eſſet

hic Anaxion, nihil initio spuebat, sed octauo etiam die tussis ipsi sicca perseuerabat, vt ait Hippo. Quo factũ est, vt bona ratione totius morbi solutio in 34. diem sit reiecta, licet pleuritis plurimùm habeat quartumdecimum criseæs terminum: aut si non hunc, at certè omninò vicesimum. Quòd si ante tertiũ spuere contigisset, circa septimum aut nonum, aut tardissimùm vndecimum soluta fuisset. Ac si ipso tertio die cœpisset spuere, non vltra fuisset decimumquartũ diem progressa. Vsu enim in omnibus venit inflammationibus, duntaxat quæ denso operimento non teguntur, quales in externa cute existunt, quosdam exudari ichores, id est saniẽ initio tenuem, postea si coquatur & proficiat in melius, crassiorem. quã ipsam crassiorẽ factam, magis minúsq; cõcoqui accidit. hoc ipsum in omnibus oris & oculorũ inflammationibus cernere est, nec hisce minus in alia etiã quauis parte, quãdo simul cum totius cutis diuisione, pars quæpiam interior inflammatione laborat. talis enim ab eiusmodi vlceribus profluit sanies, qualem modò commemoraui. Si quando verò cum tali pororum coarctatione inflammatio fuerit, vt nihil foras effluat,

fluat, tum & coctu difficilem & diuturnam eam inflammationem fore est necesse. Quæ quum ita habeant, in pleuritide quoque (quãdo & ipsa de genere est inflammationum) coctionis signis animum diligẽter aduertere oportet. Crudissima siquidem est in qua nihil omnino spuitur. secundum cruditatis locum obtinet in qua ἰχῶρες tenues. tertium in qua crassiores, quartum in qua perfectè cocti apparuerint. qui si circa tertiũ aut quartum diem existant, vt septimum morbus superet fieri non potest. Sic in singulis aliis morbis pro coctionis modo, temporis consequatur mensura est necesse. Quemadmodum igitur sputum perfectæ coctionis est signum, quum album læue & æquale, nec supra modum humida aut crassa eius cohærentia fuerit: sic summam cruditatem significat, quum omninò non spuitur. Quod si spuatur, sed tenue adhuc sit, debilis & obscuræ coctionis est signũ. Si sincerum miniméque permixtum fuerit, vel flauum, vel rufum, improbandum. si liuidum aut ærugini simile, aut nigrũ, perniciosissimũ. Quum itaque nobis distinctæ sint tum coctionis, tum crudiatis signa, tum etiã exitialia: ex iis tenendum

memoria coctionis signa semper bona esse, vt quæ morbi solutionem breui fore ostendant, quemadmodũ exitialium signorum genus, ægrotantis mortẽ breui fore minitari solere. Cruditatis verò signa diuturnum necessariò futurũ morbum portẽdere quidem, non tamen moriturum aut euasurum hominem, quod quidem in ipsis est, indicare. diligentius tamen si antè vires ægrotantis expẽderis, ista etiam licebit prouidere. Aliud quoq; ipsi est signorum genus, quæ crisima id est, decretoria appellat. cuiusmodi sunt sudores, hæmorrhagia, rigor, aluus copiosè deiecta, vomitus multus, capitis dolor derepẽtè natus, dyspnœa inopinata & vehemens, cardiogmus, id est cordis vellicatio, hypochõdrij indolens contẽtio, vigilia vehemens & deliratio, nox preter rationẽ molesta, paroxysmus anticipans lachrymæ etiã inuoluntariæ nullo oculorum affectu nec vlla re tristi percepta, rubor item faciei, & labri inferioris motitatio, & quædam velut à sole illustrata, vel tenebricosa & obscura ante oculos obuersantia, aut splẽdores quidam oculos perstringentes quos Græci μαρμαρυγὰς appellant, genę itẽ aut nares repẽtino rubore suffusę, tumores ad au-

res

res, παρωτίδας Greci dicunt. denique abscessus cuiuspiam in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur vniuersa & preterea eiusmodi alia multa, quę secundum propriam eorũ naturam symptomata dicuntur, quia tamẽ mutationem subitam significant, signa decretoria solent appellari, duplicẽ tibi adferent prouidendi rationem, tum salutis propinquæ, siquidem ea post morbi coctionem accidãt, tum criseωs improbæ, id est quæ perniciẽ ægrotanti aut temporis longitudinem sit allatura, siquidem ea morbi crudelitatem fuerint subsequuta. Aliam porrò esse horum decretoriorum signorum naturã, aliam coctionis signorum, ex iis maximè discas quæ primo Epidemion ait Hipp. Morborum inquit maturitas seu cõcoctio crisis accelerationem & salutis certitudinẽ significat. Cruda verò quæ sunt & incocta, & quæ in malos abscessus vertuntur, vel criseωs frustrationem: vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorũdem fallacem reflexum & tergiuersationẽ fraudulentam denuntiant. Atque generaliter hic morbi coctionẽ laudauit: In prognostico verò particulatim, ipsius etiã signis traditis, hoc ferè modo, Optima vrina, cu-

ius hypostasis alba, læuis, & æquabilis toto tempore perstiterit, donec morbus crisi soluatur. talis enim tum certam indubitatámque saluté, tum celerem morbi solutionem significat. Sic vrinam laudauit, quæ humorum in venarum genere contentorũ coctionem indicat. Rursum quum sic ait, Alui excrementũ optimum, si molle sibíque constans & figuratum, qua per secundam valetudinem hora consueuerat est redditum, ventris coctionum notas laudat & docet. Pariter quum partium respirationi seruientium coctioné simul nos doceret & laudaret, ita est locutus, In omnibus pulmonis costarúmque doloribus celeriter & facilè sputum excreari, in eóque quicquid flaui apparet, exactè commixtum esse oportet. Coctionis itaq; signa, quouis tempore se prodiderint, semper sunt bona: Crisima verò non item. Inquit enim, Crisima signa, si non decernant partim sunt mortifera, partim iudicatu difficilia. Eandé quoque ipse sententiam præ se fert, quũ ait, Quæ in melius decernunt signa, protinus apparere nõ solent. Quocunque igitur tẽpore se prodiderint coctionis signa, bona sunt. totum siquidem ipsorum genus semper bonũ.

Quod

Quod igitur hoc aphorismo traditur, In pleuritide sputum si statim appareat, & cætera.cum eo minimè pugnat quod alibi dixit, Quæ in melius decernunt, protinus non apparere.nam crisima signa interdũ mala sunt,coctionis autem nullum vnquã malũ,sed bona sunt semper omnia, tantóq; celerius pristinæ sanitati restituendũ hominem pollicẽtur, quãto celerius apparuerint. Atq; hactenus ista velut cõpendio & breuiter nobis dicta,pro præsentis aphorismi explicatione satis fuerint.nã de iis totã Senis mentem pluribus aperuimus in cõmentatione de Crisibus. Verùm vt modò dicta signorum diuisio sit absolutior,quid pathognomonica & comitantia signa à superioribus differãt libet cõmemorare, prolato exẽpli gratia morbo,cuius nominatim meminit Hipp.ipse.Igitur in pleuritide acuta febris vnà cũ spirandi difficultate tussiq; & lateris dolore punctorio signa sunt pathognomonica.Dolorẽ verò,vel ad hypochondriũ vel clauiculã pertinere, itémque facilius in latus affectũ, quàm in sanũ ferre decubitũ signa sunt morbũ comitãtia. Verùm de signis comitãtibus duos libros scriptos reliquit Praxagoras Nicãdri filius & tertium de

iis quæ ſuperueniunt, ob id ἐπιφαινόμενα Grȩcè dicta, quaſi τῶν ἐπιφαινομένων librũ inſcripſiſſet. quæ quidẽ Hipp. ipſe morbos iudicatu faciles aut difficiles, breues aut longos, quum apparuerint indicare dicit. Nec verò ſputi ſolùm, ſed & vrinȩ & alui excremenrorum & ſudorũ fecit mentionem, nimirum qui exemplis eiuſmodi in memoriam nobis redigere vellet, quæ in prognoſtico ſcripta reliquit, quæ huc tranſcribere foret ſuperuaçaneum. Abundè ſiquidem de iis quum in lib. de criſibus, tum multo etiam accuratius noſtris in prognoſticum editis commentariis diximus, in quibus de iis Senis ſententiam interpretati ſumus.

XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τούτων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Ieiunium ſenes non decrepiti ferunt facillimè, ſecundum hos qui conſtantem ætatem agunt, minus adoleſcentes, minimè omnium pueri, atque inter eos maximè qui acriore ſunt & viuidiore ingenio præditi.

Aetatum quoque diſcrimẽ aliquid ad inſtituẽdum in morbis victus rationem

conferre

conferre planum est. senes siquidem facilè inediam ferunt, contrà pueri, difficulter. Spectatur eiusmodi ferendæ inediæ facilitas in nō appetendo, nihilque indè noxæ capiendo. ex contrariis æstimatur difficultas. Nam & vehementius appetunt pueri, & longa inedia magis offenduntur. Media verò inter senes & pueros ætate qui sunt, quo ætati horum alterutri propinquiores fuerint, eo grauius faciliúsve longam cibi abstinentiā ferunt, eáque magis aut minus offendū tur. Huius porrò aphorismi causam docet eo aphorismo qui proximè sequitur, cuius est initium, Augescentia corpora insiti caloris habent plurimum. Quare hunc si placet superiori copulare & cum particula causę redditiua efferre, vna eadémque fiet & manifesta hoc modo habens oratio, Ieiuniū senes ferunt facillimè, deinde qui plena sunt & cōfirmata ætate, minus adolescentes, omnium minimè pueri. Nam qui crescunt, plurimū habent calidi natiui. Confirmatā verò seu constantem ætatem appellat eam, quæ inter perfectā adultámque ætatem, & senectutē est media, ita vt iam præcipitet ætas illa florida, necdum vllum adsit senectutis signum manifestum. Sic

Iuuentus quia biliosa est, inedia maximè offenditur, sed non admodum appetentia cibi lacescitur.

Thucyd

Thucydides appellauit eos qui cõſtantem ætatem agerent, inter quã & adoleſcentium ætatem, * alia quædã intercedit, quæ vt ordine, ſic facilitate quoq; aut difficultate ferendæ inediæ eſt media. neque enim per eã ætatem tam facilè inediam ferre poſſumus, atque ſolẽt ij qui iam cõfirmata aut ſenili ſunt ætate: nec rurſum tam ægrè, ac faciunt adoleſcentes & pueri. Sed huius ætatis non meminit Hipp. quia ex iis poſſet quæ dixit intelligi. Nã quum diceret, atque inter eos maximè qui acriore ſunt & viuidiore ingenio præditi, naturarũ diſcrimina nobis aperuit. Ex pueris enim qui copioſum habent naturalem calorem, ij ad capiendũ cibum promptiores & auidiores aliis exiſtere, meliúſque conficere & percoquere, & niſi ſumpſerint, maius detrimentum capere ſolent. Atque hæc eſt Hippocratis dictionis ſententia, quæ paruam quandam adhuc, quo ſit perfectior, deſyderat acceſsionẽ. De iis enim qui in prima aut media ſunt ſenectute, rectè dictũ eſt longã facillimè ferre inediam, nõ etiam de iis qui vltima ſunt ſenectute rectè pronunciari poteſt, quãdo ne breuem quidem illi inediã ferre poſſunt. Aut igitur ad aphoriſmum addendum

* *Hæc Græcè* νεότης, *Latinè iuuentus videtur dici poſſe.*

dum est exiguum quiddam, & efferendum hoc modo, Facillimè senes ieiunium ferunt, præter eos qui extrema sunt senectute, quos ἐσχατογήρως Græci dicunt: post hos qui constantem ætatem agunt. aut vocabulum ieiunium cõuertendum in cibi paucitatem, id est oligositiã, & sic dicendum, Paucitatẽ cibi senes ferũt facillimè, secundo loco qui constantẽ ætatem agunt. Nam vt longam inediã non ferãt qui ætate sunt decrepita, paucitate certè cibi cõperientur indigere. ipsis siquidem simile quiddã accidit, quod lucernis olei defectu sensim extinguendis, quæ licet pinguis cuiuspiã assidua affusione indigeant, multã tamen & cõfertam non ferunt. Sic sanè & his qui senectute sunt vltima, cõuenit cibi copiã dare in vniuersum non magnam, eámque in plures partiri portiones, non vnam ipsis longam imperare inediam.

XIIII.

ΤΑ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Hoc loco calidi natiui nomine intelligẽdum humidũ primigenium, caloris vitalis & spiritus subiectum & substantia à semine orta.

Qui crescunt, natiuum calidum habent plurimum. itaque copioso quum egeant alimento, abundè ipsis suppeditare oportet. alioqui corpus consumitur. In senibus verò inest calidi parum. Paucis propterea succendiculis egent: siquidem multis extinguitur. Ob eandem causam nec senibus febres perindè acutæ fiunt. frigidum enim eorum corpus.

Qua ratione iuuenes cæteris calidiores visi sint medicis quibusdam, & qua pueri, abundè nobis dictũ est in iis etiam commentariis quos de temperamentis edidimus. Illi enim acrioré, hi copiosiorem calorem obtinent. Nunc verò quod ad præsentem attinet aphorismũ repetere non abs re fuerit, quoad fieri poterit paucissimis longã ea de re disputationẽ complexos. Nomen igitur hoc calidum ad eam interdum accommodamus qualitatem, cuius proprium nomen est caliditas, interdum ab ea qualitate denominantes totũ appellamus corpus calidũ. qui modus appellãdi, quum in omni vita, tum etiam apud veteres in vsu fuisse frequenti, satis indicat Theophrastus eo libro quem de calido & frigido inscriptum posteritati reliquit. nã quum caliditatem, frigiditatem, siccitatem, humiditatem qualitates cõtrarias corporum substantiæ

ſubſtantia viciſsim recipiat, ſi propter eam ſubſtantiam quæ caliditatem recepit, quidpiam appellemus calidum, eius ſubſtantiæ corpus nõ ſolam qualitatem intelligimus, parúmq; aut multum calidi ineſſe in eo dicimus, quanti ſubſtantiæ non qualitati aduertentes animum. idque duobus facimus modis, vno in ſubſtantiis non miſtis, altero in permiſtis. Exemplum de non miſtis, fuerit, ſi ſint duo qui calentem ſimiliter aquam inæqualibus labris cõtentam habeant. Horum enim vnũ plus calidi cui maius eſt labrum, alterũ minus habere dicere cõſueuimus. De commiſtis verò. ſi paribus labris inęquali portione ex vino & aqua fiat permiſtio, ex iis vnum vini plus, alterũ aquæ continere dicere ſolemus. Eadem ratio fuerit, ſi inæqualia etiam labra ſtatuamus, eadẽ permiſtionis proportione ſeruata. Interdũ verò non ad ſubſtantiæ copiã, ſed ad ſolã qualitatem oratione relata, vni plus calidi, alteri minus adeſſe dicimus. veluti ſi ex duobus labris pari omnino magnitudine, id quod calidius eſt, plus habere calidi, quod frigidius, minus calidi obtinere dixerimus, minus tamen propriè nomen plus vſurpantes. Siquidem per

per magis minúsve & vehementius aut remissius & eiusmodi alia nomina, quũ de qualitatibus agitur, loqui foret rectius: quemadmodum per parum aut multum, quum solùm de substantiæ quantitate. Verùm non hîc solùm, sed quum in aliis multis quæ fiunt in vita, tum in ipsa maximè arte medica eiusmodi cõmittitur verborũ improprietas & loquendi abusus. Omnes siquidẽ morbos magnos appellant aut paruos, quũ tamen ipsi substantia non sint. Febrem enim magnã, febrem paruã, apoplexiam magnã, apoplexiã paruã, pleuritim pariter & phrenitim & peripneumoniã, cæterósque alios morbos omnes magnos dicunt aut paruos. Eiusmodi igitur diligenter animaduertẽda est homonymia, vidẽdúmq; semper quid sibi dicentis velit oratio vniuersa. nã si alia significatione nomẽ aliquod proferat, alia nos accipiamus, ideóq; eius damnemus orationem, nõ tam reuera eũ qui dixit redarguerimus, quàm nostram prodiderimus ignorantiã. Quod hoc loco Hippocrati cõtradicendi studio nonnulli faciũt. Siquidẽ ipsi calidi nomẽ trãsferũt ad qualitatem, quã in iuuenibus vehementiorẽ inesse (rem Hippocrati minimè ignoratam,

tam) demonstrare student. Verùm ipse non ad qualitatẽ, sed ad substaniam hac oratione id nominis retulit. Ingeniti enim caloris substãtia aërea est & aquea. quod ex semine intelligere licet. Id enim terrenæ substantiæ minimum, aëris verò rei calidæ & humidæ in se plurimum obtinet, quemadmodum nostris de semine cõmentariis demõstrauimus. Adhæc menstruus sanguis alterũ procreationis nostræ principium, humidus sanè natura existit. Quum itaq; quotidiano augmẽto animalis corpus siccius terrenúmque magis euadat, etiã si tum valde calidum existat & igneũ, paucissimam tamen habet calidi natiui substantiam. Alioqui febricitantes diceremus genuini calidi habere plurimum, qui tantum absunt vt copiosiorem, vt ne parem quidem & integrum eum quem habebant obtineant. Siquidem est substantia caloris genuini temperata, ignea aduentitij. Adhæc effluuia quæ toto nostro corpore fiunt, fumida quidẽ & fuliginosa siccáque & acria ascititium: vaporosa verò & blanda & mitia & tẽperata natiuum consequuntur calorem, quæ vel tactu discernere possis. Sanorum enim calor vaprosus est blandus, & ad tactum fa-

miliaris gratúsq;, nihil quod molestum asperúmve & mordax sit, habens: cõtra febricitantium calor, præsertim si febris sit hectica aut ex humorum orta putredine, acris ingratúsque est, mordax etiã ac tangentem manum tundens atque pungens. Absoluta verò omnibus suis numeris, longéque mitissima in pueris ingeniti calidi salubris illa qualitas existit. Nam ex iuuenibus quamplurimos videas qui calidũ illud mordax iam habeant, nec amplius humidum aut vaporosum & aëreum. Id quod minimè mirum videri debet. Siquidem vaporantis materiæ effluuiũ, subiectæ substãtiæ respondere oportet. exempli gratia, si humida sit & aërea substantia, id quod ex ea effluit, vaporosum esse solet & gratũ: contrà si terrea & sicca, id quod exhalatur, fumidũ ac fuliginosum & acre, tactúq; triste existit. quod in externis quoque rebus fieri cõspicimus. Nam dulcis aquæ calentis halitus blandus mitísque est & vaprosus: Cõtrà solidi alicuius corporis incensi fumosa est exhalatio, acrimoniã præ se ferens. Quum igitur substantiç sint duæ, quarum vna iucũdo sit & grato calore prædita, altera molesto & tristi, pueri copiosam illam obtinent, hanc

hanc qui vegetæ ætate sunt & adulta, respectu scilicet ad totius corporis elementorum proportionẽ semper habito. Sed quòd tota hæc quæstio naturaliter magis explicetur, ab ipsis elementis tanquã à capite rem arcessere placet. Quatuor quum sint elementa vnde concreta corpora omnia suam temperationem sunt sortita, puerorũ corpus minimum in se terrenæ substantiæ obtinet, plurimum aëreę & aqueæ: In iuuenũ contrà corpore terrena præpollet siccitas, minor inest aquea & aërea substantia: in tantum vt si ignem quartum elementum pari portione in ambobus statuamus, ita vt similiter calida esse dicantur, non tamen similem in vtroque calidam substantiam esse dicemus, quum humida sit puerorum substantia, sicca iuuenum. Humida siquidẽ substantia est, quo tempore maximè natiuum abundat calidum, ex humido enim ortus est nostri principium: Sicca verò per aduẽtitium calidum esse solet. Quo fit vt recèns nati pueri quia substantiam calidam aqueam & aëream plurimam participant, plurimum innati calidi habere dicantur: Contra quàm in iis fiat tum qui vigentem florentémque, tum qui vergentem iam & inclina-

tam ætatem agũt. In ipsis siquidẽ quanto magis aquea illa & aërea substantia fuerit imminuta, auctior verò terrena facta tanto minorem habent calidi insiti substantiam. Constare porrò inter omnes arbitror ex humida & aërea substantia plus deffluere quàm ex terrena, etiamsi vtraque similiter calidæ, quod ad earum duntaxat qualitatem attinet, existant. manifestò siquidem hoc in rebus etiam externis cernere licet. Neque enim ex corporibus simili calore præditis, par æqualísque materia effluere, sed minimum ex siccis, plurimum ex humidis abire videtur. veluti ex oleo & aqua modicè calfactis plurimum effluere & dissipari cernes, ex ferro autem, ære & lapidibns minimũ. Proinde, aquã exempli gratia & ferrum pari inter se pondere ad solem feruentissimum exponere si libet, ac deinde toto eo die transmisso eadem rure ad libram reuocans ponderes, aquam profectò multò minorẽ redditam, ferrum verò sibi par omnino suíque simile comperies. Oleum pariter si placet cum ære, ferro & lapide cõferre, illud multum imminui, suíque non paruam facere iacturam, hæc verò eadem qua erant anteà substantiæ mole persistere

ſtere deprehendes. Si ab iſtis te ad ceram picémque & bitumen & reſinam conuertas, aliáque id genus quæ ſubſtantia plurima humida abũdant, etiam ea ſub ardente ſole cõſpicies multo magis conſumi & diffluere quàm æs aut ferrum, aut alia ſimiliter ſicca corpora. Quare ſi alimento propterea opus habemus, vt quod ex corpore abiit effluxítque inſtauretur ac reſtituatur, effluat autem plus ex humidioribus & aëreæ ſubſtãtiæ plus habentibus, hinc neceſſariò fit vt eiuſmodi corpora copioſiore alimento egeant: at eiuſmodi eſt puerorum corpus, humidæ ſcilicet & aëreæ multæ ſubſtantiæ particeps, non ſiccæ & terrenæ, qualia eorum qui florente, & qui vergente, & qui ſenili ætate ſunt corpora. Quum igitur Hippocrat. propoſitum eſſet aphoriſticam hoc libro & compendioſam doctrinam tradere, non quo modo feci, rem explicauit, ſed pro eo quod dicere poterat, Qui creſcunt parem licet cum iuuenibus ſubſtantiam habeant calidam & igneam, at aquoſæ certè & aëreæ ſubſtantiæ plus habere fatendum, ita is dixit, Qui creſcunt calidum innatum habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eo-

rum substantiam redigens, & propositum demonstrans. Nam quum plurimum humidæ & calidæ substantiæ habeant qui adolescunt, plurimum ex ipsis fluere & dissipari, proptereáque plurimo egere alimento est necesse. Alioqui corpus consumi ait, idque bona ratione. Vbi enim plurimum est, quod effluat, & paucum quod influat, hîc multum de subiecta substantia decedere & deperire est necesse. Quòd verò ait in senibus parum calidi inesse, id vtraque calidi significatione accipi debet. Parum siquidem calidi, siue tu ad qualitatẽ siue ab substantiam id nominis accommodes, in ipsis inesse cernitur. Nam & qualitatis imbecillitas & substantiæ inest paucitas, si quidem adhuc memoria tenemus ea quæ nobis suprà sunt dicta. Propterea, inquit, paucis indigent succendiculis, alimentum succendiculum caloris fomitémve appellans, suam & aliorum ferè omnium celebrium Philosophorum secutus sententiam, qui inter omnia elementa animantium corpora constituentia, calorem vitæ primarium auctorem esse arbitrãtur. Vt enim lucernarum flammula oleum pro pabulo habeat, ipsum tamen confertim

si affund

si affundas extinguitur potius quàm alitur: eodem sanè modo & senilis calor pro fomite & tanquàm succendiculo quopiam habet cibaria, quibus tamen affatim & confertim congestis si obrutus fuerit, ne prorsus extinguatur metus esse debet, non aliter quàm si scintillæ ignis exiguæ lignorum struem adgeras. Quod autem velut orationis clausulam & appendicem addit, Propterea senibus febres non perinde acutæ fiunt, argumento & ipsum profectò est, quòd frigidum sit senum corpus, quódque decessione maximè caloris natiui in igneum facta, febris committatur. Sed tantam posse senibus accidere caloris conuersionem, vt ad eum qui in iuuenibus fit caloris mutationis gradū peruenire queat, res est factu imprimis rara. Copiosum siquidem calidum quàm longissimè quoquouersum tolli, succendique potest, paucum verò non facilè, sed causam quæ vt exuscitaretur coëgit maximam fuisse oportet. Quare ferè fit vt non similiter acutis febribus senes corripiātur ac iuuenes. Ac si quando (quòd rarò fit) seni febris accidat, qualis iuueni solet, ea omninò in perniciem ægrotantis finitur. Immensita-

tem enim quandam causæ committentis indicat. Atque hæc satis erunt ad intelligenda & confirmanda ea quæ scripsit Hip. iis certè quidem qui natura nõ fuerint peruersa. nam aduersus eos qui citra rationem reprehendere Hip. voluerunt, de quorum numero Lycus est, integrum scripsimus librum, in quo refelluntur ea quibus aphorismum conuellere conantur. Inscriptio libri est, Aduersus Lycum de eo quod nihil peccatũ sit in eo aphorismo, cuius sit initium, Qui crescunt, plurimũ habent germani calidi. Sed quia scriptis iam hisce commentariis mihi datus est Lyci liber, hoc loco ista addere, quæ priore editione non habebantur, non abs re fore visum est. Separatim verò edito libro refutaui, quæ Hippocrati Lycus obiecerat.

XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι· ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι. τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Intus coërcitũ, ideóque vegetiorem ca-

Vẽtres hyeme ac vere naturâ calidißimi, & somni longißimi. Per ea igitur tẽpora plus cibi dare oportet, siquidẽ plus natiui caloris habent.

Quo

Quo fit vt copiosiore alimento egeant. argumento sunt ætates & Athletæ.

Non parum ad victus rationem constituendam conferunt tempora anni. Hyeme siquidem hominibus cibi appetentia maior, & eiusdem concoquendi facilitas: contrà fit per æstatem. Cuius rei causam adfert Hipp. ipse, quum cibi conceptacula hyeme & vere pronũtiat calidissima esse naturâ. Quid autem sibi Hip. velit per vocabulum naturâ, quódque hoc aphorismo non temerè sit adiectum, ipse paulò infrà exposuit his verbis, Innatus siquidem calor multus. plurimo itaque indiget alimento. Cibi igitur & sanguinis conceptacula, (τὰς κοιλίας Græci dicunt) hyeme & vere calidissima sunt, non simpliciter, sed naturali calore abundante calidissima, cuius quidem caloris substantiam superiore ostendimus aphorismo. Sed quamobrẽ per hyemem idem calor augeatur, causam etiam Aristoteles aëris antiperistasi acceptam retulit. In profundum siquidem corpus calor per hyemem circunstante extrinsecus frigore refugere atq; se recipere, quẽadmodum æstate contrà per summum corpus ad cognatũ externum expandi calorem solet. atq; eius ita

lorem intelligit, in sanguine & arteriarum spiritu contentum.

substantiam per æstatem digeri ac dissipari: retineri verò & cõstringi per hyemem, atque altum subire cõtingit. Propterea concoctio quoque hyeme ac vere melior, & exhæmatosis, id est, chyli in sanguinẽ mutatio, & nutricatio fieri solet. Addidit & aliud quiddã, quod tum quoque vsu venit, longissimos videlicet per ea tempora somnos esse, propter noctium nimirũ longitudinẽ. quæ res etiã non parum ad functiones naturales confert. Illud verò quod ad finem est appositũ, indicio esse possunt ætates & Athletæ, satis magno argumento esse debet cibi indigentiæ, vbi caloris adest abundantia. nam & pueri, quia calore abundant, propterea copiosiore alimẽto egẽt, & mitigatum facilius concoquunt: & Athletæ quia motu & exercitatione corporis natiuum exuscitant & augent calorẽ, ideò cibariis pluribus frui possunt. Atque abunde quod ad singularũ aphorismi partium explicationem attinet, satis diximus. Earum verò veritatem diligentius si quis dispiciat, is hac oratione animantia omnia nõ complectatur, sed excludat ea quæ subter terram in latibulis degunt. hæc enim quandiu sub terra latitant, copiosiore alimento

non

non egent. siquidem sola se tolerant inedia. Quòd si alimenti tantum, quantũ antequàm se sub terram abderent ingerere cõcesserimus, ipsum profectò malè cõcoquere fuerit necesse. nam quod frigidę lauacro hominibus vsu venit, idem animalibus sub terra degentibus per hyemẽ solet accidere. Illi enim, si quidẽ corpus imbecillum nacti fuerint, refrigerari frigidæ lotione & læsionem accipere solent: si verò robusto & firmo sint corpore, calorem protinus in altum refugere & cogi, posteáq; collectũ & multo quàm antea ampliorem redditũ, ad externam remeare cõtingit corporis superficiem. Eodem modo animalium naturâ frigidiorum calor naturalis à frigore hyemali vincitur adeò vt propemodũ extinguatur. Vnde ex ipsis complura mortuis non dissimilia, sine sensu vllo aut motu in suis latebris cernere est. Quædam etiam tali per brumam frigore omnino intereunt. Quibus verò tum sanguinis tum caloris adest copia maior, iis simile quiddam per hyemem vsu venit, quod propter frigidæ balneũ robustis corporibus. ipsorũ nanq; in profundum calor compelli colligíque solet, non mehercle carnibus eo fugientibus, & vnaq

& vnaquaque locum quem prius habebat, descrente, sed vnà cum sanguine eò se receptante spiritu. Tria porrò erant corpora, quæ nostri substantiam primigeniam absoluerent, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas. ex qua primo quidem ortu solidæ animãtis finguntur partes, vt in lib. de semine docuimus, postea vero in ipsis augmentatio & nutritio perficitur. Quòd igitur per hyemẽ melior fiat cibi concoctio, intrò scilicet sanguine & spiritu in altum subeuntibus, neminẽ latere puto. neque enim solùm hoc dicit Hipp. sed etiam quòd cibum capere oporteat copiosiorem. Per hæc enim, ait, tempora hoc est hyemem ac ver ad comedendum plura dare oportet. Sed forsan quærat aliquis, si per hyemem è corporibus parum defluat & foras digeratur dissipetúrq;, quî fit vt tum corpora multo egeant alimẽto? siquidẽ definitur nutritio, eius quod vacuatum est instauratio. Vnde fit vt alimẽti mensura ad proportionem ei quod corporis perspiratu discussum dissipatúmque est, respõdere debeat. At verò per hyemem non solùm nos melius cibos coquere, sed etiam paucis contentos perfrigerari, indéque detrimentũ accipere: cõtrá-

que

que plures si assumam, in nullum propterea nos plethoricum morbum incidere, vel ipse rei euentus apertè testatur. Atque huius rei causam inuestigandam in medium proponamus. Neque enim contra Hippo. solùm, sed alios quoque omnes repugnare eiusmodi quæstio videtur. Siquidem eo perspiratu qui per occultos & sensum fugiētes fit cutis exiles meatus, animantium digeri corpora nemo non fateatur. Nam inde ipsa vacuari fit manifestum, quia continenter alimento opus habeāt. Alioqui si de nostro nihil decederet fluerétve assiduè, sed pristina semper eadem seruaretur substantiæ nostræ moles, nulla profectò nobis sumendi alimenti esset necessitas. Hoc igitur loco reputare licet, tametsi cæteri omnes tanquàm deprehensi hæsitent hac quæstione proposita, non habentes quod respondere debeant. Hippocrati tamen esse eiúsque sectatoribus ad soluendem facillimam. Neque enim aliud quicquam præter calidum hoc innatum, quo de nunc agitur, animal ab initio finxit formauítq;, non aliud postea ad iustam magnitudinem perduxit, non aliud denique ad finē vsq; vitæ alit ac sustentat. Siquidem omniū actionum

natur

naturalium causa existit. Quum igitur idipsum hyeme fiat copiosius, cibi profectò appetentiam coctionémque augere, plus sanguinis cumulare, corpus crassius habitiúsq; efficere, denique modis omnibus ne alimenti inutiles reliquiæ in corpore retineantur, prouidere putãdum est. nam calor iste nostra vndique ambiens corpora, nõ quæ restant solùm superflua, sed promiscuè omnia vacuat, vnà cum iis quæ inutiliter in animantis corpore redundant, etiam ea quæ in eo secundum naturam se habent digerens eo vacuandi genere, quàm ἄδηλον διαπνοὴν, id est obscurũ & nostros sensus latentem cutis perspiratum vocant medici, cuius auctor est calor hic natiuus. neque enim secundum Hipp. præter hunc aliud quicquam est animantium natura. quam quidem naturã in libris de facultatibus naturalibus non solũ appetere & conficere & agglutinare particulis suum cuique & familiare alimentũ, sed huius quoque inutiles reliquias digerere & foras expellere demonstrauimus. quãtóq; fortior calor insitus fuerit, tanto magis sensum eiusmodi cutis perspiratio fugit. ideóq; sudores præter naturam esse dicebat Diocles, quòd ritè omnibus

nibus in corpore dispensatis probéque cocto à natura & victo cibo, nequaquã per cutem humor qui sensu percipiatur excerni debeat. nã sudores ij, quibus per balnea, & vehemẽtes exercitationes cõcitatósq; corporis motus, & calores æstiuos toti manant homines, causas consequuntur violentas. Rectè igitur in animantis corpore omnia hyeme gerũtur, siquidẽ ea sit moderatior. Nã immoderatas cæli intempestates ipsemet Hipp. in sequentibus damnat. Bellè autem geri omnia in animali per hyemem satis indicat naturæ per id temporis operum robur. nam & cibus optimè coquitur in ventre, quia plurimus inest naturalis calor, & corporis recrementa longioribus somnis repurgantur, nõnulla per cutim quæ exactè tenuata fuerint, quædã efflatu, qualia quæ halituosa sunt & vaporosa, alia per vrinas, quæ crassiora. In ipsis enim multo copiosius quàm per æstatẽ sedimentum cõspicitur, atque ipsa adeò tota vrina per id tempus auctior multò fieri solet. Iam verò corpora alũtur magis, & crassiora habitioráq; fiũt hyeme & sanguinis probi cumulant copiã, modò ratione victus non vtantur omnino improbanda. nã si corpus nostrũ propemodum

modum ſanguine exhauriri attenuariq́ue & imminui per autumnum, idémq; excipientem hyemem ſucco & ſanguine incorrupto, & corpulentia replere fueris recordatus, tum demum facultatis nos gubernantis vim intelliges, qui vtique eſt calor natiuus. qui ſi largo alimento non fruatur, is primùm à frigore ambiente tàm eo quod extrinſecus corpus afficit quàm quod inſpirantes ducimus, vincetur: deinde vnà cum eo cibariorũ quoque debilitata coctio, probíque ſanguinis generatio, & animantis partium nutricatio & excrementorum vacuatio parum procedent. Si verò quantum alimenti ſubigere vinceréque poteſt, benignè ei ad fruẽdum detur, indè adauctus facilè quæ modò commemorauimus in corpore animalis perficiet. nam quòd ex cibi copia, quæ nõ ſolùm in ventriculo, ſed in venis quoque, ſingulíſque adeò animantis partibus probè concoquatur conficiatúrque, vnuſquiſque carnoſior multo habitiórque fiat, & copioſiore quàm antea abundet ſanguine, ſatis id oſtendit quod homines nõ in ſeipſis ſolùm, ſed in equis quoque experiẽtia certum cõpertúmq; habent. Siquidem ipſi poſtremo vere, antequàm æſtas incipiat,

& ſibi

& sibi & illis sanguinẽ minuunt, recordati scilicet morborũ quibus vbi derepentè calores æstiui aduenerint, corripi soleant. Aestatis siquidẽ ardores sanguinem amplificant & fundunt & velut quandam eius ebullitionẽ & feruorem excitant, adeò vt qui moderatior antea venis facilè capiebatur, ampliùs cõtineri nequeat, sed aut rumpat aut erodat. quúmq; immoderatius in corporis partem quampiã, quæ cæteris sit imbecillior fluxerit, phlegmonẽ excitat aut erysipelas aut eiusmodi quempiã in ea morbum cõmittit. nam plures & grauiores quàm sint plethorici morbi ex humorũ fusione oriũtur. Quæ omnia ad probationem eorũ faciunt quæ hoc aphorismo docuit Hippoc. quódque non solùm per hyemem possimus cibos plures cõcoquere, sed pluribus etiã indigeamus. Siquidem pro caloris natiui copia cibaria ingerere oportet, nisi aliquãdo vt dixi, aëris nos abientis calore soluta natura de cibo demere cogat. Quapropter de vere quia indistinctè locutus est, ego iam distinguã. Primum veris initiũ hyemi potius quàm æstati simile esse, finem contrà æstati nõ hyemi similem existere. deinde sæpenumerò frigiditate hye-

mem, interdum calore æſtatem referre. Suis itaque primis partibus ſi quando frigidum fuerit, eandem quam hyeme cõſtituemus victus rationem. Poſtremis verò ſi calidius interdũ ſit, eandẽ quam æſtate: media autem temperie ſi exiſtat, victus rationem tenebimus tempeſtati præſenti reſpõdentem. Atque hæc omnia de ratione viuendi eorum qui ſecunda ſunt valetudine dicuntur, deinceps de ægrotantium victu diſſerit.

XVI.

Ὑγρὰ πᾶσι διαιτήματα τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν, οὕτως ἐθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus quum febricitantibus omnibus vtilis, tum pueris maximè atque aliis qui tali victu conſueuêre vti.

Superioribus Aphoriſmis quantum cibi dare conueniat docuit, nunc qualem eſſe oporteat ediſſerit, perquàm breuiter multa & vtilia perſtringens quæ artis ſunt propria. Primùm quo modo febricitantes alere conueniat: deinde ſalubris victus indicationes in iis quidem quæ ſunt præter naturam contrarias, in iis verò quæ ſecundum naturam habent, ſimiles ſumere oportere. nam

nam in febre quia calidus siccúsq; morbus est (est enim natiui caloris in igneũ declinatio) humidum imperat victum. his verò qui natura sunt humidiore, siue id ratione*ætatis, siue consuetudine fiat, non contrarium victum, sed familiarem instituit. Eorum siquidem naturam seruare oportet per humida, non vt morbos tollere per*cõtraria. Cæterùm qui febrem cum hydrope coniunctam in medium proferentes, se propterea aphoris. Hippoc. reprehendisse putant, quia talis affectionum colligatio nõ humidum, sed siccum victum requirat: ij profectò mihi in arte curandi caput imprimis necessarium ignorare videntur. quod vtique nos in ea tractatione, quæ methodus therapeutica inscribitur, pluribus explicauimus, vnumquemque scilicet morbum simplicem, propriam & peculiarem postulare curationem, colligatos verò quatenus inter se sunt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationem: nobis videlicet vel obsistentibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamen prorsus non neglecta alterius curatione: vel ambobus pari studio auxiliantibus. Nihil autem interest, siue tu hy-

Nisi excessũ habeat. neque enim senectus frigidis, sed calidis benè afficitur.

dropis quæ febrem coniunctam habeat, siue pleuritidis quæ cū sanguinis excreatione affligat, meminisse malis. Siquidē pleuritis & sanguinis reiectio cōtrarias exigunt curandi rationes. qui affectus si cui simul accidant, ei qui vrgere videbitur magis obsistendū, altero tamen non neglecto. Si itaque febricitet aliquis & simul hydropica affectione laboret, nos ad vtrumque affectum contrariam curationem flagitantem respectu habito, ambobus solerter & ingeniosè obsistemus. quod in cæteris colligatis morbis facere consueuimus. Neque igitur nos tale aliquid aduersus Hippo. sumus dicturi, neque cū eo qui dixerit diutius rixaturi. Si quid verò nominatim hoc aphorismo dictum non est, cuius cum iis quæ dicta sunt idem sit iudicium, dictū id quoque potestate fuisse putandū. Aetatis enim meminit & consuetudinis, vnde tu & naturalis temperamenti, & partis anni & regionis meminisse facile potes. quæ ipse interdum Hippocra. adiungit, interdū vnius aut alterius mentione facta, reliqua quia eiusdem cum aliis naturæ sunt & ordinis, silētio prætermittit. Ex quibus etiam sumuntur indicationes, quemadmodum ab ætate & morbo

& morbo peti ſuprà diximus: quæ ſcilicet inculpata ſunt nobis victu temperationi ſimili ſeruantibus, quæ verò reprehenſione non vacant, contraria victus ratione emendantibus. Verùm de omnibus indicationibus exactius in libris methodi curandi ſumus locuti.

XVII.

ΚΑὶ οἷσιν ἅπαξ, ἢ δὶς, καὶ πλείω, ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

Quibus etiam ſemel ne an bis, & plus minúſve & gradatim præbere cibum conueniat ſpectandum. Dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati & conſuetudini. *De modo dandi cibi.*

Suprà de quãtitate & qualitate victus verba fecit, deinceps quo modo eũdem dare conueniat docet. neque enim ſatis eſt noſſe huic plus minúſve dandũ, aut alimento vtendũ deſiccante aut humectante, ſed ſemélne an ſæpius in die aut nocte conueniat cibum apponere cõſyderaſſe plurimũ interfuerit. Huius autẽ rei indicationẽ tum ab anni parte, tum ætate, tum conſuetudine ſumit. quod etiam in quantitate qualitatéque victus faciendum eſſe iubebat. Nam primæ dandi cibi modi indicationes à morbo ipſo & ægrotantis viribus ſumi debent,

deinde etiam ab ætate, tempore, consuetudine, cæterísque eandem rationẽ sortitis. Propterea Hipp. ipse illud addidit, dandum verò aliquid, tempestati, regioni, ætati & consuetudini: manifestò per orationem illam, dandum verò aliquid, ostendens se neq; totũ neque maximum ab eiusmodi petere. nam siue sæpè, siue rarò, siue etiam omninò alere oporteat, tum à morbo, tum ab ægrotãtis viribus primùm ac præcipuè sumi debet: deinde etiam à tempore, ætate, & similibus. Nã si ægri vires fuerint infirmæ, & corporis affectus sit ex humorũ corruptione, aut defectu ortus, alimenti parum & sæpius dabimus ita affectis. parum quidẽ, quia vniuersim magnã copiam virtus infirma ferre non potest: sæpius autẽ, quia multis affectus indiget. nã & adiectionẽ defectus, & attẽperationem, τῶν ἐπίκρασιν Græci dicũt, corruptio postulat. Si verò laborantibus viribus humorũ non adsit inopia nec corruptio, sed symmetria & modus humorum naturaliter se habentium, aut etiã abũdantia, tum & rarò & parum cibi prębebimus, multóq; magis si cum humorũ copia adsit viriũ robur. Cõtrà si virtus valida cũ defectu aut deprauatione humorũ sit cõiũcta, & multa cib

ta*cibaria & ſæpè ſunt ſic affectis adhibenda, nimirum multa exigẽte affectu, & ea concoquere & euincere potente virtute. Quòd ſi tum fortè per paroxyſmos ſæpe dare non liceat, ſed dando cibo raras ipſi præbeant occaſiones, tum multum & rarò dandum erit. Verùm ſi cum plethorica affectione virtus valida exiſtat, rarò & parum dandũ erit. quanquam enim virtutem cibi coctricem habemus robuſtã & validã, quia tamen affectio multũ non poſtulat, par profectò fuerit parum exhibere. Ad hunc igitur modum tum ex morbo tum ab ægrotãtis viribus indicationes quo modo cibũ dari conueniat, ſumere oportet. Ex tempore verò ætate, conſuetudine & ſimilibus indicationes ſic erunt petendæ, Aeſtiuo tempore ſi ſolam eam tẽpeſtatem ſpectes, ſæpè & parum dandum, quia & acceſsione alimenti maiore indigent, vtpote per id temporis cute perſpirabili exhauſti, & quia vires ſolutæ ſunt & deiectæ. Per hyemem verò multũ dãdum, quia vires validæ, ſed non ſæpè. Neque enim valde multa adiectione egent ægrotantes. quippe qui per eam tempeſtatem non multũ inaniãtur. nã eos qui ſecunda ſunt valetudine, per hyemẽ abũ-

*Hinc collige in peſtilente febre, & Hiſpanica lue & ſimilibus ex incipiẽte corruptione citra plenitudinem morbis (nã & plenitudo, & abſoluta corruptio vacuationẽ potius quã à cibo tẽperationẽ poſtulãt) & ſæpe et multum alendũ eſſe forti exiſtente virtute. Còtrà verò morbis à cacochymia & cruditate, aut plenitudine ortis, quo virtus fortior fuerit, eo parcior victus eſſe debet. De bis

enim scriptus est Aphorismus, impura corpora quo plus alas eo magis lædas.

dè satis vacuari suprà demonstrauimus, quia copiosum habeāt innatum calidū. Medio autem adhuc vere, & multo magis quo æstati propius fuerit, & paucis eduliis & ex magno interuallo alere cōuenit. Siquidem videntur per hanc tempestatē non longè à plethorica affectione abesse propter fusionem humorum qui superiore hyeme in corpore collecti ac densati fuerāt. Queadmodum igitur plethoricis morbis si virtus fortis fuerit, alimenti parum & ex magno tēporis interuallo damus: sic tempore verno in iis præsertim qui febricitant, faciendū, de quibus nūc agit Hipp. nam suprà de sanorū viuendi ratione egit. Superest Autumnus, qui morbis ex humorū corruptione natis similis est. Quare qui eo tēpore febricitant, probi alimenti assidua adiectione indigere solēt. quibus si fortis adsit virtus, & sæpè & multū, si imbecilla parū & sæpè daturi sumus. Eodē pacto ab ætate etiam, consuetudine & regione possis indicationes petere, ad duos illos primos scopos eas redigens. siquidem enumeratorum vnumquodque vel virtutem firmam infirmámve, vel corpus plethoricum, aut egenum, aut cacochymum reddit.

XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥᾷστα, ἦρος δεύτερον.

Aestate & Autumno cibi copiam ferunt difficillimè, Hyeme facillimè, Vere minus.

Non eadem de re bis, vt tibi videri queat, disseruit, quum paulò antè aphorismum illum scriberet, cuius initium, Ventres hyeme ac vere naturà calidissimi, & rursum nunc quū inquit, æstate & autumno cibi copiam ferūt difficillimè, hyeme facillimè. minus vere. Sed quum ad victus mensuram inueniēdam & alimentis vtendi modum tam in iis qui secūda quàm qui aduersa essent valetudine, quādam ab anni partibus indicationem sumere vellet, nō abs re vtrobique eorum temporū vnde indicatio peteretur fecit mentionem, illic plus cibi hyeme sanis hominibus dandū esse demonstrans, quia calidū insitum per id tempo ris sit copiosius quod vtriq; ali oporteat: nunc verò etiamsi ipsis cibi multū simul præbeas, nullam inde noxam capturos ostendens. facilè siquidē omnes hyberno tempore cibi copiam, æstiuo difficulter ferunt. Vnde fit vt per hyemē raró & multum esitare concedamus, per æstatē

verò quia difficulter cibaria ferũt, quòd calor natiuus qui ea coquere & perficere debet, paucus habetur, ne vniuersum multúmq; demus modis omnibus cauẽdũ, sed & sæpius & parũ cibi capere permittendũ est. Nã corporis affectio similis morbis defectu ortis additione eget. Sic igitur hyeme habent & æstate. Ex aliis verò tẽporibus autumnus æstatem cõsequitur, vt hyemẽ ver. Ac causa quidem est manifesta. Siquidẽ corpora autumno refrigerari, cogi & densari, vere laxari, raráq; fieri incipiunt. His igitur de causis non idem his de partibus anni præceptũ tradidit, vel eo nomine quòd in superiore illo aphorismo sermo Hip. fuerit de iis qui secũda sunt valetudine.

XIX.

Τοῖσι μὲν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

Quibus per statos circuitus accessiones fiunt, nihil dare, nec cogere, sed demere ante indicationes.

Quum tribus capitibus tota victus ratio cõprehendatur, quantitate, qualitatéq; ciborum & ipsis vtendi modo, nihil nobis ad priora duo capita accessionum commemoratione opus erat: ad tertium autem

autem quia ab ipsis accessionibus vtilitem aliquam percipere possumus, propterea opportunè in tertio capite earum meminit Hip. siquidem præcipuè paroxysmi indicant tempora cibi singulatim præbēdi, in iis duntaxat morbis in quibus stato tempore, id est in orbē redeunt accessiones. Propterea Hippo. ipse dixit, Quibus per statos circuitus redeunt accessiones nihil dandú. quippè qui certò sciret alios etiā morbos esse in quibus paroxysmi repetant, sed non in circuitū, id est nō certo statóq; tempore. In his enim ad amussim inuenire tempus dādo cibo accōmodum vix possimus: at in quibus certi sunt & stati paroxysmi, ipsorū sunt cibo præbendo vitanda principia, id est videndum etiam atq; etiā ne iam præsente aut quamprimùm futuro paroxysmo alamus ægrotum. Iam verò illud ante iudicationes, vel pro omnibus absolutè paroxysmis, vel pro iudicationibus propriè dictis, vel deniq; pro vigore ipso accipere possis. vera siquidem sunt hæc tria. ad propositū tamen magis conueniat si iudicationes pro paroxysmis absolutè acceperimus. nam de vigore suprà dixit: in quo de iudicatione quoque dixisse videri queat. maximā siquidem partem

Crisis bona omnis in statu.

partem in vigore fiunt iudicationes.

X X.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ᾽ ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾶν.

Quæ decernuntur decretáve sunt iustè, nec mouere, nec aliud quicquam nouare seu medicamẽtis seu alijs irritamentis fiat, sed omittere.

Finita de diæta oratione, iã ad aliud caput transit, in quo docet quæ circa ægrotantem gerenda sunt omnia naturæ interdum permittenda, nobis circa aliud nihil quàm victus rationem ordinandam occupatis & satagentibus, interdum verò non omnia naturæ relinquenda esse, sed nos quoque agere aliquid oportere. Vbi igitur inquit, fit, factáve iam planè crisis est, omnia tum naturæ permittere, nec nos quicquam nouare oportet; vbi verò imperfecta crisis est, id quod deest addere cõuenit. Idem quoque dicebat in libro de humoribus, his verbis. Quæ perfectè iudicantur ne moueas, nec medicamentis aliisve irritamentis quicquam noui moliaris. Nã quod hîc ἀρτίως dixit, in eo libro parua nominis mutatione ἀπάρτι nominauit, quod aduerbium apud alios quoque veteres

ἀπαρτίζω verbũ, vn-

teres

teres hac significatione reperire licet, vt pro ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς accipiatur, id est absolutè, iustè, integrè & planè. in qua significatione etiam τὸ ἀπαρτίως nunc vsurpatur ab Hipp. Neque enim pro diebus paribus intelligi potest. siquidem mendacij apertè cõuinceretur qui diebus paribus si facta esset fierétve crisis, nihil in his nouãdum esse arbitraretur. Iã verò nec pro nuper accipere possumus in hac oratione, quod luce clarius apparet ex eo verbo quod subsequitur. neque enim illud, Quæ decreta sunt absolutè dixit, sed quæ decernuntur & quæ decreta sunt. Huius autẽ orationis pars vna, nempe quæ decreta sunt, aduerbio huic ἀρτίως pro nuper iuncta, consentaneum fortè sensum reddiderit. altera verò, hæc scilicet, quę decernuntur, nullo prorsus modo ipsi accommodari potest: quod profectò rei ipsius euidentia constat. Neque enim si quid paulò antè est decretum, protinus hoc immutandum non venit, sed si perfectè & consummatè & integrè fuerit decretum, tum qui nihil nouãdum esse dixerit, à vero haud aberrauerit. Quòd si aliquid ad perfectam crisim deesse videbitur, id addendũ erit, nostráq; opera supplend

de τὸ ἀπηρτισμένως aduerbiũ factũ. ita rem absoluere significat vt nihil desit, nec redundet.

plendum. Nam quæ post crisim relinquuntur, recidiuos morbos faciũt. Quęnam igitur perfecta erit & consummata crisis? an in qua videlicet omnia rectè gesta fuerint, nec vllus crisis perfectè numerus abfuerit? Primũ enim melior quę vacuatione, quàm quæ abscessu fit, deinde quæ infestantem & redundantẽ humorem, quàm quæ aliũ quempiam vacuat, melior. Tertiò quæ ex directo, quã quæ aliter fit, laudabilior. sic eã appellat quæ recto fit vasorũ processu & directione. Quartò quæ euphoriã habet, id est toleratu est facilis. Quintò quæ cũ humorũ noxiorũ coctione & die critico fit. Hæc enim omnia si adsint, omnibus numeris absolutã perfectãq; crisim fore est necesse. vnũ verò ex iis aut plura si abfuerint, nõ iã exacta & perfecta crisis esse potest.

Bonæ Criseos conditiones.

XXI.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educere oportet, quoquo maxime vergere videbuntur, ducere, vijs ac locis vtiliter eò ferentibus.

Quænam tãdem ea sunt quæ ducere oportet? videlicet quæ nec decernuntur nec decreta sunt perfectè. quæ Hipp. per quam partem euacuare cõueniat docet, scopum

ſcopum nobis geminum proponẽs, tum partis ipſius naturam, tum humoris momentum ſeu ad motum inclinationem. quoquo enim locorũ commodorũ vergere videbuntur, eà ducere oportet. Cõmoda verò vacuationibus loca ſunt inteſtina, venter, veſica, vterus, & cutis vniuerſa. adhæc palatũ, nares: quũ videlicet cerebrum libet repurgare, aut ſanguinis per nares eruptione criſis fit, præſertim ſi κατ' ἴξιν id eſt, directò ad locũ affectum fieri contingat. nã quę contrà fit ſanguinis eruptio, mala. Fiunt autem in loca in quæ non conuenit infeſtantium humorum inclinationes, quũ ea vel principalia ſunt naturâ, & maior ex ipſis noxa futura eſt, quàm vllũ eſſe poſsit morbi ita terminati operæpretium: vel quum ex ſe nullam habent ad excernendum viam. exẽpli gratia ſi quid in iecore malè nos habet quod vacuari debeat, eius ad excretionem commodæ ſunt viæ geminæ, quarum vna per ventrẽ fert, cuius ipſius aptior quæ deorſum, quàm quæ ſurſum ad vomitũ agit. altera per renes & veſicam ducit. verùm ea quæ in pulmonem, thoracẽ, & cor euehit, commoda nequaquam eſſe poſsit. Diligenter itaq; medicum oportet naturę motũ & inclinationem

nem obseruare, quæ si ad loca commoda fiat, ei seruiendum est & auxiliandum, si verò modo contrario & incommodè, eam prohibere, simúlque reuocare oportet.

XXII.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Concocta maturáque medicari ac mouere, non cruda: nec per initia, nisi suoptè cieantur impetu: id quod perrarò fieri solet.

Φαρμακεύειν verbum vsurpare solet Hippoc. pro eo quod est medicamento purgante vti. ὀργᾶν verò, id est ad coitum incitari, ab animantibus concitatis in venerem translatum est ad humores. quēadmodum enim animalia semel libidine incensa abstinere non possunt, titillata quodāmodo & impulsa & stimulata ab eiusmodi affectus impotētia: sic sæpenumerò humores dum motu feruntur concitatiore, & de parte vna in alteram fluunt, morbi statim initio hominē angunt concitātes & titillantes, nec quiescere sinūt. Tales ergo vacuare oportet, hoc est qui mouētur & quoquouersum feruntur per corpus & fluunt. Qui verò parte corporis quapiā firmati impactíq; sunt,

ſunt, eos nec medicari, nec vllo alio auxilio mouere oportet, priuſquam cocti fuerint. Tunc enim primùm naturam ipſam habemus vacuationis adiutricem. ſiquidem ipſa poſt coctionem apertè videtur humores ſecernere & quod ſuperuacaneum eſt expellere. quo tempore criſes fieri conſueuêre. Quæ quidem natura ſi perfectè moueantur, medicamento locus non eſt: ſi verò intra modum & languidius agat, id quod deſit, medicamento ſupplendum: quo vtriuſque & naturę expellentis & medicamenti trahentis operâ fiat humoris moleſti vacuatio. Demonſtrauimus ſiquidem in cõmentariis quos de facultatibus naturalibus ſcripſimus, quaque corporis parte naturam quatuor adhibere poteſtates, tractricem eius quod parti eſt familiare & conueniens, retentricem item & coctricem eiuſdẽ, & quartam eius quod alienũ & ſuperuacaneum exiſtit expultricem. Ibidem quoque ſingula medicamẽta ſibi familiarem & proprium humorem attrahere oſtendimus. Iam verò illud rectè Hippocrat. ad finem aphoriſmi addidit, id quod perrarò fieri ſolet. Nam hoc licet experientia diſcere, perrarò humores aliàs in aliã atque aliam partem transferri & fluere. ſæpius nam-

que fit vt quiescant, & parte quapiam firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu * cocti tandem expellantur, ita morbo soluto. Vnum restat quod sciri velim, Aphorismum hunc in quibusdam exemplaribus non scribi, in libro tamen de humoribus scriptum inueniri in omnibus codicibus.

** Toto morbi tempore coctio fit ad crisim vsque, sed in augmēto se prodit, & in vigore perficitur. vnde tā in vigore quā augmento purgare liceret, nisi prohiberet in vigore symptomatum vehementia.*

XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρῃ εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt, sed si quæ oportet vacuentur, & facilè ferant. Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit, faciendam, si ægrotus par esse poßit.

Seu sponte naturæ, seu nostra opera vacuatio fiat, ei omninò modum mensurámque statuisse oportet. Quemadmodum enim molestum humorem pro qualitatis ratione vacuare oportet, sic profectò vacuationis quantitatem, humoris vexantis copiæ respondere par est. Sed qualitatis indicia & notas suprà diximus, quum aphorismum interpretaremur, cuius est initium, In turbationibus ventris. quantitatis verò nullum tale signum dicere possumus. Quare quum de ipsa ageret

ret Hippocr. τὴν εὐφορίαν, id est leuius si inde habeant ægroti, eius nobis iudicandæ normam & regulam dedit. Nam si redundans vacuetur humor, tum leuius, tum facilius habere ægrotantem: contrà si ex iis qui naturaliter habent aliquis educatur, tunc vires solui & laborare, ipsúmque ægrotum grauitatem sentire est necesse. Quo fit vt vulgari ex prima statim vacuandorũ specie coniectandæ quãtitatis modo minimè debeamus animum aduertere, sed duobus potius commemoratis indiciis, si & qualia oportet, & cum euphoria, id est ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps sequitur, Atque vbi conuenit ad lipothymiam ducere, id recte quidẽ est dictum, sed eius vsus ascribenda sunt indicia. Quę quum Hippocra. non dixerit, quantum ipsi experientia & ratione sumus cõsecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiam vsque vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quam vsque intelligat lipothymiam ducere oportere, non abs re fuerit definire. neque enim eas dicere lipothymias putandum, quę ægrotantibus dum aut venæ sectionem, aut eiusmodi aliud auxilium reformidãt, accidere interdum solent: nec quum in ore

ventriculi quidam humores mordaces & vellicantes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxilium ipsum adhiberetur, in ipsum confluxerint, lipothymiam committunt: siquidem etiam tum animo linquuntur. Sed eiusmodi lipothymia non satis apta fuerit vacuationis modi regula. quippe quę intempestiuè accidat interdũ. quod febricitantibus quoque nonnullis vsu venit inter exurgendum & desidendum sæpius animo defectis. propterea ipsis resupinis iacentibus venam aperire solemus. Ea igitur quæ vacuationis ratione interuenit lipothymia, sola nunc Hippocrat. est dicta, ipsa modus & mensura existens vacuationis quæ in maximis inflammationibus, in febribus ardentissimis & vehementissimis doloribus fieri debet. Verùm (quod & Hipp. quoque ipse admonuit) non nisi constantibus & firmis viribus ad tantam adgrediendum est vacuationem. Nam & ipsi vacuationes tales vehementer prodesse didicimus vsu frequentissimo. In febribus siquidẽ ardẽtissimis ad lipothymiam vsque phlebotomia illico totum corporis habitum refrigerat, & febrem extinguit, atque etiam aluus quamplurimis solui & sudores manare solent. quo facto nonnulli

nulli febre omninò sunt liberati: aliis magnopere inde adiutis morbi vehementia est repressa. In maximis verò doloribus nullum præsentius noui remedium ea vacuatione quæ ad lipothymiam vsque fiat, cum ea tamen distinctione vt intelligatur phlebotomiáne, an purgatione ad defectum vsque animi vti conueniat. quam rem demonstrauimus in commentariis quos de phlebotome conscripsimus.

XXIIII.

EN τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῆσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In morbis acutis rarò, & per initia medicamento purgante vtendum est. Idque diligenti cum præmeditatione facere oportet.

Dixit paulò ante, concocta maturáque medicari & mouere oportere, non cruda, nec per initia, nisi sua instabilitate naturam ad excretionem stimulent, cuiusmodi perpauca esse: nunc etiam per initia morborum acutorum solùm posse aliquando nos purgationem moliri vtilem docet. nam in diuturnis semper maturationem morbi expectare oportet: In acutis verò siquidem materia ad excretionem sui proritet & gliscat, initio etiam purgare licet: sed hoc ipsum cum magna

religione & circumſpectione facere oportet. Vnde mihi Hippocrat. recte illud addidiſſe videtur, Idque diligenti cum præmeditatione & conſyderatione accurata facere oportet. Nam ſiue diligentem præmeditationem, ſiue ægroti præparationem, ſiue recti quoad eius fieri poteſt iudicij expectationem, ſiue ex iis aliqua, ſiue etiam omnia intelligat, ſuam certè religionem & cautionem in talibus purgationibus apertè indicat. Neque enim parum impendet periculi, ſi quis in morbo acuto malè medicetur, quòd purgantia medicamẽta omnia facultate ſint calida, & febris quatenus febris eſt & ſui ratione, non quæ calfaciunt & ſiccant, ſed iis maximè contraria, quæ humectant & refrigerant poſtulet. Non igitur propter calorẽ illum febrilem purgatio nobis inſtituitur (hanc enim ſcimus quantum in ſe eſt nocituram) ſed humorum qui febris cauſa ſunt nomine. Maiorem igitur ex infeſtorum humorum vacuatione vtilitatem conſequi oportet, quàm ſit detrimentum, quod ex medicamentis purgãtibus corpus neceſſariò accipit. Maiorem autem vtilitatem eſſe continget, ſi & citra moleſtiam, & totus humor nociuus & infeſtus vacuetur. quod vt fiat videndum

dendum primùm est, an qui ægrotat, ad eiusmodi purgationem aptus idoneúsque existat. Nam qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut crassis eduliis abundāt, quibus item flatibus sunt distēta hypochondria, aut vrina supra modum calida & ignea, aut aliqua subiectorum viscerum suspecta inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Hæc igitur absint necesse est: deinde etiam ægrotantis humores quàm potest fieri maximè fluxiles esse oportet, hoc est tenuatos esse, miniméque lentoris participes. apertos denique reseratósque esse conuenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atque omni obstructione liberatos. Nam ista quoque nos prouidere & præparare solemus, si quando purgare velimus. Atque hoc ipsum est quod eo aphorismo tradit Hippocrates, Corpora qua quis purgare volet, fluxa & lubrica faciat oportet. Verùm in acutis quum initio statim vel circa primum diem, aut nō vltra secundum, (si quidē sua instabilitate materia excretionem affectet,) purgatione sit vtēdum, locus profectò eiusmodi præparationi esse non potest, nisi fortè quispiam propinandi melicrati occasionem nanciscatur, in quo hyssopi nonnihil aut origani aut

tragorigani aut thymi aut pulegij, aut denique id genus humores tenuantium aliquid incoxerit. Quare non ſine ratione dixit, in morbis acutis & rarò & per initia vſum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores ſæpè non citantur, partim etſi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: ſed ne temporis quidem ſatis morbus ad ægrotantis præparationem nobis præbet.

XXV.

Ην οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ᾽ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: ſi contraria, difficulter.

Conſtat aphoriſmum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſponte naturæ fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico inſtituendis diſputaret, ac propemodum omnes ad id neceſſarias diſtinctiones recenſuiſſet, hunc quoque ſibi addendum eſſe putauit: In quo noui certè quidem nihil doceret, ſed memoriam duntaxat eorum renouaret

quæ

quæ suprà alio loco de vacuationibus sponte naturæ factis dixerat: vt totam de vacuando disputationem plenam absolutámque hoc loco relinqueret.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximeque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS SECVNDVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

N ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει θανάσιμον, ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

Quo in morbo somnus laborem adfert, mortiferum est: Si verò leuationem, minimè est mortiferum.

Quòd ὁ πόνος laborem significet & læsionem, constat ex eo quod ipsi opposuit. ait enim, si verò leuationem adferat, minimè est mortiferum. Quum verò duplex sit ex somno læsionis genus, commune vnum, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocant, nos primum accessionis sensum & significationem primam dicere possumus) ægroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibusdam in alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum læsione. Hippo. loqui est existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magnopere reformidandum indicat, vtpote quæ temporis naturam sequatur: siquidem accessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundum corporis cogi solent, quemadmodum ipse nos docuit, multóque magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarum refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréque febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflāmatio, eam augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perindè ac per

alios

alios somnos concoqui, sed plures cumulari & crudos permanere putandum est. Quam quidem ob rem vigilare tum ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit spiritus & sanguinis & vnà in ipsis caloris contenti, tanquam maximnm præsidium ei motioni opponentes, quæ eorumdem intrò per accessionum fit principia. Quare qui eiusmodi læsionem id temporis fieri accessionis ratione dixerit, & eandem per vigiliam prohiberi, is non absurdè fuerit locutus, qua quidem vigilia si ægroti priuati fuerint, damnũ sentiunt multo euidentius, non quòd altera propter somnum accedat læsio, sed quia absit quæ ex vigilia proficisci debuit vtilitas. Atque hæc ratio eorum est qui nullam accessionum principiis læsionem ex somno conciliari putant, sed hoc ipsum solum fieri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia percipi poterat absentiam. Altera verò eorum est qui hoc etiam tempore somno læsionem fieri concedentes, doctrinam tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui in aliis temporibus dormiunt. quæ quum manifesta ferè quædam comitatur vtilitas, tum verò in declinatione maximè si somnum obrepere contigerit, ipsa est multò

multò euidentissima. nam in ipso etiã vigore interdũ somnus apertè iuuat, nonnunquam etiam in ipso incremento postremo, quod vtique vigori est proximũ. Verùm omnium euidentissima vtilitas somni in ipsa morbi declinatione apparere solet. Vnde fit vt nocuus etiam somnus in vigore & accessionis incremento minus perniciosus, in declinatione perniciosissimus existat. nam si quicquã quo tempore vtilissimum esse solet, id præterquàm quòd non iuuat, insuper etiam lædat: meritò perniciẽ portendere arbitrandum. Ex somno verò quæ oriuntur læsiones, eiusdem sunt vtilitatibus contrariæ. exempli gratia, somno febris si non soluatur sed irritetur, si dolores recrudescant, si multiplicentur fluxiones & inflammationes augeantur. Iam nõnulli inter dormiendum delira etiam loquũtur, qui excitati postea in delirio diu perseuerant. Dormientibus aliis comatis initium contingit, id est, tam grauis somnus opprimit, vix vt puncti aut vellicati expergefiant. quæ omnia propter humorũ malignitatem, id est, τὴν κακοήθειαν accidere putandum: quos calor noster naturalis, si robustus validúsque existat per somnos concoquere, si infirmior, ab illis vinci

viscer

visceráque ipsa grauescere, & enumeratis malis homo corripi solet. Siquidem foris eum qui vigilet calidiorem fieri, contrà intus eum qui dormiat magis incalescere Hip. est placitum. quo nos docere voluit quod & quibusdam aliis naturæ operum studiosis hominibus visum est, pro natiui scilicet caloris intrò forásve motione somnum fieri & vigiliam. Meritò igitur vbi calor hic in visceribus collectus auctores morbi causas superare non potest, mortem denuntiat. qui tamen si superet, nondum propterea certæ salutis est signum. nisi placet dicere, quod ad hunc affectum attinet ægrotum seruatum iri, qui tamen ab alio possit morbo interire. Nam si qua inflammatio prius in parte quapiam principe esse cœperit solutu difficilis, fieri tum potest vt qui ita affectus sit moriatur. Quare nos quum ex somno læsio aliqua fuerit accepta, exitiosum signũ esse, cùm vtilitas, nõ exitiale dicere certò possumus. Porrò damna quædam ex somno capi in libris etiam Epidemiων indicauit his verbis, In iis erant veternosi ac deliri multi, qui ex somno tales facti erant.

II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi somnus delirationem sedat, bonum.

Si

Si hunc & superiorem inter se iunctos aphorismos pronuntiauerimus, tota ex ambobus eiusmodi fiet oratio, Quo in morbo somnus laborem parit, mortiferum, si verò iuuet, non est exitiale. somnus ergo delirationem si sedet, bonum, vt velut exempli loco orationi illi vniuersaliter enuntiatæ vnum aliquod ex singularibus subiungeret, quasi ita diceret, vbi somnus dolorem sedat, bonum, vbi febrem somnus terminat, bonum. vbi ergo inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis in præsentia habuit periculosiorem morbum proferre solùm. Vniuersalium enim verborum veritas, talibus propositis exemplis magis elucet.

III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

Somnus & vigilia modum si excesserint, malum.

Putarunt ex medicis nõnulli vigiliam modum superantem & vt signum & vt causam malam esse, non etiam somnum. Semper enim hunc bonum esse, nec vnquàm immoderatè fieri posse: sed falsos esse complures, quòd veternosos incipientes affectus, longũ sibi persuaserint somnum

num esse. Verùm ij a nobis edocti, veternum κῶμα Græcis appellatum, prius dici non posse quàm in expergefaciendo difficultatem habeat coniunctam, nobis somnum rectè longum appellari concedant, qui tempore quidem naturalem superet moderationem, sed nondum ad expergefaciendum difficultatem habeat. Talis verò somnus fit primo sensifico, id est cerebro refrigerato: quæ refrigeratio si ipsa vehemens cum humiditate mista fuerit, morbos lethargicos, si cum siccitate, vocatas Græcis κατακλιψεις, id est, vigilantem sensus stuporem committere solet. Similiter & vigiliæ fiunt propter principis partis sensificæ caliditatem, quæ vel sola intemperie, vel biliosa redundante humore orta natáq; sit. Sed horum omnium demonstrationes in aliis nostris commentationibus explicauimus. in præsentia ipsorum capita attigisse satis habeatur. Porrò quemadmodum arbitrantur nonnulli somnum semper symmetrum esse & moderatum, nec vnquam extra modum fieri posse, sic contrà alij quidã aiunt vigiliam nunquam intra modum consistere, sed eo nomine solam immoderationem significari: immemores scilicet eius quod in vita communi loquentium

vsu

vſu receptum eſt & conſuetum, vt mala etiam moderata appellemus interdum magnorum malorum comparatione. Sic vigiliam moderatam audire nos oportet, quaſi paruam diceremus.

IIII.

ΟΥ πλησμονὴ, ὀ λιμὸς, ὀδ᾽ ἄλλο ὀδὲν ἀγαθὸν ὅτι ἂν μᾶλλον τῆ φύσιος ᾖ.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam quod naturæ modum excedat, bonum.

Quòd rurſum hoc aphoriſmo, vt & ſuperiore vna propoſita materia, idem de cæteris pronuntiari debeat, manifeſtum eſt. Nam quum ſymmetriâ quadã & iuſta proportione ſanitas definiatur, omnes exceſſus & immoderationes, quę quidem longiſsimè à iuſta illa moderatione receſſerint, morbos iam eſſe, quæ verò nõ tam longè abſint, morborum indicare generationem eſt neceſſe.

V.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους.

* *Spontaneæ laſsitudines morbos denuntiant.*

Non à labore & motu nimio fatigationem hoc loco ſignificat nomen laſsitudo, ſed ingeneratam in corporibus animantium affectionem & grauitatis ſenſum. neque enim de laſsitudine motu contracta, ſed de ſpontinea mentionẽ facit

cit. Quum itaque in corpore talis sine motu fit affectio, non absolutè lassitudo, sed spontina lassitudo nominari solet: quæ quum triplex habeatur, vt libro de tuenda valetudine demonstrauimus, vna quæ vlceris, altera quę tensionis, tertia ex ambabus cõposita quæ inflammationis sensum præ se ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudiue, tertia ex vtraque vnà coëuntibus habet originẽ. Sic enim de iis commentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea ergo lassitudo meritò morbos denuntiat.

V I.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

Qui ab aliqua corporis parte dolentes dolorem ferè non sentiunt, ijs mens ægrotat.

Doloris nomine interdum ipsas affectiones in quibus dolemus appellare solet. ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inueterati frigidi, recentes calidi. non reipsa dolores appellans calidos aut frigidos, sed morbos in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellauit affectiones ipsas quæ cum dolore fieri consueuêre, exempli gratia erysipelas, phlegmonem,

vulnus, contusionem, ruptionem, fracturam & quicquid est eiusmodi, ex quibus si vnum quodpiam ægrotanti adsit, quod ipse non sentiat, argumento certè est in eo mentem laborare. nihil autem in præsentia retulerit, mentémne malis an intelligentiam dicere.

VII.

TA' ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet, quæ verò breui, repentè.

Corpora enim quæ non multo tempore attenuata sunt, ea humidæ & spirituosæ substantiæ iacturam, non etiam solidæ colliquationem sunt passa. Extenuatis verò longo tempore corporibus, tum carnes ipsæ sunt consumptæ, tum cætera accisa per quæ coctio, distributio, in sanguinem conuersio & nutricatio perficiuntur. quò fit vt ea alimenti tantum, quanto est corpori opus conficere nequeant. Quamobrē eiusmodi sunt longiore tempore refocillanda corpora & tenuiter, quod ipse sensim dixit. At in quibus soli humores & spiritus sunt vacuati, nobis celeriter & plenius reficere licet, partium nimir

nimirum solidarum firmitate & robore confisis. Quod verò ad finem aphorismi est additum, bifariam eadem prorsus significatione scriptum inuenitur, repentino scilicet tempore auferendi casu, & repente aduerbialiter.

VIII.

ΗΝ ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῆται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίνηται, χρὴ εἰδέναι ὅτι κενώσιος δεῖται.

Si à morbo cibum adhibēs quispiam vires non recipiat, copiosiore alimento corpus onerari indicat: Si verò modicè epulanti idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est.

Propter breuitatem & quendam loquendi morem qui in hunc vsque diem apud nos receptus est in multis Asiæ ciuitatibus, obscurior factus est aphorismus. Dicere siquidem ipsi consueuimus cibum eos non capere qui cibum fastidiunt, & contrà capere, qui cibum appetunt séque ad satietatē vsq; replent, vt talis sit aphorismi sensus, Qui inuitante appetentia abundè & liberaliter epulantur, nec proptereà tamen pristinam possunt virtutem recuperare, eos grauari & obrui cibi multitudine potius quàm ali sustentarique existimandum est: qui verò auiditate

cibi defecti modicè epulantur, nec se tamen ob id recolligunt, hos prauis abundare humoribus necesse est: qui nisi vacuentur, vt pristinas vires recipiant fieri omninò non potest. At verò non hoc tantum loco sed in aliis quoque suis scriptis Hippocrates, quum iusta proportione inter se omnes humores inaucti sunt, sanguinis detractione auxilium adferre studet, quum verò ex ipsis vnus aliquis redundat, ipsi purgando conueniens medicamẽtum exhibet. Quum igitur idem hîc sentiret, quod in aliis suis scriptis dixit, rectè sequentes duos subiungit aphorismos, eandem in ipsis sententiam continuans, quam nos in præsenti aphorismo his verbis docuit, Si verò modicè epulanti hoc accidat, vacuatione indigere sciendum. Proinde duorum sequentium aphorismorum in aliis ferè omnibus exemplaribus peruersum ordinem fuisse arbitror. ac rectius in illis exemplaribus legitur, in quibus alter horum aphorismorum sic prior scriptus inuenitur, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris: vt tota sit eiusmodi oratio, Quòd si cibum respuenti idem vsu veniat, vacuatione indigere sciendum est. corpora siquidem impura, quanto plus alas

alas, tanto magis lædas. Verùm nos maximæ exemplarium partis ordinem sequuti, eo quo habentur ordine interpretaturi sumus.

IX.

TA σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora quacunque quis purgare volet, ea fluxilia facere oportet.

Medicorum certè quidem vulgus corpora εὔροα id est ad fluendum idonea fieri putat, si quum vomitoriis medicamentis vtendum est, vomitum ipsi proritent, si quum deiectoriis, assiduè aluum subducant. Propterea vt his ad alui deiectionē idoneum aptúmq; corpus reddāt, illis ad vomitionem præparent omnem impendunt operam. Ego verò Hippocratem arbitror in præsentia non pusillum istud, sed præstantius aliud quiddam nos docere voluisse, quod longa nos experientia ita habere didicimus. Nā si quis corporis crassos & lentos humores tenuarit, secuerítque, atque meatus per quos ipsi medicamentorum purgantium vi traduci trahíque debent reserarit, ea demùm fuerit longè optima in omnibus purgatio. Quibus neglectis si aut vomitum ciendum aut subducendam aluum cura-

ueris, ægrè molestéque purgatio procedet, non sine ventris tortione interdum, & vertigine quadam, *magnáque inquietatione, & pulsus deprauatione, interdũ etiam corporis solutione & difficultate. Nobis autem qui tenuante victu vti solemus (quo de integrum scripsimus librum) nihil tale accidit, sed omnium quæ in corpore sunt præter naturam purgationes citra vllam omninò molestiam & celerrimè peraguntur. Idcirco Hippocratem ipsum orationi illud addidisse dicimus, Corpora qua quis purgare volet, euroa faciat oportet: quasi ita diceret, siue per vomitum, siue per alui solutionem purgare velis, si totum corpus fluxum reddideris, sic demum bellißimè purgaueris. fluxum verò vti modò dicebamus, fiet meatibus omnibus reclusis, & humoribus incisis & tenuatis, si fortè crassum & lentum humorem corpus habeat.

* *Corporis non præparati sollicitatio & anxietas à purgante medicamẽto.*

X.

ΤΑ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς μᾶλλον βλάψεις.

Impura corpora quo plus nutriueris, eo magis læseris.

Mali siquidem succi in corpore prius collecti consortiò vitiatur nouũ accedens

alim

alimentum.quo fit vt cacochymiæ quantitas augeatur, & retineatur qualitas.id verò maximè fieri solet,quum venter prauis quibusdam humoribus refertus fuerit.à quibus certè humoribus malis fit,vt quod paulò antè dicebamus vsu venire iis qui se ex morbo recolligunt, his ipsis eueniat qui talibus abundãt humoribus. Id autem est, cibum sumere non posse.

X I.

Ρᾷον πληρῦσθαι, ποτῦ, ἢ σιτίυ.

Facilius est potu refici quàm cibo.

Quia suprà de iis, qui educatione & nutritione virium focillatrice indigerent sermo fuit, propterea nunc materiæ recreandis è morbo conuenientis differentiam explicat. nam & in lib. de alimento sic scriptum reliquit, Qui celeri alimenti appositione egent, humidum ipsis optimum colligendis viribus remediũ: quòd si adhuc multo celeriore egeant, odoribus sunt recreandi. Neutrobi tamen nec eo libro humorem, nec hoc loco potum absolutè, sed pro quibusuis rebus humidis & poculentis quæ alere & sustentare queant accipere oportet. Nam vt hæc solidioribus cibariis non similiter alant, distributionis tamen celeritate illis longè præstant: cuiusmodi sunt vina crassiora.

nam aquoſa (ſic alba & tenuia appellant) quemadmodum colore aquam referunt, ſic nutriendi virtute ab aqua parum differunt. vnde promouent quidem vrinas, ſed minimum nutriunt. Craſſa verò quæ ſunt & rubra inter vina plurimum nutriunt, ſimúlque inanita corpora & ob id ſufficiendi alimenti indigua, poſſunt celerrimè replere. Humidum porrò alimentum præſertim ſi natura ſit calidum facilius corpora reficere, illi demum norunt, qui quomodo coctio diſtributióque fiant intelligunt.

XII.

ΤΑ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.
Quæ à morbis poſt criſim relinquuntur, recidiuos morbos facere conſueuerunt.

Præſens etiam aphoriſmus ſuperioribus iungi copularíque debet. Nam quum ſuprà dixiſſet, Si à morbo quis cibum aſſumens, vires non recipiat, corpus alimẽto copioſiore onerari indicat: Si verò cibum auerſanti idem accidat, vacuatione indigere ſciendum: atque ob eam cauſam poſtea de vacuãdo diſputaſſet, nunc cauſam adfert quamobrem qui à morbo cibum faſtidiunt, vacuatione indigere videantur. ac ſi ea de re tota ipſi hunc in modum

modum fuisset oratio, Quòd si intra modum epulanti idem eueniat, vacuatione indigere significatur. siquidem quæ post crisim relinquũtur, recidiuos morbos solent committere: ita nimirum humoris praui reliquias appellans, quas temporis interposito spatio putrescentes febres reaccendere est necesse. quandoquidẽ quidquis humor alienus à corporis quo continetur natura, ipsum alere nequeat, ac in posterum necessariam habeat in putredinem mutationem. quòd si locus in quo cumulatur, calidus existat, tum demum maximè & celerrimè putrescit.

XIII.

Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπιτοπολύ.

Quibus crisis fit, nox quæ accessionem præcedit, grauis, quæ verò subsequitur, leuior ferè solet existere.

Crisis subita est in morbo ad salutem aut mortem mutatio: quæ fit dum benignam & vtilem materiam natura à praua & inutili secernit & ad expulsionem præparat. Meritò itaque per hanc turbationem & naturæ luctam ægrotantes ægrè molestéque habent, quæ molestia noctu

magis apparet. tum enim nobis dormiẽdi consuetudo. Per hanc igitur turbationem interrupto subindè somno eam molestiam licet manifestè dignoscere, etiamsi dies similem habiturus sit turbationẽ, quando proxima statim nocte crisis futura est. Quod sub finem aph. est additum, quæ verò crisim nox subsequitur, præcedente leuior plurimùm esse solet, in multis desyderatur exemplaribus. eo autem docet noctem quæ iudicationem proximè excipit præcedente leuiorem maxima ex parte esse solere. quia videlicet plures ad salutem crises desinant. Certò siquidem scimus ex ægrotis plures esse qui seruentur quàm qui intereant, nisi fortè pestilens sit cœli status.

XIIII.

ΕΝ τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

* *In fluxionibus alui, excrementorum non in deteriora facta mutatio iuuat.*

Excrementorum mutationibus multas humorum species præ se ferentibus corpus exactius repurgatur, nisi colliquationis habeant aut putredinis signa. de quibus ipse disseruit in prognostico, vbi & pinguiũ & grauiter olentiũ & fœtidorum

rum excrementorum fecit mentionem.

X V.

Ὁκου φάρυγξ νοσέῃ, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει, ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces dolent, aut pustularum eruptiones oriuntur in corpore, excrementa spectare oportet. nam si biliosa fuerint, vnà corpus ægrotat: Si verò sanorum excrementis similia, tutò corpus alere poteris.

Quum posteriores aphorismi partes inter se opposuisset, vtrobique quod cõse qui videbatur prætermisit. Quare si quod deest suppleueris, eiusmodi tota erit oratio, Vbi fauces dolẽt, aut in corpore pustulæ exoriuntur, excrementa inspicere oportet. Nam biliosa si fuerint, vnà corpus ægrotat, miniméq; tutum ipsum alere: si verò sanorũ similia fuerint, nõ ægrotat corpus, ipsúmq; tutò alere potes. Cæterum quibusnam rationibus inductus Hipp. ita sibi pronunciandum esse putauerit, dicere iam aggrediar. Animantiũ natura principibus partibus contentos humores prauos vacuatura, horum interdũ partem quandam per vrinas, aut aluum, aut vomitũ excernit, alios ad cutim protrudens,

trudens, si propter crassitiem vacuare nequeat, eo loci ipsos deponit, indéque pustulas in corpore fieri contingit. sæpe etiã susceptis ex capite ruentibus humoribus, fauces infestãtur. Quo certè tempore cõsyderandum est ac distinguẽdum, vtrum quicquid redundantis erat humoris natura iam in partes affectas deposuerit, an adhuc restet toto animantis corpore peccantium humorum copia. quæ res inspectis excrementis fiet manifesta. Nam si egregium omninò natura impetum ad corpus expurgandum ceperit, biliosa apparebunt excrementa, propterea quòd eiusmodi etiam pustulæ calfacto sanguine fieri ab humore bilioso consueuêre. Quare eiusmodi sunt prius repurganda quàm alenda corpora. impura siquidem corpora quanto plus ales, tanto magis lædes. Si verò sanorum excrementis fuerint similia, totũ corpus rectè valere, nullúmque ab eius nutricatione imminere periculum indicant.

XVI.

Ουχ ὁ λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

Fame dominante, vacandum est à labore.

Famelicos esse dicimus eos qui propter cibariorum inopiam & egestatem ad extremam famem rediguntur. Siquidem

Epid

Epidemion secundo sic ipse locutus est Hipp. Aêni Thraciæ, quum propter famem & annonæ caritatem leguminibus vesci cogerentur, crurum imbecillitate laboratum est. Sed & omnem cibariorum magnam indigentiam, tametsi non inopia, sed voluntariò aut imperatò fiat, famem appellare consueuit. Nam quum diceret, molli carne præditos, in fame habere oportere, siquidem corpus fames siccaret: & rursum quum in prognostico iuberet percunctandum num vigilasset is, qui derepentè emaciatus erat, aut perhumida admodum aluus reddidisset, aut fame conflictatus fuisset: his locis famis vocabulum pro cibariorum vsurpauit indigentia. qua acceptione sic nunc quoque dixit, Quum fames stimulat, labore abstinendum & motu. quasi ita fuisset locutus, Qui esuri non sunt, nullum toto eo die laborem aut fatigationem suscipere debent. Laboris autem nomine motionem vehementiorem, quod etiam exercitium appellant, intelligere oportet. Siquidem ipse eo sensu dicebat, Labor cibũ præcedat. Est igitur ipsi tam de iis qui secunda, quàm qui aduersa sunt valetudine sermo. Nã nec rectè valẽtibus imperanda sunt exercitia fame dominã-

te,

te, nec in ægrotantibus motum corpori vllum vehemẽtiorem vnà cum fame adferre oportet, siue missione sanguinis id, siue purgatione, siue per vomitum vacuatione, siue multa frictione, siue deniq; forti corporis motione aut alteratione fiat: per hos siquidẽ motus omnes si cum inedia fiant, virtutẽ frangi ac debilitari accidit siue secunda, siue aduersa valetudine homines fruantur. At verò Hippo. vt virtutem eã quæ animalia regit & moderatur validã semper retineat & tueatur omnem solet diligentiã ac curam adhibere. Quã ipsam siue vim singulariter, siue multitudinis numero vires dixeris, nihil retulerit. Atque illud est quod libro de alimẽto dicebat, virtus vna & non vna: vnam quidem genere virtutẽ esse, sed quæ multas species habeat his verbis indicans.

XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τὴν νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Vbi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.

Quod alio aphorismo vniuersaliter dixit, id nũc in vna docet specie. Nam vniuersalis erat oratio illa, non satietas, non fames, neque aliud quicquam quod naturæ modum superat, bonum. præsens verò

rò aphoris.de vna tantum re satietate scilicet pronunciat. Copiosior siquidem quàm pro corporis natura cibus, satietas appellatur. Cæterùm quum nimiũ omne ad aliud semper referatur, in nostris id corporibus duplex, vnum ad vasorum capacitatem, alterum ad naturam nos gubernantem refertur. De posteriore agens hoc loco Hippocrates, Nimium inquit cibum præter naturam esse: ne eos qui cibi tantam vim ingurgitarunt, vt ipsis venter distendatur, inde detrimentum & læsionem omninò capturos, aut eos quibus ad ventris explendam capacitatem cibi aliquid deest, parum comedisse, atque idcirco bellè omninò concocturos arbitremur. nam vt illi interdum valent ingurgitata cibaria coquere, siquidem eorum tale existat naturæ robur: sic hi propter eiusdem naturæ infirmitatem etiam pauca coquere non possunt: ídque maximè si coctu facilia priores edulia, posteriores difficilia assumpsisse contigerit. Similiter etiam in distributione alimenti facultas sanguifex ad proportionẽ coctrici virtuti ventriculi respondens, propter imbecillitatem interdum nõ alterabit succum etiam modicum in venas distributum: interdum isto multo etiam ampliorem

ampliorem promptè vertet in sanguinē, tum propter proprium ipsius robur, tum propter succi in sanguinem facilè conuertendi naturam. Eodem planè modo tertium etiam alimentum, quod profectò ipsum dicimus omniū maximè proprium alimentum, quum scilicet particulis animantis apponitur, pro naturæ viribus vel largius, vel parcius dicetur. ipsúmque aut bellè conficietur & alet, aut secus fiet, atque ita à natura aut vincetur, aut minimè euictus corrumpetur & morbum creabit. Vna igitur hæc est aphorismi expositio, qua cibi nimiam copiam ad facultatem animantiū moderatricem relatione accipiendam esse dicimus. Altera est qua qualitatē cibi præter naturam intelligimus, vera & ipsa. Alitur enim quæque pars à conueniente & familiari naturæ suæ alimento, quod meritò nos secūdùm suam cuique parti naturam esse dixerimus. Si itaque ad eā affluat succus quispiā qui alteri particulæ sit secundùm naturam, sed huic præter naturā & alienus existat, malo certè quidem is particulæ fuerit, sed ita vt nō necessariò morbus consequatur, siquidē eius fuerit parua portio. Nam si mandragora, papauer & ruta pharmaca alioqui quæ corpus nostrum

strum corrumpere possunt, sine quantitate incommodare nequeunt, multò certè minùs talis succus detrimentum afferet, qui præter quàm quòd perniciosus non est, alere etiam potest partes alias. Alioqui neque ab initio alimentum vocaretur, nisi tali esset natura præditus. Quemadmodum enim si exiguus per gulam flatus in ventrem delatus fuerit, aut potus pauxillum in pulmones per arteriam asperam deerrauerit, venter propterea nõ ægrotet, nec pulmo peiùs habeat: sic quoque se res habet in aliarum partium alimento. Quinetiã præter has tertia à nonnullis profertur interpretatio, illud præter naturam intelligendum esse arbitrãtibus pro magnopere & præter modum, ac si ita dixisset, vbi copiosior cibus præter modum & exuperanter ingestus fuerit, is morbi causa existere solet. Siquidẽ qui non multùm superet mediocritatẽ morbum nondum cõmittere, sed seruare corpus potest intra valetudinis latitudinem. atque hæc est vera quoque sententia. Siquidem iustam mediocritatem & conuenientem proportionẽ non parũ superare oportet alimentum, quod morbum sit facturũ. Sed huius quidẽ rei causâ medicis mos nõ est orationi distinctionẽ adhibẽ-

di, ſed ſolùm genus ipſum morbi cauſam eſſe pronunciare conſueuerunt, exempli gratia æſtum, frigus, fatigationē, cruditatem, humorum corruptelā, cæteráq; id genus affirmantes morbos facere: nobis ſcilicet in quoque horū quantitatē haud paruam ſubaudientibus. Similiter quum copioſiorem cibū morbi cauſam eſſe dicunt, orationi particulam multo nō adiiciunt. neque enim nos fugit, ſi drachmæ decimamquintam partem id eſſe ſtatuamus, quo iuſtā menſuram & proportionē excedat, morbum nondum poſſe facere: ſed vbi eadem multiplicata fuerit, eundē interdum creare poſſe. De genere ſiquidē hæc vna cauſa eſt morbos cōmittentium. Vnde fit vt tertia hæc interpretatio, tametſi vera quàm maximè exiſtat, mihi tamen alienior eſſe videatur à cōſuetudine interpretandi veterū, cum eo quòd violētius explicet ſignificationem vocis præter naturam. Porrò ad finē aphoriſmi quod his verbis addidit, indicat ſanatio, rectius haberet, ſi aſcripta copulandi particula & legeretur hoc modo, indicat & ſanatio. Neque enim quoties præter naturam cibus ſumptus fuerit, inde morbum gigni ſola indicat ſanatio, ſed rei etiam ipſius natura eam indicationem adiuuat, vnà ipſi

ipsi astipulante sanatione. Siquidem iis quæ singulis artibus solerter sunt inuenta, ipsum etiam ab euentu rei testimoniũ & confirmatio accedit. quæ in præsenti oratione sanatio est, quæ molestorum humorum vacuationem protinus consequi solet. quod quidem ab euentu testimonium ne Herophilus quidem prætermisit in eo libro quem σημείωσιν τρίχρονον, id est indicationem à tribus temporibus sumptam inscripsit. Nam si quis plura quàm pro consuetudine comedens, & cõsuetam exercitationem vel seruans vel etiam imminens, corpus grauari onerarique sentiat, & cum faciei rubore & venarum tumore febricitare incipiat, eum profectò qui ita affectus sit, non absque ratione ob repletionem ægrotare existimabis. Quòd si is à vacuatione leuari se sentiat, ex reipsa protinus confirmatio accedet opinionis, quam de plenitudine conceperas, atque in posterum in iisdem similiter audendi & vacuandi animus addetur, minimè abs te expectata illa Empiricorum obseruatione, quam ipsi dictitant eorum esse quæ frequentissimè in iisdem similiter euenire videntur. Verùm addita fortasse in præsenti aphorismo fuerat copula &, quam postea vt

ſuperuacaneam ſuſtulit aliquis, aut etiam Hipp. ipſe ab initio abſolutè citra coniunctionis interuẽtum ſcripſit hoc modo, indicat ſanatio, quaſi diceret, vbi quæ diximus ita habuerint, id eſt copioſior præter naturam in corpore cibus contineatur, vacuatione adhibita ægrotus ſi iuuabitur, in eum morbum ob cibi copiam incidiſſe conſtabit. Porrò memoria ſemper tenendum ſolitum Hippocratem vacuationem abſolutè dicere, quum æquabiliter omnes humores vacuantur: purgationem verò, quum qualitate peccantes & moleſti educuntur. Atque ſanatio qua de nunc agitur, quia per vacuationem non purgationem fiat, opinionẽ de plenitudine confirmat. Iam verò æquabilis omniũ humorũ vacuatio quæ exactiſsima habetur, ſectione venæ adminiſtrari ſolet: quæ proximè ad hãc accedit, ſcarificatis, vt facere conſueuimus, fit malleolis: ſic etiam quæ exercitiis, & quæ frictionibus, & quę balneis, & deniq; quæ inediâ per accidẽs fit vacuatio. per accidẽs dixi, quia nõ per ſe & primaria ratione vacuat inedia (quã rem faciunt ſingula quæ enumerauimus) ſed vacuatio quidẽ naturali perſpirationis modo fit, id eſt perſpirabili cute latenter corpus digeritur: quia verò in materię
vacuatæ

vacuatæ instauratione nullum sufficitur alimentum, propterea manifesta fit quæ prius latebat vacuatio. Hæc igitur ad aphorismi expositioné satis esse videntur. Qui diligentius de plenitudine disputationem legere volet, is integrum ea de re conscriptum librũ habet, qui de plenitudine inscribitur. Nunc satis erit hoc tantum superioribus addidisse, posse quidem absque corruptela cœpisse plenitudinem eam quæ ad vires relatione intelligitur, sed quæ vtilis & benigna persistere nequeat. Siquidem ipsam in qualitate mutationem atque adeo temporis spatio corruptelam subire est necesse. verùm hoc licet accidat, tandiu tamẽ plenitudinẽ appellaturi sumus, donec vacuato superuacaneo, reliquũ vtile ac benignũ reddi possit. Nam quod acescentibus vinis vsu venit, eiusmodi quiddã in sanguinis alteratione fieri solet. Id verò tale existit. vbi vina planè acuerunt, non iam ad vini naturam redire possunt: verùm si tam leui momento ad id vergant, vt acescere quidem, sed nondum acetum esse videãtur, ex iis complura pristinã recepisse naturam sæpius sunt visa. Sic in sanguine se res habet. nã si ipsius magna facta est corruptio, non iam ad sui naturã redire potest: parũ

verò à seipso si degenerauerit, vacuato superuacaneo qui restat suam recuperare potest naturam. Atque talem sanguinis affectionem non corruptelam, sed plenitudinem appellandi medicis moris est, solam eam (quod modo dicebam) corruptelam nominantibus, quæ tam magnã præter naturam mutationem est sortita, vt à natura amplius vinci regíque nequeat, vt probus & laudabilis & vtilis succus fiat.

XVIII.

Quæ vniuersim & celeriter alunt, celeriter quoque corpus peruadunt.

TΩν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται,

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, celeres etiam excretiones esse solent.

Ea secundũ Hip. sententiã celeriter alere sunt intelligẽda, quæ paulo post quàm sumpta sunt statim alunt, secundũ suam certè quidem naturam, quam ipsam in iis exploramus qui inculpata sunt valetudine: confertim verò alere accipienda sunt ea, quæ postquã alere cœperunt, quicquid alimenti habẽt, breui totum corpori impertiunt. Quæ itaque sunt eiusmodi quatenus confertim & cumulatè alunt, eatenus etiam corpus permeabunt celeriter. Si verò ipsis adsit aut acrimonia quæpiã ad excretionem stimulans, aut visciditas qua morentur & retineantur diutius, illâ quidem

quidem citius ad excretionem incitabũtur, hac tardius permeabunt. Citissimè igitur & confertissimè alit vinum: tadissimè & sensim bubula, & cochleæ & spondyli marini, locustæ, carabi, gammari, & quicquid denique dura carne constat eãdem cum his habet naturã. Adhæc duri casei, salitæque carnes, lentes, bulbi, & in tantum vt dura euadant oua cocta. hæc enim omnia multò postquã partibus nutriendis sunt applicata, sensim nutriunt. Quòd verò sumptus cibus iam alat, tum ex pulsus vehementia & magnitudine, tũ ex motus voluntarij firmitate & robore partibus nutritis conciliato poteris argumentum accipere. quã rem explorare cõueniet in iis qui vel propter vacuationem quandam manifestã, vel fatigationem vel inediam soluti sunt & viribus defecti. Ea igitur omnia quæ supra cõmemorauimus tardè per ventrẽ permeant, hoc est multò postquam sumpta sunt tẽpore. Hisce verò contraria celeriter peruadunt, imprimisque vinum omniũ citissimè, vti diximus, corpus alens. Post ipsum alia suo quæque ordine subsequuntur, de quibus dicturus sum, vbi pauca prius de vinis edisseruero. Nã aquosa perpaucũ dant corpori alimẽtum, qualia sunt colore alba, substantiæ

compage tenuia: Crassa verò & fulua his multo copiosius impertiunt corpori alimentum, sed tanto in nutriendo cedunt nigris, quantam celeriter & confertim præ his habent alendi prærogatiuã. Quæ autem alba sunt & crassa, minus quidem quàm nigra, sed plus quàm alba & tenuia alimenti impertiunt corpori, sed celeriter & vniuersim nutriẽdi potestate cedunt. quæ quanto aliis antecellunt, tanto permeandi celeritate præstant. Omniũ enim citissimè aquosa per vrinas percolantur, quia propemodum tota ocyssimè ad hepar prius subuehantur, quàm per aluum quicquam descendat. Alia verò omnia ex quibus manifestum quid subeat per ventrem, peruasionem habẽt nutriendi tempori proportione respondentem. Sic & in aliis omnibus accidit. Nam ptisanæ succum non multò postquam sumptus est alere pauco in tempore vniuersum, sed nõ multum impertiri alimentũ constat. Alilica verò nec paucum nec vniuersum, sed & multo tempore & multum præbet alimentum. Porrò autem quæ inter se comparatur, similem habere debent compagem seu constantiã quam σύςασιν Græci appellant, nec vnũ exactè humidum esse, alterum summè siccum. In ptisana itaq; & alica

& alica & cæteris eiusmodi quæ homines ex milio & fabis aliisque frugibus parãt, similiter secundum crassitudinis modum habeant oportet ea quæ inter se comparantur. Carnibus verò sua cuique est & propria compages.comparare itaque eas oportet in apparatus & cõdituræ forma, vtrisque scilicet vel assatis vel coctis similiter. Succi autem si qui mordaces insint, per apparatum remoueãtur,quemadmodum in brassica & leguminibus fieri solet,siquidem certã alentis substantiæ probationem es habiturus. Remotio autem fiet, si inter coquendum, ex vna aqua in alteram quæ incoquuntur trãsfuderis. Si igitur his omnibus probè constitutis & distinctis,diligẽter exploraueris quæ paruo tempore, id est confertim seu vniuersim,& paulò postquàm sumpta sunt (hoc enim celeriter significat) alunt, ea ocyus etiã corpus peruadere, modò hominibus similiter habentibus exhibeãtur (nam & hæc in omnibus adhibẽda est distinctio): quæ verò contrà habeant, tardè subire comperies. Horum porrò causam si requiras, eam ex iis quæ nostris de facultatibus naturalibus commentariis demonstrata sunt petere poteris.In iis enim ventriculum ex eduliis ingestis familiari &

conueniente ſucco attracto, quem ſuis tunicis reponeret, primùm omniũ ad ſatietatem vſque frui demõſtrauimus, poſtea vbi abũdè ſaturatus eſſet, tum demum ipſa abs ſeſe ad tranſitum demittere. quo tempore hepar quoque ex ipſis trahere par erat, ſi quidem alimento egeret, alioqui eo quod in ſe haberet abuſurum. Eodem quoque modo ex hepate corpus vniuerſum quando alimento deficeretur, trahere rationi erat conſentaneum. Qua ex re fit, vt in quibus totũ inanitum corpus eſt, periculum eorũ maximè facere cõueniat quæ vniuerſim & celeriter nutriunt, quibus indidem etiã accedere dicebamus, vt celerius corpus peruaderent. Nonnulli tamen vacuationem eam quæ ex toto quoquouerſum fit corpore, peruaſionis ſeu excretionis nomine Hippocrati appellatam eſſe volunt. vt idẽ nunc doceatur, quod libro de alimẽto his verbis dicebat, Cibus alteratu difficilis, ægrè conſumitur & diſcutitur: cibus contrà facilis appoſitu, facilè conſumitur & exhauritur. Quod dictum quamquam eſt veriſsimum, non propriè tamen videtur peruaſionis nomine intelligi poſſe. Siquidem peruaſio ferè de trãſitu per ventrem intelligitur: poſsis tamen de eo quoq; qui

quae

quacunque corporis parte fit intelligere. neq; enim parum differt ſubiréne cibum an peruadère dicas. nam ſola ſubeũt quæ per aluum deſcendunt: peruadendi verò verbum vtriſq;, tam iis quæ per ventrem ſubeunt, quàm quæ quacunque corporis datum eſt permeant, poteſt conuenire. Suilla igitur cæteráque alia quæ lentos & craſſos humores habent, non niſi multo tempore ex toto diſcutiuntur corpore. Olera verò piſcéſque ſaxatiles & quicquid denique diſtribuendo conſtat tenui ſucco, diſtributionis quidem & appoſitionis celeritate aliis præſtãt, firmam verò ſtabilémque naturam non habent, ſed facilè digeruntur & cute perſpirabili euaneſcunt.

XIX.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγείης.

In morbis acutis non omninò certæ ſunt mortis aut ſalutis prædictiones.

Morbi acuti præterquàm quòd criticè citò ſoluuntur, ſtatim etiam magnitudinem celeritati habent coniunctam. Nam febres diarias quas ephemeras Græci vocant, celeriter licet finiantur, nemo tamẽ morbos appellauit acutos. Duplex porrò

est acutorum morborum natura. nam aut in * solis humoribus accēduntur calidioribus, nullum certum occupantibus locum, sed æquabiliter quauis corporis parte genitis: aut parte quapiam affecta fiūt, veluti in * pleuritide fit, peripneumonia, & cynanche. Sed & morbos acutos febres ferè comitantur velut cõtinuæ. rarò enim sine febribus reperiuntur, qualis est apoplexia. Longi verò & diuturni morbi ratione fiunt humorum crassorum, lentorum, & frigidorum qui concoqui non facilè possunt, sed impacti & cuneati in partibus affectis hærent. quo fit vt scirrhi potius quàm phlegmones naturam retineāt eorum affectus. ex quibus qui per consensum & sine loco affecto fiant pauci reperiuntur, in quibus æqualiter omnes venæ putrescentes humores vel melancholicos vel pituitosos habeant. quorum omnium prædictionibus niti & confidere videtur Hipp. Acutorum verò non omnium, sed in ipsis falli etiam interdum præsagitionem fatetur. id enim significat negatiua illa particula, non omninò, quæ idē quod non semper, seu non in omnibus significat. quod sermonis genus vsurpare solent, quum pauca quædam de omnibus eximunt, vt quum dicūt, non omnes homines

Acuti primarij & cõtinui ex accēsa materia in venis fluctuante & oberrante.

** Acuti symptomatici cõtinui ex inflammatiõe stabili partis cuiuspiam, cū febre totum corpus occupante.*

mines mali. ſignificant enim perpaucos bonos eſſe. Sic Hippoc. nunc hac oratione ſignificare videtur, non omninò certas prædictiones eſſe in morbis acutis, quum experiẽtem etiam medicum in his interdum, ſed rarò falli contingat. Hoc autem accidit tum propter ſubitam in melius aut deterius in criſi mutationem, quæ mutatio naturam ſequitur humorum morbos efficientium, tum etiam quia peccans humor ex vno interdum loco in alterum mutet ſedem.

XX.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσι, αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

Quibus in iuuentute aluus eſt humecta, ijs in senectute ſiccatur: Quibus contrà ſicca aſtrictáque iuuenibus fuit, ijs ſenibus humecta laxáque fit.

Id ſæpenumerò, ſed non ſemper fieri ipſemet aphoriſmo eo quem infrà ſcripſit ſatis indicaſſe videtur. Qui inquit, aluum humidam habent, facilius quàm qui ſicca ſunt aluo iuuenturem degunt, ſed ægrius ſenectute defunguntur. ipſis ſiquidem ſeneſcentibus reſiccari ferè ſolet. Cæterum ſiccam & humidam aluum intelligere oportet,

portet, non absolutè, sed eadem victus ratione seruata. nam si quis in iuuentute salsamenta comedat & porra, & zytum superbibat (quæ victus ratio Alexandrinorum est consueta) in senectute verò nihil cuiquam horum esitet, sed lente vescatur, vinúmq; insuper austerum potet, quî quęso possis ętatis ratione dicere huic purgamenta alui fuisse mutata? Rursum si quis per iuuentutem lente & mespilo vinóq; austero vsus, per senectutem verò Alexandrinorũ victus rationẽ sequutus, simul cũ tali mutatione victus, alui etiam deiectionẽ mutauerit, in eo profectò certum de aphorismo iudicium facere nequeas. Sed si quum cæteris omnibus, tum iis etiam quæ ad alimoniam pertinent similiter gestis & administratis, alui deiectio mutata fuerit, certum tum fiet de iis quę ab Hip. dicta sunt iudicium. Mutabitur verò alui purgamẽtorum ratio, quod ad ætatum naturam attinet, mutatis corporis affectionibus vnde aluus humidior fit aut siccior. quæ quidẽ affectiones quales sint, vnum ex iis est quę inuestigatione digna videntur. Sed si in præsentia scribere cuiusque proprias aggrediar demonstrationes, tam longa mihi instituẽda erit disputatio, vt integro libro sit opus. Id igi

tur

tur aliquando fortè præstabitur. núc paucis rerum tantum capita persequar, atque iis vtar quę in commentariis tum de naturalibus facultatibus tú de symptomatωn causis mihi sunt demõstrata. Aluus iusto fit humidior, quũ ex ea alimentũ in chylum redactũ parciùs distribuitur: contráque eius inde omni ad hepar elato humore, siccior fieri solet. Quamobrem autem parciùs distribuatur, interdũ in causa est copiosior quàm quo hepar egeat assumptus cibus, interdũ etiã quia ipse celerius ad descensum festinat. ex copiosiore enim cibo postquàm ad se hepar quod ad explẽdam auiditatem satis est traxerit, plures superesse reliquias est necesse. celerius verò intestina peruadente & permeante cibo, per eam descensus celeritatem, alimẽti tantum quanto egeat hepar trahere nõ potest. vnde eius reliquias humidiores fieri est necessarium. Porrò ocyus subeunt alui purgamẽta, tum propter bilis in ventrem defluẽtis & ad excretionem stimulantis copiam, tum propter facultatis retentricis vẽtriculi imbecillitatem, ipsiúsque & intestinorum virtutis expultricis robur. Cibi verò plus appetimus, quia os vẽtriculi (in eo enim maximè sita est cibi appetentia) temperamento est frigidiore:

quemad

quemadmodum hepar quoque propter frigiditatem minus attrahere solet. Sic quoque venter propter humiditatem, imbecilliorem retentricem obtinet, vt expultricem fortiorem propter siccitatem. Senibus itaque vbi frigidius corpus euaserit, in ore ventriculi humiditas vsque eo frigida colligitur, vt in cibi fastidium, quam anorexiam Græci vocant, quasi inappetentiam dicas, terminetur, quo facto deiectionem alui siccari contingit cibariorum defectu, quod certè quidem ad distributionem attinet. Pariter qui propter copiam vel naturam humoris picrocholi humectam aluum habent, in contrarium statum senes facti mutantur, quia in senectute talis humor non iam gignatur in corpore. Sed quibus propter retentricis virtutis imbecillitatem humida aluus est, non omnibus, sed pro quantitate caloris cum tali imbecillitate coniuncti in contrariam fit conditionem mutatio. nam statim ab ortu frigidiore temperamento aluus si fuerit, ea per senectutem in frigidam preter modum intemperiem redacta, facultatem similiter imbecillam obtinebit retētricem; quia intemperies omnis immoderata actiones debilitat & lædit. quòd si ad multam ætatē calida

lida manifestò fuerit, robustam habebit retentricem virtutẽ, vt pote quæ neutram intemperiem exactè habeat, nec eam quæ in siccitate consistit (omninò enim aluus erat humidior naturâ: alioqui retẽtricem virtutem non habuisset imbecillam) nec eam quæ in calore est: hoc enim ponebatur. quare propemodum omnibus quibus aluus naturâ humidior est, senescentibus fit in contrarium mutatio. Quibus verò siccior, iis per senectutẽ euadit humidior, ídque propter temperaturas contrarias. Aut enim quia minus quàm pro iecinoris virtute cibariorum comedunt, aut propter excrementorum exuctorum siccitatem, aut quia bilis minus in ventrem deriuatur, aut propter firmitatem retentricis virtutis, alui fiunt purgamenta sicciora. Quòd autem minor ipsis adsit cibi appetentia citiúsque expleantur, fit propter partium in quibus sita est appetẽtia caliditatem. Quòd exuctus cibus siccior euadat, in causa est hepar moderatè natura temperatum, aut etiam nõnihil calidiore temperamento. Quòd pauca in ventrem bilis confluat vt potè quæ pauca etiã generetur, ob visceris frigiditatem accidere putandum est. Fortis verò vis retentrix in iuuenibus ideo fit, quia ipsorũ ad siccius

vergat temperamentum. Non ſine ratione igitur hiſce omnibus ſeneſcentibus fiet in contrarium mutatio. Nam & qui cibi faſtidio ob caliditatem laborant, ætatis progreſſu plus appetent quàm ſubigere & euincere poſsit hepar: & quibus propter ſiccitatem ingenitam vis retentrix erat valentior, iis ſeneſcentibus fiet ob eiuſdem ſiccitatis exceſſum imbecillior, atque inde fiet vt propter citatiorem cibariorum tranſitum, humidior euadat deiectio. Quibus verò propter bilis inopiam moratur deiectio, ac propter tardum tranſitum magna obiter humoris pars exugitur, in iis idem etiam tum ſtatus manere poteſt, fieri tamen poteſt vt refrigerato præter modum iecore, atque ita imbecilla valde reddita diſtributione, alui purgamenta reddantur humida. Atque hæc in præſentia habui quæ de mutationum, quæ ætatis ratione propter alui ſiccitatem & humiditatem fiunt, cauſa dicerem: quæ obſcura propter breuitatem videantur iis qui exercitati non ſunt in commentariis de quibus nobis ſuprà facta eſt mentio. Sed aliquando poſtea integrum his explicandis librum dicabimus. Quod ad artis vſum attinet ſatis eſt tenere quod ab Hippo. eſt dictum, etiamſi

eius

eius dicti causa non adiiciatur.

XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει. *
Famem thorexis soluit.

Thorexim meri potionem Hipp. consueto more appellat. In opere siquidem de hominis natura & victus ratione sic scriptum reliquit. Est autem, inquit, aura quam ducimus reddimúsque morborum popularium causa. planũ est enim cuiusque nostrum victus rationem eorum causam esse non posse, quũ promiscuè omnes tàm iuuenes quàm senes, tàm viros quàm mulieres, abstemios deniq; iuxta ac thoressomenos (sic enim meracioris vini pleniore potione gaudẽtes appellat) malum hoc corripiat. Nam vel ex eo constat per thoressomenos merobibas intelligendos esse, quia abstemiis eos è regione posuerit. Quare thorexim quoq; ab ipso pro vini potione vsurpari est manifestum. quam quidem vini potionem famem depellere dicit, nõ mehercle quamuis cibi indigentiam famem appellãs, quod arbitrati sunt nonnulli, vt nec eam quæ cibi appetentiã habet coniunctam, sed eam quæ morbus est. qua qui laborant, magna & insatiabili perpetuáq; cibariorum incessuntur appetentia. quam ex medicis quidã caninam

appellarunt. Huic siquidem fami sedandę meracior potio est remedio, non ei quæ vel lōgam inediam, vel alui profluuium, vel sanguinis fluxum, vel quāmuis aliam vacuationem consequi solet. Nā qui propter horū aliquod redditi fuerint famelici, tantum abest vt commodum ex meraco potu aut vtilitatem percipiant, vt eo etiā offendantur magnopere: quippe qui cōuulsionibus protinus & delirationibus prehendātur, si ante cibariorum esum liberaliore vini potione vsi fuerint. At quibus fames morbus est, iis vini potio, non cibi copia est remedio. Siquidē ego nonnullos qui perpetua fame laborarent ita curaui, ipsis scilicet liberalius vino quopiā ex iis quæ haud segniter calfaciūt propinato. Neq; enim acerba vina eiusmodi famem sanauerint, vt pote quæ ne calfaciāt quidem: sed quę sine astrictione fuluo colore sunt aut rubro, ea demum maximum his qui canina vexantur appetentia auxilium sunt allatura. Ipsis itaq; quum prandere volunt, primùm cibaria apponere oportet pinguia, & vt ita dicam oleosa, cæteráq; id genus ex multo oleo parari solita. Sed prima cautio esse debet, ne quid austeri admisceatur aut acerbi. Postea vinum ex iis quæ diximus aliquod, etiamsi nondum

nondum sitiant, potui dandum est. Protinus enim ipsis tali victus ratione fames mitigatur, in qua si diutius perseuerauerint in totum etiā sedari solet. Atq; hanc mihi sententiam Hip. hoc aphorismo prę se ferre videtur. Nā quum vel propter solam intemperiem frigidiorē, vel propter acidos quosdā succos vētriculi os imbuentes, fieri consueuerint appetiones caninæ, quæ vitia duo persanat vinum suprà dictum, easdem meritò appetentias caninas sedauerit. Bulimum verò qui putant famis nomine dictum esse ab Hipp. hi mihi absurdè eius verba interpretari videntur: primùm quòd pro generali & vniuersali oratione particularem faciant, deinde quòd falsum etiam dicant. Siquidem bulimus est virtutis prostratio ab externa refrigeratione profecta, qui ab esuritione quidem principium sumit, sed famem amplius non habet coniunctam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscuntur, sanantur plenitudine. Cæterorúmq; contraria sunt remedia.

Non, si quid non amplius à plenitudine fiat, aut ea sublata remaneat, id curabit vacuatio: sed quo quæque tempore à plenitudine fiunt curare aggredimur, ea demum vacuatione indigere videntur. Plenitudinem certè ipsam morbum facere dictum est suprà, ipsius verò curationem vacuatione fieri, vt & alias omnes causas morbos committentes per contraria tolli, monere certè quidem fuerit superuacaneum. Neque enim aliud quicquam præter* cōtraria excogitare queas, cui earum sublationem acceptam referre possis: quemadmodum in morbis iam factis & symptomatis eos necessariò comitantibus iterum examinaturi sumus. Sed nunc de morbis qui adhuc fiunt habetur sermo. Vnde fit vt causarum morbos faciētium sublatione, vnà etiam morbos remoueri necessarium esse videatur. At verò fit causarum morbiferarum per contraria remotio. Nam si quid refrigerando morbū faciat, eius per calfacientia fiet curatio, si calfaciendo, per refrigerantia. Pariter si propter copiam morbus, fiat, eam protinus vacuare oportet, vt si nimia vacuatione corpus ægrotet, quāprimum cibo reficere conuenit. Quanquam placet quibusdam vacuatione morbum nunquam

*Morbus iam factus suo, dum fit causa sua tollitur contrario.

nunquam fieri posse, solam vt cõiicere licet febrem morbum esse arbitrantibus. Nam si alioqui omnem ipsi affectũ actionem lædentem morbum esse, omnem verò insignem intemperantiam actiones labefactare didicissent, nunquam de forti vacuatione quòd morborum causa existat, dubitassent. Siue enim ex vtero sanguis, siue ex hæmorrhoïde, siue vulnere copiosè profluat, quibus ista acciderint, omnes actiones aut earum certè maximã partem labefactari est necesse. nec verò sola ea incommoda sequuntur, sed in aquã quoque inter cutem ex his nonnulli inciderunt. quin vel longa inedia febrem nedum alias noxas iis adferat, qui naturâ calorem feruẽtiorem habent. Quicquid igitur ad aphorismi veritatẽ & vtilitatem attinet diximus. Superest vt recentiorum medicorum nugacitatis prodendæ gratia aliquid addamus superioribus: qui de nominibus altercantes inter se, de rebus interim ipsis se disputare credũt. Quum enim causarum morbos efficientium sublationem non ad curandi rationem, sed ad prophylacticem, id est cautionem & prouisionem incommodorum pertinere dicunt, de nomine primùm eos inter se rixari, deinde ne id

quidem rectè facere demonstrandum esse videtur. Vbi causa quæ morbum peperit abest, ibi tum sola facti morbi & eius symptomatum curatio restat: vbi contrà causa, exempli gratia plethora, quæ inest in corpore morbum nondum cõmittit, eiusmodi tum causæ remotio ad eã artis partem referenda est, quæ à prouidẽdo *prophylactice Græcis dicta est. Quando verò morbum iam facit, id tum quodammodo ex prophylactice & therapeutice mistum est. de morbo siquidem quantum faciendum restat, id ne fiat prouidere oportet, atque ipsum artis prophylactice munus est: quantum verò iam factum est propria indiget curatione. Vnde fit, quoniam ista ex prophylactica & therapeutica, id est, ea artis parte quæ ne morbi fiant prouidet, & ea quæ morbos curat mista sunt, proprio hisce significandis vt careamus nomine. propterea medici aliâs aliter appellant, vt quum ne morbus qui fieri cœpit ad vmbilicum perducatur cautionem adhibendam esse dicunt, & quum quicquid morbi factũ est curandũ esse aiunt. veluti in iis fit qui à rabioso cane sunt icti. Medicamina siquidem quæ ipsis adhibentur duobus ipsi modis appellant, interdũ aduersus rabiem remedia, tanquam ad affect

* *Præcautio causam Curatio morbũ respicit.*

affectionem quæ rabiem generat diceret, interdum non remedia, sed rabiei futuræ amuleta, id est prouidendæ & auertendæ rabiei vim habentia pharmaca.

XXIII.

ΤΑ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Morbi acuti iudicãtur intra dies quatuordecim.

Acuti morbi censentur qui & magni sunt & ad statum celeriter perueniunt. vnde fit vt breui tempore magnas faciant mutationes, quod perinde est ac si iudicentur dixeris. Siquidem Hipp. ipse eiusmodi mutationes quum in morbis derepẽtè fiunt, iudicationes appellat: idq; interdum ægrotantibus ipsis aut sanitatẽ pristinam ilico recipientibus, aut morientibus, interdum magnam quandam ad salutem vel mortem mutationem subeuntibus, qui tamen euestigiò propterea non seruentur aut moriantur. Quibus rationibus fit vt in totũ quatuor in ipsis repentinæ mutationes fiant, quas Epidemiωn primo his verbis nos docuit, Subita ad salutem mortémve mutatio, aut ad melius deteriúsve inclinatio. Quòd verò necessarium sit morborum magnitudine & symptomatum vehementia vel citò virtutem succumbere, ita vt moriatur æger, vel si

ſtrenuo ad mali expulſionem impetu ſumpto natura ſuperior euadat, bonã criſim fore: ſi verò impar cedat & laſſata det manus, malãm iudicationem ſequuturã eſſe, nemo eſt qui dubitet. In morbis igitur acutis vt criſis in longum tempus differatur fieri nullo pacto poteſt. In talibus itaque omnibus terminũ Hipp. ſtatuit duarum ſeptimanarum ſpatium, quòd nullus ſcilicet vlterius progrediatur. Poſſunt tamen multi ante decimumquartum iudicari. Nam & vndecimus & nonus & ſeptimus & quintus multos iudicarũt, vt cõſtat ex Epidemiωn libris. quoſdã etiam ſextus iudicat, ſed haud benè. quemadmodum in commentariis de diebus decretoriis latius demonſtrauimus, in quibus exercitatũ eſſe volumus eũ qui ea ſit aſſecuturus, quæ Hip. breuiter ſunt dicta. Imperfectis verò iudicationibus (quas Græci, quòd in alteram ſint ſeminclinatę partem, ἡμιῤῥόπους appellant) ſequentium deinceps dierũ aliquis finẽ imponet. Atq; hi dies quinam ſint ipſemet in prognoſtico tradidit, iterúmq; hîc aliquid ſequẽti aphoriſmo eſt traditurus. Sed & harũ iudicationũ ſemiinclinatarũ alius quidã eſt extimus terminus, vltra quẽ progredi nõ liceat, quadrageſimus nimirũ dies. Morbos

Sextus tyrannus.

bos ergo Hippocrates qui intra quartũdecimum diem integrè iudicãtur, acutos absolutè appellare cõsueuit: eos verò qui aliquo dierum decretoriorũ imperfectè iudicati, ad quadragesimum vsque diem durarunt, non iam absolutè acutos, sed appellatione ex integra oratione constante, acutos intra dies 40. iudicandos nominare solet. Verùm apertius mihi dicere videntur qui eiusmodi morbos, per prioris status in alium mutationem aut à sua specie degenerationem acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellant Græci. De quibus in prognostico scribit in hanc sententiam, In omnibus inquit, morbis acutis qui febrem cõiunctam habent, & intra dies quadraginta terminantur, spirandi facilitatem ad salutem maximam vim obtinere putandum est. Hîc autem vbi inter aphorismos de morbis acutis absolutè loquitur, eos intra quatuordecim dies finiri ait, non mehercule his verbis id sibivolens, quod putarũt nõnulli, quatuordecim scilicet numero dies esse qui in his morbis iudicationes faciãt. Eadem enim ratione etiam dies qui morbos*per degenerationem acutos appellatos, iudicant, quadraginta esse dicere possemus. Eadem siquidem est in vtrisque

* *Acuti degeneres quos vulgo ex deci-*

loq

dentia vocant. loquendi forma, & hîc quum ait, morbos acutos intra dies 14. terminari, & in prognostico quum inquit, quicunq; febrem coniunctam habent & intra 40. dies iudicantur. Sed quum isti nullam inuenirent rationẽ quî dictiones has, tum eam quæ in aphorismis, tum eam quæ in prognostico legitur inter se consentire demonstrare possent, ineptam hanc & ababsurdam commenti sunt interpretationem. Neque enim quatuordecim sunt ad quadragesimũ vsq; dies decretorij, sed cũ extraordinariis quos*intercidẽtes vocãt, plures sine illis pauciores habentur, vt in tractatu de diebus decretoriis apertè demonstrauimus. Ipsa etiam rei euidẽtia & experientia eam rationem cõfirmat, quæ dicit morbos acutos iudicationis habere terminum quartumdecimum diẽ. Nullus siquidem adhuc morbus qui statim ab initio celeriter moueretur, hunc superasse terminum inuentus est, quin ex quatuor dictis diebus aliquo crisim prius subiret. Adeò vt nonnulli primis diebus tardi & parui, circa quartum aut quintum diem citatiores & vehementiores facti, decimoseptimo die sint terminati. Alij ad sextum aut septimum sumpto acumine, cessarint vicesimo. Vnde fit manifestum morbi

** Intercidẽtes dies, quos inter repentes & intercalares potes dicere, quòd propter erratum commissũ, non propter solius naturæ motum in eos crisis incidat atque ita legitimorũ decretoriorum ordo interrumpatur.*

morbi continuatum acumen plures 14. dies habere non posse. Ex iis verò qui motus habent inæquabiles multos reperire licet qui ad vlteriorem proferantur terminum. cuiusmodi sunt qui diebus quibusdam sumpta vehemētia, latenter postea eam remiserunt, rursúmque postea aucti, motus continuationem acceperunt. Si quis igitur in ægrotantibus quemadmodum dixi obseruationē instituat, morbos qui per duas integras septimanas celeriter moti fuerint, vlterius progredi nunquam comperiet.

XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Index septimi quartus. Sequentis septimanæ octauus initiū. Spectandus quoq; est vndecimus, siquidem is secundæ septimanæ quartus est. Rursúmq; decimusseptimus spectādus: is enim à quartodecimo quartus est, & ab vndecimo septimus.

Indices & spectabiles dies cōsueto more appellat Hipp. in quibus signū aliquod iudicationis apparet alio quopiam ex diebus decretoriis futuræ, quos ipse in prognost

gnostico per quaterniones digesſit, ſingulis ſeptimanis bipertitò ſectis. Primum itaque quaternarium ſeptimi diei à principio inita ſupputatione indicatorem eſſe ait. Vndecimum item decimiquarti indicem ſtatuit, quando & hic bipartitò diuiſus ſequentem ſeptimanam in duos dirimat quaternarios. Pariter decimusſeptimus viceſimi index, quando tertia quoque ſeptimana hoc bifariã ſit diuiſa. Cæterùm hanc Hippoc. cum ſecunda copulat, quum tamen à prima dirimat ſecundam. ſecundæ ſiquidem initium octauum diem eſſe dixit, non etiam tertiæ ſeptimanæ decimumquintum, vt ex poſteris arbitrati ſunt nonnulli, quippe qui non viceſimumprimũ eius ſeptimanæ faciat extremum, ſed tertiæ ſeptimanę initium quidẽ ſtatuat decimumquartum, finem autem & extremum viceſimum. Quamobrem verò priores duas ſeptimanas per diſiunctionem à ſe inuicem, tertiam autem per copulationem cum ſecunda ſtatuat, diximus in opere de diebus decretoriis. In præſentia citra eius rei cauſæ demonſtrationem ſatis erit ſcire quod experientia ipſa teſtatur, cùm eo quòd Hippoc. permultos ægros ſecundum hunc dierum decretoriorum ordinem iudicatos fuiſſe ſcripſerit

rit in libris Epid. Qui ordo talis est, vt tres primæ septimanæ in vicesimum circumactæ terminentur, tres verò sequentes quadragesimo cōprehensæ finiantur. Quò fit vt sexagesimus etiam & octogesimus sint decretorij. quod experientia quoq; ipsa compertum probatúmque habemus, quemadmodum in opere de diebus decretoriis demonstrauimus, vbi eos etiã ægrotos adscripsimus qui iuxta præscriptum ordinem iudicati legũtur in libris Epid. quos omnes hîc describere quia longum foret, satis fuerit solam dictionẽ ex prognostico transcribere, quæ sic habet, Febres iudicantur iisdẽ numero diebus, vnde euadunt aut moriuntur ægrotantes. Ex febribus enim quæ minimè sunt malignæ, quæque cum signis tutissimis progrediuntur, quarto die aut etiã ante desinunt: pessimæ autem & imprimis malitiosæ atque exitialia signa præ se ferentes, quarto die aut etiam antè ægrotantẽ tollunt de medio. Ipsarum igitur primus impetus ita terminatur. secundus ad 7. tertius ad vndecimũ. quartus ad 14. quintus ad 17. sextus ad 20. diem peruenire solet. Atque ij insultus per quaterniones ex acutis absolutè in vicesimum per additionem finiuntur. Hæc verba apertè

docent

docent quòd tertiam ſeptimanã per continuationem cũ ſecunda numeret, diémque 17. viceſimi faciat indicem.

XXV.

OI θερινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aeſtiuæ quartanæ plerunque breues, Autumnales longæ, & inter eas maximè quæ ad hyemem vſque pertinent.

Non febres ſolùm per æſtatem, ſed alij quoque morbi breues exiſtunt, quia per id temporis fuſi humores redundantes quoquouerſus per corpus ferantur & per ſpirabili cute digerantur. In quibus itaq; ineſt valida virtus, in iis morbi ipſi vacuatis ſtatim humoribus triſtificis finiuntur: quibus autem virium adeſt imbecillitas, in ipſis vnà cum peccantium humorum vacuatione virtus reſoluitur. Quo fit meritò vt nullus morbus æſtiuus ſit diuturnus. Hipp. verò de longiſsimo morbo ſolùm verba faciens (quod propoſito quartanæ exemplo eſt manifeſtum) idem de aliis quoque omnibus intelligendum nobis reliquit. Quemadmodũ autem cutis perſpiratu per æſtatem humores digeri, viréſque reſolui contingit, ſic contrà hyberno tempore fieri ſolet, vt & humores

ſcilic

ſcilicet intra corpus tanquã latibulis quibuſdam deliteſcant, & vires robuſtæ ſeruentur & permaneant. Quare tum nec morbi ſoluuntur, perſeuerantibus ſcilicet humoribus eorum cauſis, nec moriuntur ægrotantes, ipſis contra vim morbi abundè ſuppeditante virtute.

XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Conuulſioni febrem accedere ſatius eſt, quàm febri conuulſionem.

Ipſemet Hippocr. infrà dicturus eſt, à repletione ſpaſmum & inanitione fieri. Quum ergo valetudine ſecunda quempiam derepentè conuelli accidit, talem à plenitudine proficiſci conuulſionem eſt neceſſe. ita enim nerui infarciuntur viſcidis & frigidis humoribus quibus etiam aluntur, vt ſpaſmum inde patiantur. cui ſuperueniens febris, frigidos illos calfacere, & lentos tenuare humores & diſcutere ſolet. Verùm ſi propter ardentiſsimas febres totum corpus & nerui ipſi exiccati fuerint. atque propter eam ſiccitatem conuellantur, tum demum hoc maximũ ac propemodũ immedicabile malum euadit. ſiquidem & temporis multum ad ſiccitatis emendationem poſtulant ner-

ni, & inducias non admittit morbi vehementia, sed vires statim deiicit, & citam mortem afert.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Non, si quid in morbis acutis fiat præter rationem leuius, fidere oportet, nec turbari, si quid temerè grauius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu aut persistere solent.

Quicquid de iis dici debuit, id omne est traditũ in libris Criseωn. Nũc quod satis sit ad præsentis aphorismi expositionẽ breui oratione complectemur. Quum vehemens morbus hominem inuadit, qui postea mitior derepẽtè fiat & facilior, nullo vel sudore, vel vomitu, vel alui deiectione, vel sanguinis eruptione corpore vacuato, *nec vllis etiamnum apparentibus signis coctionis, eiusmodi tunc morbi facilitati Hipp. putat parum fidere oportere: quemadmodũ nec si præter rationem ægrè spiritũ duxerit, aut delirauerit, aut vehementius fuerit febre cõflictatus, aut magno etiã rigore correptus, metu propterea

** Alleuatio morbi tuta quæ concoctionem eiusdẽ & expulsionem sequitur.*

pterea nos permoueri debere. nam isthæc incerta sunt, tantúmq; abest vt mali quicquam denuntient, vt bonam etiam interdum iudicationem quamprimum fore significent. Quæ quo modo internoscere & præsentiscere medicum oporteat, docuimus in libris Criseωn.

XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα. ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν, τὸ μὲν γὰρ μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Febricitantium non omninò leuiter corpus sibi constare nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem virium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.

Illud, Non omnino leuiter, distinctionis gratia addidit Hippoc. nam absolutè si malum esse pronuntiasset, febricitantium corpus sibi constare nec concidere, falsa fuisset eius assertio. Fieri siquidem potest, qui cœli statu frigido propter humorum copiam laboret, vt eius corpus oborta febricula non collabatur nec emacrescat. Sed si magna febris fuerit, nec eã ob rem corpus attenuetur aut imminuatur, tũ haud paruã ostendit crudorũ humorũ abundantiam. Iam verò illud, plus

æquo colliquefieri, etiamsi in contextu aphorismi pars illa. non omninò leuiter, omissa fuisset, inter mala nihilominus signa fuerat numerandum. Siue enim leuiter febricitent, siue non, argumentum imbecillitatis est facta præter rationem corporis macies. Nec verò existimare oportet Hippocratem συντήκεσθαι verbum hoc loco propria significatione accepisse pro contabefieri & absumi, sed abusum potius fuisse pro ἰσχνοῦσθαι, id est attenuari & imminui. Rectè autē in altera aphorismi parte dixit plus æquo: rectiúsq; fuerit si id ad priorem quoque aphorismi partem referamus, vt eius tota sit eiusmodi oratio, Febricitantium non omninò leuiter corpus sibi cōstare, aut colliquefieri magisquàm ratio postulat, malum. vt de vtraque parte communiter illud plusquàm ratio postulat, prædicetur. Nam siue plusquàm ratio postulat perstet idem febricitantium corpus nullatenus imminutum, siue collabatur & concidat, malum. Quibus autem & vnde sumptis indicationibus, illud plusquàm postulat ratio expendere oporteat & intelligere, dixisse Hippocratem præstitisset. Sed quoniam hoc est aphoristicum, id est præcisum & definitū docendi genus, summáque bre-

uitate

breuiter circunſcriptum, nos illud explicantes referemus tum ad febris magnitudinem, tum morbi tempus, tum ætatem, tum regionem, & anni partem ſtatúmq; cœli præſentem, ad manifeſtas etiam vacuationes, & vigilias, & curas, inediam etiam, & plures tum animi tum corporis motus. Maior ſiquidem febris & citius & magis macilentos reddit. idem quoque morbi diuturnitas facit, ætas etiam tum puerorum, tum eorũ qui vltima ſunt ſenectute, ſed vtraque ſua propriáq; ratione. In pueris ſiquidem plurimum propter humiditatem & caliditatem fluunt & vacuantur corpora: In iis verò qui ſumma ſunt ſenectute propter virium imbecillitatem corpus facilè collabitur. Iam verò anni pars & regio & tempeſtas calidiores & ſicciores corpus magis vacuant, vt frigidiores & humidiores magis aſtringunt & denſant, & ne cutis perſpiratione digeratur & inaniatur prohibent. Omnibus verò manifeſtas & ſub ſenſum cadentes vacuationes quid attinet dicere? Neminem ignorare arbitror complures vel ſanguinis eruptione, vel ſudorum multitudine & vrinarum copia, vel vomitu deniq; & alui deiectione ita exinanitos fuiſſe, vt bona ratione protinus ſint extenuati. Di-

ctis causis quadam naturæ propinquitate inedia coniungitur, quæ & ipsa vt vigilia & cura corpus emaciat, quemadmodum frequentes quoque motus, sed ij in febribus rarò fiunt. Nam qui ægrotant quieto plerunque sunt decubitu. Si quis tamē (vt fit interdum) viam ingressus febricitare cœperit, atque necessitate vrgente, vel domum reuertendi studio incœptum iter nolit intermittere, is multum eo motu attenuetur par est, priusquàm mansionem attingat. Sed & propter mentis alienationem & furorem assiduè exurgentes nonnulli, aut inter decumbendum membrum aliquod semper motitantes aut loquētes, paucis meritò diebus redacti sunt in corporis gracilitatem. Hæc igitur omnia ægrotos cogunt macescere: vt horum contraria corpus amplius conseruant & tuentur. Ipsorum verò nullum virtutis imbecillæ signū, sed quodque solum causa existit. Nam quemadmodū corpus in iis minuitur bona ratione & attenuatur, ita virtus quoque deiicitur & pessumdatur. Verùm si nullo eorū quæ modo commemorauimus præsente corpus præter rationem attenuetur, id tum Hippo. imbecillitatis virium argumentum esse dicit. quam quidē virium imbecillitatē causam

esse

esse dicebamus quamobrē per febres decrepitorū corpus citò collaberetur. Nec mirum in talibus videri debet, si virium imbecillitas gracilitatis causa, & gracilitas imbecillitatis argumētum existat. sic enim in omnibus se res habet, quæ efficientium & effectorum rationem sortiuntur. Atq; hæc Hip. est sententia omnē autumantis factam præter rationem corporis gracilitatem eiusdem imbecillitatis signum esse. Nos verò eius orationi aliam affectionē addemus, quæ & ipsa tanquā causa quædā gracilitatis in febribus existit. Ea humorū est tenuitas & corporum raritas. nam hæc duo cōiuncta si fuerint, quàm ocyssimè per occultam illam cutis perspirationē quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci appellant, corpora vacuari contingit. quemadmodum in contrario affectu humorum scilicet crassitie & corporum densitate, nec humorum fieri vacuationem, nec corporis considere tumorem, sed sibi ipsi cōstare videmus. Affectum hunc designabat Hip. quum in vltima aphorismi parte morbi diuturnitatem significari diceret. Oppositum verò huic affectum silentio prætermisit, quem si addamus, integram & omnibus suis partibus constantē efficiemus orationem quàm fieri potest

paucißimis comprehenſam hoc modo. Haud omninò leuiter febricitantiũ conſtare ſibi corpus nec concidere aut etiam colliquefieri magis quàm ratio poſtulat, malum. Nam quòd idem permaneat tum ob cutis denſitatem, tum propter humorum craßitudinem accidere ſolet: qua ex re morbi indicatur lõgitudo. Colliquefit verò quum propter humorũ tenuationẽ & cutis laxitatem, tum interdum etiam propter virium ſolam imbecillitatem.

XXIX.

ΑΡχομένων τῶν νόσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Sub principio augmentũ continet: id apparet ex eo quòd à principio ad vigorẽ protinus trãſilierit.

Incipiẽtibus morbis ſiquid mouendũ videtur, moue: Vigẽtibus autem quieſcere multò præſtat.

Hoc quamobrem cõſulat, ipſemet conſilij ſui rationem adfert ſequenti aphoriſmo, quem ſi cum præſenti copules, totam eiuſmodi orationẽ efficies, Incipientibus morbis ſiquid mouendum videatur moue. vigentibus enim quiete vti melius eſt. Nam morborum initio & fine remißiora ſunt omnia, in vigore fortiora. vbi ad dictionẽ omnia, addere oportet ſymptomata. De iis ſiquidem enuntiauit vocem omnia. Nã affectus qui ſymptomata gignit, quem morbum appellamus dum viget

viget non est omninò fortior, sed in iis qui seruari debent multò melior quàm morbi initio. in quibus vtique Hip. quiete vtendum esse consulit, per morborum initia nobis siquid mouendum videatur mouentibus. Nam non solo vigore exitialium morborum aduentante, sed nec aliis etiam temporibus summum incrementum præcedentibus quidquam mouendum: nobis illud semper memoria tenentibus, deploratorum non esse suscipiendam curationem, sed cedere absistéreque cum ea prædictione oportere, quisnam sit morbi tandem futurus exitus. Aliorum verò morborum in quibus salutis ægri sit spes aliqua, per initia danda est opera, vt maiora adhibeantur remedia. nam de iis morbis dicebat Hippo. siquid mouendum videatur, moue. Præcipua autem in his remedia sunt maximè quidem phlebotomia, nonnunquam verò & purgatio: quorum neutrũ in vigore venit vsurpandũ. Nam vt in libris criseωn osten dimus, tum temporis maximè fiunt morborũ coctiones. quæ quo citius fiant melius est per initia vacuare, vt minorẽ redditam eo modo materiam facilius concoquat natura: in vigore autẽ quo tempore maximè in coctionem morbi incumbit,

vacuare fuerit ſuperuacaneũ, quum aliis de cauſis, tum quia animalis omninò virtus fatigata laborat, licet duæ aliæ vitalis & naturalis fortes eo maximè tempore permaneant.

XXX.

ΠΕρὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa initia & finem morborum remißiora ſunt omnia, in vigore vehementiora.

Symptomata omnia morbis incipientibus & deſinentibus imbecilliora, vigentibus fortiora eſſe affirmat, febrium ſcilicet acceſsiones, vigilias, dolores, implacidam moleſtámque corporis iactationem & afflictationem irrequietã, & ſitim intelligens. Nam affectiones ad quas iſta conſequuntur, per vigorem vt meliores exiſtãt eſt neceſſe. in iis certè quidẽ ægrotis qui incolumitati ſunt reſtituendi.

XXXI.

ΤΩ͂ι δὲ ἀῤῥωστέοντι εὐσιτέοντι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si à morbo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.

Præſentem aphoriſmũ & proximè ſequentem cõiungi oportuit cum eo quem ſuprà his verbis poſuit, Si à morbo cibum adhibens quiſpiam vires non recipiat.

Eo

Eo enim aphoriſmo, pro ea dictione qua nunc eſt vſus ἐυσιτέουσι ſcilicet, id eſt benè comedenti, quum τροφὴν λαμβάνειν eo loco, id eſt cibum adhibere dixiſſet, ſatis indicare viſus eſt ſe de ſymptomate eo intelligere quod accidit quum corpus alimentum non ſentit nec vires recolligit. Hîc itaque illud cibum aſſumere vtrique commune aphoriſmo ſeruauit, ſed ſymptoma vires ſcilicet non recipere nonnihil immutauit, aſcripto tamen quod ei ad proportionem reſponderet. Nam vires non recipere, & corpus non proficere inter ſe ſunt quodam modo ſimilia. illud ſiquidem ad eam pertinet virtutem quæ corpus moderatur & regit, hoc autem corporis ipſius eſt affectus. Porrò in eutrophiam id eſt probam ſui nutricationem corpus non proficere, id tum propter ipſius altricis virtutis imbecillitatem, tum etiam interdum propter humorum peccantium redundantiam accidere putandum eſt.

XXXII.

Ως τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐυσιτέοντες καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ ἐυσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Qui

* *Qui aduersa valetudine abundè initio comedunt nec proficiunt, ij ferè tandem omnes in cibi fastidium incidunt: Contrà, qui initio forti inedia vsi, cibum postea appetere incipiunt, inualetudine facilius liberantur.*

Et hic quoq; aphorismus de iis qui sese recreant & recipiunt ex morbo dici videtur. siquidem non proficere, alimentáve non sentire, cum alij complures, tum Hippo. ipse de conualescentibus dicere consueuit. Si itaque initio quispiam auidè comedens, corpus non recipiat, qua de causa is non reficitur, eam ob rem post ea cibum malè appetet. Iam verò initio cibum appetit nec proficit, propter partium appetentiæ seruientium robur, & corporis totius prauitatem & vitium. quo quidem totius corporis vitio temporis progressu propter alimentorum copiam aucto, ipsum quoque nonnihil appetentiæ instrumentum labefactari ac deprauari par est. Vnde fiet vt cibum respuant & auersentur qui prius magna appetentia assumebant, quos ἰνσιτίοντας rectè appellauit, quasi cibi appetentes dicas. quod ipsum in superioribus aphorismis in hác sententiam dixerat, Si verò citra modum & parcè epulanti idem accidat, vacuatione indigere sciendum. Qui verò per initia

tia tam fortiter cibum aspernabantur vt parum omninò sumerent, postea autem in contrarium acti appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat. eiusmodi autem in contrariũ facta est mutatio, postquam natura quo tẽpore valdè tenuiter & modicè viuebant, affectionem eam, ob quam initio grauatim cibo vtebantur, cõcoxit.

XXXIII.

Ἐν πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In quouis morbo valere rationem, rectéque se ad ea quæ assumuntur habere, bonum: Contrà verò habere se, malum.

Non si quid ex iis quæ corpori accidunt bonum esse dicat Hipp. propterea hominem omninò euasurum esse putandum: nec si malum, idcirco protinus moriturum affirmandum. Nam bonum etiã signum, à maiore malo vinci potest, contráque malum, à potentiore bono. Quare eiusmodi sententias sic accipere oportet, solùm vt id quod dicitur intelligatur, hoc scilicet quantũ in se est signum bonũ esse: & illud, duntaxat quantum in se est signum esse malũ. De hominis verò salute aut morte priusquàm affirmetur quicquam,

quam, omnium ſigillatim ſignorum vires attentius reputaſſe & perpendiſſe, ſicque demum de morbi exitu pronunciare oportet quemadmodum facere in prognoſtico conſulebat. Sic ſanè hoc loco mentem conſtare & appetentiam permanere inter bona ſigna in omnibus morbis ſtatuit. quædam enim non in omnibus morbis bona ſunt, quod & ipſe ſignificare cõſueuit his verbis, Spirãdi facilitatem (quã εὔπνοιαν vocat) in omnibus morbis acutis maximam ad ſalutẽ vim obtinere credendum. Iam verò quòd ſana mente eſſe, inter bona ſigna ſit recenſendũ, hinc ſcire licet. Cerebrum enim ipſum & meningas, dorsíque medullam & diaphragma, omnes denique generis neruoſi partes & inter eas maximè quæ propius cerebrum ſitæ ſunt, ſi probè ſuis muniis ratio fungatur, ſanas integráſq; eſſe teſtatur. quemadmodum etiam partes ad vẽtrem & iecur & cor ipſum attinentes validas eſſe iudicamus, ſi ægri ipſi impigri ad ciborũ ſumptionem & parati fuerint. Quæ omnia ſi ſana ſunt, non paruam de ægrotantis ſanitate ſpem concipere licet.

XXXIIII.

ἘΝ τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης,

καὶ

καὶ τῆ ἕξιος, καὶ τῆ ὥρης ἡ νοῦσος ἢ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

Minus periculosè ægrotant, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit.

Aegrotantium naturæ, ætati, consuetudini, & tempori consentaneus morbus, dissentaneo minus periculosus.

Quum multifariam dicatur natura, in eo significatu nunc accipienda est, quo sæpius Hippocr. cum multis aliis locis, tum maximè toto de natura hominis libro vsus est. quo loco ex primis elementis temperationem appellat naturam, quasi ita nunc diceret, à morbis periculi minus impendet iis quorum & primæ corporis temperationi, & præsenti vel ab ætate, vel consuetudine, vel parte anni acquisitæ & aduentitiæ naturæ familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit. Nam & naturæ & ætati & habitui & parti anni & tempestati cœli & regioni calidioribus familiares propriíque morbi sunt calidiores, vt iisipsis frigidioribus frigidiores eadémque ratione sicciorib us sicciores, & humidioribus humidiores morbi conueniunt. At contrarium dixit Diocles libro de septimanis. siquidem qui eius dicta literis mandarunt, à similibus quidem concitari, à contrariis

contrariis solui morbos obiiciunt:quando vel ipso tradente Hippocr.contrariorum sint contraria remedia.Causum itaque hybernum æstiuo autumant curatu faciliorem esse. non vtique recordantes hyeme Causum non fieri, nisi affectione eum accendente maxima.Neque is aliter initio conflari potuisset, nisi causæ vehementia hyemis contrariam & repugnantem qualitatem vicisset ac superasset. Vbi ergo causæ magnitudinem prohibere aut reprimere temporis non potuit contrarietas, adiutricem licet corporis sanitatem haberet, multò profectò minus in morbo (quo tempore integra illa & incolumis corporis firmitas abest)eam vincere domaréque poterit.Sed id vel experientia compertum probatúmque est. Ex duobus enim pari magnitudine Causis, qui hyeme ortum habet, perniciosior. Nam calidiore cœli statu si sit genitus, & repentina fiat in frigidiorem cœli conditionem mutatio, à circunstante aêre frigido talis Causus iuuatur magnopere, vtroq; scilicet ipsi fauente tempore,priore quidem in quo initium habuit vt signo, posteriore verò in quo solutionem vt causa. Hæc igitur omnia aphorismum probare potius:quàm cum eius sententia pugnare

pugnare videntur. Quin & illud, In valde senibus raucedines & distillationes coctionem non admittunt, cum præsenti minimè pugnat aphorismo, etiamsi eiusmodi sint senilis ætatis proprij & peculiares affectus. Primùm quia inter se ista differunt, coctionem non admittere & periculosum esse. Deinde quòd non absolutè, sed addita particula valde senes dixerit. In his enim propter virium imbecillitatem morbi quilibet suspecti sunt & periculosi. Pariter nec illud suprà dictis aduersatur, quod epidemiωn primò legimus, Atque ij maximè de vita decedebant, quorum esset ad tabem prona propensáque natura. neque enim tum ex elementis temperationem, sed corporis formam intellexit naturæ nomine. siquidem hanc etiam interdum naturam nominãt. Et quemadmodum certò dicere possumus eos qui calido temperamento sunt, calidis morbis minus periclitari, sic qui arcto strictóque sunt pectore (quos Græci stenothoracas vocant) nõ solùm promptius tabe corripi, sed correptos etiam in maiore versari periculo qui dixerit, à verò haud discesserit. Nonnulli tamen eorum qui aphorismos explanarunt, hisce & similibus, quæ probabilitatem habere

viderentur decepti, familiarem ægrotantis naturæ morbum interpretati ſunt, qui ſit temperamento cõtrarius, perindè quaſi aptus idoneúſque morbus dicatur: toto (quemadmodum demonſtrauimus) cœlo, quod aiunt, & à rei veritate & Hippocratis ſententia aberrantes.

XXXV.

ΕΝ πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὸ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

In quouis morbo partes ad vmbilicum & infimum ventrem attinentes craßiores eſſe præſtat. harum ſiquidem extenuatio & tabes mala: Sed ad inferiores quoque purgationes parum tuta.

Conſtat abdominis, quòd epigaſtrium Græci dicunt, vniuerſam regionem omni affectione præter naturam vacare debere. quod in prognoſticis quoque dixerat his verbis, Hypochondrium optimum quod indolens, molle & æquabile. Ea verò de quibus nunc verba facit abdominis loca aliâs craſsiora ſunt, aliâs macilentiora. quæ craſsiora meliora, quæ macilentiora deteriora eſſe affirmat & vt ſigna & vt

vt causas. Signa siquidem sunt imbecillitatis partium macie extenuatarum: causæ verò, quòd & in ventre propterea minus probè ciborum fiat coctio, & in iocinore chyli in sanguinem mutatio, quæ exhæmatosis Græcis dicitur. Hasce enim partes ambas sua crassitudine fouendo iuuant inibi incubantia corpora: quibus vtique macie extenuatis, earum actiones in tantum lædi debilitaríque contingit, quantum integris illis per sanitatem iuuabantur. Quòd eorũdem corporum extenuatio ad infernas quoq; purgationes parum sit tuta, neminem latere arbitror. Nam partes infra thoracẽ omnes robustas validásque esse oportet, siquidem fœliciter purgationibus auxiliari debeant, Alioqui magnopere offendantur ac lædãtur necesse est. Quamobrem autem de solis infernis purgationibus mentionẽ fecerit quærere alienum non erit. nam & quæ supernè id est vomitione purgationes fiunt, iis qui eiusmodi partium attenuatione laborãt periculosæ. An has tanquam omnibus notas prætermisit, illarũ verò mẽtionem fecit tanquam notiorũ? ἤτρου autem priuatim eam abdominis regionem appellat, quæ pudendum & vmbilicum interiacet: vt totum epigastrium

in tria diuidatur, hypochondriũ, ad vmbilicum regionem, & τὸ ἦτρον, id est ventrem imum quem & hypogastrium appellant.

XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui corporum salubritate sunt præditi, purgante hausto medicamine statim deficiunt, vt & qui prauo alimento vtuntur.

Qui corporum salubritatem integritatémque habent, ij iure optimo medicamentis purgantibus concidunt ac deficiunt. siquidem ij colliquefiunt nõ purgantur. Qui verò prauo alimento sunt vsi, propter vitiosorum humorum copiam facilè soluuntur & fatiscunt, si quando purgationibus * vtantur. Siue autem intra corpus recipienda cibaria, siue in ipso iam contentum vitium dicat, vtraque vera est oratio. Siquidem praua alimenta prauum gignunt sanguinem. Vitiosa itaque edulia dicentur ad sanguinem, qui inde gigni debet, respectu habito.

** In cacheсticis vt hydropicis morbum vi ctu & ceteris tenuãtibus paulatim demoliri oportet, nec nisi post coctionem & per magna interualla purgationes exhibere.*

XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ὀκνώδεες.

Qui

Qui integra ſunt corporis valetudine, medicationes ægrè moleſtéque ferunt.

Medicationis verbum vſurpare cõſueuit Hippo. in iis qui non quoduis, ſed purgatorium duntaxat hauſerunt medicamentum. Superiore itaque aphoriſmo vnum ex iis quæ ipſis ſolent accidere, indicauit. deficere enim dicebat celeriter qui ſecunda valetudine purgans ſumpſiſſent medicamentum. Nunc verò orationem de iiſdem generalius extulit, ipſos affirmans ægrè ac difficulter ferre purgationes. ſiquidem vertigine ac torminibus vexantur, ægrêq; ipſis purgatio procedit, atque exanimantur præterea & celeriter deficiunt. Quæ omnia ideò ipſis accidunt, quia purgans medicamentum familiarem propriúmque humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitam, aut aqueam ſuperfluitatem nitatur attrahere, ſed eo deſtitutum, ſanguinem liquet & carnes, vt ex ipſis ſibi quicquid proprium familiaréque eſt attrahat.

XXXVIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Paulò peior, ſed ſuauior cibus ac potus, meliori quidem, at ingrato præferendus.

Non id in gratiam solùm ægrotantis, sed ad maiorem quoque eius vtilitatem facere medicum oportet. nam quæ libenter & magna cũ voluptate assumimus, ea arctius complectitur, omnique ex parte appressus concludit & retinet ventriculus, atque multo facilius concoquit: Insuauia verò & ingrata respuit vt pote vel nauseam vel inflationem vel fluctuationem parientia. Quæ mala cum in plurimis iisque euchymis cibariis accidãt, paulò alioqui peior cibus, non solùm deterior amplius non est iis quidem certè qui libenter & magna cum voluptate assumunt, sed melior etiam interdum redditur.

XXXIX.

ΟΙ πρεσβύται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Magnam partem senes iuuenibus minus ægrotant: Semel autem diuturnis morbis correpti ferè vnà moriuntur.

Senes non omnes iuuenibus minus ægrotant, sed ex ipsis duntaxat qui moderatam atque temperatam vitam agunt. Nam intemperantius qui viuunt, morbis magis patent, quippè qui propter ætatem iuuenibus sint imbecilliores. Diuturnas autem ægritudines cõplures ad mortem

vsque

vsque comitari senectutẽ est manifestum. siquidem & potentia ipsa adeò est imbecilla, vt facilè morbos per eam ętatem coquere nequeant, & frigidi sunt diuturni morbi omnes. quò fit vt senibus frequentius quàm iuuenibus accidant. Sibi enim cognatis quisque & familiaribus morbis promptius corripitur.

X I.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Destillationes & grauedines coctionem in valde senibus non admittunt.

Si hos inter se copulauerimus aphorismos, talis erit vtriusque sententia, Maximam partem senes iuuenibus minus ægrotãt: Qui verò diuturni ipsis accidunt morbi, ferè vnà cum morte terminantur. siquidẽ in ipsis valde senibus destillationes & grauedines coctionem nõ recipiũt. vt sit hic aphorismus velut quoddã præcedentis exemplum. neque enim hi soli morbi, sed nephritis quoque, podagra, arthritis, ischias atq; coli & splenis affectus frigidi ad mortem senes comitari solent. Adhæc asthmata, tusses, spinæ itẽ extrorsum vel introrsum, & dextrorsum sinistrorsúmve peruersio torsióque (primum Græci κύρτωσιν & κύφωσιν, id est gibbum,

ſecundum λόρδωσιν, id eſt cauitatem, tertium σκολίωσιν, id eſt obliquitatem ſpinæ vocant) cæteríque id genus affectus ex frigidis humoribus ortum habentes: qui à quibuſdam iuuenibus nedum à ſenibus difficulter percoquuntur.

XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui ſæpe & vehementer ſine cauſa manifeſta animo linquuntur, ij derepentè moriuntur.

Non omnes qui animo deficiunt repentè moriuntur, niſi determinatè ipſis tres conditiones addas, quarum vna eadémque prima eſt, ſi ſæpè, altera ſi vehemẽter, tertia ſi ſine cauſa manifeſta id patiantur. nam & cuidam mulieri ſi diutius in balneo commorata fuiſſet, frequenter oriebatur animi defectus, tũ propter temporis longinquitatem, tum quia malis plerunq; lignis balneũ ſuccẽdebatur. verum hoc non erat mortis ſignũ, quum cauſam haberet manifeſtam. Idẽ quoq; altera patiebatur vteri ſtrãgulationibus obnoxia. Quidã etiam ſi diutius cibo abſtinuiſſet, inter lauandũ deficiebat. Alteri ſi vel per horam lauabatur idẽ vſu veniebat, niſi panis pauxillũ antè ſumpſiſſet. Quibus profectò omnibus erat os vẽtriculi vel imbe-

cillius,

cillius, vel admodũ sensile. Qui verò propter nullam eiusmodi causam sæpè & vehementer exanimantur, ij propter imbecillitatem * animalis virtutis id mali patiuntur. quo modo is cui vnà cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat, derepentè de medio sublatus est. Quod idem iis quoque euenire solet, qui acutissimis animi deliquiis, quas cardiacas syncopas appellant, corripiantur.

*Vitalẽ intelligit.

XLII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

Apoplexiam fortem nullo prorsus modo, debilem ægrè curaueris.

Qui apoplexia (qua de hîc agit Hipp.) percellũtur, ij totius corporis sensu & motu repẽtè priuãtur, sola respiratione excepta. nam si & ipsa prohibeatur, eiusmodi maxima esse solet & acutissima apoplexia. Quibus verò respiratio seruatur quidem, sed cũ magna violentia procedit, ea fortis ac vehemẽs est apoplexia. vehemẽs quoque, sed minus adest iis qui neq; contentã, neque violentã, inæqualem tamen inordinatámque & intermittentẽ habent respirationem. Siquidem in quibus ordinem aliquẽ seruat, *debilis eiusmodi censenda est apoplexia, quam ipsam fortasse

* Debilis apoplexia.

ferè in paralysim alterius lateris desinit, protrusa in spinalē medullam materia.

curabis, si quæ ad eius curationem pertinent omnia ritè administraueris. Omnis porrò apoplexia fit facultate animali in partes capite inferiores influere prohibita, idque vel propter quandam affectionem à calida materia (sic enim hoc loco φλεγμονώδη διάθεσιν interpretari placuit) in ipso cerebro consistentem, vel eius ventriculis pituitoso humore oppletis. Causæ verò magnitudinem, affectus ipsius vehementia consequitur: qui ferè læsa respiratione incurabilis euadit. Sed mirum videtur quî fiat vt aliis omnibus musculis stupentibus per apoplexiam & immotis, soli thoracem attollentes & dilatantes musculi sæpè moueantur, quamuis id vix ægréque fiat. Quod sanè propter necessitatem respirationis, vim neruis contētam excitantis ad actionem accidere videtur. Ob eámque causam omninò in apoplexia qui thoracem attollunt musculi omnes agūt. quamuis antè rarò omnes, exempli gratia in vehementissimis corporis exercitationibus agerent. Si quidem propter eiusmodi motus vehementiam respiratione opus est quàm maxima. Secus habet in apoplecticis (quos attonitos latinè possis dicere) neque enim quia respirandi aucta sit necessitas, sed propter virtu-

tis

tis imbecillitatem mutuò auxiliari coguntur omnes muſculi thoracem diducentes. quemadmodũ alioqui in iis etiam qui propter febres imbecillam virtutem habent, ſeſe eadem de cauſa omnes mouere coguntur, ſingulorum actiones in ſummam vnam colligentes illam certè quidem minimè contemnendam.

XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταδυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Strangulati aut ſuffocati, nondum tamen mortui, ad ſe non redeunt, quorum circa os collecta ſpuma apparuerit.

Spumæ generatio omnis duarum ſubſtantiarum miſtura perficitur, quarũ ſpirituoſa vna eſt, altera humida. Hæ autem inuicem permiſcentur, in multas partes fractis vtriſque & comminutis, atque plurimas inter collidendum paruas bullas excitantibus. Quòd ſi ita fractus humor (cuius cum ſpiritu circũplicatione & complexu bullas excitari contigit) craſsitudine viſcidus fuerit, tũ inde nata ſpuma ſolutu difficilis & conſtãs euadit: cuiuſmodi maximè curſu fatigatis equis atq; iracundia permotis apris circa os colligitur. Subſtantiæ porrò vtriuſq; comminutionis *Spumæ materia.*

nis

* Spumæ causa efficiens.

nis & * permistionis causa aliàs existit vel vtriusque vel alterius tantùm motus violentus, aliàs calor vehemens, nisi quis fortè hunc suo quoq; motu spumam excitare dicat. Verùm rei euidẽtiam secutis cautius & certius fuerit, si duplici eius generatione cõstituta, in mari quidẽ vento vehementius ingruente, propter verberatũ vehementem excitari spumam, in feruẽte lebete ob calorẽ fieri dixerimus: sicq; corporibus animalium per conuulsiones epilepticas iactatione & motus violentia, in apris calore spumã nasci solere: equorum verò cursu, vtriusq; causę vehementiã locum habere. Quum enim inter respirandum aẽr intrò ac foras continenter feratur, tum saliuam ipsis tenuari, tum ex pulmonibus vaporis instar elatum quiddam ipsi permisceri & cõplicari accidit, quod gignendæ spumæ adaugeat substantiam. Nam qui spumam eiusmodi ex ventriculo efferri arbitrantur, ij profectò mihi in magno errore versari videntur. Quum enim tum animans nec vomat nec omninò nauseet, citra quæ symptomata ex ventre nihil efferri queat, indè certè quidem spuma vt cõfertim tollatur, fieri nullo modo potest, multóq; minus vt vapor vllus, similiter ei qui respirando efflatur: quando

do eiuſmodi nulla ex ventriculo educatur ſubſtantia, qualem inter reſpirandum pulmo exhalat. Nã & ſanguis qui ex pulmone reiectatur viſceris colore ſpumoſus exiſtit, qui verò ex ventriculo effertur, cũ eo nullam habet affinitatem. Sed quæ ex pulmone ſimul cum ſanguine ſpuma educitur, ea confertim & cum tuſsi reiicitur, qui verò paulatim ex tali humore vapor efflatur, is tuſſes non mouet. Collo itaque arctius iniecto laqueo, efflare quidem cor & pulmo excrementum fuliginoſum habent neceſſe (ſic enim demõſtrauimus in eo libro qui nobis de reſpirãdi neceſsitate eſt ſcriptus) ſed laqueo prohibitus pulmo totum violenter ad exitum impellit, ſimúlq; cum eo humiditatis propriæ aliquid expellit, quemadmodum in ſanguinis fit reiectione. Exitiale igitur eiuſmodi ſignum eſt, vtpotè vis quę pulmoni adfertur index dum ſtrangulatur animans. quod ipſi accidere veriſimile eſt, calente materia in ipſum à corde cõpulſa. Quum igitur & feruore calidæ materiæ, & ſpiritus violento motu & ipſius pulmonis vehementi cõtentione ſpuma reiectetur, ſignum inde ſumptum meritò cẽſetur mortiferum. Nonnulli tamen, quibus ſtrangulatis ſpuma circa os apparuerat, ſibi ſunt

(quamuis

(quamuis id rarò accidat) restituit. Ac fortasse Hip. non quòd necessariò intereant, ita pronunciauit, sed quia aliter eueniat rarissimè. Cuius rei exemplum nobis paulò suprà intelligẽdum reliquit, quum diceret, Quibus per iuuentutem aluus est humida, his resiccatur senescẽtibus. Nam eo aphorismo securitatis & cautionis particulam, Plerunque, prætermisit, quam paulò infrà addidit his verbis, Qui aluo sunt humida, iuuentutem quidem transmittunt facilius quàm qui aluum siccam habent, sed difficilius senectute defunguntur: ipsis siquidem senescentibus aluus plerunque resiccatur.

XLIIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Qui naturâ sunt valde crassi, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles.

Crassos iam inde à prima ætate & graciles inter se comparans, de naturâ crassis affirmat, quòd gracilibus minus diu viuant. Optimum siquidem est iusto & quadrato corpore nasci, quod quadratum Latini, εὔσαρκον Græci vocant, id est inter crassitudinem & gracilitatem modum tenere, vt nec crassius corpus nec gracilius, sed modicè carnosum existat,

sic enim ad summam etiam senectutem viuere possis. Quòd si à modo recedatur, præstat gracile quàm supra modum crassum esse. Nam qui opimo sunt corporis habitu, venas & arterias angustas & exiles, proindéque paucum omninò sanguinem & spiritum habent: quo fit vt ipsis ætate prouectis leui occasione citò extinguatur calor natiuus, qua ex re nullum impendet gracilibus periculum, sed quia partes in his principes iniuriæ sunt expositæ (quippe quæ propugnaculum & præsidium nullum aut certè tenue admodum habeant) propterea ab externis causis facilè offenduntur. Si qui autem naturâ symmetri, id est modicè corpulenti, pleniore posteà victu & otiosa vita crassi euaserint, etiam si carnis & adipis copia accesserit, nihilo secius tamen amplas ipsi venas habent & arterias, ob eámque rationem in ipsis non minus inest caloris natiui.

XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Epilepsia laborantes pueros quum loci victûsque, tum maximè ætatis mutatio liberat.

Apoplexia & epilepsia inter se sunt quodammo

quodam modo affines & cognatæ affectiones. Nam & eundem locum affectum & eundem humorem habent mali autorem. Hoc differunt, quòd apoplexia fiat propter virtutis ad neruos adfluentis plenam consummatamq; priuationem: Epilepsia ob motum vitiosum & peruersum. Quin etiam vtriusq; frigidus humor est & *crassus. Quo fit vt adolescentium ætas temperamento nimirum sicca & calida maximo sit Epilepticis auxilio. Pariter & loci ad proportionem facta mutatio iuuat. ad proportionem intelligo, si in calidiorem & sicciorem regionem migrarint. Par de victu habetur ratio: neque enim huius quæuis mutatio Epilepsiam soluere potest, sed ea duntaxat quæ calidiorem efficiat & sicciorem corporis habitum. Illud tamen absolutè exaudire possumus, victus scilicet mutationem Epilepticis prodesse, quandoquidem vitiosa victus ratio affectum hunc ferè generet. Quare eiusdem mutatio, in melius prorsus conuertet.

**Non tam crassa materia est in epilepsia, sed sæpè tenuis & flatulenta.*

XLVI.

ΔΥο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Ex duobus simul doloribus non eundem locum occupantibus qui vehementior est, alterius sensum obscurat.

Si

Si quis locum eundem exactius ac presſius intelligat, nunquàm eodem loco duo ſimul dolores fieri poterunt. Si verò latius, pro maiore videlicet quopiã membro, vt brachio, vlna, femore, tibia eundem locum interpretetur, ſimul tum dolores duo conſiſtere poterunt, ſed partis affectæ inter ſe vnà moleſtiam augebunt, altero dolore ægrotum minimè fallente. Verùm ſi locis diuerſis, exempli gratia in vlna vnus, alter in tibia fiat, tum à vehementiore alterum obtundi & hebeteſcere continget, tota nimirum ſentiendi facultate ad id quod magis vrget conuerſa & in diuerſum tracta. Idem per angores quoque & mœrores vſu venit, qui & ipſi citra corpus ſunt velut quidam animi morbi. Nam ex iis qui vehementiores ſunt, minores diſsimulant & obtegunt, duntaxat ſi non eadem de re hauſti ſint & concepti. Aliàs enim ſe inter ſe mutuo fouent & amplificant.

XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γινομένου.

Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quàm confecto.

Pus ex ſanguine fit in ſemi vitioſam,

vt ſic loquar, mutationem degenerante. Nam quę mala omninò eſt ſanguinis mutatio, ea cum graueolente perficitur putredine, quemadmodum contrà quæ bona abſolutè exiſtit & benigna, ea corporis partium eſt nutricatio. Harum autem medio poſita eſt ſanguinis in pus mutatio, vtpotè quæ nec à calore præter naturam ſolo, nec à naturali peragatur. Proprius ſiquidem inflammationis calor ex vtroque miſtus eſt quodammodo. Cæterùm dolor fit tenſa ſimul & calfacta præter naturam parte inflammatione laborante. Febres ſequuntur, vbi cor ipſum vitæ princeps vnà accenſum fuerit. Ipſo verò velut feruore & crematione ſanguinis, vnà ſimul & dolores fiunt & febres. Ab eiuſmodi autem ſanguinis perfecta aduſtione pus fit reliquum, quomodo in combuſtis lignis cinis. Quare per id temporis tum dolores tum febres mitigantur, præſertim ſi pus eruperit, vtpotè materia iam conſumpta & extincto calore inflammationem faciente.

XLVIII.

ἘΝ πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

Quoquo modo corpus moueatur, ſimul ac laborare cœpit, quies ſtatim laßitudinem leuat.

Laborare verbum & dolere & defatigari significat, atque vtroque significatu vera est aphorismi sententia. Siue enim propter plures motus doleant iam corporis partes, siue etiam ita sint defessæ vt vix functiones suas obire possint, requiescere statim lassitudinem dissoluit.

XLIX.

Οἱ ἐθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι.

Quotidianis laboribus assueti, etiam si inualidi sint aut senes, insuetis quamuis robustis & iuuenibus facilius consueta ferunt exercitia. *

Alia alij consueta est exercitatio, vni cuipiã cursus aut quiuis alius motus qui cruribus peragitur solitus. Alteri consertis manibus depugnare mos est, aut alia manuũ actione vti. Alij fodere humum, alij arare, alij remigare, alij denique aliud quiduis agere consueuerunt. Atq; in eiusmodi corporis fatigationibus & exercitiis quædam differentiæ sumuntur, tum ex eo quòd pluribus aut paucioribus corporis partibus agentibus fiant, tum etiam quia has aut illas partes magis minúsve exerceant. Sed hoc omnibus est commune, vt exercitæ partes inexercitatis fortiores euadant & expeditiores, atq; ideò

labores consuetos facilius ferant.

L.

ΤΑ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Consueta longo tempore etiam si deteriora sint, insuetis minus molesta solent esse. Quare ad insolita quoque facienda mutatio.

Non de exercitatione solùm vt præcedente oratione, sed absolutè de omnibus consuetis suã hoc aphorismo fert sententiam. qualia esculenta & poculenta, balnei vsus, eiusdémque insolentia, vigilia, somnus, calor, frigus, curæ & studia. Singula enim hæc quæ commemorauimus, quia consueta sunt, minus nocent quàm quę suaptè naturâ innocentiora nũquàm venerunt in consuetudinem. Atque exercitationis quidem cõsuetudo ad partium agentium robur refertur, quemadmodum paulò suprà diximus. Rerum verò aliarum quid consuetudo possit aperiendum hoc loco esse videtur. Cibus ac potus quũ in aliis ferè partibus, tum maximè in vẽtriculo acquisititiam & aduentitiam naturã efficiunt. quãuis enim à corpore quoad eius fieri potest maximè vincantur & mutentur, ipsum tamen secundum

dum suam ipsorum naturã afficiunt quodam modo. Quo fit vt secundum ea ipsius magna longo tempore immutatio fiat, atque nutriendis concilietur cũ nutrientibus similitudo, vt in eo libro demonstrauimus quẽ de consuetis inscripsimus. quo loco illud etiam probauimus, à sui simili vnumquodq; alterari & immutari promptius. Vnde fit, vt quanto similius mutando corpori mutans fuerit, eo citius ipsum immutet & alteret. Quinetiã ab aliis omnibus in quibus versatur & propinquat corpus quadãtenus efficitur, veluti in aẽre ambiente fit frigido aut calido, hoc rarefieri & laxari, illo densari solitum. Quæ causa est, vt cõsueta ferãt facilius, insolitis magis offendãtur. nam si caloris propinquitate aut consortio rarefactũ corpus frigori derepẽtè occurrat, id euestigiò altius subiẽs & sese penitius insinuans lædit magnopere. Cuius rei causa singulorũ enumeratione quibus assueuimus declarata est in libro de consuetudine. Iam verò norunt omnes quod experientia notũ compertúmque est, quódq; Hip. scribere contẽtus, eius causam ascribere neglexit. Sed & ipsi eius inueniendæ ansam & occasionem dedimus. Verùm hæc satis sunt ad prioris aphorismi explicationem. Quod

ad finem ſcriptum reperitur, vbi ad inſueta iubet faciendã eſſe certo quodam modo mutationem, id ſanitatis certius cautiúſq; tutandæ gratia eſt additum. Siquidem vniuſmodi conſuetudo omnis Græcis μονοειδὴς dicta, id eſt certa quædam & ſtata, parum tuta ſolet eſſe: quandoquidem omnium hominum vita inopinatis incertíſque rerum caſibus ſit ſubiecta. Ne quãdo igitur inſolitis rebus & ex improuiſo incidentibus, aut occurrentibus grauiter offendamur, nihil nõ tentare & periclitari ſatius eſſe inquit Hipp. Quod fiet ſi non iiſdem in rebus & conſuetis ſemper immoremur & permaneamus, ſed inſolitas quoque interdum & contrarias experiamur atque periclitemur.

LI.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως ἢν καὶ τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Semel multum & repentè vel vacuare, vel replere, vel calfacere, vel refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit, tutum, cùm aliàs, tum maximè

ab

ab vno ad aliud facienda est mutatio.

Quamobrem vniuersim & repentè implere, aut vacuare, calfacere aut refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculo nõ vacet, ipsemet causam attulit, quum omne nimiũ naturæ inimicum esse, diceret. Naturæ siquidem substantia in symmetria, id est certa & cõmoda elementorum proportione consistit. quam quidem symmetriam quum omne nimium corrumpat & labefactet, mirũ videri non debet si idem quoque animantis constitutionem resoluat. Cõtrà verò paulatim, inquit, vel replere, vel vacuare, & cætera quæ deinceps commemorat facere, minimè periculosum, cùm alias, tum maximè vbi à re quapiam consueta ad alteram mutationem facere studemus. nam in præcedente aphorismo consulebat etiã ad insueta transeundum esse. In eo igitur transitu, quod vniuersim & repentè fit periculosum, quod verò paulatim sensímq; progreditur, tutum.

L I I.

ΠΆντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Recta ratione facienti omnia si secundum eam

minus succedat, protinus non est ad aliud transeundum, dum modò id constet quod ab initio visum fuit.

Non mediocris prudentiæ munus est ab iis non recedere, quæ rectè sunt visa, nec ad alia subinde remedia transire, tametsi adhuc manifesta vtilitas nulla sit secuta. Quemadmodũ enim gutta in subiectam petram casitante, vix longissimo tempore in ea fit sensibile cauitatis vestigium, sic in crudis morbis & coctu difficilibus se res habet: in quibus si quis recta ratione quod facto opus est inuenerit, ab eo recedere non debet quod faciendum initio existimauit, etiam si eius vsu nihil dum manifestò effectum esse videatur.

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Quibus aluus est humida, iuuentam quidam agunt facilius quàm qui eandem siccam habent, sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.

Præter quàm quòd clara apertáque est huius aphorismi sententia, etiam in eum quæ dicta esse oportuit, recordari ex eo aphorismo licet, cuius tale fuit initium,

Quibus

Quibus in iuuentute aluus eſt humida, in ſenectute reſiccatur.

LIIII.

Μέγεθος δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν, ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀειδὲς· ἐγγηρᾶσαι δὲ δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Vt traducenda iuuentute liberalis & ſpecioſa corporis magnitudo, ita ſenectuti grauis & paruitate deterior.

Magnitudo corporis propriè appellatur ea dimenſio quæ in longum, latum & profundum iuſtam exuperat menſuram. Iam verò magnum quoque corpus interdum appellamus, quod ſolùm in longum amplius iuſto auctum eſt, quamuis huic longitudinis nomen ſit proprium. Similiter quod in latum & profundum legitimam proportionem exceſsit, magnum quandoque corpus nominant, quum tamē propriè ſi dicatur, craſſum vocari debeat. Si ergo eam corporis magnitudinem intelligi velit Hippo. quæ propriè dicitur, nihilò ſanè ipſa ſenectuti fuerit minore corporis ſtatura deterior: ſi verò longitudinem aut craſsitudinem corporis ſignificauit, hæ ſeneſcentibus tum grauiores, tum inutiles magis fiunt: ſed ne iuuentuti quidem liberalis & ſpecioſa corporis craſsitudo. de lōgitudine igitur ſola

verè dici poteſt, quòd in iuuentute quidē liberalis honeſtáque & viſenda res ſit, in ſenectute verò inutilis ac grauis exiſtat. incurueſcit enim ſeneſcentibus, fitq; graue & moleſtum onus, quod Hippo. ἀνάχθορον, id eſt geſtatu difficile dixit.

GALENI IN APHORISMOS,

Id eſt, ſelectas maximeque ratas Hippocratis ſententias,

COMMENTARIVS TERTIVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

Tertio hoc in aphoriſmos Hippocratis commentario quæ ab ipſo de anni tempo ribus & ętatibus ſcripta ſunt exponemus, ea potiſsimum declarantes quæcunq; in ipſis obſcuriora videbuntur, (hoc enim proprium eſt expoſitionis munus) ſingulorum tamen quæ rectè dicta fuerint demonſtratione non omiſſa, quoniam hoc quoque

quoque in commentariis fieri consueuit. Satis autem hoc etiam loco Lyci inconstantiam mirari nõ queo, qui vt ipse quidem ait, Quinti præceptoris interpretationes scribat, nec eorum quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt demonstratiuam vllam probationem adiiciat, sed ad experientiam omnia & obseruationem referat: quum tamen in multorum aliorum aphorismorum explanationibus rationalem de contenta in ipsis veritate disputationem adhibeat, sola experientia non contentus. quam quidem experientiam solam ad congerendam eiusmodi commentationem satis esse non posse & Hipp. ipse ostendit, & orationis continuatione fiet manifestum.

I.

I μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

*Mutationes temporum * potißimum pariunt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes frigoris aut caloris, cæteráque ad proportionem his similiter.* ** Magna & frequẽs ab aëre morborum occasio.*

Per mutationes temporum quidã autumant commutationes eas dici, quibus temp

tempora vicissim se excipiunt & sequuntur, quasi successiones & vicissitudines diceret. nam hyemis in ver commutatione morbi illi generantur, de quibus in sequentibus sic ipse loquetur, Vere furores, melancoliæ, epilepsiæ. Rursúsque vere in æstatem cõuerso (id quod prima fit æstate) febres inquit, continuæ, & tertianæ & ardentes, cæteríque morbi quos deinceps enumerauit. Similiter de autumno & hyeme scripsit, inquiunt illi qui mutationes & vicissitudines pro eodem accipiunt. Cæterùm vox potissimum, orationi addita hanc aphorismi expositionem nõ admittit. Quemadmodum enim temporum commutationibus & vicissitudinibus morbi quidam generantur, sic iisdem soluuntur: quod & Hippo. ipse dixit. Quare successiones temporum morbos nihilomagis pariũt quàm soluunt. Alioquin quonam modo ille solum ita dicere contentus non fuisset, mutationes temporum pariunt morbos, sed potissimum addidisset? Melius itaque fuerit propter huius vocis additionem per mutationes temporum intelligere eorum naturæ & temperationis alterationes. Hæ siquidẽ sunt quæ maximè pariunt morbos, quum plures deinceps fuerint aliáque aliã exceperit

rit, quemadmodum in Epidemiis ſcriptũ reliquit, atque hîc non ita multò pòſt eſt dicturus. Vnius verò ſolùm temporis alteratio morbos certè quidem efficit, ſed nõ præcipuè. Quando igitur morbi fient potiſsimum temporis vnius alteratione? quum eius ſcilicet magna contigerit mutatio. propterea enim dicebat, & in ipſis temporibus magnæ mutationes caloris vel frigoris vel alterius cuiuſdam vt humiditatis, ſiccitatis, ventorum, horúmve ſilentij & quietis. Hæc recta eſt interpretatio, aptè præſenti lectioni conueniens. Eſt & alia eiuſmodi lectio. Mutationes temporum pariunt morbos maximos, & in ipſis temporibus magnæ præſertim mutationes. quæ ſcriptura nullam obſcuritatẽ habet apud eos maximè qui ea quorum modò finem dicendi fecimus, intellexerunt. Sunt & aliæ quædam eiuſdem dictionis lectiones, quas facile ex iis quę diximus examinare poteris & intelligere.

II.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Naturarum quædam ad æſtatem, aliæ ad hyemem benè aut malè ſe habent.

Naturas hîc appellauit Hip. in proprio maximè & primario ſignificato, quod ex ipſa

ipſa maximè ſubſtantia naturæ ſumitur. quam quidem ſuprà dicebamus eſſe temperationem ex quatuor elementis, humido, ſicco, calido, frigido. In opere quoque de temperamentis demonſtratum nobis eſt vnicum & ſingulare temperamentum eſſe eucratum, omnibus perfectionis numeris abſolutum, dyſcrata verò & à perfectiſsimo illo deficientia eſſe numero octo, quatuor vnica dominante qualitate, quatuor item alia duabus qualitatibus præpotentibus. atque vna quidem vincente, calida, frigida, ſicca, humida: duabus verò ſuperantibus calida & ſicca, calida & humida, frigida & ſicca, frigida & humida. Ad æſtatem igitur frigidæ & humidæ naturæ optimè habent, ad hyemem calidæ & ſiccæ: Calidæ contrà & ſiccæ naturæ æſtate malè afficiuntur, frigidæ & humidæ hyeme. Atque hæ quidem naturæ omninò ſeu vtriuſque qualitatis ratione ad dicta tempora optimè & peſsimè ſe habent: quæ verò vtracunque qualitate iuuantur à temporibus aut offenduntur, hæ non omninò benè aut malè, ſed mediocriter afficiuntur, vt humida & calida æſtate & hyeme, æſtate nanque vt humida, hyeme vt calida melius afficitur.

III.

TΩ͂ν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morbi alij ad alia tempora benè vel malè se habent. Et quædam ætates ad tempora alia & loca & aliud victus genus.*

* *Morbi alij ad alia tempora facilius, difficiliúsve generãtur & soluuntur.*

Inordinatius hunc aphorismum extulisse mihi videtur Hippocrates. Nam melius ita dici potuit, Morbi alij & ætates aliæ ad alia tempora & loca & victus genus benè & malè se habent. Benè itaq; se habent ad tempora morbi quod ad sui generationem attinet similes, quod ad solutionem contrarij. Hoc enim prius definiuimus, quũ exponeremus aphorismũ illum cuius initiũ, Periculosè minus ægrotant. Aetates autem vt & naturæ frigidæ ad calida, calidæ ad frigida tempora benè habent, vt senum ætas ad æstatẽ, iuuenum ad hyemẽ habet melius. Eadem ratione à locis quoque nõ morbi modò, sed etiam ætates afficiuntur. morbi enim calidi locis calidis magis generantur & minus sunt periculosi: meliúsque valent in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis ad proportionem. Sic ad victus genus alij ad aliud benè maléve se habent tum morbi, tum ætates. Nam calidiores

ad

ad victus rationem frigidiorem, frigidiores ad calidiorem, & ſicciores ad humidiorem, humidiores ad ſicciorem benè ſe habent, & vt breuiter dicam, contrarij morbi & ætates ad contrariam victus rationem benè, ſimiles ad ſimilem malè habent, niſi ætas moderatior victui & tēpori & regioni tēperatiori cōparetur. Nam hoc ſolo modo ſimiles & ætates & naturæ à ſimilibus benè afficientur: his verò quæ immoderatius à tēperie receſſerint, contraria tum loca tum tempora, tum victus ratio magis conferūt. Iam verò morbi omnes quum immoderationes quædā ſint, à ſimilibus, tum locis tum temporibus generantur, ſoluuntur à contrariis.

IIII.

ΕΝ τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψύχος γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

In temporibus cùm eodem die modò calor modò frigus, autumnales morbi expectandi.

Meritò ſanè, neque enim appellationes temporum, ſed temperationes cauſæ ſunt morborum. Quum igitur à ſua natura deſciſcunt, morbos quoque diuerſos perturiant eſt neceſſe.

V.

ΝΟτοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοί, νωθροὶ

νωθροὶ, διαλυτικοί· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν. ἢν δὲ βόρειον, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auster auditum hebetat, caliginem visui obducit, caput grauat, corpori tarditatem & langorem cōciliat. Quum itaque is increbrescit talia inualidis accidunt. Contrà Aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum indurat, vrinam supprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.

Austro hebescunt sensus omnes, languent corpora.

Aquilo neruosas & frigidas partes lædit.

Rei quidem certè effectū significauit, quum diceret, Auster auditum hebetat, oculis caliginem offundit, caput grauat, torpentes & languidos efficit: Causam verò indicauit, quum illud ascriberet, Quum itaq; iis increbrescit, talia laborantes inualetudine patiuntur. Semper siquidem medicum separare & secernere oportet id quod propter externā aliquam causam non ratione morborum accidit, vt certius præsagia capiat. Causam verò quamobrem auster grauiorem auditum, & caliginosum visum efficiat difficile nō est ex eius tēperamento intelligere, quippè qui calida sit & humida natura. Eius-

modi enim omnia vim maplēdi capitis obtinent, quæ eadē ipsa causa est, vt sensuū instrumenta humiditate multa inferciat, & capitis grauitatē (quā καρηβαρίαν Græci dicunt) faciat. Iam verò principio neruorū humefacto, voluntarios motus torpere, & veluti solutū se & languidū sentire hominē est necesse. Contrà aquilonia vt ipse inferius dicet, tempestate cogūtur ac firmātur corpora, & robustiora vegetioráque fiunt, expeditiora itē & alacriora promptioráq; ad motū euadunt & auditu valentiora. Sed nūc ista non opposuit iis quæ ab austro corpori accidunt, quia hoc aphorismo sola ea quæ ab vtroq; vento importantur incōmoda persequi proposuit, vt perspecta ea & cognita habētes ab iis separemus quæ morborum ratione eueniunt. Aquilonio igitur, inquit, statu fiunt* tusses propter instrumētorū videlicet respirationi seruientiū intemperiē & faucium asperitatē inæqualitatémve. de qua loqui se ostendit, quum fauces addidit, vt subaudiremus exasperat verbum. Nā hoc quoq; pacto interdū loqui solet. paulò post enim dicet, Autumno multi æstatis etiam morbi, quartanæ, errones, splenes. Possumus & coniunctim ista duo legere, Aquilo fauces, aluū indurat, vt interpr

Fiunt etiam per accidēs tusses, Aquilone plenius cerebrū constringēte & humiditatem ipsius in partes subiectas exprimente.

terpretes nonnulli legendũ esse putarũt. Nã & fauces per tẽpestatẽ aquiloniã euadunt duræ, quia exiccantur & refrigerãtur, & aluus dura excernit: tũ propter tẽporis conditionẽ ad siccius vergentem toto siccescente corpore, & propterea humidiores alimenti partes auidius ad se trahente, tum etiam quia diutius in corpore retenta superuacanea nec permeantia tota exucta & arida reddũtur. Dysuria præterea id est vrinæ reddendę difficultas accidit flante aquilone, propter frigiditatẽ offensa vesica. nam exanguis est & frigida, & idcirco plusquàm aliæ partes frigidis causis patens ab iis promptius afficitur. Eadem Boreæ frigiditas, thoracis etiã dolores facit, communi cũ aliis partibus noxa: accedẽte etiam respirationis læsione, quæ non pariter pulmonem & cor attingit ob caloris in ipsis contenti copiam. Homines verò vt aquilonia cõditione inhorrescant, facit manifestò aëris ambientis frigida & sicca natura.

VI.

ΟΚόταν θέρος γίνηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Quum æstas sit similis veri, sudores in febribus multos expectare oportet.

Quemadmodum paulò antè dicebat, quum eodem die modò calor, modò frigus morbos autumnales expectare oportet, eodẽ nunc modo rursum ait, Quum æstas euadit similis veri, hoc est moderata temperie naturæ veris respondente, multi in febribus sudores expectãdi. Id quod ratione fit optima. neque enim sine aëris nos ambiẽtis calore, & superuacanea aliqua humiditate contenta corporibus sudores multi manare possunt, quorũ primum æstate, alterum hyeme, neutrum autumno, vtrunque vere fieri solet. Meritò itaque æstas si valde sicca sit & torrida, humiditatem contentam absumit & resoluit, si verò similis sit veri, calore quidẽ euocat ad cutim, sed præ humiditate in vaporis speciem resoluere & consumere non potest. Morborum itaque crisi humiditas dum tota simul & confertim excernitur, multos sudores facit.

VII.

Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ἢ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Magnis siccitatibus febres fiunt acutæ. Quòd si annus talis esse pergat, qualem temporis statum

tum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

Siccitatibus non multas, ſed acutas febres fieri inquit. Siquidem paulò pòſt dicturus eſt, Ex anni cõſtitutionibus in vniuerſum ſiccitates aſsiduis hymbribus ſalubriores, ac minus mortiferæ. Rurſum illud deinceps coniungens, inquiet, Humidiore ac pluuio cœli ſtatu plerunque morbi fiunt, & febres longæ, ídque bona ratione fit. Nã aëris ambientis humiditas pituitoſos humores cõgerit, & non paruã cumulat aqueæ ſuperfluitatis copiã. Siccitas verò humores quidem minuit, ſed qualitate bilioſiores reddit. Quæ cauſa eſt vt ſicciore temporis cõditione febres numero quidem pauciores gignãtur quàm pluuioſa, ſed hæ acutiores fiant. Quæ in aphoriſmo ſequuntur, ſunt manifeſta.

VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσιν καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

Certis temporibus & ſuam tempeſtiuitatem ſeruantibus certi & tempeſtiui ac iudicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem & alienis, incertæ quoque ægrotationes fiunt & ad iudicandum difficiles.

Καθεστῶτας καιροὺς (latinè ſtata, debita,

ordinata & conuenientia tempora dicere posſis) appellat Hippocrates, partes anni ordinatim & tẽpeſtiuè ſuam temperationem ſortitas. Quẽ verò annum καθεστῶτα (Latinè, rectè atque ordine conſtitutum annum dicere potes, vel qui temporũ vices benè conſtitutas & tempeſtiuè diſpenſatas habet) idem Hippocrates vocet, ex eius libello de aquis, aëre & locis diſcere licet. Si inquit, ſyderum ortu & occaſu cõuenientia hæc ſigna appareãt, ſi autumno fiant pluuiæ, & hyems moderatior, neque nimis tepens & humida, neq; frigore excedens tempus legitimum, ſi vere & æſtate hymbres fiant tempeſtiui, ſic demũ annus euadet ſaluberrimus. Quum itaq; audiueris quem annum καθεστῶτα dicat, facilè quem ἀκατάστατον appellet potes intelligere. Quæcunque enim tempora parte aliqua non ſeruarint anni benè conſtituti moderationem, ea ἀκατάστατα, id eſt, incerta, aliena, inordinata & intempeſtiua nominat, & morbos qui in ipſis gignuntur ſimiliter ἀκαταστάτους nuncupat, quos δυσκρίτους etiam, id eſt, κακοκρίτους vocat. vel enim cũ grauibus ſymptomatis & periculoſis Criſes in talibus morbis fiũt, vel præſenti ſunt exitio, vel reſtibili denique ſemine rediuiui ac reduces morbi fiunt.

IX.

IX.

ΕΝ φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Autumno in vniuerſum morbi acutiſsimi & pernicioſiſsimi: Ver autem ſaluberrimum & minimè exitioſum.

Quum anni tempora ſingula ſuam & conuenientem ſeruant temperationẽ, inter ea ver eſt ſaluberrimum, vt pote quod eucratum exiſtat & moderatum: morbos autẽ acutiſsimos & pernicioſiſsimos quãtum in ipſis quidẽ eſt temporibus, autumnus adfert. Siquidem ver magnam cœli temperiẽ habet: Autumno verò hoc imprimis mali ineſt, quòd eodem die modò calor, modò frigus dominetur: deinde æſtatem excipiat, in qua humores multis aduſti, quibuſdã vires etiã ſunt debilitatæ. Nec verò ſola hac ratione morbifer autumnus, ſed quia humores etiam, qui prius ad cutim mouebãtur, atq; eiuſdem perſpiratu digerebãtur, per autumnũ ab aêris ambientis frigore pellantur in profundum & intrò cogãtur. Atq; hæc ſunt omnium hominũ communia. Iis verò qui vitioſo victu vtuntur auctarij vice poma accedunt, quibus abundè repleti facilè malorum humorum copiam colligunt.

X.

ΤΟ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis nocuus.

Autumnum aliis etiam de causis incusabat superiore aphorismo, eundem nunc vt tabidis eximiè & præcipuè nocentem rursum damnat. Iam verò vtrum eos solùm tabidos appellet, qui phthoë laborãt quibus vlceratus scilicet pulmo est, an omnes quacunque occasione colliquefactos & macilentos coniicere non possumus. Verùm vtrisque constat autumnum esse aduersum, quum siccus simul ac frigidus & inæqualis existat.

X I.

ΠΕρὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Inter anni partes, si hyems sicca & aquilonia, ver pluuiosum & australe fuerit, æstate necesse est febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias mulieribus præsertim & viris naturâ humidioribus.

De temporum variatione & immutatione agit his aphorismis, ab aquilonia hyeme & sicca, & vere australi & pluuio

facto

facto initio. Eiusmodi autem mutationes quanquàm paruæ existūt, sunt tamē præter naturā. Quare aduentāte æstate morbos fore prædicit febres acutas, ophthalmias, dysenterias. Atq; causam certè quidem cur post talē temporum statum eiusmodi morbi fiant ipse explicuit in libro de aëre, aquis, & locis, cuius sic habet oratio, Si hyems sicca & aquilonia, per pluuium & austrinū fuerit, vt febribus æstas abundet est necesse, in eáq; ophthalmias ac dysenterias fieri par est. Vbi enim vernis hymbribus & austro madefacta & humectata terrâ æstatis derepentè æstus interuenerit, tum à terra permadescente & calida, tum à sole adurente geminari ardorem est necesse, hominū propterea neque cōstantibus, sed potius laxatis vētribus, neque cerebro resiccato. Neq; enim vbi ver eiusmodi præcessit, fieri potest, quin corpus & caro fundantur & colliquefiant, simúlq; quum omnibus acutissimas febres, tum maximè pituitosis eueniāt. Mulieribus verò par est dysenterias fieri & viris natura humidioribus. Atque hæc sunt Hippoc. verba ex libro de aquis, aëre, & regionibus. Nos verò pluribus vt eius oratio apertior esset & perfectior effecimus, ac imprimis illud declarauimus,

quamobrem nec hyeme ipsa dixerit nec vere eiusmodi tempestatem sortitis, morbos existere, quum tamen secundo Epidemiωn eo ipso tempore deprauato Cranone carbũculos ortos fuisse prodiderit. atque eius sic habet dictio, Cranone anthraces æstiui, hymbri largo per ardores assiduè descendente, iiq; magis increbrescente austro fiebant. Manifesta itaque ex eius dictis causa est, quamobrem Cranone per æstatem carbones sunt facti. neque enim parum à naturali temperatione recesserat, sed ad talem ipsa venerat statum per quem putrẽt facilè, quæ naturam nacta sunt putredini obnoxiã. Possunt enim humiditates præter modum auctæ putrefacere, vt & ipse dicturus est, Morbi pluuiosis temporibus ferè fiunt febres longæ, alui fluores, putredines. Sed iis ipsis caliditates magis putrefacere possunt. Ambabus verò simul coniunctis, nec minus quàm Cranone vehementibus & immoderatis, tempus alterũ corpus vt offendatur non expectat, sed in priore grauissimè lædatur est necesse. Ac per hyemem siccam & aquiloniã corpora molestiis iis afficiũtur, quas ipse prius retulit his verbis, Aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum durat, vrinam supprimit, horrores

rores excitat, lateris & pectoris dolores facit: non tamen propterea effatu dignus morbus gignetur. nam alioqui ficciores tempestates sunt salubriores. In vniuersum enim, inquit, ficcitates perpetuis hymbribus salubriores, & minus mortiferæ. Hyems itaque illa aquilonia & ficca homines tussi, alui retentione, dysuria, & dolore partium pectoralium ὀρθοστάδην vexabit, (id est non tam malè habebit vt lecto teneantur, aut solitas actiones intermittere cogantur) non tamen febres aut dysenterias aut simile quidpiam est effectura. Sed cur ne vere quidem pluuioso & australi morbi grassantur? quia præcessit hyems multum frigida & ficca. ipse verò dixerat non solùm spectandas esse præsentes tempestates, sed etiam ex quibus & in quæ tempora mutationes fiant consyderandũ. Corpus itaque prius per hyemem ficcam & aquiloniã reficcatum tantum abest vt à vernis pluuiis quicquã patiatur, vt aliquid etiam iuuetur, ad naturalẽ quadamtenus rediens mediocritatem. Si verò totum ver humidum fuerit, ad aliam corpus & contrariam ei quam prius ficcam habebat, conditionem redigetur, in medio positam symmetriam, id est mediocritatem superans. Quare para-

tum

tum ipsum ad offensionẽ æstas excipiet, vt pote terra adhuc humecta, atque ob id suffocantem æstum & grauem efficiente, Etesiis nimirum nondum flare solitis. nã ij posterius & post Caniculam flare incipiunt. Quare totum illud tempus mediũ febres habebit acutas, propter caliditatẽ & humiditatem in corpore humoribus putrescentibus, ophthalmias item & dysenterias pro partium habilitate facilè offensionem admittentium. Aliæ enim aliis pro corporum temperatione sunt ad patiendum faciliores aut difficiliores. Nã ophthalmiæ omnibus ferè sunt molestæ capite repleto, nisi quibus oculi adsunt præualidi. Dysenteriæ verò, vt & ipse dixit eos torquent qui natura sunt humidiore, & mulieres. hæ siquidem viris sunt humidiores. Si totam igitur tempestatem damnamus tanquam nostra putrefacientem corpora, constat vtique maiorem in corporibus humidis fore putredinem. siquidem hoc ipsum quod in corporibus caloris vi putrescit, humiditas est cuiusdam materiæ vicem obtinens. Ambientis verò aëris humiditas, quia humores in corpore redundantes desiccari prohibet, ea ratione adiuuat vim putrefacientem. Nihil igitur mirum si talibus tempestatibus

bus naturæ humidiores iniuriæ magis pateant: propterea dicebat febres pituitosis magis obuenire. talibus ſiquidem eſſe humidioribus eſt neceſſe. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt: ſi eadem per ventrem vacuetur, dyſenteriæ. Atque hæc mala per totam erunt æſtatem, niſi circa Caniculæ ortum aliqua fiat mutatio, de qua ipſe in lib. de aquis, aêre, & locis egit, ſtatim poſt eam dictionem conſequenter, quam ſuprà poſuit, cuius ea fuit clauſula, Et dyſenterias mulieribus par eſt accidere, & viris natura humidioribus. nam orationem continuans deinceps ſcribit in hunc modum, Et ſiquidem ſuperuenerit circa Caniculæ ortum aqua & tempeſtas, & Eteſiæ flauerint, ſpes eſt eiuſmodi quieturos morbos, atque autumnum ſalubrem fore. Alioqui mortis periculum imminet pueris & mulieribus, non etiam ſenibus: atque verendum ne qui euaſerint, in quartanam tandem incidant, quæ in aquam inter cutem terminetur. Verùm de iis quæ præterea dixit de aêre, aquis & locis, quũ eum librum interpretabimur, diligentius diſputabimus. De iis verò quæ ad præſentis aphoriſmi explicationem pertinent ſatis multa diximus, excepta dictione

vnà,

vnà, Necesse, quam nõ solo hoc aphorismo addidit, sed etiam libro de aëre, aquis & locis, per eam scilicet significans quòd rei natura fisus, non obseruatione aliqua hæc literis prodiderit. Quoties namque ipsum par esset vidisse talem temporum tempestatem, & quot in locis, num bis, térve quatérve? sed ne si sæpius quidem vidisse dixeris, iam queas ita semper fore pronuntiare. quemadmodum nec si medicamẽto aliquo videris sex aut septem purgatos homines, iam dicere certò possis omnes posthac similiter purgandos esse. Quare pro manifesto relinquitur quòd rei naturam, nõ obseruationem aliquam secutus Hipp. ita scripserit, Necesse est æstate febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias.

XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἦσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν· αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

Contrà

Contrà verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, Ver siccum & aquilonium, mulieres quibus partus in ver incidit quauis occasione abortiunt, aut si pariant, tam infirmos & morbosos partus edunt, vt vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetudinarij viuant. Cæteris dysenteriæ & ophthalmiæ siccæ fiunt, & senibus catarrhi perniciem breui allaturi.

In duobus tẽporibus superiore aphorismo comprehensis crasis, id est qualitatum permistio vice versa se habet atque in duobus præsentibus tẽporibus. Qualis enim illic hyems erat, tale nunc ver est, & quale illic ver, talis nũc hyems. Atque in illis non fuisse necessariũ vere morbos vehemẽtes existere abundè diximus: nunc verò quòd hyeme humida & calida, vere frigido & sicco necessarium sit in ipso vere homines ægrotare demonstrandum esse videtur. Primùm mulieres quibus tempus pariendi in ver incurrit, quacunque occasione abortiunt. Corpora siquidem per hyemem ἐνδίον, hoc est tepidam & clemẽtem humida & mollia & rara facta, intrò facilè ad intimas vsque sui partes ambientis aëris verni frigiditatem admittunt. Quò fit vt partus qui longo iam tempore aëris tepori & clementiæ assueuerãt, vehemẽtius à frigore perculsi,

bona

bona ratione alij in ipso vtero iam mortui deprehendãtur, alij in ipso partu moriantur. qui verò viui in lucem editi fuerint, non ferentes repentinam in contrarium mutationem vel breui posteà tempore è vita decedãt, vel tenues & morbosi ægrè vitam trahant. Cæteris deinde pituitosis & mulieribus dysenterias fieri inquit, pituita nimirum à capite in ventrem defluente. Hunc siquidem humorẽ dicto cœli statu cumulari par est, repleto scilicet per hyemem, & circa veris initium repentè refrigerato capite. quandoquidem cerebrum facilè pituitosa generet excrementa, quum refrigeratũ subigendo non est & perdomãdo alimẽto. Sed & hoc pituitæ generationi accedit, vt quæ à vehementi frigiditate fit euadat acida: & quæ à calore caput replente, salsa. sicut & quæ propter exiguam fit frigiditatem, nullam ad gustum manifestã qualitatem aut certè paucam dulcedinem præ se ferat. Quæ itaque ob præsentem aêris statum pituita fit, propter hyemis calorem salsa euadet. qua occasione maximè dysenterias generabit, quum mordẽs diutius & radens intestinum labefactauerit & malè affecerit. nam quum propter lentorem in transitu per intestina hæreat & cesset, sempérque
sua

ſua qualitate aliquid abradat deterátq;, dyſenteriam meritò efficit. Calidis verò naturâ & biliosis hominibus ait Hippoc. ipſe ophthalmias ſiccas accidere. Sic autem eas vocat quæ citra materiæ affluxũ fiunt. Calidis ſiquidem naturis & ſiccis, ſicca & frigida tempeſtate calidã & humidam excipiente tales ophthalmias fieri rationi eſt conſentaneum. Caput enim prius per calidam & humidam temporis conditionem repletum eſt, frigus verò ſuperueniens velut manu quapiam extrinſecus apprehenſo & cõpreſſo veluti ſpongia cerebro contentam humiditatem exprimit : quæ delata aliàs ad alium locum iniuriæ opportunum & ad patiẽdum facilem varios concitat morbos: quo modo iis qui infirmos naturâ & debiles oculos habent ophthalmiæ fiunt, ex quibus propter aëris frigiditatem ſuperficiem denſantis foras nihil effluere poteſt. Iam verò quòd hæc omnia Hippo. quæ diximus ad cauſas referat antedictas liquet ex iis quæ lib. de aquis, aëre, & regionibus ſcripſit : cuius ita habet oratio, Pituitoſis itaque & mulieribus par eſt dyſenterias accidere propter naturæ humiditatẽ pituita è cerebro defluente : Bilioſis autem ſiccas ophthalmias ob carnis caliditatẽ & ſicci-

taтē. Similiter & illud quod in fine aphorismi ſcribitur, Et ſenibus catarrhi perniciem breui allaturi, ipſe eodē libro his verbis ſcriptū reliquit, Valde autē ſenibus tales propter venarū raritatē & attenuationem catarrhi fiunt, vt repentè ex iis nonnulli intereāt, aliis pars dextra ſiniſtráve reſoluta ſtupeat. quibus verbis Hipp. non illos valde cōſuetos catarrhos appellatos, qui ex capite per arteriam aſperam in pulmonem fiunt, ſignificare videtur, ſed eas fluxiones omnes quæ ex capite per venas in partes feruntur ſubiectas. Vnde illud, Breui perniciem allaturi rectè adiectum eſſe videtur, quia fluxiones eiuſmodi ſubita criſi terminantur, quum alij catarrhi longiore durēt tempore. Nonnulli tamē interpretes eos ipſos catarrhos intelligi volunt qui ex capite per fauces & arteriā in pulmonem fiunt. itaque orationē hanc cum negandi particula efferunt hoc modo, Et Senibus catarrhi, qui celeriter non interimant. idque rectè ipſi dicūt. Siquidē frigidæ in ſenibus fluxiones propter ætatem coctionem non recipiunt. Verùm in quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt, breui perniciem allaturi, quandoquidem in lib. de aquis, aëre & regionibus dixerit, Vt repentè ex iis nonnulli intereant.

XIII.

XIII.

Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Aestate verò sicca & aquilonia, Autumno pluuioso & australi, vehementes capitis dolores in hyemem, & tusses, & raucitates, & grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ.

Eandem crasim nũc æstati & autumno tribuit, quam hyemi & veri attribuerat paulò suprà, quum diceret, Si hyems sicca & aquilonia fuerit, ver pluuium & australe. Quinetiam eo loco propter hũc temporum statum febres acutas æstate futuras dixit, ophthalmias item & dysenterias, sic nunc capitis dolores (cephalalgias Græci vocant) tusses, raucitates & destillationes hyeme expectandas esse dicit. Sed neque illic ascripsit æstatis conditionem, neque hîc hyemis: quippe qui naturalem vtrumque tempus temperationem seruare vellet. Nam si præter alia tempora, in his etiam diuersa quædam aëris fiat intemperies, propterea quiddam etiam aliud ad dictos morbos accedet, quod eius intempestatis sit proprium. Verùm in eo cœli sta-

tu quo hyemem ſiccam & aquiloniam, ver pluuium & auſtrale eſſe dixit, morborum qui hyeme fieri deberent cauſas explicuit in libro de aëre aquis & regionibus: ſed in præſenti ſtatu de ipſis nihil eo libro dixit. Statim enim poſt illas duas tempeſtates ſuprà ſcriptas, vnam qua hyemem borealem ſimul & ſiccam, ver pluuium & auſtrale eſſe ſtatuit: alteram, in qua vice verſa hyems pluuioſa eſſet & auſtralis, ver ſiccum & aquilonium, hanc iſtis conſequenter ordine tertiam à naturali ſtatu temporum declinationem, de qua propoſito agitur aphoriſmo, eo libro non adſcripſit, ſed huius loco aliam ſubiunxit, quæ t lis eſt, Si verò æſtas pluuioſa fuerit *&* auſtrina, ſimiliſque ſequatur autumnus, morbis abundare hyemem eſt neceſſe. poſtquam deinceps alias quaſdam ſcripſit, ſed ne eas quidem præſenti ſimiliter. De quibus omnibus ipſi agemus, quum in eum librum commentabimur. In præſentia de propoſita ab ipſo Hipp. inter aphoriſmos tempeſtate dicamus, diſputationis eodem ſumpto initio quod paulò ante fecimus. Veriſimile enim eſt Hippoc. ipſum naturalem hyemi temperationem retinere, id eſt humidam & frigidam eatenus hyemem facere, quatenus

nus vtraque qualitas temperatis orbis terrarum partibus conuenit. de quibus moderatis mundi tractibus ipsum verba facere memoria tenendũ est, vt ipse paulò pòst quum eorum nominatim faciam mentionem dicturus sum. Seruante itaque suam naturam hyeme, in ea nullus magnus morbus ortum est habiturus, sed solæ cephalalgiæ & tusses, & raucitates & grauedines erunt molestæ, quæ pleni capitis sunt symptomata. Quòd si fortè, vt antè dicebam, hymbres austrini vtrumq; tempus tum æstiuũ, tum autumnale habuissent, in ipsa etiam fortasse æstate, sin minus, autumno certè frequẽtes omninò fuissent tempestatis humidæ & australis proprij & familiares morbi. Nunc quoniam æstatem siccam & aquiloniam præcessisse, & autumnũ humidum & australem sequutũ fuisse ponitur, rationi profectò consentaneum est non solùm proptinus neminem ægrotare cœpisse, sed siccitatis etiam æstiuæ immoderatioris remedium non paruum fuisse autumni tempestatem humidam. Verumtamẽ quia totus autumnus talis secutus est, atq; idcirco iis qui humidiore sunt natura caput præter modum repletum fuit, vt in proximam hyemem dicti morbi incurrant est neces-

se, quinetiam ex ipsis tabidi euadant qui tabi erant obnoxij, quales tum qui stricto angustóque sunt pectore, tum quibus à capite in pulmonem fluxio defertur. His ergo tabes conciliabitur, aliis autem nullus grauis morbus, sed tusses, raucitates & eiusmodi alia symptomata erũt molesta, quæ fiunt dum hyems repleta per austrinos hymbres capita excipit. quæ deinde ipsa in quibusdam hoc solum efficit, vt in capite permanens excrementum ipsi sit* doloris causa. Siquidem nulla corporis parte plenitudinem vllam hyems digerit aut discutit: In aliis verò auctor est vt vehementius coacto & constricto capite expressum excrementum in* partes feratur capite inferiores. Atque hæc velut capitis purgatio est & vacuatio. Sed in quibus præ copia grauatum prius & debilitatum caput hyemis frigus ferre nõ potuit, in iis iam per intemperiem refrigeratum * maiorum partibus inferioribus fluxionum causa existit.

** Causa cephalalgiæ in hyeme.*

** Raucitatis & grauedinis.*

** Tabis.*

XIIII.

HN δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι· ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Aquil

Aquilonio verò & sicco autumno, hominibus natura humidis & mulieribus commoditas parabitur. Alios ophtalmiæ siccæ, & febres partim acutæ partim longæ, quosdam etiam melancholiæ malè habebunt.*

Orationem hanc integrum aphorismum non esse, sed vnius aphorismi partem alteram, cuius priorem explicandi modò finem fecimus omnibus est manifestum. Qualis enim superiore aphorismo æstas esse ponebatur, talis vtrique orationi cõmuniter manet, sed prior autumnum illic pluuium & australem faciebat & posterior nunc proposita eundẽ ἄνυδρον id est siccum & aquilonium esse dicit. Nihil enim refert siue ξηρὸν id est siccum, siue αὐχμηρὸν id est squalidum, siue ἄνυδρον id est pluuiarum expertem dixeris. Si itaque tempus vtrũque & æstiuũ & autumnale squalidum fuerit & siccum, naturæ humidæ nõ modo nihil quicquam offendentur ab eiusmodi tempestate, sed aliquam etiam vtilitatem capient. Cuius causam Hipp. ipse in lib. de aêre, aquis & regionibus aperuit his verbis, Pituitosos hæc omnia iuuant. Desiccantur enim, atque ad hyemẽ præ nimia humiditate minimè liquescentes & defluentes, sed exiccati perueniũt. Reliquos verò, qui tali nõ

* *Loco κέρυζαι in Græco exemplari reponẽdũ μακρχί, vt Celsus legisse videtur: quam lectionẽ cõprobat locus citatus ex lib. de aêre, aquis & reg.*

ſunt natura præditi, ophthalmiæ ſiccæ, & acutæ & diuturnæ febres, & quoſdã melancholiæ etiam comitãtur. Quorum affectuum gignendorũ cauſam eodem ipſe libro ſuprà ſcripto expoſuit his verbis, Bilioſis verò hæc tempeſtas eſt infeſtiſsima. Nimis enim exiccantur, atque ſiccæ ipſis ophthalmiæ ſuperueniunt & febres tum acutæ tum diuturnæ, quibuſdã etiã bilis atra. Deinde orationem continuans ait, Bilis nãque quicquid humidiſsimum eſt & aquoſiſsimũ deſiccatur & conſumitur, quod craſsiſsimũ & acerrimum relinquitur: quod in ſanguine quoque eadẽ fit ratione. Qua ex re ipſis dicti fiunt morbi. Atque hæc ſatis de propoſitis tempeſtatibus. Quamobrem autem Hip. harum meminerit ſolùm, quum & aliæ ſint multæ, dicere non habeo neceſſe. Malo viam & rationem aperire, quã ſi ſequaris, tempeſtates omnes permiſtè implicare & cõmittere poſsis. Atq; methodus ea talis eſt, A ſimplicibus aëris nos circunſtantis intempeſtatibus tanquam ab elementis incipiendum: quarum in paruas, maximas & mediocres diuiſione facta, de vnaquaque poſteà in ſingulis temporibus dicendum quos ſecundũ ſuam quæque naturã morbos ſit generatura. Quo facto, inter-

ſe

ſe duorum deinceps temporum intemperies cõmiſcere oportet, quemadmodum nunc Hipp. facere eſt aggreſſus. Quibus commemoratis omnibus poſteà trium deinceps temporum omnes cum omnibus implicãdæ intemperies, atque ita demum deinceps quatuor etiã temporum copulandæ dyſcraſiæ. Sic enim perfecta abſolutáque & integra exercitatio euadet. De quibus intempeſtatum cõplexibus ipſi fortè aliquando ſi plus otij nacti fuerimus, ex profeſſo ſcripturi ſumus. In præſentia ſatis erit illud ſolùm dixiſſe, valde paucas Hipp. intempeſtatum complexiones proſequutum fuiſſe, vt exemplum potius quàm pars quædam iuſta totius doctrinæ quæ de his tradi poteſt, videri debeant. Atq; de his plura dicturi ſumus quum librum de aêre, aquis & regionibus, & Epidemiωn primum interpretabimur. Iam verò ſi quod paulò ſuprà dicere ſum pollicitus ſuperioribus attexuero, plura de his commentandi finem faciam. Tempeſtates enim omnes de quibus agit Hippo. in temperatis mundi regionibus fieri intelligere nos oportet, exceptis iis Thraciæ locis quæ remotiora ſunt à mari. ea enim pluſquàm par eſt humida ſunt & frigida: queadmodũ Aegyptus & Li-

bya regiones iusto calidiores sunt & sicciores, demptis earũ tractibus illis qui ad mare sunt siti. Nam frigidis regionibus, qualis Thracia & Pontus, quia humiliores sunt oræ maritimæ, ideò temperamẽto sunt calidiores. Calidis verò, qualis Aegyptus & Libya, quoniã per æstatem vẽtis ab Arcto perflata loca maritima refrigerantur, idcirco minus calent, quàm quæ à mari continentẽ versus recesserũt. Exactè verò tẽperata & totius orbis media zona per Cnidum & Coum insulas, & locà ea porrigitur, quæ ab his nõ longè ad Arctum Notúmve versus recesserunt. Intelligere autẽ te oportet & cogitatione comprehendere rectam quãdam lineam per quæ dixi loca ad ortũ & occasum versus perductam, quæ nihil aliud est quàm temperata illa zona appellata. quam rem exactius ab hominibus talium peritis discere poteris. Astrologi nonnulli non zonas sed parallelas appellant, id est perpetuo ductu æquè inter se distantes lineas, quæ in terra àb ortu ad occasum vsq; ductæ habitationum similitudines designãt. Atque de his maximè locis Hipp. sermo est habitus. Temporum autẽ ordo, vt & ipse passim libris Epidemiωn indicauit & præstantissimi scripserunt Astrologi, talis

lis est. Vergiliarum ortus æstatis est initium. post quas Caniculæ ortus Oporam appellatam, id est pomorũ seu fructuum cortice molliore generationem inchoat. quam ipsam esse volunt alteram æstatis partem. Post eam Arcturus suo ortu Autumno dat initium. Deinde Vergiliarum occasus hyemi facit principium. quã excipiens æquinoctium veri initium impertit.

XV.

Τῶν δὲ καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν, εἰσὶν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

Ex tempestatibus anni in vniuersum siccitates assiduis hymbribus salubriores & minus mortiferæ.

Quòd hic aphorismus, quem nunc explicandum suscepimus, inter eos primus scribi debuerit, in quibus de statu temporum agitur, tum ipsa rerum commentatione didicimus quũ ipso ad superiorum aphorismorum probationẽ indiguimus, tum necessitate etiam ad id nos cogente sumus edocti. Siquidem & natura & doctrina prius est simplex composito. Itaque secũdum illum aphorismum statim, cuius initium, Auster auditum & visum hebetat, caput grauat, corpora pigra tar-

dáque

dáque & languida efficit, ordine primum locabimus eum qui ita incipit, Tempestates quotidianæ siquidem Boreales fuerint, cogunt corpora: Secundum verò statuemus eum qui nunc propositus est. In quo Hippoc. inter omnes tempestates anni siccitates perpetuis præfert hymbribus, idque meritò facit. Siquidem per siccitates superuacanea digeruntur, quæ hymbribus in corpore collecta putrescunt, nisi quis ipsa quotidie congesta quotidianis expurget & discutiat exercitationibus. Neque enim ea pro magna vacuatione habenda est excrementorum vaporatio, quæ balneorum consuetudine perficitur, sed ferè quæ in cute hærent solùm vacuat: quæ verò in profundo sunt carni & solidioribus partibus interiecta & sparsa, non satis abundè per balneas vacuantur. Sed nec si medicamentis purgantibus quotidianorum excremẽtorum procuretur vacuatio, apta commodáque fuerit, quippè quæ magnopere egentibus & magnis temporum interuallis vtenda veniat. Adhæc superuacaneorũ quæ quotidie in corpore generantur vacuatio minor est, quàm pro purgantis medicamenti efficacitate & viribus. Quòd si veritus quispiam ne multa in corpore excrementa cumu

ta cumulentur, purgationem bis aut certè semel in mēse adhibeat, is præterquàm quòd in malam consuetudinem corpus adducet, etiam ipsum labefactabit, deteriúsque reddet. Porrò alimenti excrementum quoddam est velut serosum & humidum, quod ipsi distribuendo vehiculi vice est admistum: alterum est velut fuliginosum quiddam residuum in cibariis permultis peioribus præsertim: quod subactionem naturę & coctionem effugiens, nec assimilari alendo corpori nec agglutinari potuit. Quæ omnia quotidie quum vacuari desiderent, siccis potius quàm humidis tempestatibus vacuari possunt. Atque propterea Hippo. illas salubriores esse pronunciauit.

XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι· ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Assiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alui, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, anginæ. Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, vrinæ & intestinorum difficultates.

Mirum

Mirum videri non debet ſi febres longæ humiditatis conſequantur multitudinem. ſiquidem ægroti ad ſolutioně morborum coctione egent, & plures humiditates non niſi longo tempore concoqui poſſunt. Huc accedit quòd pluuiarum aſſiduitate frigidiores fiunt & humidiores humores, ſicut rurſum ſiccitatibus bilioſiores. Quare hac quoque ratione febres pluuioſis temporibus diuturniores, contráq; ſiccitatibus acutiores euadũt. Quòd autem alui fluxiones meritò imbriũ abundantia fiant, ex ipſa per aluum humorum expurgata redundantia fit perſpicuum: quemadmodum & quòd putredines. ſiquidem manifeſtò cernuntur ſicca humidis minus eſſe putredini obnoxia. Conſtat etiam apoplexiam & pilepſiam morbos eſſe pituitoſos. Angina autem fit interdum ipſa ſuperuacaneorum copia in fauces regeſta. fit etiam magna ex parte fluxionibus à capite in faucibus impactis & firmatis. Manifeſtum porrò quod & à nobis ſæpè dictum eſt, quum fluxiones alias tum maximè eas quæ ruunt ex capite, per multos & aſsiduos imbres fieri plurimùm. Contrà morbos ait tabificos per ſiccitates multum fieri, & ophthalmias, & articulorum dolores, ac vrinæ & inteſti-

norum

norum difficultates: de iis mihi quidem non ſatis diſtinctè & definitè pronunciare & ſtatuere viſus. Morbi enim tabifici duas has tempeſtates conſequuntur, tum ſummè frigidam qua vas aliquod inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium rumpatur, tum calidam humiditate adiuncta, qua caput repletũ ad pulmonem fluxiones ableget. Siccam verò tempeſtatem, quãtum in calore eſt & frigore naturaliter habentem, quiduis potius morborum quàm tabes comitabitur. Vnde coacti ſunt nonnulli adiectiuum nomen tabifici referre ad oculorum vitium quod in dictione proximè ſequitur, vt oratio eſſet eiuſmodi, Siccitatibus autem immoderatis tabificæ ophthalmiæ fiunt, hoc eſt quæ in tabem oculorum deſinant. vnde oculi deſtituti alimento exucci fiunt, & plus quàm eorum naturę conueniat exiccantur, eorũmque redditur pupilla anguſtior, conſumpto ſcilicet & deſiccato humore proprio. à quo quidem mediocriter diſtenta, in naturali modo retinebatur, magis verò quàm ratio poſtulat ampliata, in vitioſam & improbandam extendebatur latitudinem. Quòd ſi ipſas per ſe dici ophthalmias intelligamus, ipſis addendum ſiccas. Quamobrem verò ſiccæ per

ſqualores

ſqualores immoderatos ophthalmiæ fiãt, cauſam non ita multò antè explicauimus. Iam verò à fluxione morbi articulares, ſiccitatibus immodicis fieri omninò non poſſunt. nam qui humorum quãdam conſequuntur acrimoniam, ſi immoderatus quoque calor acceſſerit, tum demum fient ſolùm. Quaſnam igitur arthritides ſiccitatibus fieri dixerit Hipp. inueſtigandum. Si enim tantus fuerit ſqualor vt articularem humorem exiccet & conſumat, motus profectò præ ſiccitate difficultatem, & verò etiam dolorem fortè fecerit, nunquam tamẽ affectionem arthritim appellatam commiſerit, niſi quis omnem articulorum dolorẽ ita vocitare velit. quanquam ipſe Epidemiωn ſecundo eos qui Aeni per annonæ caritatem leguminibus veſci coacti in crurum debilitatem inciderant & propter eruorũ eſum genuum dolores patiebãtur, non arthriticos, ſed γουναλγέας, id eſt ab genibus dolentes appellauit. Dicat etiam fortaſſe quiſpiam non vnius articuli dolorem, ſed multorum arthritim nominari. atque eo certè modo τὰς γουναλγέας, id eſt ex genuũ dolore cauſarios, nondum arthriticos appellandos eſſe. Atque hæc de arthritide in quæſtionem & dubiũ hactenus reuocaſ-

ſe, ſit

se, sit satis. Deinceps dicamus de vrinæ difficultate. neque enim hæc siccitates absolutè sequitur, nisi tribus additis & explicatis conditionibus. quarum prima siccitas est immoderata, altera eadem est immodica siccitas quæ caliditatem, vel frigiditatem (quæ tertia est distinctio) habeat coniunctam. quarum Hipp. non meminit. Si cuipiam tamen placeat omnium anni tempestatum naturam inquirere, sic ipsi erit faciendum. Erit autẽ manifestior oratio si à propositæ quæstionis exemplo non recedamus. Squalor enim immodicus aliam in temperatis naturis, aliam in siccis, & aliam in humidis affectionem in corpore relinquit. Sic etiã in calidis & frigidis, diuersam in vtraque efficit affectionem. Et coniugatis simplicibus intemperaturis, aliam cum calida & sicca cõmunicat, diuersam ab ea quã frigidę & siccæ impertit. Similiter in reliquis duabus fit coniugationibus. Et quemadmodũ simplicem aëris intemperiẽ retinentes modo dicebamus, pro quaque natura propriam quandam affectionem efficere: sic compositam suppositantes secundum singulas rursum naturas consyderare poterimus affectiones ab ea corporibus infligendas. Fuerit autem composita ambientis aëris

ſicca tempeſtas, quæ vel frigiditatem vel caliditatem habuerit admiſtã. quanquam videri poteſt vel ſimplex quodam modo cõpoſita eſſe. miſcebatur enim aëris ſicca hæc intempeſtas cum tẽpeſtate temperata inter exceſſum vtrũque tam eum qui in calore eſt, quàm eũ qui in frigore reperitur media. Verùm quando tradẽdis doctrinis habetur pro confeſſo ſimplices eas intemperies eſſe, quæ qualitate vna à naturali ſtatu recedant, non ſimplices, quæ pluribus, meritò aëris ſi oppoſitione ea quæ ſicci eſt cum humido intemperatus, & ea quæ calidi eſt cum frigido temperatus fuerit, dicemus ſimplicem eſſe intemperiem. Nobis verò ita ſpeculantibus omnia & perſcrutantibus, non dubiũ quin oratio tam ea quæ de tempeſtatibus eſt, quàm quæ nũc de veſica habebatur multò ſit longior euaſura. Stranguria enim, id eſt vrinæ incontinentia, vel vrinæ difficultas, quòd guttatim & ægrè vrina reddatur, fit tum propter vrinæ ipſius acrimoniam, tum propter imbecillitatem virtutis retentricis veſicę. quę imbecillitas rurſum fit propter immodicã quampiam intemperiem. Quum verò immoderationes octo habeantur, harum vnaquaq; poterit imbecilla veſica fieri, atque idcircò eam

ſtrang

ſtranguria comitari. Quinetiã vrinę acrimonia & mordacitas ab intemperie fit aliqua, pręcipuè verò à caloris, deinde à caloris & humiditatis ſimul, & tertiò à ſiccitatis exceſſu. Stranguria igitur his etiã de cauſis fiet, præter veſicæ proprios & peculiares affectus, *quos ſymptomatis ratione ſtranguria cõſequitur, veluti quũ propter vlcus, aut eryſipelas aut abſceſſum in ea factum, aut inflammationẽ aut eiuſmodi aliquẽ affectũ in ſtranguriã inciderit. neq; enim de his in præſentia agimus, ſed de iis ſolùm quæ ab aëris proficiſcuntur tẽperatione, quemadmodum nec de iis quę propter vitioſum & improbabilem victum accidũt. Quæ de vrinę difficultate ſunt dicta, eadẽ mihi de dyſenteria quoque dicta eſſe intellige, de qua neque ipſe cum Hip. conſentio. neq; enim dyſenteria abſolutè ſiccitates ſequetur, niſi diſtinctè explices, primùm ſiccitatis extremum exceſſum, deinde aëris in calore & frigore mutationem, poſtremò naturas etiã affectorum corporum cõſyderes. De Hippocrate verò addubitare, & mirari quòd tãtam artem quam primus inchoauit & informauit, vniuerſam non excoluerit & perfecerit, nõ pariter æquũ fuerit, atq; de Diocle primùm, deinde ſecundum ipſum

*Symptomatica ſtranguria.

de Mnesitheo quoque, & aliis posteà multis medicis qui veris Hippo. viis insistentes multa sibi particulatim expolienda & conficienda proposuerunt. Quũ enim ipsi deberent, si quid aliud maximè de temporibus anni disputationem, quemadmodũ nuper institui, articulatè explicare, & absolutam perfectámq; reddere, prætermiserunt omninò atq; neglexerunt. Sed nos id ipsum alio opere integro his priuatim dicato præstare conabimur, si quæ in manibus habemus prius absoluta fuerint.

XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα συνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Quotidianæ tempestates, Aquiloniæ cogunt corpora firmántque, mobiliora item expeditioráque & coloratiora & auditu valentiora reddũt, aluum siccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis prius habuerit, exasperant. Contrà austrinæ eadem soluunt & humectant, auditum hebetant,

hebetant, caput grauant, vertiginem oculis, tarditatem & langorem corporibus adferunt, aluum humectant.

Boreas ventus ſiccus & frigidus ex corpore excrementa omnia abſumit, atq; inſtrumẽtis ſubſtantiæ denſatione à ſe conſtrictis & coactis robur ingenerat. Propterea enim inquit, perfectius ſuas functiones & munia obeunt tam naturales quàm animales facultates. Quũ enim corpora dixit mobiliora & expeditiora fieri, animales, quum coloratiora, naturales actiones oſtendit, quarum vtriuſq; cõmunis eſt eutonia, id eſt firmamentum & robur inſtrumẽtis additum. Manifeſtũ etiã eſt, vnico auditus ſenſu velut exempli gratia propoſito, idem quoq; de reliquis ſenſibus intelligendum indicauiſſe. Atq; hęc in Borealibus tẽpeſtatibus inſunt bona, quibus ij maximè fruuntur qui ſalubritate corporum ſunt præditi, præſertim ſi humidiores fuerint. Adſunt tamen ſua his etiam tempeſtatibus parua quædam mala, miniméq; iis quæ auſter inuehit ſimilia. Quis enim inficias eat iſta pro paruis habenda, aluum ſiſti, oculos pungi, inueteratos pectoris dolores irritari? ſed horũ paruitatem apertius intelliges, ſi ea cum auſtrinis tẽpeſtatibus contuleris. quas ait

ſoluere & eneruare corpora, rē profectò ad omnem tum vitalem tum animantem functionem maximo malo futuram. nec paruum etiam capitis grauitas & auditus hebes malum. Quid de vertigine dicam, proxima epilepſiæ & apoplexiæ affectione? Ea enim ſcotodinia quædam eſt, id eſt tenebroſa obuerſatio qua circumagi vidētur omnia: quæ fit dum craſſus ſpiritus humore permiſtus mouetur in capite. Vnde & ipſa Epilepſiam & apoplexiam *præcedit. Dyſcineſiam quoque, id eſt motus peruerſitatem (quam palpitationem interpretātur nonnulli) oculis & vniuerſo corpori cōciliari dicit: quæ & ipſa praua ſunt ſymptomata. Id ſolùm ipſis moderati adeſt, quòd aluum humidiorē efficiant, quod & alia omnia quum propter caliditatem, tum maximè propter humiditatem præſtare poſſunt. Initio autem orationis quod ſcriptū reperitur, præſtitiſſet cōmutato ordine legi, vt primo loco humectant, ſecundo ſoluunt legeretur, atq; deinceps alia eo quo habētur ordine. Nam ſi humectant, aliorum etiam continuò quodq; faciūt, ad id calore etiā conferente. Actiones enim fiunt per ſolidas animalis partes, quæ quidem reipſa & verè ſunt cenſendæ ipſius particulæ.

*Vertigo apoplexia nuntia.

hæ

hæ ſemel humiditatis copia, oneratæ & grauatæ agunt deterius.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες, καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μὲν τινὸς, οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Quo ad ætates verò pertinet, vere & prima æſtate pueri & his ætate proximi optimè degunt valéntque maximè. Aeſtate verò & autumni ad aliquam vſque partem ſenes: Reliquo autumno & hyeme qui mediam ætatem agunt.

Si orationem hoc loco Hippocrati habitam non ſolùm in ætatibus, ſed & in omnibus aliis quæ ſecundum temperationem vel moderatè vel immoderatè ſe habent examines, veram eam eſſe cõperies. Naturis ſiquidẽ, ætatibus & regionibus temperatis tempus optimum, quod temperatiſsimum. quippè quæ non habitudinis quam habent mutatione, ſed cõſeruatione egeant. quandoquidem à ſimilibus ſeruetur res quæque, mutetur à cõtrariis. Quare pueri, & adhuc magis adoleſcẽtes (ipſorum enim ætas eſt omnium optima) ætatem vere degũt optimè. eadem quoq;

ratione temperatæ regiones & naturæ vere habent bellissimè. Adiunxit autem veri æstatis principium Hippo. latius extendens vniuscuiusq; theorematis vsum. Exactius autē & apertius dicere poterat, adolescentes vere, pueri æstatis principio optimè valent. At verò senibus propter naturæ frigiditatē æstas est vtilis: sicut iis qui florentē & vigentem ætatē agunt hyems vtilissima. hæc enim biliosæ ipsorū temperiei contraria est. Sic naturæ biliosiores hyeme, pituitosiores æstate, temperatæ vere degūt optimè. Similiter temperatis regionibus ver conuenientissimum, vt frigidioribus æstas, calidioribus hyems conuenientior. Quin pessima etiam cuique ætati & naturæ & regioni tempora ex iis quæ dicta sunt inuenire possumus. Siquidem quę optimis sunt aduersissima, pessima censenda. Eadem ratione media etiā inter optima & pessima inuenire licet. Illud præterea diligenter animaduertendum, ver adolescentibus dictum optimū, aliis omnibus esse medium. neq; enim his optimum est, neque pessimum. Similis eius est ad naturas quoq; & regiones respectus. Contrà verò omnibus & ætatibus & naturis & regionibus malus autūnus. minus tamen per id temporis calidæ
&

& humidæ naturæ læduntur quàm aliæ.

XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

Quilibet in quibusuis temporibus morbi fieri possunt: Nonnulli tamen in quibusdam magis tum fiunt tum irritantur.

Si aëris ambientis temperatio sola esset morborum causa, singulis temporibus omnes morbis illis afflictaremur, qui ipsorum sunt proprij & peculiares. Núc verò quum etiam propter vitæ intemperantiã, & alia peccata in vita admissa morbi fiãt, omnes in omnibus temporibus fieri poterunt, plures tamen qui cuiusque temporis proprij sunt & familiares, non parum ad id conferente etiam naturarum discrimine. Neq; enim similiter ab eadẽ causa calidus ac frigidus, nec humidus ac siccus offendi solet. quemadmodũ nec temperatus ac quilibet horum, aut ij qui per coniugationem aliquam sunt intemperati, vt suprâ diximus.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λει-

χῆνες, καὶ ἀλφοὶ καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere enim insania, melancholia, epilepsia, fluxiones sanguinis, anginæ, grauedines, destillationes, tusses, lepræ, impetigines, vitiligines & pustulæ vlcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.

Quî quæso iam rectè ab eo suprà dictũ videatur, Ver autem saluberrimum & minimè exitiosum, quum in eo fiant permulti morbi? Siquidem ipsum præter quàm quòd vniuersa tempora morborum quos generat varietate adæquare videtur, suos etiam quosdam & proprios morbos habet. Nam vesania, atra bilis quam melancholiam appellant, epilepsiæ, anginæ morbi sunt autumnales: vt grauedines, destillationes, tusses hyemis proprij sunt affectus. Quam autem cõmunitatẽ æstas habeat cũ vere ostendere volens, de ea ipse deinceps dicet, Aestate verò horũ nõnulli, id est suprà cõmemoratorũ in vere morborũ. Auctarij verò vice & ex abundanti præter aliorũ tẽporũ morbos, Ver ipsum sanguinis efficit fluxiones, lepras, impetigines quas lichenas Græci appellant, vitiligines, id est alphos, & eruptiones in cute vlcerosas plurimas: turbercula quæ phymata dicunt, & articulorũ dolores. Qui

quidem

quidem tēporis verni proprij morbi omni periculo vacāt, tantúmq; abest vt aphorismum illū falsum esse cōuincant, in quo dixit, Ver autē saluberrimum & minimè exitiosum, vt maiorē ipsi confirmando fidem astruere videantur. Nā hoc ipso tempore profundum corpus expurgatur vitiosis humoribus, à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic enim fiunt lepræ, lichenes, alphi, & quàmplurimæ vlcerosæ pustulæ. Aliter verò tuberculis enatis, & articulorum doloribus affligentibus, corpus altum purgatur, vitiosis scilicet humoribus ad extremas partes translatis. Quòd autem sanguinis profusiones plenitudinem & cacochymiam id est humorum prauitatem vacuando, ab his morbos fieri prohibeant omninò est manifestum. Quòd si corpus aliquod euchymum, id est succi bonitate abundans, vernum tempus accipiat, integerrimam ipsi valetudinem tuetur & seruat, nihil ex propria innouans natura. non tamen de æstate ita aut autumno, aut hyeme dicere possis. Hæc enim tempora licet purum corpus & omni ex parte inculpatum excipiant, flauam tamen bilem æstas iusto copiosiorem, atram Autumnus, pituitam hyems generare consueuit. Porrò eiusmodi

modi aliquid in vere accidit, quale corporis exercitationibus fieri videmus. Nã etsi ipsa alioqui corporis exercitatio est saluberrima, tamen si pituita plenum hominem, aut bile alterutra, aut etiam sanguine ipso exercere volueris, ei epilepsiã aut apoplexiam tali exercitatione cõtraxeris. Aut si ista non accidant, periculum certè imminebit ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat incurabilem. Iam verò multi quum febricitare cœpissent propter exercitationes acutissimis morbis sunt correpti. Quibus verò purgationis humorum in profundo latentium loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cacochymiam id est prauorum humorum copiam euocans & spargens, vlcera & scabiem excitat. Nam & hoc innuebat Hippocra. ipse quum diceret, Impurgatum si exerceas, vlcera exorientur. Sic sanè verno tempore aëris ambientis calor humores fundens euocat ad cutem persimili exercitationum effectu. Nec verò exercitationũ effectis solùm, sed ipsius etiam naturæ operibus similia sunt veris effecta. Illius siquidem partes sunt, tum occultam illam toto corpore perspirationem efficere, qua corporis excernantur superuacanea, tum etiam per morbos va-
riis

riis modis corpus expurgare.

XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος, ἔνιά τε τούτων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Aestate verò superiorum quoque nonnulli & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item, & vomitiones, alui profluuia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris vlcerationes, genitalium putredines & sudationes.

Ex vernis morbis quosdã æstate etiam fieri dicit, id est æstatis initio. Nam æstatis pars quæ fini veris committitur, quẽadmodum similem habet cum vere temperationem, ita morborum etiam communem habet generationem. Nam & alios quosdam æstatis proprios morbos fieri dicit, febres continuas & ardentes & tertianas, &, ne singula enumerem, quæcunque ex flaua bile corporibus accidunt mala æstate fieri consueuêre. Nam bile sursum ad os ventriculi repente & innatante vomitiones fiunt, vt alui deiectiones deorsum eunte. Ophthalmiæ quoque æstate plurimæ, vtpotè repleto capite. Sic & aurium dolores, aliáque similia æstate corpus patitur propter repletionem capitis

tis aliâs ad aliam corporis partem excrementum deponentis. Oris etiam vlcerationes propter biliosum humorem fieri est manifestum. Genitalium verò putredines non quauis æstate fiunt, sed quando vel humidior paulò fuerit, vel vento ferè vacauerit, vel ad austrinam conditionem inclinauerit. Nam vbi plurimùm à statu naturali ad humiditatem & auræ vacationem recessit, non modò naturalium, sed cuiusuis etiam alterius partis putredines facit, qualis profectò erat illa cœli tempestas, quæ & tertio Epidemiωn & secundi statim initio describitur: quæ verò parum à naturali statu desciuerit ad humidius, ea naturalia tentat, ipsa alioquin ob humiditatem & caliditatem facilè putrescentia. Quare quum propriam etiam æstas seruat temperationē, simultis excrementis infestentur, quæ fortè occasione aliqua ad naturalia fluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudationes autem è genere sunt eruptionum in summo corpore hærentium, quæ more vlcerum cutem exasperant. Fiunt autem, vt ipsum nomen ostendit, propter multos sudores, qui vel biliosiores, vel mordaciores omninò euaserint. mordent enim hi cutem & pruritum in ea ardorémque excitant

citant, & vlcerum inſtar exaſperant.

XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autumno æſtiui etiã multi morbi, & febres quartanæ, & incertæ, lienis tumor, aqua inter cutem, tabes, vrinæ difficultas, inteſtinorum tum læuitas tum difficultas, coxæ dolores, angina, anhelatio, inteſtinorum parte quapiam coarctatio, epilepſia, inſania, melancholia.

Autumno, inquit, æſtiui morbi multi fiunt, manente adhuc per id temporis humore æſtiuo, flaua ſcilicet bile. Neq; enim quo modo æſtas veri ſuccedens humores vacuat, ita & autũnus æſtiuos, ſed modo prorſus contrario à partibus ſummis & externis ad interiores & profundas reuocat. Itaq; meritò æſtatem quidem nõnullos vernos morbos gignere, Autumnum verò æſtiuos non aliquot, ſed multos creare dicit. Quinetiam id temporis quartanas febres fieri ait, quę ex atra bile ortum habent, geminam & ipſa generationem

ſortita, vnam ex flaua bile retorrida & peruſta, alteram ex craſſo ſanguine. Fiunt etiam incertæ & erraticæ febres per autumnum propter temperaturæ inæqualitatem. Fiunt & lienes magni, redundante excremento melancholico, & aqua inter cutem lienis vitio. Et ſi qua eſt affectio tabida ſuſpecta, maximè autũno deprehenditur ob ſiccitatem & frigiditatẽ, & temporis inæqualitatẽ, nihilóque minus etiã propter humorum vitium. Fit & iiſdem de cauſis eo maximè tempore vrinæ difficultas, ſtranguria Græcis, Latinis vrinæ incontinentia dicta. Nam & incertis illis inordinatíſque ac repẽtinis caloris & frigoris mutationibus refrigeratur veſica, & ex cacochymia, id eſt humorum vitio profecta acrimonia ipſi moleſtiam exhibet, præſertim quũ facta in frigidius mutatione humores qui anteà cutis perſpiratu digerebantur & ſudoribus vacuabantur, ad veſicam fuerint conuerſi. Læuitas vero inteſtinorum, id eſt λειεντερία, ſubita eſt & ſine vlla omninò mutatione ciborũ deiectio, quę fit vel propter exulcerationẽ ventriculi aut inteſtinorum in ſuperficie eodem modo factam, quo aphthæ in pueris, id eſt oris vlcera, vel propter virtutis retentricis imbecillitatem. quorum prius

propter

propter mordaces & substãtia tenues humores fieri solet, secundum magnam ventriculi aut intestinorũ intemperiem consequitur. quæ duo mala autumno maximè fieri consueuêre. Coxæ autem dolores cũ ex humorum malignitate, tũ refrigeratione maximè fieri rationi est consentaneũ. At verò anginæ ex biliosis humoribus originem ducunt ad fauces decumbentibus; quæ ab iis quę verè fiunt eo differunt, quòd illæ sunt quodammodo pituitosiores. Iam verò anhelatio, id est animæ ducendę difficultas, quã asthmatis vocabulo Græci intelligunt, tũ propter humorum ad interiora motũ, tum propter refrigerationem fieri solet. Propter hæc ipsa intestinorum coarctatio, quem εἰλεὸν Græci appellant quia in arctum cogatur intestinum, fit dum alimenti excrementa deorsum descendere & intestina peruadere prohibentur, quod magna ex parte accidit propter intestinorũ partis alicuius inflammationẽ. maximè verò par est, vt frigido, & inæquali, & malos humores gignente tempore offendantur ventriculus & intestina. Nam æstate tenuatos & mobiles factos humores autumnus excipiẽs in profundũ corporis sua frigiditate & inæqualitate cõpellit. est verò profun-

dus intestinorum situs. Epilepsia verò iis qui naturâ sunt huic malo obnoxij, accidit propter repentinam in contrariũ mutationem. nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atq; matutinis & vespertinis frigus viget. nihil autem æquè epilepticas accessiones generare, atque eiusmodi mutatio potest. Insania verò quam maniam appellant, propter tenuiũ ac biliosorum humorum malignitatẽ accidit, quo modo melãcholia propter atrã bilem, de qua paulò antè diximus.

XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι

Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, pectoris, laterum, & lumborum dolores, cephalalgiæ, vertigines, apoplexiæ.

Hyemales morbos statim post autũnales exponens, non eadem qua in superioribus vsus est loquendi forma, hyeme scilicet multos etiã autumnales morbos fieri. quãquàm prius, quũ de æstiuis ageret, vernis eos comparans dixit, Aestate verò horũ etiam nõnulli: & quum de autũnalibus disputaret, Autumno æstiuorũ etiã multi

multi. Nunc autem morborum hyemalium catalogum absolutè citra alterius temporis mentionem confecit, siue quòd de communi voluerit hoc etiam loco nos subaudire ex dictis morbis aliquot, siue absolutè pronuntiare, tanquam nihil autumnale tempus cũ hyemali cõmunicet. Atqui prima certè quidem hyemis pars & ratione & experientia communitatem cum autũno & similitudinem habere videtur. Ipse enim dicebat, Aestiuæ quartanę magna ex parte breues, Autũnales longæ, præsertim quæ hyemem attigerint. nisi quis dicat, ipsum de quartanis iis quæ extrema autũni parte generantur mẽtionẽ facere. Verùm hosce vult hyemis proprios morbos esse, pleuritides & peripneumonias, quoniam instrumẽta respirationi seruientia à frigore lædantur. Cætera enim licet tam exactè obtegere & munire aduersus cœli iniurias, vt nihil aut certè minimum sentiant aëris ambientis frigiditatem. Respirationis verò vsu neque nobis interdicere possumus, neq; aliunde datur respirandi facultas. Sola enim aura est, quam inter respirandum ducunt reddũntq; cõmuniter omnia animantia. Ob hãc ipsam refrigerationẽ caput lęsum, grauedines, tusses, & raucitates cõmittit. Et

quemadmodum dolores laterum propter refrigerationem fiunt, sic etiam capitis, lumborum, & omnium denique partium neruosarum. Vertigines etiam, capitis læsionem consequuntur, similiter & apoplexiæ. Nam hic quoque morbus fit, quum cerebrum pituita repletum fuerit.

XXIIII.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Secundum ætates autem hi morbi fiunt, paruis & nuper natis puerulis oris vlcera, vomitiones, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflãmationes, aurium humiditates.

Diligentior fuit Hipp. in explicatione ætatum & morborum qui in ipsis fiunt, quàm temporum. siquidem ætates in minimas etiam partes secuit. In puerulis itaque recẽs in lucem editis aphthas fieri dicit. Sic Græci vocant exulcerationes, oris superficiẽ occupantes, præ mollitie instrumentorum maximè factas. ea enim tenella adhuc neq; contactum, neq; qualitatẽ lactis non parum seri continentis ferre possunt. quod quidẽ serum quum abstergendi vim habeat, nihil mirum, si in mollioribus corporibus quasdã in superficie

exulc

exulcerationes excitet. Vomitiones autē id ætatis ipsis accidere par est, propter lactis quod sugunt nimiam copiam. Vigilias verò ipsis adesse, res est minimè consueta. quippe qui maximam temporis partem dormiant, nisi fortè quia patiātur aliquid, vigilias ipsis fieri putes. Siquidem multus somnus, ipsis est maximè secundū naturam. Pauores autem per quietē infantes pueros inuadunt eos præsertim qui sunt natura edaces, quādo vētriculus sentiendi quidē vi pollet exquisita, sed imbecillitate naturali laborat, & in eo cibus corrūpitur. Nos siquidē non in tantillis solùm, sed etiam ætate perfecta & grandi hominibus horrificas per somnū imaginationes fieri obseruauimus, quū & multi & vitiosi humores vētriculum & ipsius os præsertim grauarēt & morderent. hæc enim ipsius particula sensibilis est maximè. Vmbilici quoq; non multò antè præcisi inflammatio recèns natis pueris meritò accidit, nō aliter quàm si qua alia pars vlcerata foret. Sed & auriū humiditates reponit inter morbos, non etiam palati & narium excrementa eodem numero comprehendēs, quoniam secundum naturam fit per nares atq; palatum cerebri excrementum deriuare, quod iis etiā qui æta-

te iam ſunt perfecta vſu venit: præter naturam autem per aures deriuatio. Pueris tamẽ infantibus per aures quoq; expurgatur cerebrum, rectéq; Hippoc. inter proprios huius ætatis morbos aurium etiam humiditates ſcripſit. Eſt certè quidẽ puerulis recèns natis corpus totum humidiſsimum, adeò vt oſsium etiam natura in ipſis veluti cerea ſit potius quàm lapidea, præ cæteris verò partibus cerebrum longè humidiſsimũ, vtpote quod in adultis etiam & perfectis tale exiſtat. Quare non citra rationem in ipſis quum multa ſuperuacaneorum copia redundet, per omnes excernitur meatus.

XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

Aduentante dentitionis tempore gingiuarum pruritus, febres, conuulſiones, alui profluuia maximè quum caninos edunt, & ijs præſertim qui craſsiſsimi ſunt, & qui aluo ſunt dura.

Gingiuarum ὀδαξισμὸν, id eſt pruritum fieri, quum puerulis dentes prodituri ſunt & emerſuri mirum videri nõ debet, ὀδαξισμὸς enim pruritus quidã eſt cũ exiguo

quodam

quodam & leui dolore. Febres verò & cõuulsiones & diarrhœæ, id est solutiones alui pueris ipsis iam dentientibus, id est dentes iam edentibus, non etiã edituris accidunt. quemadmodum ipse his verbis ostendit, Maximè quum caninos edunt. Quæ sanè symptomata euenire est verisimile, foratis à prodeuntibus dentibus gingiuis, veluti quum paxillus carni fuerit impactus. Atque profectò plus dentes affligũt, quàm infixus paxillus, hic siquidem semel firmatus in mẽbro cui ab initio infixus est quiescit, dẽtes verò semper tantum procedunt, quantũ augentur. Febricitãt ergo hac ætate pueri propter dolores, vigilias & inflammationes. Cõuelluntur etiam tum ob hæc ipsa, tum quia probè in ipsis non coquitur alimentũ, & quia neruosarum partium natura nondũ satis valida existit. Quæ omnia necessariò consequuntur. diarrhœæ & alui deiectiones, quia alimentum non benè coquatur neq; distribuatur. Illud autem, Et iis præsertim qui crassissimi sunt & qui aluum duram habent, ad conuulsiones referri debet. His enim maximè pueris conuulsiones fieri dicit qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura. Tales enim plethorici sunt & excrementis abundant, & ideò

conuulsionibus facilè corripiuntur.

XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γινομένοισι παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον ἔσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τ' ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Ipsis verò grandiusculis tonsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, stranguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò antedicta.

Primùm scripsit de puerulis recèns in lucẽ editis, deinde de dentiẽtibus, nũc de iis agit qui in mediã ætatem agunt inter eos qui dentire desierũt, & eos qui pubertati sunt proximi. Nã de pubertati proximis deinceps secundũ hos quartũ ordine locũ obtinentibus mentionẽ facit sequenti aphorismo. Verùm tertiã ætatẽ, qua de nunc agitur, ad duodecimũ & tertiumdecimũ vsq; annum progredientem corripi dicit Hip. iis affectibus, quorũ prima paristhmia scribit quæ locorũ sunt ad isthmum, id est fauces pertinentiũ inflammationes. Hoc autẽ loco per* isthmũ intelligẽda est pars illa quæ os & gulam interiacet

** Isthmus & fauces*

iacet

iacet, quæ per metaphorã ab isthmo propriè dicto ita est appellata. Est autẽ angusta quædã terra inter duo maria peruia, quas fauces Latini & angustias maris appellant. Hæc autem paristhmia interdum solius sunt tunicæ ventris & gulæ & faucium totiúsq; oris cõmunis inflammationes, interdũ verò ipsi etiam subiectorum musculorũ: quo tempore vertebræ etiam quæ est in occipitio antrorsum inclinatio fit. de qua statim post paristhmia inquit, Et vertebræ in occipitio antrorsum luxationes. nam vertebra hæc à musculis inflammationem patientibus tracta, ad partem inclinat colli anteriorẽ. sed hanc partem Hipp. non anteriorem, sed interiorẽ appellauit, vt qui ad vertebrã ponè locatam orationem referret. Corporis enim è sua sede in profundum emotio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partibus, per vocem vnam introrsum significatur. Quæ cùm ita sint, quamobrẽ tandem Hip. in pueris recèns natis neque de paristhmiis, neque de vertebræ in occipitio luxatione quicquam dixit, quum & illi nihilò minùs habeant cerebrũ humidum & excrementis abũdans, adeò vt in subiectas partes fluxiones dimittat? An quia tam pusilli & tenelli prius moriátur

nomina metaphorica: unde paristhmia glandulæ ad linguæ radicẽ, & earundẽ inflammationes.

quàm ſubiecti faucibus muſculi vnà cum neruis vehementem patiantur inflammationem? & alioqui partes has molles habeant, atque ideo tam vehementem nequeant ſuſtinere tẽſionem, vt vertebram intrò ad ſe poſsint attrahere? Quinetiam aſthma, id eſt anhelatio, (Sic autem Græci crebram reſpirationem vocant, qualis currentibus, aut quouis alio modo ad vehementem motionem adductis accidit) in concitatis quidem vehementius fit, quia multa propter exercitationem reſpiratione animal indigeat, vbi verò exercitatio abeſt, fit ob coarctionem & anguſtiam pulmonis cauitatum. Hæc verò anguſtia fit fluxionibus supernè irruentibus repleto viſcere. Atqui hæ plures in recèns natis puerulis fiunt, & citò ipſos interimunt, quoniam aliàs etiam habeant malè. nam & ab vtero in aërem ambientem inſolens tranſitus, & alimenti diuerſitas, & inflammatio tum quæ primùm fuit locorum ad vmbilicum, tum quæ deinde propter dentium ortum eſt nata, hæc inquam eiuſmodi omnia imbecillos reddunt, & vix ea quæ dixi tolerãt mala, nedum præter hæc fluxiones etiam in pulmonem decumbentes ſuſtinere poſsint. Lithiaſis verò, id eſt calculi in veſica generatio

ratio, proprius est puerorũ morbus, propter edacitatem & ingluuiem crudos humores non paucos coaceruãtium. ex quibus crassior pars vnà cum vrinis ad vesicam delata, fit lapidum gignendorũ materia: accedente causa altera caloris copia. Nam & senes aceruãt humorem quidem crudum non paucum, non propter voraci tatem vt pueri, sed propter vis coctricis imbecillitatem: verùm calorẽ non habent fortem, qui ex crassa materia per humoris resolutionẽ in vaporem desiccata lapidem generet. Lumbrici verò & ascarides videntur aliis animalibus similiter gigni, quæ non ex semine, sed ex putredine ortũ habẽt. Sola enim putredo nõ satis est hisce generãdis, sed multo etiã calore eget. Pueris ergo cibus plerũque corrumpitur in ventre præsertim inferiore: verùm caliditas in valde paruis & tenellis nondum materiæ potens est & ipsi dominatur. In grandiusculis verò materiã obtinet idoneam ad eiusmodi animaliũ generationem, & præter eã insuper calorẽ acquisiuit. Ascarides ergo sunt tenues quidã lum brici in parte maximè inferiore crassi intestini geniti: cuiusmodi plurimi manifestò cernũtur in veterinis animalibus malè cibũ coquẽtibus. quorũ deprauatã coctionem

nem fœtor indicat excrementorũ. Aliud lumbricorum genus rotundorum, in superioribus magis intestinis generatur, vnde fit vt in ipsum quãdoq; ventriculum ascendant. Atque multò plures hi quàm ascarides gignũtur in pueris. Rarior lumbrici lati generatio, qui & lõgissimus est, & sæpe per omnia extenditur intestina. Verùm de hoc penitus nullam Hip. fecit mentionem, quoniam neq; ipsi erat propositum de omnibus morbis agere, qui accidunt hominibus, sed de iis tantum qui quaque ætate fiunt. Propterea enim ipse enumeratis iam dictis, deinceps verrucas pensiles, quas Græci acrochordonas appellãt, & strumas adiecit morbos ex vitiosi humoris foras & ad cutem vergentis copia natos. quorũ genus totũ appellat phymatis, id est tuberculi nomine, ita deinceps scribens, verrucæ pẽsiles, strumæ, & alia tubercula. Verùm eximiè phymata quædã appellãtur inflammationes nonnullæ spontè nascentes quæ & celerrimè oriuntur, & ocyssimè in acumen & altum attolluntur, & citissimè etiam ad suppurationẽ perueniunt. quorum plurima in inguinibus & axillis generatio, quoniam in his locis multi sunt adenes eã sortiti naturã vt in se excrementa facilè recipiant

piant. quorum morbus struma quoque est, non vtique ex calida materia, & ad suppurationem festinante, sed ex pituitosiore & frigidiore maximè constans.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus autem & ad pubertatem accedentibus superiorum etiam morborum multi, & febres diuturniores potius, & ex naribus sanguinis fluxiones.

Pueri pubescere incipiunt post annum quartumdecimum. illi ergo prope ætatem hanc accedere dici possunt, qui vel duodecimum, vel tertiumdecimum, vel quartumdecimum annum agunt. neque enim vnus est omnibus certus statúsque pubertatis terminus, propter caliditatem & frigiditatem naturarum. Calidiores enim citius, frigidiores tardius pubescunt. Verùm ætate hac laborant multis ex morbis suprà dictis propter temperationis similitudinem, & præterea longioribus febribus quàm erant superiores. quamquam de iis febribus quæ prima ea ætate abundant quales essent nihil quicquam dixit, verùm ex eo quod nunc dicitur,

dicitur, apertè ostendit acutas esse. immutatur enim & alteratur citissimè habitus puerorum propter corporis humiditatē, &*naturalis virtutis imbecillitatem. Sanguinis verò per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, non quòd copiosior generetur quàm anteà, sed quia nunc ipsius minus consumatur, propterea quòd augmentum pro corporis ratione minus hac ætate procedat, quàm superiore.

** In pueris fortissima naturalis facultas cæterarū virtutum comparatione, per se verò imbecillior est quàm proximis ætatibus.*

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμένῃ τοῖσι παιδίοισι καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Pueris maximam partem morbi iudicantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quum menstrua erumpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerunt.

Si vox diuturni, orationi adiecta fuisset,

ſet,melius foret. Inde enim nonnulli nomen πάθος, quo hîc vſus eſt Hippocr.de diuturnis tantũ morbis intelligere ipſum arbitrantur.Verùm his aduerſantur, quæ in aliis dixit aphoriſmis, quale illud eſt, In acutis πάθεσι rarò & per initia medicationibus vti oportet.Item & illud,Victus tenuis in longis ſemper πάθεσι & in acutis.Ex quibus fit manifeſtum non in diuturnis tantum morbis Hipp.ſed etiam in acutis vſurpare conſueſſe πάθος nomen. Videtur tamẽ nunc aut diuturnis morbis id nominis accommodaſſe, aut imperfectam orationem reliquiſſe. Nos verò ipſi quod deeſt ad perfectionem ſupplentes, ita efferemus, Maximam partem pueris diuturni morbi ſoluuntur, quidam intra dies quadraginta, Alij ſpatio ſeptimeſtri, nonnulli ſeptẽnio.Quadrageſimus namque dies diuturnorum morborum primus criticus, & degenerũ acutorum vltimus decretorius, quemadmodum ſuprà docuimus. Qui verò hunc ſuperant terminum, ſeptenaria ratione iudicationem ſortiuntur, non iam diebus connumeratis ſeptem, ſed primùm quidem menſibus, deindè annis. Et verò morbos qui hoc tempus ſuperauerint ad quartumdecimum annum peruenire eſt manifeſtũ.

Nam

Nam ſecundus ſeptenarius eo tempore completur, cũ eo quòd in pubertate magnæ fiunt corporis mutationes, in fœminis præſertim propter menſium eruptionem. Quo fit vt qui ne hac quidem ætate morbi ſoluti fuerint, in longum vſque tempus permanere ſoleant.

XXIX.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν, αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

* *Iuuenibus ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepſiæ, aliíque morbi, ſed præcipuè nunc dicti.*

Quum primas ætates ad pubertatem vſque minutiſsimè & particulatim explicuerit, neſcio quo modo nunc adoleſcentiam prætermiſit, inter puberes & eos qui floridam iuuenilémque ætatẽ agũt mediam. Verùm qualis ea ſit licet ex iis quas oratione eſt proſequutus coniecturã facere, quippe quæ in multis cõmunicet cum illis ætatibus quæ vtrinque eã circunſtãt: ſed in maribus peculiarem eximiámque habet ſanguinis per nares profuſioné. de qua in iis mentionẽ fecit qui propius pubertatem accedunt. Nam hoc ſymptoma ea ætate apparere incipit, ſed maximè viget in adoleſcentibus, deinde remittitur in

in viris. Verùm ætaté hanc prætergressus Hip. ad iuuenum ætatem peruenit, ac primùm sanguinis excreationes & tabes, deindè febres acutas, & secúdum has epilepsiam scripsit, postremò adhæc omnia, & alij, inquit, morbi, sed maximè nunc enumerati, rectè quidem hoc adiiciens. Nam ita rem habere cernimus, sed non satis de morbis acutis dixit. Neq; enim absolutè dictum oportuit acutos (nam & in pueris nihilo secius videntur fieri) sed inter acutos morbos febres maximè tertianas, & ardentes. Hæ enim omniũ sunt biliosissimæ, & sæpissimè iuuenes inuadunt, quoniam flaua quoq; bilis hac ætate abũdat, ex qua morbi tales iis qui florente & vigente sunt ætate fiunt. Nam tabes & sanguinis expuitiones patiuntur non secundum ætatis naturam, sed ex accidenti ipsius quopiam. vnde suprà dicebat, Senes ferè minus quàm iuuenes ægrotare: vbi nos quoque diximus propter intemperantiam, non ob virtutis imbecillitatem iuuenibus ægritudines multas accidere. Eadem quoque ratione sanguinis screatus iuuenibus accidunt, vel quia vulnus acceperint, vel contusi sint, vel saltauerint, vel vehementius & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi

cubitauerint, vel plenitudine nimia aut eiusmodi occasione aliqua in id mali inciderint. Ad sanguinis verò sputum, tabes consequitur. Quare propter eiusmodi actus iuuenes ægrotabunt per accidens non primariò neque ætatis ratione. Epilepsia verò iuuenibus, quamuis etiam malo victu vtantur, non multùm accidit: vt mirari subeat quo modo Hippocr. hanc ascripserit, quum alibi non modò pueris plurimùm accidere, sed indè etiam puerilem morbum appellatum fuisse, & verò ætatis mutatione sanari dixerit. Fit ergo Epilepsia in quibusdam iuuenibus, quibus antea pueris non acciderat, propter ipsorum vitiosam & inordinatam viuendi rationem, & peccata in cibo & potu & aliis actibus admissa, exempli gratia quum humi cubãt, & soli se exponunt & imbribus, aliáque patiuntur his similia. Verùm nec sic quidem multæ hac ætate epilepsiæ: aliique his non minus quidam morbi fieri possunt eadem ratione. Quare melius fuerit, si ita scribatur aphorismus, Iuuenibus quum alij prope modum omnes in aliis ætatibus dicti morbi fiunt, tum verò præcipuè ardentes febres, quos causos appellant Græci, & tertianæ fieri solent.

XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα πλευρίτιδες, περιπλευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Vltra hanc ætatem prouectis asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinto septenario circunscribitur. Siquidem id innuens ipse in prognostico dicebat, Expectanda in iis magis profusio sanguinis, qui nondum trigesimumquintum annum attigerunt. Nam quæ iuuentutem ætas proximè excipit, ad sequentes duos septenarios extēditur, in qua ætate qui sunt, omnia quæ geruntur in vita facere adhuc aggrediuntur, non aliter quàm qui floridam & iuuenilem ætatem agunt, sed non similiter labores perferre possunt. Nam ab ardoribus solis & frigoribus, & in nuda humo cubatu, quam chameuniam Græci appellant, & vigiliis, & cibi potúsve expletione nimia magis offenduntur quàm iuuenes. Iam verò horum quoque temperamentum quodam modo melancholicum magis est. ideóque per eam ætatem, vt inter anni tempora per autumnum multi atra-

bili perciti vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum existens flauam bilem æstiuis caloribus perustam excipit, sic vergens ætas & inclinata iuuenilem æstati simillimã subsequitur. Vnde mirari subit, quî factum sit vt in hac ætate non meminerit melancholiæ. quanquam ego hãc quoque in quibusdam exemplaribus ascriptam inueni, siue sit quispiam ausus adiicere id quod deesse videbatur, tanquam ab Hippo. prętermissum, siue alij deprauatis & falsis exemplaribus fidentes ita legendum omninò putauerint. Sed & ex tabidis quoq; multi, & ex iuuenibus quotquot ex sanguinis sputo in tabem inciderint hac ætate moriũtur, non tamen hac ætate multi sanguinem expuunt, quoniam neque ætate tam progressis sanguinis copia adest. Asthmatis autem id est anhelationibus & peripneumonia id est pulmonis inflammatione, & pleuritide corripiuntur hac ætate magis quàm iuuenili, vt potè qui & victu simili & laboribus vtãtur, & multo imbecillius quàm iuuenes corpus habeant. Denique morbos quos silentio præteriit quum de iuuenilibus ageret, nunc omnes recenset. Nam phrenitides & ardentes febres & choleræ, & dysenteriæ nihilominus accidunt

dút iuuenibus quàm ætate prouectis, ortus vtique occasionem ex flaua bile sortitæ. Diuturniores autem diarrhœæ, id est ventris solutiones ætate deferuescente (quæ eadem matura & constans ætas dicitur) fiunt propter imperfectam & deficientem alimenti distributionem. Nam omnium ferè ætatum deferuescens paracmastice Gręcis dicta, paucissima indiget corporis refectione. siquidem id quod discutitur & dissipatur paucissimum est. neque enim corpus similiter calidum ac prius, neque amplius in augmentũ quicquam absumitur, sed neq; in his facultate retentrice valdè imbecilla, sicuti in senibus, effluit plus ex corpore. Quum igitur diarrhœæ fiant vel concoctione vel distributione offensante, vel etiam bile sua acrimonia intestinum deradẽte, quæ omnia in progressis ætate & prouectis adsint, nõ sine ratione ipsis diuturnæ fiũt alui fluxiones. Cæterùm febres lethargicæ fiunt ex humore pituitoso in cerebro aceruato: qui prioribus quidem ætatibus parcior potius est quàm redundantior, in senili verò ætate plurimus habetur, sed propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In quibus autem ætatis feruor & vigor elanguescit eiusmodi etiã abun-

dat humor, necdum frigidum corpus est. Lienterias verò, id est læuitates intestinorum ostēdimus aliâs à frigida fieri pituita, aliâs à sola intemperie, quæ vētris vim retentricem imbecillam reddiderit, aliâs denique ab vlcerosa quapiam committi affectione: quæ omnia abundāter adsunt ætate progressis. Ex hæmorrhoïdibus autem venis sanguis profluens huius ætatis verus est & proprius morbus, sicut & melancholia. Fit enim id ab atra bile ad sedis venas cumulatius decumbente. Atq; sic mihi omnium enumeratorum morborum causa est explicata. Qui verò certam horum probandorum scientiam comparare sibi volet, is commentationes nostras, in quibus horum demonstrationes docuimus, diligenter euoluat, quæ quot qualésque sint, & quam quæque rem profiteatur & doceat intelliget, de librorum nostrorum ordine libello perlecto. Hinc enim auspicatus quomodo ipsorum quisque legi debeat intelliget.

XXXI.

ΤΟῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμ-

βλυωπ

βλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

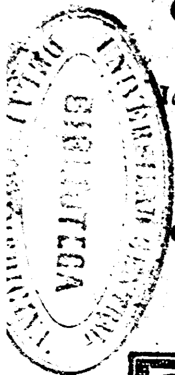
Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tußi, stranguriæ, dysuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum & aurium humiditates, visus obtusior, glaucomata, auditus hebetior.

Quidam Hippo. sectatores τοὺς πρεσβύτας τῶν γερόντων, id est vt ipsi interpretantur, prouectos ætate à senibus distinguũt, nomen τῶν γερόντων postremæ ætati tribuentes, atq; id perpetuũ esse existimantes: τῶν πρεσβυτῶν autem appellationem priori ætati accommodantes inter iuuentutem & senectutem mediæ. Sed nũc manifestò ostendit se πρεσβύτας eos appellare, qui postremam ætatem agunt. In ipsis siquidem de ætatibus disputationem finiuit, quasi omnes iam ætates percurrisset. Senes ergo destillationibus cum tussi sæpissimè corripiuntur, quoniam ipsis caput facillimè refrigeratur, atque idcirco multa in eo gignuntur pituitosa excrementa, quum iam cerebri sint temperamẽto valde frigido. Asthmata verò & anhelationes, tum propter has destillationes ortum habẽt, tum etiam quia alioqui ipsa respirandi instrumenta nõ rarò proprium fri-

goris habent principiū. Quum verò ipsis multa ac crassa excrementa generentur, insupérq; virium adsit imbecillitas, sæpe fit vt renes obstruantur & lapides gignāt, postquā tenax & crassa superuacanea materia ibidē hęrens & permanens callosam fuerit concretionem nacta. Articulorum quoque dolores fiunt interdum affluentibus ad hæc loca excrementis, interdum verò instrumentis ipsis refrigeratis articulos mouentibus. Vertigines verò spiritus cum multo vapore in ipso cerebro cōtenti inordinata & turbata motio sæpè excitat, sæpè etiam in ventriculo vitiosis superuacaneis coaceruatis vapida in cerebrum exhalatio tollitur. Sed quid de apoplexia dicere conuenit? nullus enim adeò senili ætati familiaris est morbus. in ea nanque cerebrum pituitosis repletum est excrementis. Sicubi verò vlcus factum fuerit in senibus, ægrè sanatur propter sanguinis defectum. Et asiduè se scabunt toto pruriente corpore, quia pruritum excitantia superuacanea difficilem per cutem vacuationem habent. Siquidem propter refrigerationem tum cutem ipsis densari & cogi, tum plura excrementa simul & crasiora euadere rationi est cōsentaneum. Complures etiam
(neque

(neque enim omnes) continenter vigilant, tum quia alioqui ferè senectus ipsa solicita est & anxia, tum etiam propter corporis siccitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra sanitate fruuntur. Nanque diximus in commentariis de temperamẽtis ipsas quidem corporis partes per senectutem ficciores euadere, sed e crementorum pituitosorum aceruari copiã. Vnde vulgò ratione quadam probabili habetur senectus frigida & humida. Quandiu igitur eiusmodi excremẽta in cerebro plura coaceruata fuerint, somniculosi magis senes, quandiu bellè excernentur vigilantiores fient. Verùm & pauciora gigni excrementa, & citius excerni accidit ipsis benè & salubriter habentibus. Vnde vel maximè propria affectio senilis ætatis videtur esse vigilia. Humiditates verò oculorum & narium in ipsis fieri liquet propter cerebri superflua excrementa. quibus in ventrem defluentibus ipse etiam sæpius humectatur. Obtusior autẽ visus & hebetior auditus sensibili facultate in senibus imminuta & obscurata, fiunt. Et Glaucomata, id est glaucitates ipsis accidunt ob immodicam instrumentorum visui seruientium siccitatem, & quia suffusionis habeãt speciem.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS QVARTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια, καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι χρή.

Prægnantes purgabis, si materia vrgeat, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has parcius. Minore verò aut grandiore conceptu, cautius religiosiúsq; agendũ.

Eandẽ fœtus cum vtero cohærentiæ & coalitus rationẽ habent, quam cum arboribus fructus. Hi etenim prima generatione infirmis pediculis cõtinentur, atque ideò facilè decidũt, si quando vẽtus vehementior concusserit, postea verò aucti ipsi diffic

difficulter à plantis diſſoluuntur & diuelluntur. queadmodum rurſus, vbi ad perfectam maturitatẽ peruenerint, ſponte ſua & ſine vlla vi externa decidunt. Eodẽ ſanè modo cõceptus quoq;, primo à ſeminis ſubmiſsione tẽpore ſi vel ſaltare aliquãdo, vel loco lubrico veſtigiũ fallente cadere, vel quoquo modo aliter aut animo aut corpore vehemẽtius moueri mulierẽ contigerit, facilè ab vtero abrũpuntur: quemadmodũ & quum perfecti iam fuerint & adulti. Tẽpore verò intermedio firmiorẽ coalitũ habent & auulſioni minus obnoxium. Quare mulier tũ in vtero ferens poteſt vehementiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Quæ omnia animaduertens & probè tenens Hipp. rectè ait, Prægnãtes purgabis, ſi materia ſuo motu inuitet quadrimeſtres, & vſq; ad ſeptimum menſem: quod prægnationis tempus eſt mediũ, quum ſcilicet fœtus vtero firmiter adhæreſcit & cõtinetur. Sed ne hoc quidem tempore omnes quæ purgatione indigeant vacuari permittit, ſed ſi materia ὀργᾷ id eſt ἐπείγεται καὶ ὁρμᾷ ſuo motu inuitet & ſolicitet ad ſui vacuationẽ. Tracta enim appellatio eſt ab animalibus ad coitum cõcitatis. Nã quum humores redundantes mouẽtur & quaqua per corpus feruntur

runtur nondum corporis parte aliqua firmati, tunc ad eorũ expulsionẽ natura incitatur, atq; aliquo qui veluti manũ porrigat, & illum humorũ motum ad aluũ dirigat atq; deducat indiget. Nã qui parte quapiã firmati fuerint & impacti humores mouere nõ oportet. In eam siquidem sententiam illud dictum est, Qui inflãmatas partes per morborũ initia aggrediuntur purgatione soluere, ij præter quàm quòd de parte cõtenta & inflammatione laborãte nihil educũt, (neq; enim crudus adhuc morbus permittit) sanas etiã partes & morbo resistẽtes colliquefaciũt. Quòd autem Hip. verbum φαρμακεύειν, pro medicamento purgante vti vsurpare cõsueuerit, in cõfesso est apud omnes qui vel minimã habent eius dictionis notitiã. Nã vt alia eius scripta omittas solis aphorismis contentus, aliud profectò nihil per eam vocẽ in ipsis significari posse fatearis necesse est, vt paulò post fiet manifestum.

II.

ΕΝ τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν.

Purgantium medicamẽtorum vsu talia è corpore educenda, qualia spontè etiã prodeuntia, iuuant: Contrario verò modo exeuntia, sistenda.

Vltrò

Vltrò ex corpore vacuari ea dicimus quæ citra omnem medici operam excernuntur, natura noſtrum corpus moderāte & regente ea per ſe interdū expurgāte, interdum etiam alicūdè irritata, vel quia à vaſis capi nequeant. Quum itaq; natura quod ſuperfluum eſt euacuat, iuuatur animal: quum verò aliter excernitur ratione ſymptomatis, præterquam quòd indè vtilitas nulla cōſequitur, talis vacuatio prauæ etiā affectionis eſt ſignū. Rectè igitur Hip. conſulit imitandā eſſe naturā. Quod aſſequemur, ſi ſingulis morbis tales humores vacuare tētabimus, quales vidimus in ſpontinis profuiſſe vacuationibus. Suprà itaq; ipſe de omni humorū vacuatione generalius locutus eſt in hūc modum, Sic & vaſorum depletio ſi quidem talis fiat, qualē fieri oportet, confert & leuiter ferūt. nunc verò de ſola purgatione eundem habuit ſermonem, quoniā de ea hoc maximè libri loco diſputationem inſtituerat. Atq; præſtiterit fortaſſe de omnibus vacuationibus, quas medici circa ægrotātium corpora occupati moliuntur, altius diſputationem repetere. Fiunt ergo vacuationes interdum medicamentis tum vomitoriis tum deiectoriis totum corpus purgantibus. Nonnunquam verò medica

medicamentum ex parte quapiã vacuandi vim habet, qualia quę per palatũ & nares capitis educunt excrementa. Sunt etiã de genere expurgantium superflua, quæ per tussim thoracem & pulmonem expurgant, & quæ per vrinas eliciunt totius sanguinis serosum excrementũ. Clyster quoque fuerit de hoc genere, & quicquid denique totum corpus æquabiliter non vacuat. quo modo tum phlebotomia vacuare creditur, tũ generaliter omnis sanguinis ablatio quouis modo facta. Eiusmodi quoq; est vacuatio tum quæ per vterũ & hæmorrhoïdas fit, tum etiam quæ per exercitia & frictiones & motum omnem, & quæ tepore fit & balneis calidis, præsertim si vel nitrosæ vel sulfureæ, vel bituminosæ fuerint, & deniq; ex accidẽti inedia æquabiliter vacuat. Hæc siquidem omnia videntur totum æquabiliter corpus vacuare: quamquam si quis exactius veritatem exquirat, nõ æqualiter vacuare comperiet: Verùm quum in his paruus sit alterius ad alterum excessus secundum eorum quæ vacuãtur qualitatem & quantitatẽ, ideò æqualis vacuatio videri queat, At verò cathartica appellata pharmaca euacuationis diuersam speciẽ cõstituunt. de quibus, vt dixi, ipsi nunc est differendi

prop

propoſitum. non tamen maius quicquam docet, quàm quod de omnibus vacuationibus ipſe iã dixit. Vnus enim eſt omnibus ſcopus propoſitus, humor redundãs, cuius quidem humoris internoſcendi peritia petenda eſt tum ex cuiuſque colore præter naturam toto corpore apparente, tum etiam ex ſymptomatis & morbis, anni etiam tempore, regione, ætate, aëris conditione præſenti, & ægrotãtis natura & vitæ genere & ſtudio, & victus modo. Vt ſi exempli gratia flauus toto corpore color appareat, vt in his fit qui regio morbo laborãt, & per ſedem bilis non excernatur, ſi puſtulæ quædam biliosæ per totum corpus eruperint. Et particulatim, ſi ventriculi morſus, & cibi faſtidium, & inappetentia adſint, ſi ſitis & oris amaritudo, aut ſi aliqua parte corporis eryſipelas, aut tertiana febris hominem habeat, aut ardens ex bile ſæuiente febris, quem καύσον πικρόχολον Græci dicunt. Nã in his omnibus abundat flaua bilis. atque idcircò eam educere conabimur iis medicamentis quæ ab effectu chologoga, id eſt bilem ducentia appellata ſunt. Atque illud eſt quod ab Hipp. dicebatur, Si qualia oportet purgẽtur, confert & facilè ferunt. Nã illud qualia oportet, humorum ſua qualitate

litate ægrotum infestantium abundantiam significat. propterea, quia scilicet peccans humor vacuatur, tales ait cõferre vacuationes. Sed quoniã omnes solertes & artificiosæ coniecturæ in agendo fallunt interdum (similitudines enim, vt ipsemet ait, nõ solùm vulgo medicorum, sed præstantibus etiam medicis errorem creant) alterũ nos indicium docet & notam à bonis non separatam vacuationibus, euphoriam scilicet, id est in ferendo facilitatem, & leuationem ægrotantis: vt vel huius fiduciâ rectè nos vacuationẽ moliri fiamus certiores. Quod autem de flaua bile veluti exempli gratia dixi, de atra quoque intelligere potes. Nam & in hac totius corporis color nigrior, & pustulæ atræ bilis colore erumpunt. Morbi etiam propter eius abundãtiam facti manifestò humoris indicant copiam, vt Elephas & cancer. Quinetiam quartana periodus, id est quarto quoq; die morborum repetitio fit propter melancholicum humorem. Et lien magnus, & nigrescentes varices affectus sunt eiusdẽ humoris soboles & propagatio: quemadmodum & melancholia appellata, furor deniq; omnis, & insania iracunda, temeraria, immanis & fera. Hippo. verò ex menstruis quoque redundantem

dantem in mulieribus humorem conie-ctabat, cuius rei notas & signa scripsit pri mo li. de morbis muliebribus. Ex his igitur atram bilem redundare internosces, atque his adductus indicationibus, ita demum poteris ad eius accedere vacuationem. Posterius autem ipsa durante vacuatione secunda sumetur indicatio ex ęgrotantis euphoria, id est ferendi facilitate & leuatione. Quæ de atra bile & flaua dicta sunt, ea mihi de pituita quoque intellige, œdematosos tumores, eruptiones item quas Græci ἐξανθήματα appellant & totius corporis colorem secundum humoris formam, adhæc febres quotidianas, & mẽtis pigritiam & torporem, ad somnũ propẽsionem, capitis grauitatem, & acidos ructus oxyregmias Græcis dictos, siquando in ventre talis cõtinebitur materia. Nam hæc omnia suadent dãdum pharmacum quod purget pituitam, ob id phlegmagogon appellatum. Iam verò purgatione facta, euphoria & facilitas ferendæ vacuationis tuam de internoscẽdo humore redundante coniecturam confirmabit, qua confisus ad talem aggressus es vacuationem: quam quidem coniecturam & fiduciam vacuationis non solùm ætas & natura ægrotantis adiuuabunt, sed & anni

tempus, & præsens cœli ſtatus, & regio, & victus antecedens ſimul cum aliis vitæ inſtitutis, artibus & ſtudiis ad eam rem conferent aliquid. Etenim iam didiciſti ex iſtis omnibus alia pituitã, alia flauam bilem, atrã alia augere & amplificare. Atq; ab his omnibus vti diximus exhibẽdi medicamenti ſumuntur indicationes, quod peccantis humoris expurgandi vim habeat. Media verò vacuatione altera exiſtit indicatio, quæ vel coniecturæ veritati aſtipuletur, vel errorẽ coarguat. Siquidẽ ægrotandis euphoria, id eſt ferendæ purgationis facilitas rectè nos peccantẽ coniecisse & internouiſſe humorem teſtabitur, dyſphoria verò, id eſt in ferẽdo difficultas perperã iudicaſſe coarguet. Nam ſi infeſtãtes humores vacuentur, facilè ferẽt ægrotantes, ſi verò aliud quiddam & non quod moleſtum eſt vacuetur, neceſſarium eſt omninò grauiter moleſtéque ferre. Quod igitur, vt modò dicebam, libri initio complexus aphoriſmo vno oſtendit his verbis, Sic & vaſorum depletio, ſiquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert & facilè ferunt: id nunc de purgationibus agens in duas ſecuit orationis partes, quarum priore quænam ſint commodæ vacuationes, poſteriore quòd tales vacuatio

euationes firma approbatio & nota comitetur ægrotantis ſcilicet euphoria docuit. Porrò vacuationũ benè ac fœliciter ſponte naturæ factarum exempla protulit ipſe multa libris Epidemiωn, pauca verò hoc aphoriſmorum libro, qualia ſunt, Aqua inter cutem laboranti per venas in ventrem aqua fluente, morbi ſolutio. & Si ophthalmia vexet, alui profluuio corripi, bonum. & Quibus bilioſæ ſunt deiectiones, ſurditate ſuperueniente ceſſant: Et contra quibus ſurditas adeſt, bilioſis deiectionibus interuenientibus, ceſſat.

III.

HN μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: Contrà verò ſi fiat, grauiter.

Suprà nobis hic aphoriſmus declaratus eſt in præcedentis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiam antea alia libri parte iiſdem verbis. Quare nonnulli eum ex hoc loco ſuſtulerunt.

IIII.

ΦΑρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

Aeſtate ſuperiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit.

Subaudire oportet ventrem. Recte autem æstate purgat supernè. Nam per id temporis humor exuperans bilis est flaua, & vniuersa omninò animalis natura propter aëris ambientis calorem sursum magis mouetur. Superuacaneum verò quodque & redundans quo vergit ducere per loca commoda oportet. Adiecit autem huius aphorismi dictioni aduerbium potius, neque absolutè dixit, Aestate superiorem, hyeme inferiorem ventrem purgare oportere. Nam vt non sæpius, at certè quandoque (licet rarò) visus in quodam est per æstatem abundare pituitosus humor, sicuti hyeme aliquando bilis flaua.

V.

Υπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς, δύσκολοι αἱ φαρμακεῖαι.

Sub Canicula & ante Caniculam difficiles sunt purgationes.

Nam & nostra tum natura ardoribus deflagrans æstiuis purgantium medicamentorum acrimoniam & vehementiam non facilè feret, vnde complures purgati hoc tempore in febres incidunt: & natura propter æstum imbecilla, purgatione magis soluetur & debilitabitur. * Quin ipsa etiam purgatio ægrè procedet,

Hinc colligi posse videtur, à medica potione somnum nõ esse prohibendum.

det, aêris scilicet ambientis calore foras contra quàm medicamentum agat humores retrahente. Vt enim calidæ balineæ purgationibus aduersari solent, ita calor æstiuus iisdem reluctatur, præsertim si se ipso extiterit vehementior.

VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

Graciles & ad vomendum faciles per superna purgare, nisi hyems adsit.

Etiam hîc addenda particula potius, vt paulò antè monuimus. Magna enim ex parte qui graciles, biliosi: quibus si ad vomendum facilitas accesserit, supernè sunt purgandi, nisi reclamet hyems. Nam suprà dixit, Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem ventrem purgandum esse.

VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας καὶ μέσως εὐσάρκους κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

Aegrè vomentes & modicè carnosos, quos eusarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æstatem.

Si quidem & vomat facilè & gracilis sit, supernè purgandus est, præterquàm quum hyems adest, id est æstate, autumno & vere. Si verò difficulter vomat, & mediocriter carnosus sit, per inferna purga-

ri debet, si quidem eò vergat materia, solam vitando æstatem: aliud verò nullum anni tempus reformidandum.

VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ἄνω.

Obnoxios phthisi suprà ne purgato.

Nunquam, inquit, obnoxios phthisi suprà purgaueris, veritus nimirum instrumentorum respirationi seruientium imbecillitatem. Per obnoxios phthisi intelligere par est, vel eos qui phthisi, id est tabe morbo sunt correpti, vel qui ad phthisim sunt idonei aptíque natura. De quibus ipse primo Epidemiωn in hunc modum scribit: Maximéque moriebantur, quorum natura ad tabem propensa erat. his verò angustum strictúmque pectus adest, & qui in eo continetur pulmo non modo angustus, sed & imbecillus.

IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τἀναντία προστιθέντες.

Melancholicos infrà vehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

Ventres inferiores melancholicorum ἁδροτέρως, id est σφοδρῶς fortiter, vehemētérque

que purgare oportet. Quia autem hic humor propter insitam grauitatem tendit deorsum, meritò eum per inferna vacuari iubet, sicut flauam bilem per superna, leuem ipsam & sponte sua continenter per summa fluitantem. Habent itaq; humor vterq; id commune, vt quò vergunt duci debeant per loca conuenientia: verùm vnius proprium est, vt per superna vacuetur, quoniam eò vergat, alterius verò per inferna, quandoquidem & eò inclinet. Quum igitur supernè facta vacuatio, contraria sit ei quæ infernè fit, vtriusque profectò vna fuerit communis ratio. Quare rectè dixit Hipp. Eadem ratione contrariam iniens vacuandi humoris viam.

X.

Φαρμακεύειν, ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερὸν, χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

Purgandum in valde acutis, si incitet materia, eodem ipso die. differre enim in talibus malum.

Hoc loco repetam quod suprà etiam mihi dictum est, Hippocratem verbum ὀργᾷν ab animalibus ad veneris vsum impulsis & concitatis transtulisse ad humores, quum ea naturali quadam cupiditate mouetur ad seminis excretionem. Siqui-

dem ostendimus in libr. de semine fœminā quoq; in coitu semen emittere. Quando igitur vel toto corpore similis huic animantiū concitatę ad seminis emissionem libidini, fuerit naturæ impetus ad excretionem redundantium humorum, vel si non toto corpore, at certè partibus principalibus: eiusmodi naturæ quæ molesta sunt expellere gestientis motum cōsueuit Hip. verbo ὀργᾷν significare. Itaque censet protinus medicamento vacuandum esse priusquam vel corporis virtus collabatur imminuatúrque, vel febrilis augeatur calor, vel vagi & errantes per corpus humores in partem quampiam principem decumbant. Quòd autem valdè acutos morbos nūc dixerit, quos prius peracutos appellauit, cuiuis est manifestū. Quinetiam horum iudicationis primam septimanam esse terminum mihi suprà dictum est.

XI.

Ὁκόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibus tormina adsunt & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento neque aliter soluatur, in siccum hydropa firmatur.

Tormina fiunt tũ propter morſum vehementem, tum propter ſpiritum flatuoſum, qui exitum non habet, ſed inteſtinorum flexuoſis illis orbibus & gyris interceptus hæret. Quòd verò dolores & cruciatus ad tales affectiones cõſequãtur nemini dubiũ. Verùm vbi circa vmbilicum & lumbos firmati fixíque, neque medicamentis poſteà neque aliis remediis ſolui poſſunt, tum earũ partiũ habitualis quædam vt ita loquar, intemperies eſt, quę ferè perſeuerans eũ hydropa facit, quẽ Hip. ſiccum appellat, quem ſubſequuti medici Tympaniam nominarunt, quoniã hypogaſtrium percuſſum talem ſonitũ reddat, qualem tympana edũt. Nam & in his per circuntenſam pellem cõtentus aër verberatur, quemadmodũ in hoc morbi genere per mediam cutim qui in profundo eſt flatus percutitur. Quòd autẽ à tumoris ſimilitudine quam cum aqua inter cutẽ habet id morbi genus, hydropem quoq; appellauerit eſt manifeſtum: non tamen humidum dixit, quẽadmodum Aſcitem ad aſci, id eſt vtris ſimilitudine appellatũ, in quo materia collecta nõ aër eſt flatuoſus, ſed aquoſus humor. A maiore autẽ frigiditate aquoſus hydrops generari videtur, quem Aſcitem appellant, quoniam in pe-

ritonæo veluti in aſco, id eſt vtre quodam humor contineatur: à minore verò Tympanias. neque enim mutari in aërē flatuoſum humiditas ſine aliquo calore poteſt.

XII.

Ὀκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quibus propter læuitatem ventres cibi ſunt incontinentes, hyeme ſuprà purgare malum.

Quum celeriter cibaria talia deiiciuntur, qualia ſunt deuorata, eum affectum Leienteriam Græci, læuitatem inteſtinorum Latini nominant. Fit autem propter retentricis facultatis infirmitatem: atque omnium ad ventrem pertinētium inſtrumentorum, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem vorando cibos ingerimus, & inteſtinorum cibos ab hoc acceptos tranſmittentium dyſcraſias comitatur & intēperies. Fit etiam interdum Leiēteria, inteſtinorum ſuperficiē occupante exulceratione quapiam, illis non diſsimili quæ in ore fiunt, quas aphthas appellāt. Porrò habituales, vt ita dicam, intemperies aliquando fiunt (ſic eas vocāt quæ ipſo corporum habitu læſo perficiūtur) propter frigidam pituitā, qualis maximè eſt acida. Exulcerationum verò ſuperficiem tenentiū cauſa exiſtit humor acris & tenuis. Hic ergo quam

quãquàm per superna purgari postulat, quoniam eiusmodi humores per summa potius fluitare, quàm pessum ire soleant, non tamẽ hyeme hoc faciendũ est, quẽ-admodum suprà est dictum. Alter verò pi tuitosus ille humor, quum inferctus indu ctúsque intestinis fuerit, nunquam est per superna id est vomitorio medicamẽto pur gandus. Sola enim ea euomi comparata sunt natura, quæ habentur in ventriculo. Eorum verò quæ continentur in intesti-nis nihil possis per vomitum vacuare.

XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ δὲ πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

Qui ad veratrum non facilè suprà purgantur, eorum corpora ante potionem copiosiore alimento & quiete præhumectanda.

Prius fecisse oportet periculum naturę eius qui elleborũ sumpturus est, quo modo se habeat ad supernas purgationes, hoc est leuioribus & moderatioribus quibusdam medicamentis vomitoriis antè periclitari & tentare quo modo vomitiones ferat. Si itaque non facilè purgari videatur, non oportet eiusmodi hominem ad elleborum adigere ante legitimam præ-

paratio

parationem. id autem fiet si is qui ellebo-rum sumpturus est continenter vomendo assuescat ad promptè vomendum. Verùm hoc ipsum tanquam paruum & omnibus notum prætermisit Hipp. Melius autem fiat eiusmodi præparatio, per corporum præcedẽtem humectationem. Præhumectantur autẽ alimento copiosiore, & quiete. Nam quietem corpora humectare clarum est. Quo modo enim exercitia exiccare solent, sic & quies (quæ aliud nihil est quàm otium & ab exercitatione vacatio) corporum seruat humiditatem. Cibus verò non qui plenior absolutè naturâ humectat, sed qui nullam fortem habet qualitatem, hoc est neque acerbã neque acrem, neque salsam, neque amaram. Quin fortasse ne alimentum quidem absolutè dicendum est eiusmodi, sed quasi medicamentosum alimentum. quippe quod absolutè est alimentum, solum ex omnibus secundum suam ipsius naturam, non ex accidenti potest solidas animalis partes humectare: quod ipsum non per se, sed per accidens præstat quies. Quia enim acceptam ab alimento partium humiditatem non exiccat, idcircò humectare dicitur. Aqua verò neque epota, neque extrinsecus adueniens potest de sua natura soli-

das

das animantis partes humectare. Cæterùm qui perfectiorem horum intelligentiam assequi volet, is nostros de facultatibus naturalibus commentarios, & de marasmo librum diligenter legat.

XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Poto elleboro, corpus mouendum potius, quàm somno tradendum aut quieti. Nam vel nauigatio indicat motione turbari corpora.

Ipsemet causam attulit, quamobrem eorũ corpora moueri præcipiat qui sumpserunt elleborum. Quies siquidem eodem statu seruat corpus, mutat & alterat motio. quod vel indicare potest nauigatio, quæ motus species est, adeò turbans corpora vt ad vomitũ adigat. Quum igitur talis motio vel sola possit ad vomitũ corpus præparare, fit verisimile ipsam vomitorio cuipiam paruo medicamẽto iunctam longè maiorem habituram efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseam legunt, vt sit talis oratio, Nam vel nausea quæ corporis vehementes motiones

sequitur

ſequitur, ſatis poteſt oſtendere motionem corpora turbare. Hinc liquidò conſtat hunc aphoriſmum eandem cum ſuperiore vim habere.

X V.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

Quum elleborum citare voles, moue corpus, quum verò ſiſtere, ſomnum concilia, nec moue.

Superior aphoriſmus quo modo oporteat hominem qui elleborum hauſit ad purgationem comparare nos docuit, pręſens verò quo modo ſiſtenda ſit purgatio tradit. Conſentaneum porrò rationi eſt ea purgationem ſiſtere, quæ vomitũ cientibus ſint contraria. Quod itaque citat motio, quies ſiſtit, multóque magis ſomnus, per quem actiones animales feriantur & quieſcunt, tum quæ per ſenſuum fiunt inſtrumenta, tum quæ per muſculos, in motibus voluntariis.

X V I.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι, σπασμὸν γὰρ ἐμποιεῖ.

Elleborus periculoſus ſanas carnes habẽtibus. Conuulſionem enim ingenerat.

Quòd ſuprà de omnibus purgationibus dixerat, hoc nunc de ea ſola repetit,

quæ

quæ elleboro fit. itaque possunt aphorismi inuicem iungi hoc pacto, Qui corpore sunt sano, ægrè molestéque ferunt purgationes. Sic nanque elleborus iis qui carnes sanas habent periculosus. conuulsionem enim accersit. Siquidem habet præ cæteris id eximium elleborus, vt propter actionis vehementiam spasmum accersat.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant.

Apositia: nomen quo vsus est Hipp. idē quod anorexia, id est cibi fastidium significat. καρδιωγμὸς (quam vocem nos popularem loquendi cōsuetudinē sequuti cordis dolore reddidimus) morsus est cordis, id est oris ventriculi. nam hoc quoque veteres cor appellabant. Scotodinos, id est vertigo fit, quum simul quæ cernuntur circumagi videntur, & derepentè sensus qui visu fit euanescit, putātibus qui id mali patiuntur sibi offusas esse tenebras. Hoc autē accidit ore ventriculi morso & vellicato ab humorum prauitate. Nam propter

pter neruorum magnitudinẽ ex cerebro in ipſum deſcendentium animæ functiones læduntur, hac malè affecta particula. Atque ſymptomata eiuſmodi communia ſunt omnium humorum mordendi vim habentium: Oris verò amaritudo, ſolius pallidæ & flauæ bilis appellatæ ſymptoma exiſtit. Quare rectè Hippoc. ait enumeratis ſymptomatis ſignificari purgationem per ſuperna. Quod eius dictum explicare ſi placeat, ſic ſonabit, Enumerata ſymptomata ſignificant medico hominem ſupernè, id eſt, vomitu purgandum eſſe.

XVIII.

TA' ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Supra ſeptum tranſuerſum dolores, quicunque egent purgatione, per ſuperna purgandũ eſſe ſignificant. Qui verò infra ſunt, per inferna.

Quod ſuperiore aphoriſmo de vno dolore docuit oris ventriculi, hoc nunc ad omnes extendit dolores. ex quibus quicunque ſupra ſeptum tranſuerſum conſiſtunt purgatione ſcilicet egentes, ſupernè purgandum eſſe ſignificant: quicunque verò infra ſubſiſtunt, per inferna quoque purgationem poſtulare eſt manifeſtum.

Addidit

Addidit autem orationi, quicunque purgatione egent, ne quis Hippoc. omnes absolutè dolores per purgationem sanare putet. neque enim in præsentia hoc dixit, sed pro humorum noxiorum momento & inclinatione vacuationem esse faciendam : neque supra septum consistentes dolores per deiectoria medicamenta, neque infra sitos per vomitoria vacuare oportere.

XIX.

Οκόσι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui potione medica dum purgantur non sitiunt, ipsorum purgandi finis non fit donec sitiuerint.

Quidam dum purgãtur statim sitiunt, alij postea. Quod fit tum propter ipsius ventriculi affectionem, tum ob propinatum medicamentum, tum etiam propter humoris vacuãdi naturã. Ac propter ventriculum quidem fit, dum præ caliditate vel siccitate vel vtraque simul promptè sitim concipit, siue hoc naturâ adsit ei qui hausit medicamentum, siue eo duntaxat tempore. Medicamenti verò ratione fieri potest, si acre & calidũ, & mordax fuerit. Humor quoque vacuandus esse potest

in causa, si bilis amara fuerit. Atque hisce quidem de causis sitiunt, contrariis verò plurimo tẽpore sine siti permanent, quando scilicet & qui purgatur frigidiore fuerit vel humidiore ventriculo, ídque vel ab initio, vel purgationis tẽpore, aut quum medicamentum ipsum omni mordacitate vacat. & tertiò quum vacuãdus humor vel pituitosus vel aquosus extiterit. Verùm nonnulla in his etiam, quum liberalius fuerint vacuari, sitis sequi solet. Potest enim vel quæ restat à vacuatione siccitas sitim efficere. Ad hæc purgantis etiã medicamenti vis aliquam, licet non manifestam neque sensibilem, latentem tamen habẽtis acrimoniam & caliditatem, potest sitim accendere.

XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται στρόφος, καὶ γονάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si citra febrem tormina adsint & genuum grauitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant.

Quemadmodum paulò antè signa tradidit eorum qui supernè purgãdi essent, ita hoc loco docet signa quibus eos cognoscas qui per inferna purgari postulant. Atque vtrorumque purgandi communis

munis est ratio, à differentibus ostensa symptomatis. Nam pro momento & nutu humorum noxiorum, vacuandi viam inire oportet.

XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Excrementa alui nigra sanguini atro similia, sponte euntia siue cũ febre siue citra febrẽ, pessima: & quãto ipsorũ colores peiores fuerint plures, eo deteriora. A medicamento autem talia exigi, melius est, ídq; quãto ipsorũ plures fuerint colores.

De iis excrementis ipsi nunc est sermo quæ à veteribus medicis nigra vocantur, bilis verò atra exquisitè non sunt. Nã nec acrimoniam, nec exedendi & exulcerãdi vim, nec acerbitatem habent, multóq; minus in terram iacta & effusa eam fermentant, sed sunt, vt similitudine rẽ apertius declarem, velut sanguinis sordes & limus quidã, qualis in vinis crassis quum defæcantur & ab ebullitione resident subsidere solet, quam fæcẽ appellant. quæ si diutius retineatur in corpore, nec per aliquẽ sensibilem aut occultum meatum expel-

lendis è corpore excrementis comparatũ excernatur, ſed mutetur atque putreſcat, atra exactè bilis generatur. Verùm antequam hæc generetur, lien impurũ & cœnoſum illum humorem, qui veluti ſanguinis fæx eſt, attrahit, eóque ſanguinem & iecur expurgat, quemadmodum in commentariis de facultatibus naturalibus eſt demonſtratum. Quo quidẽ ſucco melancholico ad ſui nutritionem lien abutitur. Deinde quicquid eius vi nec ſubigi nec molliri potuit, id tanquam ad nutriendũ ineptum in ventrem propellit, vnà cum aliis purgamentis excernendum. Si quando igitur lien malè iecur expurgauerit, atque ideo ſanguis in hepate contentus multum huius ſqualidæ & cœnoſæ materiæ habuerit, in eam debilitatem viſcus deueniet, vt ſuperuacanea in ſeipſo continere nequeat. Quo facto nigra illa appellata excrementa deiicientur, de quibus nũc ipſi ſermo habetur. Porrò addidit in aphoriſmi contextu Hippo. ſanguini atro ſimilia, quibus verbis tale quiddam ſignificare voluit, Qualis apparet ſanguis ille, qui morâ in inteſtinis dum per ea fertur denigrari ſolet, talia ſunt nigra reddita excrementa. Nam extremæ foret dementiæ exiſtimare ſanguini ſecundum naturã habenti

habenti nigra ista reiectanea esse similia. ea enim rubra essent & nigra. Atqui idē simul rubrum esse & nigrum est impossibile. Quamplurima eiusmodi excrementa pestilenti morbo illo longo vidimus, quæ nō magis in iis qui perniciosè quàm qui salutariter ægrotarēt apparebant: nō tamen morborum initio vel incremento conspiciebantur. Tunc enim quæ vacuabantur, tum flaua tum fulua colore erant colliquefacta ramenta. Quæ verò posterius apparebant veluti sanguinis fæx nigra, vel ipso sanguine retorrido & perusto, vel extraneam aliquam putredinem nacto habuerant originem, non aliter ac in ventriculi fit cruditatibus, quum in vitiosos scilicet humores cibariorum corruptela desinit ac terminatur. Quare morborum quidem initio nunquā in bonum apparere solent talia excreta, vtpotè grauem afflictationē & vexationem visceris indicantia: vigorē verò sæpè sequūtur, natura tū superuacanea expurgante. Verùm ista hoc aphorismo non distinxit Hippo. quamuis alibi vniuersaliter dixerit, Signa crisima id est quæ in melius dicernūt, nō protinus apparere: Et particulatim sequēti aphorismo, Morbis quibusuis incipientibus, si bilis atra supernè infernéve sub-

ierit, perniciosum. Nunquid igitur satis mentem suam aperire visus est, quũ euntia dixit (temporis enim longinquitatem indicat id nominis) vt vel per totum morbum, vel per longum ipsius tempus talia excrementa exierint? Si enim vnum aliquod tempus ostendere voluisset omninò vel superuenientia, vel deiecta, non spontè euntia dixisset. Cæterùm sumpto medicamento melanagogo, id est quod vacuandi nigra vim habeat, si talia deiiciantur nihil mirum videri debet. Sic sanè excrementorũ quoq; plures colores si spontè vacuentur, multarum in corpore affectionum sunt signa: à medicamento verò plures humorum species vacuãdi vim habente si exigantur, absurdi nihil alienívе significant.

XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibusuis incipientibus si atra bilis suprà infráue exierit, perniciosum.

Præcedente aphorismo melancholicũ succum ab atra bile distinximus, de qua Hip. nunc sermo habetur. Et causam quidem, quamobrem morborũ initio si comparuerint humores eiusmodi sint perniciosi

ciosi, posterius verò si se prodiderint, critici sint & decretorij, abundè eo aporismo explicuimus. Verùm quādo de iis quæ ad artem sunt imprimis necessaria sæpius disputatio suscepta habet operæprecium, ideò hoc etiam loco eadem repetere non grauabimur. Quum morbus aliquis incipit si quid excernatur, id tunc naturæ ratione & lege nō excernitur, sed sunt omnia earū quæ præter naturā sunt in corpore affectionum symptomata. Quandiu enim à causis morbū faciētibus grauatur natura, & humorū adest cruditas, tūc vt aliquid rectè vacuetur fieri omninò non potest. Siquidē vt bona crisis fiat, coctionem præcessisse oportet, & secretionē sequutam fuisse, tandémque vacuationem. Hæc enim ipse nos docuit primo Epidemiῶn his verbis, Coctiones crisis celeritatem, salutis securitatem significant: Cruda verò & incocta & in malos abscessus conuersa, vel iudicationis frustrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortē, vel eorundem malorum reditum denunciant. Quoties igitur post morbi coctionē humor aliquis vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proinde atra etiam bilis & quiuis alius eiusmodi humor, siquidē coctionis signa apparue-

rint in morbi progressu bonã vacuationem significant: aliâs si excernantur sine coctionis signis, exitiosum est symptoma. Quare quum in morbi principio semper sint cruditatis signa, omninò vt tum mala non sit eiusmodi humorum vacuatio fieri non potest.

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοις χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut sanguis niger subierit, postridie moriuntur.

Huius aphorismi potestate talis est oratio, Siue atra bilis (de qua præcedẽte egit aphorismo) siue nigra quædam atro sanguini similia (de quibus in eo aphorismo qui præcedentem antecessit) extremè attenuatis superuenerint, postridie moriũtur. Natura enim in talibus adeò imbecilla est, vt neque coquere, neque secernere, neque excernere quæ tam praua sunt possit. Propter morbi igitur magnitudinem quum contineri & regi nequeant, effunduntur, & eodem die mortis difficultatẽ & sæuitiam non in posterum adferunt, vt

in aliis fit morbis, propter virium imbecillitatem. Ostēdit porrò hoc aphorismo apertè, quod suprà, quum diceret, Excrementa alui nigra vel qualis sanguis, subaudiendum esse voluit: vt talis sit orationis plenitudo, Excrementa alui nigra, vel qualis sanguis ater. Ostendit etiam nos rectè bilem atram ab excrementis illis nigris distinxisse. Hæc enim sanguini denigrato similia deiiciuntur, sed differunt quòd fusa sint, non vt ille concreta. Atra verò bilis differt, quòd & ipsa sit sine concretione fusa, & splendentem nigrorem habeat, prætereáque sit vt acetum mordax, & terram excutiat fermentétq;, quorum nihil nigris adest.

XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

Dysenteria si ab atra bile incipiat, exitiosa.

A bile pallida quibusdā, ab aliis flaua appellata ferè dysenteria incipit, primùm derasis propter humoris acrimoniam intestinis, deinde etiam exesis adeò vt exulcerentur, fiátque dysenteria. Hanc itaque dysenteriam sæpe sanauimus. Cæterùm quæ ab atra bile facta fuerit, incurabilis planè est, nihil ab exulcerato cancro differens. Si igitur in corporis superficie con-

ſiſtens eiuſmodi cancer vix curetur, aut etiam omninò curationem non recipiat, licet impoſitum ſibi remedium ſemper habere queat, eum profectò qui occupauit inteſtina, non ſolùm quia medicamentum continenter adhæreſcens habere nõ poteſt, ſed quòd alimenti præterea excrementorum contactu perpetuo irritetur, inſanabilem prorſus remanſurum rationi eſt conſentaneum.

XXV.

Αἷμα ἄνω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθὸν, μέλαν ὑποχωρέον.

Sanguinem ſupernè quidem efferri, qualiſcunque ſit, malum: Infernè verò niger ſi deiiciatur, bonum.

Superioribus aphoriſmis de iis quæ per os & ſedem excernuntur verba fecit Hip. Quare propoſito etiam aphoriſmo quum ſupernè ſanguinem efferri dicit, ea ſola intelligẽda quæ per os fit excretio, ea quæ per nares fit minimè comprehenſa. Illam itaque ait ſemper malam eſſe, qualiſcunque ſit ſanguis qui excernitur, hoc eſt ſiue ſpumoſus, ſiue ruber, ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus craſſúſve extiterit. Infernè enim ſubire melius eſſe dicit, ſed ne illac quidem copioſè erumpentem, vt in hæmorrhagia fieri ſolet, ſed paulatim

tim fluentem, ita vt transitus morâ denigretur. Et verò ipsum omninò sanguinē confluere in aliquod intestinum, malum esse arbitrari oportet, sed melius est quū sensim, quàm quum hæmorrhagiæ instar abundāter & cumulatè effunditur. Quare & illud quod dixit, bonum, nō tanquā propriè dictum accipere oportet, sed vt idem quod melius significet, quasi ita diceret, Infernè verò nigra deiici melius. Nam si verum fatearis, multò malis hac, quàm quoquo modo per os tibi sanguinē efferri. Atque ista sic distinguere possis, ad tollēdam antiqui Senis verborum repugnantiam, qui quidem nunc si nigra deiiciātur, bonum esse pronunciat, quod paulò antè pessimum esse dixerat. Possumus in eum quoque sensum nigra accipere, quo ipse in Epidemiis quum de hæmorrhoïdibus ageret, vsurpauit, eatenus scilicet probandam nigrorum deiectionem esse, quatenus melancholicos affectus sanat. Nam reuera maximo & iam factæ melancholiæ remedio, & futuræ impedimento est hæmorrhoïs. Quæ si ita acceperimus, eiusmodi esse poterit oratio, Sanguinem supernè efferri, qualiscunque sit malum, infernè verò per hæmorrhoïdes profluere bonum, quum nigra

gra vacuantur, id est quum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat. Alioqui temerè non est vacuationi per hæmorrhoïdas assuefacienda natura. quippe quæ vtrunque periculosum excessum habeat, & quũ vltra modũ sanguis excernitur, & quum ex toto sistitur.

XXVI.

HN ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Si dysenteria laboranti veluti carunculæ deijciantur, mortiferum.

Dysenteriæ initio opima quædam & adiposa excernuntur corpora, postea, nisi ipsa prius desierit, ipsorũ intestinorũ ramenta quędã, derasa scilicet interiore superficie ipsorum membranosa ac densa existente, non secus ac epidermis est quæ cutem corporis extimã obtegit. Postremò de ipsa etiã intestinorũ substantia aliquid deraditur. Quo demũ tempore, non adhuc fieri dysenteriã, sed iam factã, absolutámque & cõsummatã esse dicimus. Quando igitur per dysenteriã intestinorum partes adeò magnæ excernuntur, vt ipsæ carnis appellationẽ mereantur, tum perniciosum inquit morbum esse, quum neque caro regigni neque cicatrix obduci tam magna exulceratione possit.

XXVII.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγὲς πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus per febres sanguinis vndecunque eruperit copia, conualescentibus ventres humectantur.

Calore natiuo propter hæmorrhagiã debilitato neque probè cõcoqui cibi, neque in sanguinem mutari, imò verò nec vendistribui possunt. Quibus omnibus ventres ipsis humidiores fieri par est, quoad vires natura cum tempore reparauerit ac receperit.

XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεται, καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

Quibus deiectiones sunt biliosæ, superueniente surditate cessant: & contrà quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur.

Non de inueterata & firmata in habitum, ob idq; solutu difficili surditate ipsi nunc sermo est, sed de ea quæ repentè in febribus, aut aliter facta est ascendente in cerebrum bile. Ipsa siquidem quum meatus auditorios obsedit surditatem efficit, rursúmque inde à natura deturbata, dum per aluum deiicitur, eandem soluit.

XXIX.

XXIX.

ΟΚόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

Febricitantibus si sexto die rigores fiant, iudicationem habent difficilem.

Febribus ac præsertim ardẽtibus rigores superuenientes bona perfectáque crisi decernere solent, si & die decretorio, & cum signis coctionis acciderint: nõ bona neque perfecta, si vel diei, vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd itaque cõcocta esse oporteat, quæ rectè sint decernẽda, docuit primo Epidemiωn in ea dictione, quam paulò antè protulimus, cuius est initium, Coctiones criseωs celeritatem, salutis certitudinem significant. Quòd autem non in omnes dies crisis incidat, & in prognostico, & in hoc ipso aphorismorum* libro declaraui, & præterea primo Epidemiωn. Congesta autem & collata nobis sunt hæc omnia cũ apta & conueniente expositione, quæ quidem ab eo de diebus decretoriis scripta sunt, in tractatũ de diebus crisimis, quæ verò de signis coctionis, in libros de crisibus. In quibus cõmentationibus de crisi etiam, quæ sexto die fit differuimus, cuius ipse nunc meminit. Ait enim rigores qui hoc die fiant, dyscritos esse, id est vel malã iudicat

** Galeno vnus tantum aphorismorum liber.*

dicationem adferre ac si cacocritos dixisset, vel certè parum firmã incertámq;, ita vt facilè reuertãtur febres vel in longum tempus protrohantur, quasi dyslytos, id est solutu difficiles dixisset. Quinetiam interdum cum grauibus symptomatis sexto die crisis fit. de quibus omnibus, quicquid ad perfectam absolutámq; ipsorum cognitionem attinet scripsimus in commemoratis tractarionibus. Hæc verò ita fieri, ipsa etiam experientia compertum testatúmque est: quorũ longum foret in præsentia causas exponere. Nam de diebus decernentibus tertio de diebus decretoriis libro diximus. De rigore autem seorsum proprio huic dicato libro.

XXX.

Οκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐν τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibus accesßiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, eadem si postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.

Ponamus primo die aliquem ægrotare cœpisse hora tertia, & desiisse alia quauis hora: deinde secũdo die eadem tertia hora cœpisse, rursúmq; cessasse alia quacunque, Item tertio rursum die tertia similiter hora cœpisse, ac rursum quauis hora desiisse:

deſiiſſe: & quarto item die cœpiſſe eadem tertia hora, atque ita deinceps tertiã horam, in qua initium habet acceſsio, eandem ſemper ſeruari, alias verò horas in quibus deſinit, nõ ſeruari: neceſſe eſt eum qui ita ægrotet morbo impediri diuturniore, quàm ſi principij acceſsionis horã incertam inordinatámque habere contigiſſet. Atque hoc nos ab Hipp. experiẽtia comprobante & atteſtante dictum eſſe arbitramur. Sunt tamẽ qui quod ab Hip. dicitur eſſe velint eiuſmodi, Si quæ primo die ægrotum acceſsio inuaſit hora exempli gratia tertia, & (ſi ita ſors tulit) duodecima deſiit, eadem ſecundo rurſum die duodecima incipiat, morbum aiunt iudicatu fore difficilem: quum interim nullam ſui dicti rationem adferre, nullam atteſtante experientia probationem monſtrare poſsint. Iam verò * illud iudicatu difficilis, quod δύσκριτον appellãt Græci in alio ſignificatu intelligere non poſſumus, quàm pro ſolutu difficilis, id eſt δύσλυτος, quaſi Hip. diceret, ſiue quotidie, ſiue tertio quartóve quoq; die acceſsio eadẽ hora repetat, morbus hic erit dyſlytos, id eſt ſolutu difficilis, ſiue multas, ſiue paucas horas duret acceſsio. Quod dictum Hipp. experiẽtia vt dixi, comprobatur. Eius verò

* Dyſcriton pro dyſlyto.

rò

rò causam talem esse putandū est, Quum accessionū causa minimè fixa firmatáve fuerit, eādem periodum & statam horam non seruat: quū verò firmata & constans extiterit, eandem seruat, atq; idcircò quæ firmata stabilitáque est causa, eadē solutu difficilis, quæ verò talis non est, soluta facilis existit.* Nam quæ firmata sunt & impacta, robusto quodam vt dimoueantur quasi vecte opus habent, qui & longo tempore, & cum fortibus & pluribus auxiliis adhibeatur.

*Tenax et impacta materia nō facilè excutitur.

XXXI.

Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Qui per febres laßitudinem sentiunt, ijs ad articulos, & iuxta maxillas potißimùm abscessus fiunt.

Quasdam lassitudines ob multos motus fieri suprà diximus, quæ simpliciter & propriè lassitudines nominantur. Nonnulli verò neque multis neque vehementibus vsi motionibus lassitudines sentire consueuerunt. Tales itaque lassitudines, non lassitudines absolutè, sed cum adiectione lassitudines spontaneas appellare solent. quarum vtriusque communis est locus affectus, totum scilicet in corpore

genus musculosum. earum verò fatigationum quæ motiones plures sequuntur, propria & peculiaris est excitata in articulis caliditas. Quare per has in articulos abscessus si decumbant, mirum videri non debet, vt pote qui iuxtà ac musculi laborauerint, atque incaluerint præter modum. Spontaneis autem lassitudinibus quemadmodum & aliis omnibus ferè morbis qui abscessu iudicantur, vt fluxiones decumbant ad articulos vna fit ratione sola, nempe quia spatia superuacaneis recipiendis idonea faciliáque habeant. Rariores igitur in cæteris morbis abscessus fiunt: in iis verò qui lassitudinis coniunctum sensum habent plures, præsertim si fuerit spontanea lassitudo, & morbi à plenitudine profecti. Erit igitur aphorismi paucis & summatim comprehensa huiusmodi sententia. Quoquo modo in febribus facta sit lassitudo, ad articulos, & maximè circa maxillas fiunt abscessus. hoc verò ideo vsu venit, quia à calore febrili sublata in caput est humorũ copia, quam indè postea ruentem maxillarum adenes suscipiunt, quo modo fit, quum in alas & inguina à superioribus partibus aliquid peruenerit.

XXXII.

ΟΚόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τι πονέῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Quibus ex morbo conualeſcentibus pars aliqua laborat, eò abſceſſus fiunt.

Siquidem labor & vehementem motum, & dolorem & læſionem ſignificat, quemadmodum ſuprà demonſtrauimus, conſtat ſanè laborare quoq; verbum, tum motione vſum eſſe vehementiore, tum dolorem aliquem aut noxam contraxiſſe ſignificare. Propterea in nonnullis etiam qui ſe ex morbo recipiunt, quum humores morbum facientes nõ ſatis rectè purgati fuerint, ſed quædam eorum reliquiæ ſuperuacaneæ reſtiterint, ſi vel laborantem vel dolentem partem quampiam habeant, in eam apoſtemata decumbere videntur, ídq; defatigatione cauſæ, dolore ſigni rationem obtinẽte. Nam per vehementiores motus tum vires imbecilliores fiunt, tum caliditas maior accenditur: dolor autem fluxione iam decumbente perficitur. Hic igitur abſceſſus, vt dixi, qui fit ſignum eſt: imbecillitas verò & calor ad locum affectum viam ſuperuacaneis præeunt. Vtroq; igitur, vt demõſtrauimus modo accipere poſſumus verbum laborare: vniuerſæ tamen eorũ ſenten-

tiȩ de quibus prȩſens inſtituta eſt ab Hip. oratio, alterum ſignificatum magis conuenire videtur. Siquidem prius de febribus cum laſsitudine copulatis locutus eſt, rurſúmq; deinceps inquit, Sed ſi qua pars prius laborauerit. Primo enim aphoriſmo, cuius initium, Qui per febres laſsitudinem ſentiunt, de iis laſsitudinibus quæ fiunt in morbis, in eo verò qui nunc propoſitus eſt, de iis quæ conualeſcentibus accidunt, in ſequente de iis quæ morbum antecedunt diſputare videtur.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Sed ſi qua ante morbum pars laborauerit, ibi morbi ſedes.

Siue placet cum duobus ſuperioribus aphoriſmis præſentẽ connectere ad vnius aphoriſmi perfectionis explendos numeros, ſiue ſeorſum vnumquemque ſcribere, nihil retulerit. Nam & quid ipſi inter ſe commune habeant, & quid ſingulare & proprium explicuimus ſuperiore aphoriſmo. Quod etiam nunc paucis repetere non abs re fuerit. Quum in morbo laſsitudinis ſenſus eſt, ægro abſceſſus aliquis ad articulos ac præſertim circa maxillas expectandus. Similiter ſi ſe ex morbo

bo recolligenti, aut etiã antequàm ægrotaret, pars aliqua corporis laborauerit, in eam abſceſſus timendus. nam ferè in tales partes humorum * decubitus fieri ſolet, in iis videlicet morbis in quibus ſpes eſt futuri abſceſſus, neque prius per excretionem ſoluendus morbus videtur. nam de talium morborum dignotione tum in ſuperioribus nonnulla diximus, tum quicquid de his dici debuit declarauimus in commentariis de criſibus.

Pars ſ mel aff cta ferē s per man imbecilli & qua vicinaru partiũ ſ tina fit.

XXXIIII.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγένηται, θανάσιμον.

Si febre detento ſuffocatio derepentè ſuperuenerit, nullo in faucibus apparente tumore, eſt mortiferum.

Poſſumus ſimpliciter intelligere huius aphoriſmi initium in quo ait, Si febre detento, quaſi ita diceret, Si homini febricitanti in faucibus nullo exiſtente tumore: poſſumus etiam cũ maiore quapiam emphaſi exaudire, quo modo in Epidemiis ſcribere ſolet, quum dicit, Febris eum habebat, non abſolutè eum qui quouis modo febricitat demonſtrans, ſed eũ cui magna febris adeſt his verbis deſignans. Cõtingit nanq; etiã ſine magna febre ſtran-

gulatione derepentè ſuperueniẽte interire hominem: ſed ineuitabilior & celerior mors eſt, ita vt ne inopinatò quidem vllus vnquam ſeruatus ſit, quum vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim eiuſmodi febris (vt in commentariis de dyſpnœa demõſtrauimus) copioſa inſpiratione: fit verò non modò non copioſa, ſed etiã prorſus exigua in iis quibus ſuffocationis imminet periculũ. Neq; enim aliud eſt ſuffocatio, pręter internecionem ob reſpirationis defectum factã: qui quidem reſpirationis defectus fit propter anguſtiam & coarctationem alicuius ſpiritalium inſtrumẽtorum. neque enim talis anguſtia ſine inſtrumentis reſpirationi ſeruiẽtibus fieri poteſt. Deſit etiã reſpiratio vel propter virtutis thoracẽ mouentis imbecillitatem, vel propter vitalis principij vehementem refrigerationem. Ob anguſtiam verò fit omninò ſtrãgulatio. anguſtia autem fit vel repleta regione ea quæ inter thoracẽ eſt atq; pulmonẽ media, vel pulmonis cauernis & fiſtulis, vel inflammatione quapiã totum viſcus habente, vel arteriam aſperam, vel eam partem, quæ eſt velut eius caput, quã Laryngem & bronchon Græci, guttur Latini nominant. Sed & in illa capacitate guttu-

ri

ri præiacente (quæ Græcè pharinx, Latinè fauces dicitur) suffocatio quandoque fieri consueuit. Sic enim Homerus internum oris locum, vbi gulæ & gutturis summa conueniunt, appellat. *Odyssea decimo.*

--Vinúmque eructat faucibus imis,

Humanósque artus.

illam scilicet regionem quæ gulæ & gutturi prępoſita est, fauces nominans, quem hoc loco imitans Hip. hanc eandem particulam ita appellasse videtur. ait enim tumore in faucibus non apparente. Nam ore multum hiante partē eam licet exactè cernere: id quod in gutture fieri nequit. Erit igitur tota istiusmodi oratio, Si febre detento suffocatio repentè superueniat citra tumorem in faucibus conspicuum, lethale est. Nam veteres promiscuè tumorem quemuis τότε οἴδημα καὶ τὸν ὄγκον appellebant. neq; tamē nos latet triplicem esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quas recentiores appellant phlegmonas, id est inflammationes, vel sine dolore duri, quos scirrhos vocant, vel citra dolorem molles, quos iidem recentiores Græci œdemata propriè appellant. proptereáq; ab appellandi veterum vsu in tantum recesserunt, quatenus non iam omnes præter naturā augmenta

tiones complectuntur œdematis vocabulo. Quum igitur sine tumore fauces apparuerint, & derepentè superuenerit suffocatio, solius gutturis est eiusmodi affectio. Sanè suffocātur, vt dixi, propter alios etiam morbos paulò antè cōmemoratos: sed repentina suffocatio soli adest gutturi. Peripneumonia enim derepentè non suffocat ægrotantes, sed postquam ab initio paulatim incrementum capessens ad proprium vigorem summúmq; incremētum peruenerit, in eo tale symptoma adfert. Si quod etiā tuberculū aut abscessus in pulmone fiat, hic quoque diuturnus morbus esse solet. quemadmodū etiā inter pulmonem & thoracē pure repletum spatium hominē sæpè suffocat, rupto scilicet apostemate & intra ipsum pure effuso, quod certè & ipsum longo tēpore con flatum est. Asperæ verò arteriæ inflammatio difficultatem quidē spirandi aliquam efficere potest, suffocationem verò non potest, tum propter eius capacitatis magnitudinem, tum ob tunicæ tenuitatem. Siquidem corpore adeo tenui inflammationem magnum spatium replere est impossibile. Reliquum igitur guttur est, quod subitam possit suffocationem efficere, quandoquidem quantum ipsum patet

in

in longum coarctatur pulmonis meatus, & interiores ipsius musculi vnà cum ambiente tunica inflammationem patiẽtes, spiritus viam possunt intercipere, quam affectionem ex medicis nonnulli non per s. synanchen sed per c. cynanchen nominant. quibus placet fauciũ inflammationem per s. synanchen, id est anginam appellare. Alij verò parasynanchen & paracynanchen vocant, illam quando musculorum faucibus adiacentium phlegmone fuerit, hanc quũ extra guttur inflammatio extiterit ita appellantes. Ex his igitur quæ dicta sunt, rationi est cõsentaneum, talem affectionem gutturi dolorem aliquem inferre, cuius doloris Hipp. manifestò meminisse videtur in Prorrhetico hisce verbis, Fauces dolẽtes, graciles, id est nullo manifesto tumore, cũ inquietudine suffocantes citò perniciem adferunt. nũc verò dolẽtes fauces nõ appellauit, siue quia ex iis quæ antè dixerat posset sub audiri, siue quia etiam absque dolore putauerit memoratam pręcedente oratione suffocationem aliquãdo fieri posse. Quòd si omninò esse potest sine dolore suffocatio, eiusmodi causas cõsequetur. Fieri potest vt humiditatis præsertim pituitosæ copia interiorẽ gutturis tunicã madefa-

ciente, in eo tumor anodynus excitetur: poteſt etiam aperiētibus ipſum muſculis reſolutis meatus anguſtior reddi. Poteſt vtriſq; etiā ſimul iunctis idē fieri, nec impoſsibile præ ſiccitate nimia muſculis internis gutturis admodum tenſis meatum coarctari, qui quidē muſculi quales ſint, & quomodo dum tendūtur guttur claudant, demonſtrauimus in tractatu eo qui nobis de voce ſcriptus eſt.

XXXV.

ΗΝ ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόλις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

Si febre detento repentè collum intorqueatur, ac vix deglutire queat, nullo exiſtente tumore, mortiferum.

Non hîc locum deſignauit, quū dixit, nullo exiſtente tumore, quemadmodum in præcedēte aphoriſmo, quum faucium meminit his verbis, Nullo in faucibus exiſtente tumore. Nos verò ex duobus alterum dicturi ſumus, vel de communi ſubaudiendum eſſe in faucibus, vel certè in omnibus locis ad collum pertinentibus. Quum enim horū nullo, neque ore multùm aperto in faucibus, neq; extrinſecus tumore apparente, æger deglutire nō poteſt,

teſt, ſymptoma id pernicioſum eſt ob inflammationem aliquando muſculorum gulæ ſubſtractorum, interdum verò gulæ ipſius natum. Eſt enim partibus iſtis per neruos & ligaméta communio quædam & ſocietas cũ dorſali medulla & meningibus ipſam ambientibus, ac pręterea hiſce extrinſecus adiacétibus vertebrarum oſsibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligaméta & nerui tenduntur, vertebras quoque vel intrò vel ad latus trahi eſt neceſſe. Nam ſi in altero tantùm neruorum exortu tenſionem fieri cõtigerit, ad latus: ſi vtroque, intrò fiet vertebrarum diſtortio. Verùm nos pluribus de iſtis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, vbi ſpinæ diſtortiones fieri tradit crudis tuberculis intra ipſam natis.* Eo itaque libro cyphoſim etiam, id eſt gibbum ſeu extuberationem ſpinæ fieri eſt auctor vertebrarum ad interna tenſionibus, non ſolùm lordoſim, id eſt excauationem, & ſcolioſim, id eſt ſpinæ in obliquum tortionem. Secundò verò Epidemiων libro de ea, qua de nunc agitur, angina mentionem faciens, inquit. Erant anginæ tales affectiones, ceruicis vertebræ intrò vergebãt, & forinſecus manifeſta videbatur in ceruice cauitas, in qua

*Vide ca. 5. lib. 4. de locis affectis & tertium Gal. cõmentarium in lib. de Articulis.

qua dum tangeretur laborãs dolorem sentiebat: quibus verbis vnicam significauit vertebrarum peruersionem, eam scilicet quæ introrsum fit. Præsenti autem aphorismo generalius orationem extulit hoc modo, Si collum intorqueatur. nã intorqueri verbum omnem præter naturam à recto vertebrarum tramite & porrectione declinationẽ significat. Porrò Epidemiωn secundo orationi adiecit, qua parte dum tangeretur ægrotus dolebat, quum hoc loco nihil de dolore dicat: quãquam dolorem vnà cum ceruicis inflãmatione adesse est necessarium, nisi hîc etiam præ siccitate nimia tractionem partium factam & tẽsionem & deprauationem solùm demonstret, proptereáque dicat symptoma esse mortiferum, quum alterũ ex inflammatione ortum, omninò mortale non sit, quale illud prius erat, cui suffocatio & deuorandi difficultas erat cõiuncta. Verùm si propter exuperantem siccitatem ceruicis deprauatio accidat, & deglutiendi labor, lethale erit tale symptoma, maximè quum vehemẽs febris afflixerit: vt verba illa, Si febre detẽto, in hunc etiam sensum intelligenda veniant. Sed ob hãc eandem febrem par est immodicam membris conciliari siccitatem. Atque ita vehemens illa febris

febris duplicem habitura est ad mortem rationem, tum quia vt signum ceruicis deprauationem illam & in deuorando difficultatem propter siccitatem accidisse indicabit, tum etiam quia & ipsa aliquid conferet, tanquam vna quæpiam ex causis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ, καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, vicesimoseptimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto. ij enim sudores morbos iudicant. Qui secus euenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiusdem reditum significant.

Non tantùm sudores, sed alui non contemnendę deiectiones, & vrinæ multæ, & iuxta aurem aut aliquem alium articulum abscessus dictis diebus commodè apparere solent. Oratio enim vniuersaliter

si efferatur, talis fuerit, Signa decretoria & symptomata diebus criticis incipiant: quæ oratio satis esse poterat. Verùm Hip. non de omnibus crisimis, id est de omnibus decernendi vim habentibus, sed de sudoribus tantum egit, nobísque dies criticos qui sunt intra quadragesimũ redegit in memoriã. Morbi enim terminũ hunc superãtes non admodum consueuêre per sudores iudicari, vt nec omninò per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per abscessus. Iam verò non quemuis dierum numerum ad decernẽdum idoneum esse experientia ipsa manifestò testatur. vnde admirari subit eos qui nullã in his differentiam statuunt. Nam & ex iis quæ rei euidentia constant eorum dierũ differentiam discere, & effecti causam per otium inuestigare præstaret. quod nos in tractatu de diebus criticis egimus. Nã differentias in duobus prioribus commẽtariis ad artem necessarias explicauimus, & in tertio eorũ causas pro viribus exquisiuimus. Porrò autem non parua est de diebus in aphorismo scriptis dissentio, aliis aliter pro libidine sua scribẽtibus. nos verò Hip. prę scripta secuti, & in Prognostico, & Epidemiis, & hoc ipso aphorismorum libro eorum enumerationẽ fecimus. Dictiones verò

verò Hipp. in quibus de hisce diebus scripsit, habes in commentatione de diebus criticis, & de crisibus omnes à nobis collectas. Nūc verò à tertio incœpit, qui quarto anteuertit per breuioris temporis morbos. post quem quintum scripsit vnō die posteriorem quarto. Sic enim in omnibus ferè exemplaribus scriptum inuenitur, nusquam in aphorismo quarto die ascripto, quamuis hic primus criticus esse videatur. attamen ipsum nunc prætermisit vel Hippocrates ipse, vel is qui primus librum scripsit. Quòd si Hip. omninò eum præterierit, mihi propterea id fecisse videtur, quia morbi plurimi peracuti, qui cū sudore iudicantur, tertio & quinto die potius quàm quarto iudicium subeāt. rariores enim sunt, qui die quarto decernāt. Quod quum diu multúmq; vel ob eā causam quæsiuissem quia hoc aphorismo fuisset ab Hip. prætermissus dies quartus, ita tandem habere longa experiētia comperi. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primam statim accessionem vehementissimam habeant, tum eam quæ die tertio fit primæ ad proportionem respondens. Per vehementiores autem accessiones crises fieri, & morbos qui diebus imparibus commouentur

citius

citius crisi terminari, qui verò paribus, longius trahi, id quoque nos experientia didicimus. Atq; ideo si initio statim morbus aliquis concitetur vehementius, in dies impares potius, si verò trahi debeat, in pares vehementiores accessiones incidunt. Atq; hæc habui, quæ de quarto die dicerem. Ad finem autem aphorismi nõnulli tricesimumprimum diem, alij tricesimumquartum scribũt, quos criticorum dierum numero contineri certò scimus, ac fortasse plus potest tricesimusquartus. Quadragesimi verò non meminit, quia fortè hunc diuturnorum morborum principium putabat, qui non libenter sudoribus iudicãtur. nam & ipsum tricesimumprimum, & tricesimumquartum, & ante ipsos vicesimumseptimum raro per sudores iudicare comperias.

XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γιγνόμενοι, θανάτον· ξὺν πρηϊτέρῳ, δὲ μῆκος νόσου σημαίνουσι.

Frigidi sudores cum febre quidem acuta mortem, cum mitiore verò morbi longitudinem significant.

Rem ita habere sæpè docet experientia: eius verò inquirenda est causa. Nam explicatu difficillimum esse videtur, quo modo

modo febre calidiſsima hominem haben te, ſudor frigidus fiat. Quòd itaque in aliis corporis partibus vehementem inesse caliditatem, ex aliis ſudores frigidos vacuari oporteat, cuius eſt manifeſtum. Calfacti enim fuiſſent, ſi ex partibus calidiſsimis manaſſent. Vacuantur autem ex eadem cute ſudores, quæ frigida eſſe poteſt, quum vrantur interim ea quæ ipſi ſunt ſubiecta. Nam humoribus quibuſdam putreſcentibus febres acutas fieri oſtendimus. hi verò ſæpè toto corpore, ſæpè etiam in ſolis vaſis putreſcunt. Si quando igitur hæc duo contigerint, vt & humores in vaſis putreſcant, & natura ſolidas partes moderans & regens (quæ ſecundum Hippocratem eſt natiuus calor) vel prorſus extinguatur, vel proprius extinctionem accedat, quæ tum ex his vacuantur frigida apparẽt, atq; interim vehemẽtiſsimam eſſe caliditatem ex putredine ortam, nihil prohibet. Ac propterea frigidus ille ſudor exitiale eſt ſignum, indicans ſcilicet in animalis corpore humorum ſuperare copiam vſque eo frigidorum, vt neque ab inſito, neque à febrili calore excalfieri potuerint. Verùm ſi febris fuerit remiſsior, poterit homo ſeruari, concocta ſcilicet longiore tempore

humorum multitudine, atq; euicta à natura. Nam acuta febris & causa est, & signum perniciosissimũ. ac causa quidem, quando suapte natura potest resoluere corpora: signũ verò, quia humorum multitudinem ostendit, quæ frigidissima est, quum ne à febrili quidem calore mutetur. Quæ verò acuta non est, sed moderatior febris materiæ copiam per diuturnitatem temporis coquẽdam naturæ permittit: quippe quæ hominẽ frangere, aut tollere de medio non præoccupat. Nec verò signum adeo exitiosum est, ac febris vehemens. fieri enim potest, vt remissiore febre, etiamsi modicè frigida sit humoris copia, inexcalfacta maneat.

XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

Qua corporis parte sudor, ibi morbus.

Si ad totum animalis corpus morbus pertineret, ex toto etiam æquabiliter fieret vacuatio. Fiunt ergo sudores, vel natura superuacanea euacuante (quo tempore ipsi commodè & vtiliter decernunt) vel etiam quia in corpore contineri non possint morbi ratione fiunt. Vtrolibet autem fiant modo, partibus affectis contentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

XXXIX.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Et qua parte corporis inest calor aut frigus, ibi morbus.

Quacunq; corporis parte insignis fuerit calor, aut frigus, ibi morbũ delitescere est necesse : siquidem ipsa longius recessit à naturali eucrasia, id est, proba temperatione, quæ nihil aliud est quàm sanitas.

XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

Et quando toto corpore mutationes accidunt, vt si corpus refrigeretur & vicißim calefiat, vel color alius ex alio oriatur, longitudinem morbi significant.

Variæ & discrepantes affectiones, semper diuturniores fiunt, quàm quæ sunt vniusmodi & formæ : quia scilicet natura paruo tempore multas affectiones subigere & concoquere nequit.

XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρῆται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δεῖται,

Sudor multus per somnum factus, copiosiore cibo corpus uti significat: Quòd si parcius epulāti hoc accidat, vacuatione indigere sciendum est.

Nonnulli aphorismū scribunt in hunc modum, Sudor multus per somnū factus sine causa manifesta. Quidā verò sic, sine causa altera. Verùm ista & eiusmodi alia locis innumeris ab Hipp. prætermissa, intelliguntur facilè, etiamsi non ascribantur, quia ea nos subaudimus, quāmuis nō dicantur: quippe qui semel ab eo didicerimus, propter externam causam, non corporis affectū secuta symptomata, nullam certam adferre præsagitionem: quod documentū memoria semper teneri velim. Quod autem præsenti aphorismo docemur, id maximè cōsistit in adiectione vocis multus. Nam si copiosus sudor non emittatur, poterit & propter viriū imbecillitatem, & corporis raritatem accidere: multus verò si manat, is vel propter cibariorum quæ modò sumpta sint immodicam copiam, vel propter eorū quæ anteà sunt assumpta nimietatem accidat necesse est. Quòd si propter recèns sumptorum ciborum abundantiam fiat, ne in posterum plures ingurgitent prohibendum: si verò propter pristinam eduliorum multitudinem acciderit, vacuandum est.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus, frigidus calidúsve semper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorem morbum significat.

De sudoribus qui diebus criticis erumpunt dictum est supra. De iis verò qui toto morbi tempore citra crisim vllam apparent, in hoc agit aphorismo. in quo deteriores sudores frigidos, his verò minùs malos calidos esse dicit. Ostendunt certè quidem vtrique copiam, sed alteri frigidam, qui sunt peiores, alteri calidam, qui illis minùs sunt perniciosi.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres quæ tertio quoq; die vehementius affligentes non intermittũt, periculosiores: quoquo modo autẽ intermiserint, periculum abesse significãt.

Quòd Hippo. verbum intermittere de accessionibus in apyrexiam, id est integritatem & febris vacationem desinentibus efferat, apertè ipsemet indicat præsenti aphorismo, quum febrium tertio quoq;

die vehementius affligētium accessiones quoquo modo intermittētes, omni periculo vacare pronunciat. Ex ipsis enim solę eæ periculo vacant, etiam si vehemētissimam & valdè longam habeant accessionem, quæ in apyrexiam desinunt. Si enim accessio breuis fuerit, vt in tertianis fit exquisitis, minore vtique quàm duodecim horarum tēpore circumscripta: nō solùm periculo vacat eiusmodi febris, sed citò etiam iudicatur. Si verò longior fuerit, vt horarum exempli gratia octodecim, est & hæc sine periculo, sed tāto est diuturnior, quāto eius accessio maior, quàm pro tertiana exacta & legitima. Porrò non absq; ratione est, quòd ad integritatem & quietem febre vacantē peruenientes, periculo vacare dicit, vtpote quę neque propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem. nam siue ex inflammatione, siue ex maligna putredine ortum habeant, ad integritatem non perueniunt. Quoquo igitur modo intermiserint febres, periculum abesse significatur, id est siue vehemens accessio fuerit, siue longa.

XLIIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Quos febres longæ exercent, ijs tubercula ad articulos vel labores fiunt.

Non est* hoc perpetuum, vt nec taliũ aliud quicquam, sed ferè ita vsu venire videtur. Eius rei autem causa est manifesta. Nam vel propter copiam, vel crassitiem, vel frigiditatem humorũ febres efficientium quàm plurimùm morbi producuntur, ipsis nimirum ad concoctionem longum tempus postulantibus. Verisimile igitur est propter hos excitari tubercula, & ad articulos superuacanea decumbere. Siue autem per labores dolorem, siue læsionem intellexerimus, vterque intellectus habet rationem aliquam. Siquidem & dolor & noxa tales humorum irruptiones τὰ ἀποσκήμματα Græcis appellatas comitari solent.

* *Nã & per σύμπεψιν & τῶν δι' ὄυρων ἔκκρισιν finiri possunt.*

XLV.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula ad articulos vel labores post febres fiunt, ij cibarijs pluribus vtuntur.

De his qui se recipiunt ex morbo agit. Hos enim si se repleuerint plethorica excrementa vel maximè propter viriũ imbecillitatem colligere par esse videtur.

XLVI.

HN ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι θανάσιμον.

Si rigor febre non intermittente ægrum iam debilem inuadat, mortiferum eſt.

Nō idem eſt, quum ſi ſuperuenerit, & quum ſi inuadat dicitur. nam illud vnicum rigoris impetum, hoc plures ſignificat. Si itaque ſemel rigor inuaſerit, nondum liquet, pernicioſáne an ſalutaris ſit ſequutura criſis. poteſt enim vel propter virium imbecillitatē exitioſum eſſe ſymptoma, poteſt etiam dubia & fallax iudicatio eſſe, quæ tamen tandem benè cedat. Sæpius verò ſi irruerit rigor non intermittente febre, quum id alioqui minimè bonum eſt, tum in virium imbecillitate pernicioſum. Nam ſi qua etiam vacuatio rigorem ſequatur, quæ nullam febris intermiſsionem adferat, vtriuſque ratione hominem frangi reſoluíque par eſt, & quia virtus imbecilla rigoris vehementē quaſſum ferre non poteſt, & quia vacuatione reſoluitur. Solus verò rigor ſi fiat nulla vacuatione ſubſequente, ne ſic quidem bonū fuerit ſymptoma. Nam & vt mala cauſa vires hominis tentabit, & vt malum ſignum extremam indicabit virtutis imbecillitatem: quippe quæ per rigores

gores vacuare humores molestos sit solita, nunc verò id præstare non sustineat.

XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωροῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα· ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ omnes malæ: commodè tamen si prodeant, bonæ. Sed eadem quoque est eorum quæ per aluum, & vrinas excernuntur ratio. Si quid verò quod nõ iuuet per hæc loca excernatur, malum.

Fortè conueniebat doctrinæ aphoristicæ dici compendiosius, Omnes malas excretiones, si commodè prodeant, ad bonũ peruenire exitum. ita tamen locutus non est Hippocr. Sed quum tria excretionum genera, tum quod per os, tum quod per deiectiones, tum etiam quod per vrinas fit nobis in memoriam reuocasset, id quidem quod per os fit particulariùs est prosecutus. Non enim simpliciter dixit, malas excretiones commodè exeuntes bonas esse, sed speciatim earum meminit his verbis, Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilio-

sæ. Porrò vna quædam est communis in his omnibus ratio, Malas scilicet vacuationes, affectionum prauarum signa existere. Ac sæpè quidem eiusmodi excretiones fiunt eo modo, quo ex putridis vlceribus profluens excrementum tenuius, sanies Latinis, ἰχὼρ Græcis appellatũ, quod affectam partem nihil iuuat: nonnunquã verò vt pus ex rupto abscessu erumpens, quod bellè partem patientem expurgat. Quòd verò benè & cõmodè excernatur, indicia maxima sunt coctio, & euphoria, id est mali per vacuationem materiæ noxiæ leuatio: quibus cum annumeratur morbi species, & anni tempus, & regio, & ægrotantis tum ætas tum natura. Quod autem est ad finem aphorismi, bifariam scriptum inuenitur. In quibusdam exemplaribus eo modo quo suprà scribitur, Si verò eorum quæ non conferunt, aliquid excernatur. In aliis verò sine negatione hoc modo, Si verò eorum quæ conferunt aliquid excernatur. Si itaque priorem lectionem sequamur, talis erit orationis sententia, Si quid eorum quæ excerni nihil prodest vacuari videatur, malum. Posteriorem vero si retineamus, eius erit talis sensus, Si quod animali vtile est & familiare excernatur, non est bonum. Prior

igitur

igitur præferenda est lectio.

XLVIII.

ΕΝ τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψην ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus si partes externæ algent, internæ vruntur & sitiunt, lethale est.

Videndum est nunquid possint in febre interpolata fieri talia symptomata. ipse enim neque vidi, neque rationem quomodo fiant inire possum. Solis siquidem exitialibus febribus ardentibus adesse videntur, aut si aliter libet appellare, multùm admodum malignis febribus, vt lipyriis. Nulla verò febris alia profundum corpus perurit, cute inalgescente. Neque enim Causus, id est ardẽs febris, modò maligna non sit, neque tertiana: quæ febrium omnium sunt calidissimæ. Itaque videtur non distinctionis gratia illud aphorismo adiectum fuisse, In febribus non intermittentibus, sed similem locutionem fuisse illi, Vertebræ quæ in spina habentur, non quòd alia corporis parte sint vertebræ, sed quasi ita diceretur, Vertebræ quibus hoc adest, vt in spina habeantur. quo certè modo in præsentia accipiendam esse Hippocr. orationem ducimus

ducimus, Si altæ partes exuruntur, cute perfrigerata, perniciosum : id quod fit in nonnullis febrium non intermittẽtium. Porrò huius rei talis est causa, Quum vehemens aliqua inflammatio aut erysipelatis initium est in aliqua profunda corporis parte, vniuersus ex toto corpore sanguis ad locum laborantem trahitur. quæ causa est vt profunda ardeant, frigeat cutis, quemadmodum accessionum febrilium initiis fieri solet.

XLIX.

Ἐν μὴ διαλείπουσι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅτι ἂν τούτων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

In febre non intermittente si labrum, aut supercilium aut oculus, aut nasus peruertitur, si non videt, si non audit, imbecillo iam corpore quicquid horum acciderit, in propinquo mors.

Quum nerui tenduntur atq; ad proprium principium contrahuntur, partiũ ad quas pertinent, contortiones fiunt. Porrò ipsorũ tensio & inflammationes, & scirrhos, & siccitates, & immoderatas refrigerationes sequitur. Hæc autem eo sunt grauiora, quo propius neruorum originem fuerint constituta. Quare si cum

cum febre continua æger debilis fuerit, non absque ratione proximam mortem esse putãdum est: multóque magis quum non audit, aut non videt propter virtutis sensificæ imbecillitatem.

L.

Οὐκ ἀν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale.

Ob eandem causam vtraque fit & dyspnœa & deliratio, affecto scilicet cerebro: túncque apparet spiritus, vt ipse in prognostico tradit & magnus, & ex multo interuallo haustus, hoc est & magnus & rarus. Potest etiam propter aliquem partium respirationi seruientium affectũ fieri difficultas spirandi. Nam & pleuritides & peripneumoniæ, & reliqua thoracis atque pulmonis mala spirandi difficultatem efficiunt. Quæ omnia periculosa sunt, adiuncta præsertim febre continua: nam semper cum eiusmodi febre fieri consueuêre. Quare hoc etiam loco, verba illa, In febre non intermittente, eadem ratione dicta esse videntur, qua etiam in præcedente aphorismo.

L I.

EN τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποςήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus abscessus qui primis iudicationibus non soluuntur, longitudinem morbi significant.

Clara est oratio, nec fortè authoritatē Hippocra. desyderat. Satis enim ex eo ipso quòd primis diebus criticis non soluantur, constat huiusmodi mala fore diuturna.

L I I.

OKόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢν ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωςίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Quibus in febribus aut alijs morbis voluntariè illacrymant oculi, absurdum non est. Quibus verò præter voluntatem, absurdius.

In prognostico quoque dixerat lachrymari bonum signum nō esse, quando scilicet oculus nullo peculiari & proprio affectu laborat, vt ophthalmia, vt palpebrarum scabritia, aut simili. Certa enim virtutis retētricis debilitas indicatur, quum nullo eiusmodi oculorum affectu ægri lacrymantur. Porrò non rectè scriptum est absurdius comparatiuè. Rectius enim fuisset absurdum absolutè dicere, quæ

menda primi potius bibliographi, quàm Hippocratis esse videtur.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus per febres circa dentes lentor quidam obnascitur, ijs vehementiores sunt febres.

Neque enim eiusmodi περίγλισχρα, id est lentor & sordes dentibus obhærescentes fieri possunt sine multo calore humiditatem pituitosiorem exiccante.

LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές εἰσιν.

Quibus siccæ tusses paulùm irritantes in febribus ardentibus perseuerant, ij non admodum siticulosi sunt.

Siccas tusses appellat in quibus nihil expuitur, ob intemperiem interdum instrumentorum spiritalium, aliquando verò propter faucium asperitatem, aut humore aliquo tenui & pauco destillante factas. Quicquid horum fuerit, irrigantur quodam modo loca ad arteriam asperam attinentia, atque propterea minus siti vexantur. Nam si sola sit inæqualitas, eo motu qui tussiendo fit ex vicinis locis ali-

qua

qua trahitur humiditas: Sic etiam si vel sola fuerit dyscrasia.

L V.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Ex bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.

Febres ephemeras, seu diarias appellat, quæcunque secundum suam naturam diem vnum durant. De quarum genere sunt febres illæ quæ bubones, id est, in collo, alis, inguine & secundum aures glandularum tumores sequuntur, ex causis euidentibus ortos. Alios verò bubones qui sine causa manifesta ortum habuerunt, verisimile fit vnà cum viscerum inflammationibus accessiones suas habere: atque ideò febres quoq; quę cũ talibus bubonibus fiunt, malas esse necesse est.

L V I.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febricitanti sudor superueniens febre ægrotum non deficiente malum. prorogatur enim morbus, & plus humiditatis inesse significat.

Hunc aphorismum cum paulò antè posito cõiungi oportuit, in quo dicebat, Sudor multus frigidus, aut calidus assiduè

fluens

fluens. Ipse verò nunc & quo pacto eiusmodi sudorem dixerit malum esse, & quàm ob causam indicauit. Malus itaque existit, quia cum eo quòd morbum non soluit, tum etiam ipsum prorogari significat. Cuius quidem longitudinis temporis causam multæ humiditati acceptam refert: ad cuius humiditatis copiæ dissipationem & coctionem quum temporis multum natura requirat, morbum profectò ipsum longum fore est necesse.

LVII.

Υπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

Spasmo aut tetano febris si accesserit, morbum soluit.

Est sanè &*tetanus spasmus, id est conuulsio: Sed in tetano partes cõuelli & retrahi non videntur, quia æqualiter rursum prorsúmque tendantur: ac propterea eximium & proprium nomen est sortitus. Quo fit vt tres illæ rigidæ affectiones opisthotonus, emprosthotonus, & tetanus omnes sint conuulsiones seu spasmi. Fiunt verò secundum Hippoc. spasmi omnes ex repletione aut vacuatione partium neruosarum. Quicunq; igitur spasmi ardentibus febribus superueniunt, eos propter siccitatem fieri rationi est cõsen-

** Spasmũ Celsus distensionem neruorum, & tetanũ eorundẽ rigorem appellat.*

taneum: qui verò ab initio proprio inuadunt, habent ex repletione ortum. Hisce igitur spasmis accedentes febres partim superfluam digerunt humiditatem, partim frigiditatem concoquunt: quæ duæ sunt medicis remediorum indicationes, ad quas tanquam scopos totam curandi spasmi ex plenitudine orti rationem dirigere solent. Meritò igitur à febribus spasmi sunt perniciosi, qui verò ante febres, non exitiosi.

LVIII.

ΥΠὸ καύσου ἐχομένῳ ἐπιγινομένου ῥῖγος, λύσις γίνεται.

Si febre ardente laboranti rigor superueniat, solutio fit.

Ostendimus enim in libro de rigore etiam ob flauam bilem, quæ per membra sentientia ocyus feratur, fieri rigorem: quam ob rem scilicet & alui fiat solutio, & sudores ac vomitus biliosi superueniant. Bile igitur ardentis febris causa expurgata, febris fit solutio. Nam ardentem febrem fieri nouimus, quum æstiuo tempore venulæ exiccatæ acres & biliosos ad se ichoras attraxerint.

LIX.

ΤΡιταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

Tertiana

Tertiana exquisita septenis ad summum circuitibus iudicatur.

Tertiana febris quod ad humorem morbificum attinet ab ardente, quæ Causus Græcè dicitur, nõ differt: sed eo multùm interlse differunt, quòd ardens in venis vnà cum sanguine flauam bilem redundantem & feruentem habeat: in tertiana verò eadem bilis toto feratur ac moueatur corpore. Est igitur legitima & exacta tertiana quæ synceram suam naturam vbique seruat. cuiusmodi est, quæ flauam bilem, vt diximus redundantem & concitatam habet: & præterea tempus adest æstiuum, & regio tempori similiter calida & sicca, & hominis tum ætas, tum temperatio similis. Protinus ergo in tali tertiana cum rigore fiet accessio, & eius solutio cum sudore, aut bile per vomitum aut aluum vacuanda, aut hisce omnibus simul factis. Est etiam eiusmodi tertianæ multò minus accessionis quàm remissionis tempus. Nam quum duobus diebus & totidẽ noctibus totus eius circuitus perficiatur, exquisitam tertianam vltra horas duodecim accessionem proferre nunquam reperies. Talis itaq; Hip. intra septem circuitus vel quum tardissimè iudicatur. Nam quod incontinuis v-

nus dies poteſt, hoc in intermittentibus acceſsio. Siquidem ſecũdum acceſsionum ſupputationem intermittẽtium fiunt iudicationes. Quod ipſe innuebat in prognoſtico, quum de quartana agens ita loquebatur, Seruat etiam quartanarũ conſtitutio talem ordinem. Sed & ipſi quoq; obſeruauimus tũ in quartanis ipſis, tum in tertianis fieri iudicationem ſecundum periodorum non dierum numerum. Siquidem in hac ipſa tertiana ab initio inita ſupputatione quæ ſeptima eſt acceſsio in decimumtertium incidit diem, & ſæpè in ipſo morbus iudicatur non expectato quartodecimo. Quemadmodum igitur in morbis continuis, acutorum quidem morborum terminus erat quartuſdecimus, peracutorum verò ſeptimus: ſic in intermittentibus, quæ longiſsimum tempus durat tertiana terminum habet circuitum ſeptimum. Et rurſum vt in peracutis quinto, quarto, & tertio die morbus iudicari poterat: ſic in tertiana quoque iiſdem circuitibus fieri ſolutio poteſt, natura minimè ſeptimam periodum expectante. Porrò Hippoc. tertianam aliquando cum additione exactam appellat, aliquando verò ſimplici appellatione contentus, tertianam abſolutè dicit: quæ

nunc

nunc etiam Græcorum est consuetudo omnes eiusmodi res infinitè nominandi.

L X.

ΟΚόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

Quibus per febres aures obsurduerint, ijs sanguis è naribus profluens, aut perturbata aluus soluit morbum.

Ipse etiam antea surditatem fieri dixit retentis excrementis biliosis, & in caput sublatis: & contrà aluo perturbata eiusdem fieri solutionem. Quod hoc etiam loco repetit, præterea de profluuio sanguinis è naribus mentione facta. Nam hoc etiam surditatem soluit, eam scilicet quæ per febres fit, absque vlla peculiari & eximia instrumẽti auditus affectione. Nec mirũ videri debet, si vacuatis aut translatis nocuis humoribus cessent morbi.

L X I.

ΠΥρέσσοντι ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reuerti.

Vtrum hunc aphorismum Hippo. scripserit, an in eorum numerum referri debeat, qui falsò sunt ascripti, nescio. Nam & in Prognostico eas dierum criticorum

augmentationes & compositiones quæ per quaternarium fiunt docuit, & in hoc ipso Aphorismorum libro. atque in Epidemiis non solùm decimoquarto multos iudicari vidisse se dicit, sed vicesimo etiã, quadragesimo, sexagesimo, & octogesimo. Sed & vicesimusquartus & tricesimusquartus, & ab initio statim quartus secundum ipsum iudicant. Quo modo igitur nunc, nisi imparibus diebus febris desierit, incertam fore ait & minimè fidam iudicationem? Præstat igitur pro impari die scribere crisimo, id est iudicatorio, vt nonnullis visum est, quanquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus habent scriptum.

L X I I.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus per febres morbus regius superuenerit ante diem septimum malum.

Icterus (quem regium & arquatum morbum vocant) fit aliquando criticus, id est iudicatoriè, natura in totum corpus maximéque in cutem flauam bilem deponente: aliquando etiam symptoma est iecoris malè affecti. Atque eius affectiones malæ propter quas morbus regius superuenire solet, sunt tres, schirrhus

rhus, inflãmatio, obstructio. Verùm schirrhus morbus est diuturnus: inflammatio verò & obstructio etiam repentè fieri possunt: atque ideò icterus qui ante septimũ diem acciderit, ex harum alterutra ortum habet. Nam citius critico more bilis in* corpus summum regeri & effundi non potest. Ante septimum igitur diem icterum malum esse, verum est: non tamen propterea post septimum omni vacare periculo, est similiter verum. neque istud nunc agitur. Possunt enim inflammatio & obstructio diutius permanere. Verùm ante septimum bilem modo critico in summum corpus effundi est impossibile. Porrò in quibusdam exemplaribus adiectum est ad finem aphorismi, nisi humores per aluum cedant: iis nimirum qui ista adiiciunt, per aluum quoque bilem expurgari volentibus.

*Eius causa esse videtur, quia icterus non ex quauis, sed crassiore bile fiat.

LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην δὲ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus certo die rigores repetunt, eodem febres soluuntur.

Rigoris nomine horror & frigus cõprehendi debẽt: à quibus febriũ typi sumũtur.

Quum bilis per totum corporis habitum motione rigores accidant, atq; ideo singulis ipsa accessionibus expurgetur &

vacuetur, non absque ratione ad integritatem, quam apyrexiam appellant Græci, peruenit eiusmodi febrium intermissio. Hoc igitur ipsum est, quod nunc dicitur, eodem die febres soluuntur, ac si dixisset ægrotantes apyretos, id est sine febre eo die degere. Quemadmodũ autem si quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres cessent: sic etiam si tertio quartóve quoque die. quod vtique & in tertianis & quartanis circuitibus fieri apparet, in quibus febres soluuntur, & rursum redeunt. Remanet nanque quædam in corpore preter naturam affectio, à qua in orbem febres aliæ & morbi generantur, & tanquam ex fonte quodam aut foco scaturiunt & redaccenduntur.

LXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus per febres morbus regius die septimo, aut nono, aut vndecimo, aut quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum sit: alioqui, minimè bonum.

Aphorismus qui ante hunc proximè scriptus est, non sine ordinis turbatione

interp

interpositus esse videtur. Satius enim erat, præsentem aphorismum cum illo copulari, in quo dicebat, Si febri ante diem septimum morbus regius accesserit, malum: vt tota esset eiusmodi oratio, Ante septimum diem morbum regium fieri, malum est prorsus: post septimũ verò bonum, nisi sit dextrum hypochondriũ durum, id est nisi quis malus affectus ex iis quos paulò supra retulimus, visceri seu iecori acciderit. Nam quum sanguis in eo repurgetur, & bilis ex ipsius venis in meatus à Græcis quòd bilem excipiant cholodochos appellatos, quasi bilis ductus dicas, deriuetur, siue obstructio in his locis aliqua fuerit per quæ traducitur, siue inflammatio, vel scirrhus, omninò sanguinem non repurgari, sed vnà cum ipso bilem quoquo versum per corpus ad summam vsque cutem deferri, atq; inde morbum regium fieri est necesse.

LXV.

EN τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In febribus circa ventriculũ vehemens æstus & cordis morsus, malum.

Quòd veteres non solùm viscus illud quod ex se secundum naturam pulsat, sed etiam os vẽtriculi cor appellauerint, con-

fessa res est & manifesta: sicuti etiã quòd cardialgiam, quasi cordis dolorem dicas, huius partis dolores appellent. Complures nanque ex iis qui aphorismos interpretandos susceperũt verbum καρδιώσσειν idẽ quod καρδιαλγεῖν, id est ex cordis dolore laborare, significare autumant: nonnulli verò cordis ipsius visceris scilicet cardiogmon hîc significari dicunt, motionem quandam palpitationi similem cardiogmum interpretati. Vehemens itaque ventriculi æstus à flaua bile generatur in ipsius tunicis feruente: pro cuius feruoris & incendij modo os quoque ventriculi morderi ita affectis rationi est consentaneum: atque ideo malum est symptoma. Si quis verò per cardiogmum crebram illam & celerem cordis motionem, maximè quum palpitationi fuerit similis, intellexerit, extremũ iam hoc malum est, inflammatum significans & incensum vitæ principium.

LXVI.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσιν τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum.

Febres vehementes ignis instar neruos

uos exiccant, ac ideò eosdem tendunt & conuellunt, atque ita demum perniciosas adferunt cõuulsiones. Nonnunquam verò viscera quoque ipsa per talem affectum dolent propter inflammationis & siccitatis vehementiã, atque idcirco ipsum malum esse dicit. Sed multo peior erit, si vehementes dolores accesserint. Porrò non ignoramus etiã propter inflammationẽ, aut erysipelas, aut fortè obstructionẽ, aut abscessum in visceribus dolores fieri: sed nunc ipsi de his sermonẽ haberi nõ est verisimile. Euidentissimũ siquidem in ipsis inest periculum, neque necessariò adiunctam habet cõuulsionẽ. Adhæc Hip. illud In febribus solet dicere pro in morbis febrilibus, quãdo videlicet febres ipsæ sunt morbus, nõ partis alicuius quopiã enumeratorum affectuũ laborantis symptoma.

LXVII.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ κακόν.

In febribus per somnum pauores, aut conuulsiones malum portendunt.

Etiam suprà dixerat, somnum qui lædat ægrotantem, esse mortiferum: qui verò non lædat, nõ esse perniciosum, vbi exemplum etiam sui dicti adiiciens, ita locutus est, Vbi delirium somnus sedat,

bonum, tanquam somnus posſit eſſe aliquis qui delirationem non ſedet, ſed concitet interdum & generet. Verùm hoc loco alia profert exempla noxæ ex ſomno contractæ, pauores ſcilicet & conuulſiones. Nonnulli tamen non pauores, ſed labores ſcribunt. Sed & ipſi ſæpè vidimus in morbis pernicioſis & pauores, & labores, & conuulſiones ex ſomno profectas fuiſſe. Quod accidere videtur, quum in cerebrum humor noxius aſcenderit, per id temporis intrò magis quàm foras mota natura. Quinetiam quemadmodum à cibo in ſomnũ collapſis caput repletur, ſic plethoricis affectibus ſomni caput replentes aggrauãt cerebrum & obruunt. Si itaque ea plenitudo magis ad atræ bilis naturam accedat, pauores inuadent: alioqui ſi talis non ſit, labores fient & cõuulſiones. Et verò ſomni etiam ipſi, quantum in ea eſt materia quæ in profundum & viſcera ipſa per quietem confluit, ſemper læderent, niſi coctionis ratione maiorem adferrent vtilitatem, quàm ſit damnum illud quod motum ad interiora conſequitur. Nec ſolùm in cerebro ipſo acceruati praui humores, talia inuehunt ſymptomata, ſed in ipſo etiam ore ventriculi. Vnde magis etiam per ſomnum

exhal

exhalationes fiunt, ipsis incoctis manentibus. Nam coctiones somnos adferunt vtiles.

LXVIII.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακὸν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus spiritus offendens, malo est, conuulsionem enim significat.

Spiritum audiendum est nunc ab ipso dici, qualem in prognostico intellexit, dum inter respirãdum animam ducimus ac reddimus. qui vbi offendit, id est media respiratione sistitur & interrumpitur, conuulsionem significat. hoc enim fit musculis thoracem mouẽtibus & neruis iam quodam modo tentatis conuulsione. qua aucta affectione, & plures partes occupante, aperta tum conuulsio hominem corripiet. Quum verò geminus fit inter respirandum motus, vnus quo spiritum intrò haurimus, inspiratio dicitur, alter quo eundem exhalamus, cõtrariam appellationẽ sortitus, expiratio nuncupatur. Interciditur autem & interpellatur spiritus nobis inspirantibus quandoque, vt cùm ipse dixit, Gemina intrò reuocatio, quasi superspiratio: interdum expirantibus, vt quum dixit, Et spiritus offendens in via quum foras effertur. In

his

his locis alterius partis respirationis tantùm meminit: at proposito aphorismo de tota ipsa vniuersim pronuncians, inquit, Spiritus offendens, siue intrò forásve, siue vtroque feratur, per febres malus est.

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus non sine febri vrinæ sunt crassæ, grumosæ, & paucæ, si ab his tenues & copiosæ meiantur, prosunt. Maximè verò tales redduntur, in quibus statim ab initio, vel non ita multò post sedimentum apparuerit.

Non simpliciter crassas vrinas appellauit, sed grumosas addidit, ex duobus alterum indicans, vel crassitudinis quantitatem, vel sedimenti inæqualitatem ac disparationem: vt secundum quandam etiam circunscriptionem multæ ipsarum concretiones quasi grumi appareant. Itaque nonnulli, vt Numisianus & Dionysius non grumosas, sed cœnosas scribunt: qui si per eam vocē simul fœtorem quendam indicari velint, quiddam amplius quàm alij interpretes explicant: Si verò crassitudinis copiā significari cōtendant, nihil

nihil quod non alij hoc ipso docent. Verùm si quis totam Hipp. orationem spectet, non de graueolentibus vrinis, sed de solis paucis ac crassis sermo institutus esse videbitur, vt ex antithesi fiet manifestum. Ab his enim, inquit, si tenues & copiosæ meiantur, iuuant: vt si vel hoc solum scribatur, Quibus vrinæ crassæ & paucæ, nihil orationi desit. Fiunt itaque quibusdam etiam sine febribus tales vrinæ, natura per renes totius corporis superuacanea expurgante: fiunt etiam cum febribus. Quo tempore suspicetur fortè quispiam eiusmodi in contrarium factam vrinarum mutationem bonam non esse, quandoquidem maximam partem in febribus vrinæ ab initio tenues, in crassiores euadant morbo ad solutionem tendente. Atqui propterea mihi aphorismus ab eo scriptus esse maximè videtur, vt quod raro vsu venit, doceret. nonnunquã enim vel morbi initio, vel non multò pòst vrinæ crassæ redditæ propter materiæ grauitatem habent sedimentum. In his itaque vrinis sedimentum apparens non est bonum signum: sicuti cõtrà optimum spectatur in iis, quæ ab initio tenues existentes, postea totius morbi coctionis ratione sedimẽtum sumunt. Porrò

rò non eſt abſque ratione, quòd craſſæ vrinæ multitudine ſint paucæ vtpotè quæ renes ægrè permeent. Poſtquam igitur tum maior eiuſmodi cacochymiæ pars vacuata fuerit, tum concocta reliqua, tũc multo prioribus tenuiores excernentur. Nam eas ſic appellare erit rectius, non tenues abſolutè, quemadmodum dixit Hip. Nam quæ ſecũdum naturam habent, nõ abſolutè tenues exiſtũt neque craſſæ: ſed cum inter vtrumq; exceſſum mediæ ſint & ſymmetræ, aquoſis quidem craſsiores ſunt atq; dicũtur: grumoſis verò tenuiores. Multæ verò meritò excernũtur, quia prius fuerunt retentæ: quo tempore ſcilicet præ craſsitie ægrè percolabantur.

LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τούτοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Quibus per febres vrinæ turbatæ, quales iumentorum, iis dolor capitis vel adeſt vel aderit.

Hunc aphoriſmum nonnulli cũ ſuperiore connectunt tanquã eius ſit pars, ita ſcribentes, Quibus verò vrinæ turbatæ ſunt, his cephalalgiæ, &c. Ac volũt quidã per vocẽ turbatæ ſignificari cõtrarias vrinas iis quæ ſuprà ſunt tenues appellatæ: alij

alij verò eas ipsas turbatas. Atqui tenues vrinas cephalalgicas esse, id est doloris capitis indices, à veritate est alienum. Siquidem videntur dolores capitis præcedere interdũ, nonnunquã verò vnà cum turbatis vrinis adesse. Cæterum qualesnam hæ sint, manifestò ostẽdit quũ dixit, quales iumentorũ. Fiunt verò tales vrinæ crassam ac densam materiã agitãte & versante calore, atque in ea subigenda occupato. Nam hæ maximè materiæ ab externo etiam calore flatuosum spiritũ concipere & edere vidẽtur, sicuti bitumẽ, pix & resina. Ex his itaque vrinis, quædã diutissimẽ turbatæ manent, nonnullæ sedimentum crassum statim habẽt, & tardã morbi solutionẽ significãt. Tertiũ verò turbidarum vrinarũ genus non residentium, si quidem vires cõstent, longũ fore morbũ: si earũ imbecillitas adsit, ægri mortẽ denunciat. Atque hæc quidẽ nobis obiter, quia vtilia, sint dicta. Quæ verò ad aphorismi explicationẽ dicẽda restãt, sunt eiusmodi: vnà cũ turbatis vrinis dolores capitis necessariò adsunt, vel aderũt, vt inquit Hip. quia vnà cũ calore flatuosus spiritus in caput facilè tollitur. nõ tamẽ si cui doluit, aut dolet caput, ei cõtinuò tales vrinæ futuræ sunt. Siquidem cephalalgia fit

etiam propter calorem solum, interdum verò propter flauam bilem quæ in capite aut ventriculo cõtineatur, vel ob humorum caput aggrauantiũ copiam, vel locali quapiã obstructione, vel spiritu flatuoso ea ipsa in parte generationem sortito. ex quibus nulla talẽ vrinã necessariò adfert.

LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαία κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

Quibus die septimo futura crisis est, iis vrina rubram die quarto nubeculam habet, cæteráque pro ratione.

Vt in multis aliis seipsos rudes & ignaros artis Hip. ostenderunt cõplures ex his qui hunc aphorismorũ librũ exponẽdum susceperunt, sic & in hoc aphorismo. Existimant enim per verba illa ad aphorismi finem addita, Cæteráq; pro ratione, significari ea quæ de somno & vigilia, de respiratione, & decubitu, & surrectione, & si quid aliud eiusmodi in prognostico scripsit: vt si hæc omnia rectè fieri videantur, futuram die septimo iudicationem speremus. In qua re præcipua præsagitionis capita ignorare videntur. Vigilant enim ferè semper, & affligũtur, & febricitant vehementius ægroti quanto propius crisim venerint,

venerint, & ex ipſis complures iudicationi proximi ſpirandi difficultate laborant. Minimè verò præſens ex vrinis ſignum, etiam citra iſthæc commemorata ſymptomata ad certiorẽ futuræ iudicationis ſpẽ & coniecturam ſignis apparentibus in vrinis deficitur: ſed ſunt multa alia, quæ frequentius in vrina quàm iſtud ſpectantur: quæ ignorare mihi prorſus videtur ij qui Hipp. ſcripta priuſquàm ipſius artem vniuerſam perdidicerint, audent exponere. Nam quum ſit quartus dies index, quẽadmodum ipſemet ſuprà docuit, & qualis ſit futurus ſeptimus præmonſtret, quodcũque in ipſo primùm apparet effatu dignum coctionis ſignum, futurã ſeptimò die criſim ſignificat. Itaque nõ ſolùm rubra aliqua nubes in vrina apparens, prius non viſa iudicationem præſignificat: ſed alba etiã multò magis quàm rubra, atque his adhuc multò magis enæorema (latinè craſſamentum quoddam ſuſpenſum, & velut nubecula media vrina penſilis dici poteſt) æquale, & conſtans, ſibíque ipſi cohærens criſim forè prænuntiat. Quòd ſi celeriter admodum morbus moueatur, etiã coloris & corporis vrinæ (conſiſtentiã vocãt) mutatio, idonea ſunt futuræ iudicationis ſigna. Quæ itaque

tenuis est vrina, si mediocriter crassa euadat, & quæ alba si pallida fiat, in tali morbo iudicationẽ prænuntiat. Vnius igitur signi Hippo. nominatim meminit, rubræ scilicet nubeculæ: sed simul cum eo alia quoque nos eadẽ ratione æstimare & recordari vult, quæ iudicationes futuras ostendũt. Cuiusmodi sunt ea quæ diebus indicibus ab eo appellatis & prænuntiis superueniunt vel in vrinis, vel alui excrementis, vel sputis spectanda. Nam quæ talia sunt, omnia iudicationes quidẽ præsignificant, sed non semper bonas. Solis enim coctionis signis diebus prænuntiis apparentibus bonæ iudicationes præsignificantur. Atque talis est aphorismi sententia. Rubræ autem nubeculæ mentionem fecit, quia perrarum signum est. Albæ enim frequentissimè apparent, & coctionis euidentius signum præ se ferunt. Rubræ verò rarò fiunt: & nisi hoc loco ipsas dixisset Hippo. diebus indicibus conspicuas futuram nunciare iudicationem, nemo fortassis ab his talem vim expectaturus erat. Siquidem rubrum colorem salutarem quidem esse, sed diuturnum morbum significare dicit. Nam in prognostico ita ad verbum scribit, Si verò & subrubra vrina, & sedimentũ subrubrũ & læue

fuerit,

fuerit, diuturniorem quidem ſed admodum ſalutarem morbum ſignificat. Vtrū autem quarto die talis nubecula conſpecta futuram ſeptimo iudicationem ſignificet, in alio verò quopiam indice ſi appareat, non ſignificet diligenter eſt conſiderandum: quod ipſum in ipſis artis operibus obſeruari debet. Nam quod ad rationes attinet, ſunt in vtranque partem, & magis in alteram, nempè in quartū diem indicationem non incidere, niſi morbus celeriter admodū moueatur. Nā ſi quod quarto die deſignatum eſt, tantundē temporis, id eſt dies tres inſuper accipiat, poteſt futuram criſim oſtendere: vndecimo verò ſi appareat, nō tribus ſolùm diebus, ſed pluribus indigere ſæpè viſum eſt. Nā eiuſmodi dierum *indigentiā aliquid admetiri & velut auctarij vice ſolutionibus morborum addere, tam verum eſt, quàm quod veriſsimum. Ego certè quidem rarò eiuſmodi ſignum aliis diebus quàm quarto ſpectaui. Cui itaque ſeptimo apparuiſſet, is quartodecimo fuit iudicatus, & cui quartodecimo, is viceſimo criſim ſubiit. Apparuit & cuidam alteri vndecimo, qui decimoſeptimo iudicatus eſt, & alij cuipiam eodem rurſus vndecimo apparuit, qui viceſimo fuit iudicatus.

** Tardior indicatio tardiorem morbū & ad eius ſolutionē plurium dierū interuallo opus eſſe ſignificat.*

LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Quibus pellucidæ & albæ sunt vrinæ, malæ, maximè verò si in phreneticis appareant.

Eiusmodi vrinæ extremæ cruditatis sunt signa. quare & morbos diuturnos significant, & verò etiã ex ipsis quędã deiectis prius per morbũ & prostratis viribus sunt perniciosæ, vt in phrenitide. nullum siquidem vidi, in quo talis apparuisset vrina, phreniticum seruatum. Melius enim esset, si quemadmodũ totus biliosus morbus est, ita vrinæ quoq; apparerent biliosæ. Aquosæ verò vrinæ (eiusmodi enim sunt pellucentes albæ) maximam ostendunt cruditatem, & præterea totius bilis flauæ motum sursum in caput factum esse denunciant. Quibusdam enim vrinæ sunt perspicuæ, non etiam albæ, compage quidem tenues, colore verò biliosæ. Quæ verò lympidæ simul & albæ existunt, aquosæ sunt omninò. Si igitur simpliciter scribatur, maximè verò in phreniticis malæ, manifesta est aphorismi sententia. Si verò vt in aliis habetur exemplaribus, ad finem orationis adiiciatur verbum apparẽt, sensus erit talis. Aquosę vrinę malę sunt, maximè

ximè verò tales apparent in iis phreniticis qui perniciosè laborát: neque enim in omnibus, quemadmodú interpretes nonnulli intellexerunt, ignari prorsus eorum quæ in ægrotis apparent. In quibusdam exemplaribus ita scriptus inuenitur aphorismi finis, Præcipuè verò in phreniticis tales spectantur: qui intellectus idem est, qui secundæ lectionis nobis suprà dictæ.

LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγινομένου αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus elata hypochondria murmurant, lumborum superueniente dolore aluus humectatur, nisi infernè flatus erumpant, aut vrinæ multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.

Quúm multis de causis hypochondria tollantur, hoc est in maiorem tumorem adducantur, ex his vna spiritus est flatuosus, de qua nunc differit bifariam fieri solita: aliquando propter affectum aliquem inueteratum & solutu difficilem partium ad ventrem attinentium: aliquando verò ob recentem aliquam occasionem. Quas quidem affectiones Hip. nunc distinguit. Nam prior fit sine murmure. Tensa enim

atq; inflata vtris instar reddit hypochondria. Altera fit cum borborygmo seu murmure. hic appellatur strepitus à spiritu editus, quum scilicet neque magnus neque multus existit, & cùm aliqua mediocri humiditate deorsum mouetur. Atque etiam vsu venit tali borborygmo pessum eunte, vt vnà cum ipso in eam ventris regionem quæ est ad lumbos hypochondriorum tumor descendat: vnde partibus inibi sitis ab eodem distentis dolorem excitari contingit: atq; ita demum fieri, vt quandoq; humore ad distributionẽ suopte impetu incitato solus spiritus flatuosus, quandoq; etiam vnà cum humore per aluum emittatur. Quinetiam distributus ille humor ferè per vrinas excernitur. Dictis ergo signis conuenienter, ait aluum deiici, nisi seorsim humorẽ quidẽ distribui, seorsim verò spiritum in intestinis detentum per sedem excerni contingat. Sed & vterque interdum tum spiritus tum humor ad distributionem festinantes in vesicam facilè permeãt. Quod autem ad finẽ aphorismi scribitur, atq; hæc in febribus, tale aliquid mihi significare videtur, A febribus malè habere & vexari antiqui dicebant eos qui sine certa inflãmatione, aut abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut vt generatim

& vni

& vniuerse dicam, absq; aliquo membro eximiè præ aliis affecto, ægrotabāt. Quòd si vel propter lateris aut pulmonis, aut alterius cuiusdam partis inflammationem febricitarent, non iam febricitantes ipsos appellabant, neque febribus vexari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, aut hepaticos aut splenicos, aliisve similibus nominibus nuncupabant. Nunc itaque mihi videtur Hippo. ex duobus alterum velle significare, vel quòd ea quæ præsenti aphorismo sunt comprehensa, in his febribus fiant, in quibus nullum priuatum membrum est affectum: vel quòd illis etiam morbis, qui ob malè affectam quampiam partem fiunt accidāt, non tamen ipsis aluus soluatur, aut flatus vrinæ've prodeant. Neque enim aliquo naturali motu partium flatuosum spiritum depellentium, murmur in illis fieri contingit, sed tanquam symptoma solùm est affectus partem quampiam malè habētis.

LXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

Vbi spes est ad articulos abscessum iri, abscessu liberat vrina multa crassa & alba reddita: qualis in febribus laboriosis quarto de quibusdã exire incipit. Quòd si ex naribus etiam sanguis profluxerit, breui admodum solutio fit.

Diximus etiam suprà abscessus in articulis fieri tum in iis quibus anteà defatigati sunt & debilitati articuli, tũ quibus quoquo modo per morbum lassitudinis in ipsis sensus est, tum etiã in quibus propter crassorum humorũ copiam morbus inueterascit. Si igitur natura validè per vrinam corpus expurget, abscessu ægrum liberabit, eo scilicet humore qui alioqui ad articulos prolapsurus erat per vesicam euacuato. Porrò satis habuit Hip. febrium laboriosarum veluti exempli gratia meminisse quæ die indicatore initium motionis ad vrinas sumunt. Hisce enim laboriosis febribus hoc adest, vt citò in ipsis fiant abscessus, non expectato (quod aliæ febres faciunt) tempore longiore. Iisdem ipsis secundum aures etiam abscessus fieri consueuêre: quemadmodum aliis chronicis & diuturnis febribus in partes potius inferiores humorum redũdantia decumbit. Quibus igitur maior calor in altum materiã sustulerit, ipsis vel profluit è naribus sanguis, vel parotides, id est secun-

dum

dum aures abſceſſus fiunt. Quòd autem febris ſolutio eiuſmodi ocyus fiat, quàm quæ per vrinas fit, vel citra rationem, eſt manifeſtum. Quare ſtatim poſt eam addidit Hip. Celeriter admodum fit ſolutio: quum altera quæ per vrinas fit vacuatio, plures ad ſolutionem dies requirat. Quod autem quarto die dicitur, exempli vice eſt poſitum: Id autem ad alios etiam dies omnes indices & criticos transferre licet.

LXXV.

ΗΝ αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis ſanguinem aut pus meiat, renum aut veſicæ exulceratio ſignificatur.

Siue in renibus, ſiue veſica ſit vlcus, ſiquidẽ ſimul cum vaſis alicuius maiuſculi ruptione maximéque eroſione inciderit, ſanguinis ſubſequitur excretio: ſi verò iſta abfuerint, ſolũ pus excerni ſolet. Sed fieri etiam poreſt vt in aliquo meatuum vrinariorũ quos οὐρητῆρας appellant Græci, facto vlcere tum pus excernatur tũ ſanguis. Hi verò quia renes & veſicam interiacent, vnà cum illis intelligendi veniunt. qui vtique ſæpè in iis exulcerantur, qui in renibus calculum habẽt, quum ab acuto, aut aſpero admodum & ſcabro ipſos obſtruente lapide excoriantur. In pudendo autem

autem si vlcera consistãt, etiam sine vrina pus & sanguis excernitur. At verò in aliquo etiam superiorum locorum quandoque abscessu rupto, vnà cũ vrinis pus exire cernitur. Vnde interpretes nõnulli alteram lectionẽ magis probarũt, quæ cum copulandi particula, & legitur in hũc modum, Si quis sanguinẽ & pus meiat, renũ aut vesicæ exulceratio significatur, quia si horum alterum pus scilicet solùm meiatur, non modò renum aut vesicæ exulceratorũ, sed superiorum etiam partium alicuius signum esse posʃit. Qui sanè aliquid fortaʃsis dicunt: fortaʃsis etiam verbum meiat, aliud quiddã significat quàm minxerit, atque in se distinctionem continet. Neq; enim eo ne pacto dicas, Si quis sanguinem aut pus meiat, an illo, Si quis sanguinem aut pus minxerit, parum interest. Vno enim, aut duobus aut tribus diebus potuit pus meiere, rupto scilicet abscessu & effuso in mictionis instrumenta: multis autem diebus, aut etiã mẽsibus postquàm hoc factum fuerit, renũ aut vesicæ exulceratio indicatur. Vtrius autẽ horum potius ipsa sit, tum dolor non iisdẽ locis factus, tum ea quę cum vrinis excernuntur, discriminant: de quibus deinceps loquetur. Eadem est de vreteris quoque ratio.

LXXVI.

LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι, σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τούτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum vrina crassa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernitur.

Exiguæ quidem carunculæ renũ substãtiæ notæ sunt & indicia: illud verò veluti pili, renũ substantiæ indicio esse nullo modo potest. neque enim fieri potest, vt in talem substantiæ formam ren dissoluatur, & qui hoc asseuerant, renum ignorant naturam. Sed neq; retexta vesica aut exesa talia meiũtur, vt quibusdam visum est. Siquidem sunt huius particulæ lamellis similiores, quo modo ipsemet Hippoc. eas paulò pòst squamulas appellat. Verùm rei veritas ita se habet, quemadmodũ nobis sorte quadam sæpius videre contigit: & alij etiam nõnulli medici experientissimi sæpè se tales vrinas vidisse dicunt. quam quidem affectionem medici recentiores τριχίασιν vocant, quasi pilimictionem dicas, quòd villis præsertim albis, ea quæ per vrinam feruntur, similia appareant. Sed nuper etiam quidam corpora eiusmodi tam longa meiebat, vt incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nonnulla dimidium æquabant cubitum.

tum. Is toto ferè anno prætergresso frequentissimè fabam fresam, & caseum tenerum & siccum comederat. Et alij denique omnes quibus talia meiere contigit pachychymis & crassis cibariis vescebantur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem vsque modum siccatus & torrefactus, pili simile nanciscitur concretionem. Quinetiam ipsa curandi ratio, inueniendę causæ viam demonstrat. Nam qui ita ægrotarent omnes medicamentorum tenuantium & incidentium vsu simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt. Quòd si renum aut vesicæ tanta fuisset exulceratio, vt ipsorum dissolueretur substantia, non modò nihil talibus medicamentis adiuti, sed etiam magnopere offensi & irritati fuissent. Quarę in his Hippoc. vt in aliis summa est admiratione prosequendus, qui ea inuenerit quæ medicis compluribus fuerunt ad hũc vsque diem ignorata. Sed ipsius etiam accurata & exacta loquendi ratio habet admirationem, abs renibus talia excerni dicentis. Neque enim quemadmodum in superiore aphorismo renum incusat exulcerationem, sed simpliciter, à renibus excerni affirmat: nõ secus quàm si quopiam cum vrina reddito lapide, ex renibus ipsum

ſum delatum eſſe dixerimus, non quòd eorum ſit ſubſtantiæ particula, ſed quia in ipſis ſuam ſit concretionem ſortitus. Exiguæ itaque carunculæ vlceratorum omninò renum ſubſtantiæ partes exiſtunt: quæ verò ſunt pilis aſsimilia, in renibus quidem concreſcunt, vt & lapides, cæterùm eorum ſubſtantiæ partes non ſunt. Perperam in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſcribitur ſine diſiungẽdi particula aut, hoc modo, Carunculæ paruæ veluti pili. nequaquam enim exiguæ carunculæ pilis ſunt ſimiles. Verùm inter adiectiuum exiguæ, & veluti particulam media collocanda eſt diſiunctio aut, quia duarum rerum non vnius hoc aphoriſmo Hippoc. faciat mentionem, quarum vna eſt, Carunculæ exiguæ: altera veluti pili. Atq; in iis quidem quæ pilis ſunt ſimillima, ſemper craſſa ſpectatur vrina, vt potè pituitoſam ſubſtantiã quam venæ cumularunt, per renes expurgãte natura: in carunculis autẽ non eſt neceſſarium. Quanquam ipſe nunquã ſpectaui talem renum affectionem: ſed veluti carunculæ quidem mihi ſæpius in iis febribus viſæ ſunt, in quibus etiam ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις appellatæ Græcis, id eſt erui ſpecie ſedimenta ſpectantur in vrina, ex craſſo ſanguine in re-

nibus

nibus, aut in iecore assato & torrefacto: perfectas autē & exactas carunculas nunquam cum tenui vrina exire vidi. Potuit itaque, mea quidem sentētia, crassa vrina ab ipso dici, quæ secūdum naturam est & symmetra. hæc enim tenui quodā modo opponitur. Neque nos latet propriè quidem superlationum & extremorum oppositiones ita dici: per abusionem autem medio etiam & symmetro interdum tribuuntur extremorum nomina: nobis id quod symmetrum est, ad summè quidem crassum, tenue: ad summè verò tenue, crassum appellantibus. Quam interpretationem si recipiamus, eiusmodi erit oratio, Quibus in vrina non tenui vnà excernuntur quæ suprà sunt commemorata, renum est pathema: tenuis verò si reddatur vrina, totum patitur genus venosum. Eandem etiam sequenti aphorismo sententiam indicare videtur.

LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus cum vrina crassa furfurosa quædam vnà exeunt, his vesica scabie laborat.

Si quidē tenuis fuerit vrina, non se habent venæ secundum naturā: Si verò non tenuis,

tenuis, sed mediocriter constãs & compacta fuerit, (in eo enim significato crassam in præsentia accipere oportet) tum ea quę simul cum tali vrina excernũtur, in renibus aut vesica affectionẽ esse indicabunt. Quum enim ex venis deducatur vrina & à renibus prolectetur, in his verò percoletur, indéque per canales vrinarios in vesicam transmittatur, atq; in ea vt receptaculo asseruetur, quicquid in ipsa præter naturã apparuerit, aut venas, aut renes, aut vesicã malè habere significabit: quo modo nunc furfurosa ista affectam scabie vesicam portendunt, duntaxat quando in venis nõ est vitium. Nam ex ipsis etiã aliquando furfuracea eiusmodi deferuntur, ipsarũ aliàs affecta tunica, quo modo vesicæ quoq; tunicã affici accidit: aliàs etiam sanguine qui in ipsis continetur, caloris feruore & vehementia perusto & fricto. Ad quam nimirũ rem aptior in ipsis contentus quiuis humor crassus, multóq; magis is qui veluti fæx est sanguinis, quem consueto more appellamus succũ melancholicum. Quemadmodum enim cutis superficies (quã ἐπιδερμίδα vocant Græci, nos summam extimámque cuticulam dicere possumus) tenue quiddã (cuiusmodi est quæ serpentum senectus appellatur)

per ſcabiem,lepram, & lichenas abiicit ac deperdit:ſic quum pars quæpiam interna ſimili aliquo quo cutis vitio laborat, mali quoq; ſymptomata ſit ſimile. Quæ quum ita ſint, tum venæ ipſæ, tum veſica ſcabie laborantes furfuroſas cuticulas vnà cum vrinis emittent. quæ vnde prodeant diſtingues ex tenuitate & craſsitudine vrinæ, quemadmodum diximus ſuprà. Nam tenuis vrina venas affectas eſſe, non tenuis veſicam laborare oſtendet.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταυτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Qui inopinanter ſanguinem meiunt, iis à renibus venulam ruptam eſſe ſignificatur.

Illud inopinanter poteſt idē quod ſine cauſa externa ſignificare, poteſt etiā idem ferè quòd derepētè, nullo prægreſſo ſymptomate ex iis qualia apparent in veſica vlcerata. Neque enim in ipſa propter ſanguinis affluentis copiam vena rumpi poteſt, quemadmodum in renibus ſolet accidere, quia per eius venas ſanguis non percolatur, ſed ſolū ſuppeditatur quantū ad ipſam alendam ſatis eſſe poteſt. Huc adde quòd neq; venæ per veſicam ſparſæ nudæ ſunt, aut minus benè firmatæ & cōſtabilitæ,

litæ, quemadmodum quæ in renum ventres inſeruntur, quarum anaſtomoſes, id eſt oſculorum apertiones, & ruptiones propter humorum qui in ipſis continentur craſsitiem & multitudinem fieri accidit. Verùm ruptionem veri ſynceríq; ſanguinis ſequitur vacuatio: anaſtomoſis verò quæ nō confertim ſanguinem profundat prȩſertim ſi copioſus non eſt, ſed paulatim tenuiorem percolet, totam ſubcruentam vrinam, id eſt leuiter ſanguine tinctam reddit. Porrò fit, vt dixi, veſicæ etiã venis eroſione laborãtibus ſanguinis vacuatio, quam vlceris in ea conſiſtentis ſigna præcedunt, id eſt tum partis dolor, tum pus, tum ipſius ſæpè corporis veſicæ veluti minuta quædam detrimenta. Hac igitur ratione præſtat vocem inopinanter pro repentè, quàm pro ſine euidente cauſa accipere. Nam ex renibus ſæpè quidem ſine externa etiam cauſa, propter nimiam copiam vaſe rupto, aliquando verò etiam contentius ſaltantibus, aut ex alto lapſis, aut percuſsis meiitur ſanguis.

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in vrina ſubſident ſabuloſa, iјs veſica calculo laborat.

Non necessariò vesica calculo laborat residentibus in vrina sabulosis, sed renes etiam possunt laborare. Quare manifestò mancus ac imperfectus est aphorismus, siue Hipp. ipse partem totius orationis dimidiã neglexerit, siue primus bibliographus per imprudentiam omiserit. Nam seu in renibus, seu in vesica lapides fiant, vnà cum vrinis arenosa prodeunt.

LXXX.

ΗΝ αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si quis sanguinem aut grumos meiat, aut vrinam guttatim emittat, dolore ad hypogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.

Duobus modis finis aphorismi scriptus inuenitur. In quibusdam exemplaribus laborant, in aliis ægrotãt, legitur nullo aut certè paruo discrimine. Neutra tamẽ lectio errore vacat, si quis illud ad vesicam loca, pro vesica ipsa ab Hippo. dictum esse interpretetur. Siquidem commemorata symptomata omnium mictionis instrumentorum vesicæ, renum, & ductuum à renibus ad vesicã pertinentium sunt communia. Quare illud ad vesicam loca sic exaudire

dire erit melius, vt non sola vesica, sed ipsi etiam annexæ partes intelligãtur. Quam interpretationem vt probemus, sequens etiam facit aphorismus, in quo non quæ ad vesicam attinent ægrotare dicit, sed vesicæ ipsius exulcerationẽ incusat, quasi non idem dicturus sit is, qui vesicam ipsam solam absolutè pati aliquid, & qui ad vesicam sola affecta esse pronunciat.

LXXXI.

Ην αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας καὶ ὀσμὴ βαρεῖα ῇ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis sanguinem, aut pus, aut squamulas meiat, & grauis odor adsit, vesicæ exulceratio significatur.

Sanguinem certè quidem & pus meiere vlceratorum instrumẽtorum omnium mictioni seruientium signa sunt communia: graueolentia autem, hoc est insuauis & ingratus quidam odor, multóq; magis squamulæ propria sunt affectæ vesicæ signa. In plurimis itaque exemplaribus sic legitur, Si sanguinẽ & pus meiat: in quibusdam, Si sanguinem, aut pus meiat, quę lectio secunda indicat cõiunctionem aut esse disiunctiuam, vt commemoratorum vtrumuis acciderit, exulcerationis signum existat: altera verò lectio vtrunque vel simul vnà, vel vicissim adesse vult.

LXXXII.

Οκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα φύεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

Quibus in meatu vrinario nascitur tuberculum, suppurato eo & rupto, solutio.

Propter brachylogiam nihil hoc aphorismo magni momenti tradi suspicabitur fortè aliquis. Nemini enim dubium est, quin si in eo ductu vrinario, qui ad extremum vsque penem porrectus est (Hunc enim meatum οὐρήθραν Græci appellant, nos vrinarium canalem & vrinæ viam dicere possumus) oriantur tubercula, quæ postea rumpantur, mali protinus fiat solutio. Verùm si diligẽtius animum aduerterimus, rei cuiusdam maioris fit indicatio. Fieri certè quidem potest vt propter eiusmodi tuberculũ aliqua fiat vrinæ suppresio, ad cuius ruptionem eiusdem proculdubio sequatur sanatio. Sed suboritur ex dictis sequens illa quæstio, vtrum hoc loco ortum tuberculum velit Hipp. rumpi solùm, an sæpissimè quidem vt rumpatur accidere, digeri tamen posse, an potius hoc vnum solutionum proposuerit exemplum, ruptionem scilicet? quod vltimum verius esse videtur.

LXXXIII.

LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictus noctu plurimus, paruam deiectionem significat.

Quòd distributo & in venas exhausto eo humore qui in ventre continetur, alui necessariò minuatur deiectio omnibus est manifestum: sed simul & illud eadem ratione apparet, quòd illo eodem humore vnà cum aliis cibariis intestina peruadente, aluus quidem reddatur humidior, atque idcirco plura deiiciat, minor verò excernatur vrina. Qua ex ratione fluentis & siccæ alui remedia intelligere possumus. Nam in quibus iusto est aluus humidior, iis potus minus dabimus, atque ipsius ad vesicam motum ciebimus: Contrà verò quibus siccior est, potus plus exhibebimus, & eius distributionem quoad fieri potest prohibebimus.

*

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS QVINTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Conuulsio ab elleboro, lethalis.

Qui elleborum potarũt album scilicet (hunc enim simpliciter elleborum, non sicut nigrum cum adiectione nominare solent) iis si dũ purgantur superueniat conuulsio, perniciosum inquit esse symptoma. Fit enim non initio purgationis, quo tẽpore suffocationis imminet periculum, sed quãdo nausea vehemẽtius affligantur, & vellicatus dolore disrumpuntur ac lacerantur: neruis propter ipsam maximè in vomendo contentionem & nisum laborãtibus per eam symp

ſympathiam & conſenſum, quem habent cum ore ventriculi. In quo etiam alioqui, quum vehemētius morderetur conuulſiones fieri vidimus, ſicuti adoleſcenti accidit, qui æruginem vomuit. Præſtat enim vomitum illum æruginem quàm æruginoſum appellare. Erat enim qualis quæ vera ſinceráque ærugo appellatur viridiſsimus. Huic totum eſt inter vomendū corpus conuulſum, & ſimul vt vacuata eſt ærugo, protinus febris ipſius & cōuulſio ceſſarūt. Materia autem vomitu reiecta talis erat, veluti ſi quis optimam æruginem eo modo aqua ſoluat, vt ex vtraq; conflatū corpus, ſapæ referat craſsitudinem. Poteſt igitur, vt dixi, etiā per conſenſum cū ore ventriculi cōuulſio fieri bibito elleboro albo: quæ moderatiſsima habenda eſt conuulſio. Poteſt & propter ipſam vacuationē, dum extra modum purgantur accidere: ſicut cholericis quum aliorum muſculorū tum maximè eorum qui in ſuris ſunt poſiti contractiones ſæpè accidunt. Sed illud quoque fieri poteſt, vt propter efficaciam pharmaci ex neruis humores vehementius ad ſe attrahentis ſuperueniat ex hoc labore & vexatione conuulſio. Quinetiam ellebori interdum vi ad diſtributionem vehementius conci-

tata contingit neruorum ſubſtãtiam violentius exiccari. Nam ipſemet ex repletione & inanitione cõuulſionem fieri tradidit corporum ſcilicet neruoſorum, à quibus motus perficiuntur voluntarij. Ea autem ſunt nerui, ligamenta, muſculi, tendones. Quemadmodum enim in rebus etiam externis lora & chordas, vbi præter modum exiccantur, aut multo imbuuntur humore tendi videmus: ita in animalium quoque corporibus par eſt non rarò fieri conuulſionem. Porrò liquet ex repletione conuulſionem curabilem eſſe per vacuationem: quæ verò ex inanitione fit & ſiccitate neruorum, vix vnquam admittit curationem. fit etiam vti dicebam per conſenſum conuulſio, quam ab Hipp. prætermiſſam fuiſſe credibile non eſt. Nam eam quæ primario fit conuulſionem declarauit, quum ſpaſmum ex repletione & inanitione oriri dixit. Quinetiam vellicationis ſtomachi ratione, in eo ſingultum fieri non ignoramus, adeò vt neruos etiã ſimiliter affici putes. Quod conuulſionis genus in iis quoque qui veratro purgãtur fieri interdum videbitur: quod Hipp. ſilentio præteriit, niſi, credo, propter inanitionem accidere dicat aliquis, quia mordaces ſcilicet humores ſic-

candi

candi vim habeant. Atque tot quidē modis homines conuelluntur hausto elleboro. Curationem verò recipit tum qui propter morsum, tum qui propter contensionem in vomendo conuellitur: propter siccitatem autem præsertim si consummata est, qui conuulsus fuerit, is curationē respuit. Meritò igitur Hipp. totum hoc conuulsionis genus perniciosum esse dicit, quoniam ipsius quidem nonnullæ differentiæ ægrè curantur, vna autem insanabilis existit.

II.

Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, θανάσιμον.

* *Conuulsio à vulnere perniciosa.*

Quemadmodum in eo aphorismo qui hunc præcessit, thanasimon, id est perniciosam dicebat conuulsionē, pro eo quod est periculosam, & sæpe morte terminandam: sic etiam nunc à vulnere conuulsionem exitiosam esse dicit, non tanquam ex necessitate ac semper, sed crebrò admodum mortem adferentem. Sic etiam superioribus multis aphorismis thanasimon nomine vti visus est. Siquidem vulneribus superueniunt conuulsiones inflammationis ipsa sequentis ratione, postquam scilicet partes neruosas tētauerit. Ac primùm quidem

* *Siue in parte principe, aut neruosa & exquisitè sentiente soluatur cōtinuitas, quod vulnus appellatur, siue in neruo, qua nerui punctio dicitur, si magna sequatur inflammatio, timenda est conuulsio.*

quidem conuelli videntur quæ ex directo partibus respondent inflammatione laborantibus. Deinde vbi ipsum etiam principium prehenderit inflammatio, in totum corpus extenditur conuulsio.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A copioso sanguinis fluxu singultus, aut conuulsio mala.

Non aliud superiore aphorismo thanasimi nomine, aliud præsenti per cacon, id est malum significari existimandum est. Siquidem ita solet Hipp. ea symptomata appellare, quibus mors sæpè superuenit. Si quid verò magis minúsve differre hæc nomina inter se videantur, maius per vocem thanasimon periculum, quàm per cacon significabitur. Siquidem quæ copiosæ sanguinis vacuationi accedit conuulsio, ex altero genere est causarum ipsam efficientium, vt suprà dictum est.

IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A purgatione immodica (quam hypercatharsim vocant) conuulsio aut singultus malus.

Quod quibusdam poto elleboro accidere dicebamus, hoc nūc de omnibus qui

quouis

quouis modo purgantur pronuntiat. Iisdem enim de causis conuelluntur ij qui præter modum purgantur, quibus qui sumpserunt elleborum, atque inde ipsis non paruum impendet periculum. Siquidem peior multò est à vacuatione quàm per repletionem facta conuulsio. Quòd autem etiam singultus sit stomachi conuulsio secundum Hipp. sententiam minimè nos latet.

V.

ΗΝ μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrius quispiam derepentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur vocem recuperet.

Ob neruorum repletionẽ talis fit conuulsio. Solet autem neruos facilè replere vinũ, vt pote calidũ temperamento. Talis siquidẽ natura promptè subit & penetrat omnia, præsertim si non ita crassis partibus constet. Substantiæ itaque copia vinũ neruis conuulsionem conciliat; sua verò qualitate neruos excalfaciendo & desiccando, rursus eam affectionẽ sanat, quam effecerat. Quòd si quando id præstare nequeat, mortem sequi necessarium est. Verum

rùm qua facultate vinum dicimus conuulſionem ſanare, eadem febris quoque ſanat. Hoc autem maximè loco obſeruanda eſt Hipp. conſuetudo, qui τοὺς ὁπωσοῦν καρουμένους, id eſt eos quibus quoquo modo grauatum & attonitum caput eſt, mutos vocitet: quum tamen propriè carus nominetur totius corporis repẽtina ſenſus motúſque priuatio. Hanc itaque affectionẽ conſueto more Hippoc. de vno ſymptomatum nominat, aphonia ſcilicet, quæ vtique fit neruorum læſo principio. Neq; enim aliter omninò poteſt corpus conuelli, quàm hoc prius patiatur vel primariò, vel per conſenſum altera prius affecta particula. Porrò liquet capitis noxam ex vino contractã à Græcis omnibus κραιπάλην à Latinis crapulam appellari. Sic nanque nonnulli nominis etymologiam notauerunt παρὰ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quaſi caput percelli ac labefactari dicas. Horã autẽ pro tẽpore dixit, quo crapulæ ſoluuntur, quod nõ omnibus eadẽ mẽſura præciſum eſt aut circunſcriptũ. Quidã enim poſtridie crapula liberantur, alij ſequenti nocte, nonnullis in tertium vſque diem durat pro vini epoti viribus & copia, & potoris natura. Sicuti enim cibi concoquendi vnũ non eſt omnibus hominibus

certum ac ſtatutum tempus, ſic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet medicũ ægri naturam compertam notámque habere, aut extremum obſeruare exhalandę crapulæ terminum: in quo ſi neque febricitare, neque loqui anteuerterit, procul dubio conuulſus morietur.

VI.

ΟΚόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Qui tetano corripiũtur, intra quatuor dies intereũt: ſi verò hos ſuperauerint, incolumes euadũt.

Tetanus morbus eſt peracutus, vt potè ex emproſthotono & opiſthotono, id eſt in partem anteriorem & poſteriorem tenſione compoſitus. Quo fit meritò, vt breuior eius ſit iudicatio, diuturniorem tenſionis laborem non ferente natura. Primo igitur ſtatim dierum criticorum circuitu, criſis eſt morbo.

VII.

ΤΑ` ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Epilepſia ante pubertatẽ amotionem recipit, poſt viceſimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem vſque.

Propriè

Propriè morbi metastasis appellatur quum ex parte vna in alteram malum migrat: per abusionem verò ipsius etiam solutio ita nominatur. ac mihi quidem certè Hipp. in præsentia secundo hoc significatu dictionẽ hanc vsurpare videtur. neque enim solùm in alias partes translati humoribus comitialem morbum facientibus soluitur affectus, sed omninò etiam percuratis. Sunt enim hi crassi, frigidi & pituitosi. Curantur autem tum ætatis in siccius mutatione, tũ exercitatione, tum victu exiccante, accedẽte adhæc idoneorum medicamentorum vsu. Verùm nunc Hipp. solius meminit ætatis mutationis: à qua edocti victus etiam formam simúlq; accommodata medicamenta facilè inueniemus. Quod igitur alia aphorismorum parte dixit, Epilepsia laborantes adolescentes magnam quum regionis & vitæ & temporum tum maximè ætatis mutationem liberare: hoc nunc in ipsis morbis declarauit; quippè qui epilepsiam si ante pubertatem cœperit, in ipsa ætatis mutatione finiri; si verò vltra vicesimumquintum annũ processerit, comitari ad mortẽ vsque hoc aphorismo tradat, vnde liquet Hipp. post secũdam septimanam sumpto initio pubertatis tempus vsque ad vicesimum

mumquintum annum extendi putare. At verò non omnibus est ab ætate pubere sanatio eiusmodi affectus, nisi se in aliis quoque benè gesserint: neque quibus hac ætate ortum habuit epilepsia in reliquam ætatem est permansura, si victus ratione bona vtantur. Imò verò quòd ab ætate sanationem nõ recipiat, sed quantũ in ipsa est consenescat apertè indicauit. Est tamẽ quod obscurè sit dictum, quamuis manifestum iis videatur qui negligentius illud exaudiunt, Quibus verò vicesimoquinto anno Epilepsia fit, cõsenescit. Neq; enim eos solùm, quibus 25. annum agentibus orta sit Epilepsia ad mortem comitatur: sed multò magis eos quibus vltra hanc ætatem longius progressis aduenerit. Si igitur dictioni Hippo addiderimus quod deesse videtur, veritati vndequaque eam consentaneam efficiemus, hoc pacto. Comitiales affectus, qui ante pubertatẽ ortũ habent, pubertatis tempore soluũtur: qui verò vltra sunt pubertatem longius progressi, ferè commoriuntur. Est verò pubertatis tempus à 14. anno ad 25. Habetur & alia lectio eiusmodi, Quibus verò fit vicesimoquinto anno Epilepsia, ferè commoritur, aduerbio ferè idẽ quod magna ex parte significante.

VIII.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ ἀνακαθαίρονται, ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Qui pleuritide laborant, nisi intra dies quatuordecim supernè repurgentur, ijs in empyema fit mali translatio.

Horũ dierũ ineunda est supputatio ex quo æger expuere cœpit.

Per sputa vacuationem humorũ pleuritim committentium solet Hipp. per superiora factam repurgationem, & purgationem absolutè dicere, sicuti etiam expuere verbũ pro purgari tum in libro de victus ratione in morb.acut. tum in prognostico vsurpauit. Nunc verò ipsius purgationis tempus determinat & circunscribit, in quo si non fiat, in empyema pleuritim transire dicit: vel quamlibet in pus mutationem ita vocitans (vt in prognostico sæpè appellat) vel factam inter thoracem & pulmonem puris effusionem. Vtrunque enim accidit, quum pleuritici per sputa non repurgantur. Verùm quod secundo loco diximus, ipsemet in sequentibus empyematis ruptionem appellat.

IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes ijs maximè ætatibus fit quæ à decimo-

octauo

octauo sunt ad tricesimumquintum.

Quum superioribus aphorismis morbos per singulas ætates narraret, Iuuenibus autem, inquit, sanguinis expuitiones, tabes. Nunc verò etiam annorum apposuit numerum, quæ tamen causa nõ fuit, quamobrem eadem denuò scriberet quæ suprà, sed propter sermonis consecutionem, & thoracis & pulmonis (de quibus institutus erat sermo) affectionum communionem factum est. Cæterùm cur iuuenes his maximè morbis corripiantur, * suprà diximus. Nunc itaque restat, vt quas ætates intelligat explicemus, quandoquidem tabem ipse dixerit iis maximè ætatibus fieri quæ ab anno decimooctauo sunt ad tricesimumquintũ vsq;. Quod enim ætatibus multitudinis numero dixit, quandam habet significationẽ quòd non vnam existimet Hipp. inter commemoratos annos ætatem esse mediam. Neque enim diligentius rem spectantibus vna est. sed quæ ab anno decimooctauo est ad vicesimumquintum, adolescẽtium est ætas: inde verò quæ ad tricesimũquintum intercedit, iuuenibus est attributa.

** Apho. 29. cõment. 3.*

X.

ΟΚόσοισι κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν

ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Quibus ex angina in pulmonem mali fit conuersio, ij intra dies septem moriuntur: Si verò hos effugerint, purulenti euadunt.

De ea humorum translatione nũc ipsi sermo est, quæ ab angina fit in pulmoné: quam quidem ante septimum plerunque diem interimere dicit, suffocato scilicet ægroto. Quòd si septenos dies posit superare, per fluxionis in pus mutationem eundem empyum fieri, id est intra thoracem ipsi pus colligi tradit.* Porrò an in pulmonem angina migrauerit, ex pulsu cognosces. Nam durus, inordinatus & inæqualis in membrum principale translatam esse materiam significat: mollis autem ordinatus, & æqualis cum facili & æquabili respiratione, aliò deriuatam indicat materiam.

*Hæc sunt ex veteri translatione.

X I.

Τοῖσιν ὑπὸ τῆς φθισίων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

Qui tabe vexantur, si sputum quod extussiunt, carbonibus iniectum olet grauiter, & capilli defluunt, perniciosum signum.

Tabem nũc appellat affectionem pulmonis

monis vlcerosam, in qua quod expuitur carbonibus infundendum, & ex odore examinandum diligenter & probandum esse censet. Quemadmodum autem suprà in vesicæ vlceribus grauem odorem percipi dixit, ita nũc phthisicorum quoque sputũ grauiter olere affirmat. Quòd si ita affectis capilli etiam defluant, tum demum ipsos perniciosè ægrotare: quia scilicet vltimi alimenti defectus, atque etiam aliquando humorum corruptela ostendatur.

XII.

Ὁκόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

Quibus per tabem capilli defluunt, ijs fluxione alui superueniente in propinquo mors.

De tabidis iam morti vicinis ipsi nunc habetur sermo, quos malè quidem habere capillorum indicabat defluuium: alui verò superueniente profluuio, mortem quamprimùm affore expectãdum: quum eiusmodi symptoma & mala causa, & malum signum existat. Quum enim propter virium imbecillitatem fiat, ipsas rursum magis magísque debilitat.

XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τούτοι-

σιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui spumantem sanguinem extußiunt, ijs ex pulmone educitur.

Et multa habent exẽplaria, & huius libri interpretes non pauci sciũt in hæc verba scriptum aphorismũ, Qui sanguinem spumosum vomũt, iis è pulmone reiectatur. Quinetiam nõnulli aphorismum explicantes, per id verbi copiam indicari volunt: ac propterea à proprio significatu translatum esse. Verùm isti reclamãte euidentia id se dicere palámque mentiri non sentiũt. Sæpè enim spumosi sanguinis expuitio visa est fieri sine copia. Si itaque Hippoc. ita scripsit, ipsum verbo abusum fuisse dicemus. Neq; enim copia, ex pulmone reiectionem, neq; paucitas, ex alio quopiam loco eductionẽ significat. Si verò expuunt aut extusſiunt scribatur, tunc & proprio vsus fuerit vocabulo Hippoc. & sanguis eiusmodi carniformẽ pulmonis substantiam (quod ipsius est propriũ corpus) vlcerationem suscepisse indicauerit: adeo vt verè dici posſit: sanguinẽ spumosum solius pulmonis exulcerationem indicare: non etiam exulcerato pulmone, necessariò spumantẽ excreari sanguinem verè dici queat. Sæpe enim lapsis quibusdam

dam ex alto, aut calcibus cæsis, aut in palæstra percussis sanguinis coloratissimi plurimum tussiẽdo expui sine vllo dolore vidimus, quem ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est verisimile.

XIIII.

Υπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάρροια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

Si tabe detento profluuium alui superueniat, perniciosum.

Paulò suprà dixerat, tabidis quum pus grauiter olet & capilli defluũt, alui fluxione interueniẽte breui mortem adfuturã. Hîc autem simpliciter dixit, accedens tabi alui profluuiũ exitiosum esse, nulla de pure & capillis facta mentione, quasi hoc per se ad mortis significationem satis esse posit, non tamen ita propinquam & tam citò adfuturam perniciem indicet, atque quum habet capillorũ adiunctũ defluuiũ.

XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται. ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem.

Ruptionis addito nomine de iis se ver-

ba facere apertè oſtendit, quibus lateris inflammatióne in empyema cõuerſa, deinde rupta, in medio ſpatio inter pectus & pulmonẽ pus colligitur. His enim omnibus, niſi ad ſummũ intra quadraginta dies puris ſcreatu expurgãdi vacuatio fiat, pulmonẽ exedi eſt neceſſe, pure temporis longinquitate putreſcente. Pleuritidi itaque Hippoc. quartumdecimũ diem, purgationis ſtatuit terminum: Empyis verò quadrageſimum. Verùm nos de horũ & aliorum criticorũ dierum diſcrimine copioſiſsimè in ea cõmentatione ſumus loquuti, quæ de diebus decretoriis nobis eſt ſcripta: quam tractationem ſi quis perlegerit, facilè ea omnia aſſequetur, quæ Hippoc. de diebus decretoriis ſunt dicta.

XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα οἷσι θάνατος.

* *Calidum frequentiore vſu hæc inuehit incommoda, carnis effœminationem, neruorum incontinentiam, animi torporem, profuſiones ſanguinis, animi deliquia: ad quæ quidem mors.*

De calidi & frigidi vſu immodico & moderato multa in eo lib. dixit qui de vſu humidorũ inſcribitur: & in hac libri parte

te omnia ferè exposuit capita, & imprimis illud, nempè calidũ, si quis eo vtatur immoderatius, has affectiones parere, carnis effœminationẽ, hoc est infirmitatem, atoniam Græcè dictã. Est enim metaphoricè dictum, quoniã in vniuersum sit fœmina mare imbecillior. Cui consentaneũ est quod de neruorum incontinentia subiungit. hi enim redduntur infirmi, eorum scilicet substantia à calore soluta. Mentis etiam torpor & ignauia, eiusdem est atonia & imbecillitas, cerebri scilicet perindè ac neruorum dissoluta substantia. Eodem modo immoderatus calidi vsus hæmorrhagias, id est sanguinis eruptiones accersit iis corporum naturis, quæ ad sanguinis profluuium aptæ sunt & dispositę. Sequuntur autẽ eiusmodi sanguinis profusiones lipothymiæ, id est defectus animi, quos, vt alia etiam prius enumerata mors consequitur: sed illa quidem tempore longiore in aliis magis in aliis minus pro naturarum diuersitate, sanguinis verò profusiones & animi defectus euestigio. Exemplaria nõ vno modo scriptũ habent aphorismi finẽ, sed omnes lectiones quem diximus intellectum demonstrant. Harum vna est, His mors succedit, altera. Ad quæ mors, tertia. Hæc quibus

mors, quarta, Hæc ad mortem ferunt.

XVII.

Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum verò conuulsiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.

Immoderatius scilicet frigidum conuulsiones, tetanos & neruorum perfrigerationem efficit. Vt enim ipsorum non est immodico calore soluenda substantia, sic neque præter modum refrigeranda & in vnum cogenda ac constringenda. Sed & nigrores perfrigeratione, & rigores febres accersentes cutis densatione & pororum coarctatione efficit frigidum. Rectius itaque fuisset dictum, Rigores qui & conuulsiones, & nigrores, & febres faciũt. Verùm de symptomatum causis copiosius priuato opere diximus.

XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον.

Frigidum inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, dorsali medullæ: Calidum verò amicum.

Partes natura frigidiores (cuiusmodi in animalibus sunt omnes planè exangues) citius magísq; immoderato frigidi vsu offenduntur: quibus ipsis ratione opti

ma

ma calidũ familiarius & conuenientius.

XIX.

Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγεῖ, ἢ μέλλει.

Quæ perfrigerata sunt excalfacere oportet, præter ea quæ sanguinem profundunt, aut breui sunt profusura.

Præsens exceptio minimè illud euertit, Contrariorum esse cõtraria remedia: de quo theoremate copiosè diximus in ea commentatione quæ de arte curandi inscribitur. Vbi ostẽdimus aliud quoddam esse theorema huic præuertendum, quod iubet curãda prius esse ea, quæ magis vrgent, id est præsentius periculũ adferunt: cuiusmodi nunc hæmorrhagia minatur. Huic itaque prius obsistendum: tùm demùm pars affecta ad propriam temperationem reducenda.

XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Frigidum vlceribus mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, conuulsiones, & tetanos creat.

Propriè quidem appellãti calidũ mordax est: sensus autem similitudine frigida etiam

etiam aqua mordax appellatur, non simpliciter cuti sed vlceratæ occursans. Nam quod morsus sensum est relicturum, remordendæ substantiam peruadere debet, quod in cute habenti secundum naturam frigida aqua facere non potest, quoniam cutis densior est, quàm vt eam penetrare possit frigidæ substantia. In partibus verò vlceratis, vtpotè rarioribus pertransire potest per earum substantiam in profundum vsque subiens. Verùm nos de mordacium natura in lib. de simpl. medicaméntorum facultate abundè diximus. Vlceratis igitur frigidum mordax, integris auté minimè, sed cutem indurat eius densata substantia. Dolorem etiã reddit insuppurabilem quia natiuum calorem vlcera ad suppurationem perducentem refrigerat, eáque perspirabili cute digeri prohibet quæ dolorem faciunt. Quæ sequuntur prius ipsi sunt exposita, nigrores, rigores febriles, conuulsiones, & tetani.

XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ, κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται· θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Est tamen vbi in tetano sine vlcere, iuuene eusarco, æstate media frigidæ larga profusio calo-

rem

rem reuocat. Calor verò hunc soluit.

Postea quàm à calido & frigido incõmoda retulit, deinceps rara quædam eorum commoda explicat, ac primùm quidem frigidum ait in tetano (liquet autem in alia etiam quauis conuulsione idem vsu venire) media æstate, ægro eusarco, id est modicè carnoso & quadrato, ac iuuene frigidæ perfusionẽ per caloris epanaclesim, id est foras reuocationem eum affectum curare. Vnde fit manifestum non propria virtute frigidã id morbi sanare, sed ex accidenti, quia scilicet in iuuenibus eusarcis calorem foràs euocet. In alia siquidem ætate nihil profuerit talis frigidæ profusio, quia neque caloris efficit reuocationem: quando ne hac quidem ætate, alio quopiam anni tempore, præterquàm æstate media facere potest. Nam occursus frigidæ aut vincit natiuum calorem, aut cogit: ac vincit quidem, si est debilis, colligit verò si fortis, ipsius perspirationem prohibens, & effluuium retinens. Porrò coniunctas cum vlcere conuulsiones excipit, quippè quæ frigidæ perfusione nunquam sanari possunt, ne si iuuenis quidẽ eger & calidus natura, & æstiuum anni tempus, & regio calida sit, quia frigidum, vt ipsemet suprà dixit, vlceribus mordax,

mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur qui cum vlceribus conuelluntur ob neruosorum corporũ inflammationem, aduersissima erit frigida, vtpotè quæ neque vlcus mitiget, neque neruosorum corporum soluat inflammationem.

XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι· τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύχεος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidum in quo vlcere pus mouet, maximum securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem soluit: Oßibus fractis plurimum prodest, maximè si nudata sint, multóque magis si in capite. His etiam prodest quæ moriuntur aut vlcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, sedi, pudendo, vtero, vesicæ, his omnibus calidum amicum & decretorium, frigidum inimicum & interimens.

Quemadmodum frigidum conuulsiones

nes & tetanos sua natura pariens, aliquã do tamen, licet raro, tetanum ipsum sanat: sic & calidum quantum in se est ad pus mouendum efficax, interdum suppurationem prohibet. Siquidem in vlceribus putridis, & omnibus denique quæ fluxione laborant, (rheumatica appellant Græci) tantum abest vt pus generet, vt his etiam magnopere incommodet: vt ista duo conueniant eodem, & quod lædit & quod ad suppurationem nõ perducit vlcera: sicuti contrà quod adiuuat & quod maturat vlcera. Maximũ enim vlceri ad securitatem signum est tum pus ipsum, tum puris conficiendi vim habens medicamentum. Nihil enim potest mali accidere vlceri pus generanti. Siquidem vulnera conuulsionẽ adferãtia sunt prorsus insuppurabilia. Similiter etiam vlcera putrida, & quæ corrosas circunstantes partes habent, & quæ ægrè cicatrice obducũtur, dysepulota Græcis dicta, insuppurabilia sunt omnia. Item ex malignis vlceribus quæ per excellẽtiam quandam propriis nominibus sunt insignita, qualia cancrosa, Chironia, Telephia, & phagedænica, id est carnẽ depascentia, eiusmodi sunt omnia etiã anecpyeta, id est insuppurabilia. Maximum igitur vlceri ad securi-

curitatem signũ est pus. Cuius rei ex calidi vsu coniecturam capere potes. Nam in quibus nõ conuenit, ea à calido insuppurabilia permanere cernes. Deinceps calidi effecta quæ frequẽter apparent, enumerat. Etenim cutem induratã emollit, incrassatam extenuat, est anodynum, id est lenit dolorem, & cõuulsionis ac tetani paregoricum, nec vt frigidum, dolorem insuppurabilem facit, quia sit alienum à nostra natura, quæ vtique calor est natiuus, quem adauget vbi moderatè adhibetur. Calidum itaque externũ ea præstat omnia quæ diximus, nonnulla cõcoquens & in melius alterans, alia verò discussis ac vacuatis iis quæ dolorem faciunt persanans: quod si perfectè non sanet, at dolorem certè mitigat. In capitis verò affectibus hæc eadem facit, & appellatas Græcis καρηβαρίας, id est capitis grauitates sanat, concoquens scilicet ac digerens quæ grauia sunt & molesta. Quinetiam ossium fracturis est vtilissimum & maximè nudatis, id est carne exutis, multóque magis iis quæ accidunt in capite. Nam talibus frigidum infestissimum, vtpotè quod non ossibus solùm, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Est etiam partibus nimia perfrigeratione emoriẽtibus

bus remedio calidum. Pariter quæ refrigeratione exulceratur, vt hyeme calcanei, & digiti, cæteræque partes extremæ sanantur à calido: Herpetes etiam exedentes, quamuis ab humore bilioso & calido fiant: sed propter exulcerationem ipsis est frigidum contrarium, vt quod vlceribus sit mordax. Similiter omnibus sedis affectibus familiare calidum, aduersissimum frigidum, tum quia neruosa sedes est, (frigidum verò neruis inimicum) tum quòd per communicationem frigiditas ex sede in ventrem facilè ascendit: similitérque caliditas. Sic etiam vtero, genitali, & vesicæ calidum amicum & salutare: inimicum verò & perniciosum frigidum. Hæ enim partes neruosæ sunt, & superioribus partibus de sua facilè impertiunt refrigeratione. Quòd autem de omnibus communiter hoc aphorismo comprehensis dixerit, His calidum amicum & salutare: frigidum verò inimicum & exitiosum, etiam me tacente est manifestum.

XXIII.

ΕΝ τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν

καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει, καὶ ἐρυσιπέλας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελεῖ· ἐπεὶ τόγε ἑλκούμενον βλάπτει.

Frigido verò in his vtendum vndè fluit aut fluxurus sanguis est, non quidem eódem loci, sed ad ea loca vndè influit admoto: & si quæ partium inflammationes aut deflagrationes ad rubrum sanguineúmve colorem tendunt recenti efflorescente sanguine, ijsdem ipsis adhibito. Nam inueteratas nigrefacit. Erysipelas etiam non vlceratum iuuat. siquidem exulceratum lædit.

Quæ á frigido cómoda & incommoda corporibus importantur, hoc aphorismo refert. Ad primùm quidem ipsum ad partes sanguinem fundentes aut fusuras vtilitatem habere dicit, non ipsis partibus sanguinem profundentibus, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus eísque maximè vndè aliquid vlceribus influit admotum. Quinetiam ad omnem inflammationem, & ad ea quæ ἐπιφλογίσματα appellauit, id est propter humorum inflammantium calorem velut à flamma tostas partes & vstas frigidum prodesse tradit. Nam & hæ frigido gaudent. Horum autem omnium colorem spectanti ea rubra apparent & florida, recenti scilicet nó vetusto sanguine suffusa.

Nam

Nam vbi diu detentus in parte inueterauit, floridum illum colorem non habet. Quò fit vt si eiusmodi sanguini frigidum admoueatur, liuorem ac nigrorem contrahant partes affectæ. Eodem planè modo erysipelas etiam non vlceratum à frigido iuuatur, sicuti exulcerato mordax & dolorificum esse solet. Qua quidē ratione nocet, quum dolentes partes in se semper fluxiones moueant.

XXIIII.

Τὰ ψυχρὰ οἷον χιὼν, κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καταῤῥοϊκά.

Frigida veluti nix & glacies pectori inimica, tusses mouent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt.

Hactenus de calida aqua & frigida disputauit, nunc de niue & glacie differit, ab his tantò maiora inuehi incommoda ostendens, quantò hæ sunt aqua frigidiores. Nam omnibus pectoris partibus sunt inimicissimæ, quúmque tusses moueant & vasorum ruptiones faciant, hæmorrhagię sæpè causæ existunt, atque destillationibus è capite pectus & pulmonem offendunt. Has enim efficiunt nix & glacies, cæteráque cerebrum refrigerantia.

XXV.

TÀ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ, καὶ σπάσματα, τούτων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει. Νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Articulorũ tumores & dolores absque vlcere atque etiam podagricos, & conuulsiones magna ex parte frigida largè effusa leuat & extenuat, soluítque dolorem. Nam modicus torpor doloris soluendi vim habet.

Horum quidem quàm plurima frigidam iuuare ostendit: sed quænam ea sint dicere omisit, quia ex suprà dictis non sit inuenire difficile. Nam inflammationes & epiphlogismata, id est deflagrationes in rubrum & floridum colorem tendentes recenti sanguine, sanari dicit à frigida, vtpotè quæ humorem influentem reprimat, & corpora eatenus vacuet. Quare dolorem etiam in talibus soluit, & eius causam excindit. Quinetiam partium refrigeratio vehementior moderatum torporem adfert, qui & ipse dolorem hebeti sensu reddito soluit.

XXVI.

ὝΔωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

Aqua

Aqua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuißima.

Non est dicendum aquam eiusmodi, pondere esse leuissimam. Sic enim magnum & difficile nihil doceret, & præterea per quendam circuitum inueniendum foret, quod alioqui erat ab initio inuenire facile. Nã si statera & põdere de aquæ leuitate iudicare velit, ad manum est rerum ponderãdarũ trutina, ad quam reuocatam aquam expendere & examinare poterit. Verùm in præsentia leuiorem aquã esse dixit, quæ ventri & hypochondrio grauis nõ est, sed citò permeat: sicut contrariam grauem dicimus, quæ nõ citò peruadit. Liquet autem non solã hanc esse salubritatis aquæ probandæ regulam, sed quum alia bonitatis aquæ signa obuia sint & omnibus nota, hoc verò artis nonnihil habeat, ideò factum esse, vt ad id scribendum veniret Hipp. Sed quænam alia sunt? Primùm quidem si neque turbida neq; cœnosa est, deinde neq; odore neque gustatu aliquam alienam præ se fert qualitatem: Ad postremum si quod nunc dixit Hipp. citò refrigeratur & calefit. nam talem facilè alterari est manifestum. Vt autem cibi virtus est & commẽdatio si facilè alteretur & immutetur, ita

& aquæ. Siquidem facillimè mutari volumus, quicquid ab instrumentis coquinariis probè coqui debeat. Porrò qui sola bibentium affectione de optima aqua iudicant, ij certissimo quidem vtuntur indicio, verùm si hoc sint solo contenti, faciunt perperam. Priùs enim de aqua ex dictis signis iudicandum est quàm ad talem veniatur experientiam.

XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τούτοισι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Quibus noctu bibendi est auiditas, ijs admodum sitientibus obdormiscere, bono est.

Dandus sit potus necne, iis qui noctu magnopere sitiunt, nō declarauit, sed solùm si obdormierint, conferre ostendit. Coquetur enim & descendet per somnum sitis causa quęcunque ea sit tandem. Non tamen illud est in obscuro, valdè sitiētibus potum dandum esse, siue haustu meracioris vini, siue potus indigentia sitis nata sit. Nam & inopiæ medendum esse copia, & ex vino calorem aqua restinguendum esse, medica sunt theoremata. Si tamen parum sitiant, non omninò ipsis præbendus potus est, sed considerandum vtrum defectu humidi tale quid patiuntur, an liberaliore vini potione. Nam hi si

dorm

dormiuerint vtilitatem ex somno capere possunt.

XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει.

Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia verò multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.

Muliebria appellauit ea scilicet quæ mulieribus per vterum menstruis purgationibus, & à partu vacuantur. Hoc autem loco fit manifestum, eas quidem mulieres, quæ propter vteri vel inflammationẽ, vel peruersionẽ, vel eiusmodi aliquid malè purgantur, non aliter sanari posse, quàm ea affectione percurata, cuius symptoma est mẽsiũ suppresʃio: eas verò quæ sine eiusmodi aliquo affectu parcius purgãtur, iisipsis quæ nũc ab ipso docẽtur odorũ suffimẽtis curãdas esse. In his enim vel sanguinis craʃsitudo, vel vasorũ ad vterum pertinentiũ obstructio, vel eorundẽ cõniuentia & occlusio, vel totius substãtiæ vteri densatio eorũ retentionis causa existit. Quicquid verò horũ in causa fuerit, aromatũ suffitio affectionẽ curat: quippe quæ sua vi vasorũ extrema conniuentia recludere, & humorum craʃsitiem ex-

tenuare, & obstructiones incidendo liberare possit. Sæpè verò inquit: ad alia etiā vtilis esset, nisi caput feriret, id est τὰς καρηβαρίας ingeneraret. Nam continenter per vterum in omnibus frigidis atq; humidis affectibus totum corpus suffiri poterat, nisi à suffitione cephalalgiā quum aliàs, tum in febribus maximè timeremus. Nā aromata ferè omnia capitis cōmouere dolorē tum experientia ipsa ostēdit, tum ratio docet. Nam quæ valdè excalfaciunt, ea omnia caput tentant, calore nimirum naturaliter sursum tendente. Atqui omnium aromatū quum abundè calet natura, tum verò maximè Casiæ aromaticę, Costi, Cinamomi, & Amomi.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι.

Prægnantes purgabis, si materia incitet, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has minus. Minore verò aut grandiore fœtu, religiosius cunctantiúsque agendum.

Præsens aphorismus etiam anteà scriptus est, vbi de purgatione habebatur sermo, sed nunc quoque inter muliebria mala in quamplurimis exemplaribus habetur: quem nonnulli ne bis scriptus inueniatur

niatur indè eximunt. Noua autem explicatione altera non indiget, præter eam quam ſuprà ſcripſimus.

XXX.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Mulier in vtero ferens ſecta vena abortit, eóque magis ſi ſit fœtus grandior.

Non modò ſectione venæ, ſed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimenti defectu: quod paulò pòſt aliis etiã aphoriſmis oſtenſuri ſumus. Meritò itaque grandior conceptus ſecta prægnanti vena citius corrumpitur, quia videlicet alimento eget copioſiore.

XXXI.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi, pernicioſum.

Meritò ſanè. Siue enim acutus cum febre morbus ſit, neceſſe eſt febrem continuam eſſe. talis enim eſt morbus acutus. vndè geminum impendet fœtui periculum, vnum à febre ipſa eum perimente, alterum quòd ex longo interuallo cibaria dantes, eundem alimenti indigentia & fame enecamus. Quòd ſi vt hunc ſer-

uemus, cibaria benignè & crebrò exhibuerimus, intempestiuo cibo aucta febre continua prægnantem tollemus de medio. Siue absque febre alius quispiã morbus acutus fuerit, qualis epilepsia, apoplexia, cõuulsio, tetanus, morbi tùm magnitudini tùm vehementiæ par grauida esse nullo modo poterit.

XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

Mulieri sanguinẽ euomenti, menstruis erumpentibus solutio fit.

Meritò sanè. fit enim sanguinis sursum ruentis reuulsio simul & vacuatio. Quod quàm vtiliter fiat ipsa nos docet experiẽtia, à qua inducti naturam in iis quæ rectè gerit imitabimur, atque mulieres sic affectas vacuabimus secta in poplite aut malleolis vena.

XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri menstruis præter naturam deficientibus, sanguis è naribus profluens bono est.

Quòd sanguis is qui mulieribus vnoquoq; mense probè ac commodè vacuatur, quum propter aliquam affectionem retinetur mulieri molestiam & noxã necessariò

cessariò exhibeat, quódque per alium locum si vacuetur, totũ corpus ea molestia & læsione liberet, omnibus est manifestum. Quum verò multa sint loca per quæ vacuari possit, aliis quidem omnibus sua quædam maior minórve adest læsio, sola autem per nares vacuatio est a sq; molestia, quam vtique nunc laudat Hipp. Nõ tamen si qua alia inueniatur vacans molestia, propterea aphorismus fuerit falsus. Neque enim vbi menses defecêre solam per nares vacuationem bonam esse dixit, sed eam simpliciter commendauit, non quòd ea sola sit additio. Quòd si quispiã vacuationem eam quæ per sedem fit ita affectis mulieribus vtilem esse dixerit, id minimè pugnat cum aphorismo. Siquidem Hipp. aliquando vno quopiam velut exempli gratia proposito, de aliis similibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri vterum gerenti si aluus multũ fluat, periculum est ne abortiat.

Vacuationis ratione nunc quoq; Hippocra. abortionis periculum imminere dicit grauidæ aluo immoderatius fusa, quemadmodum paulò suprà in missione

etiam

etiam sanguinis fieri ostendebamus.

XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος, ἀγαθόν.

*Mulieri * hystericæ, aut difficulter parienti sternutamentum superueniens, bonum.*

Hysterica id est stran gulationibus vteri obnoxia. 6. de locis aff. cap. 5.

Vnum aphorismus nomẽ habet obscurum, hystericum. Nonnulli enim id pro omnibus affectibus vteri (quẽ ὑστέραν appellant Græci) accipiunt: Alij verò pro iis tantùm affectionibus vteri exaudiũt quas sequitur quæ hysterica, id est ab vtero suffocatio vocatur: quanquam reuera strangulatio non est, sed, quæ Græcis ἄπνοια, id est respirationis ablatio dicitur. Alij secundas eo nomine intelligunt, siquidem has etiam Græci appellant * ὕστερα. Verùm hi apertè errant, longéque opinione falluntur, etsi quàm maximè in eo verũ dicere videantur quòd secundæ vtero retentæ sternutatione deturbantur. nam alius de his Hipp. scriptus est aphorismus. Et si appellationem ipsam spectes, non idem sonãt hystera & hysterica, sed plurimùm inter se differunt. Falsum porrò est de omnibus vteri affectibus efferri orationẽ. Neque enim exulcerationes vteri, aut inflammationes, aut erysipelata, aut etiam abscessus sternutatio iuuat. At verò illud

** ἡ ὑστέρα vterus: τὰ ὕστερα τὸ χωρίον, secundæ.*

est

est veritati consentaneum, ab vtero respirationis priuationi, id est apnœæ hystericæ interuenienre sternutamento, meliusculè habere mulieres & laboris leuamentum sentire, non solùm quia bonum sit signum sternutatio spontè naturæ ita affectis mulieribus superueniens, sed etiam quia vt causa huic affectui remedio existat. Signum itaque bonum est, quia indicat languidam anteà & torpentem naturam nunc expergefieri exuscitaríq; & recreari, & propriarum motionum reminisci: quandoquidem ipsa quędã excrementa reiicit & à se depellere conatur. Ita enim sternutamentum fieri ostendimus lib. de symptomatum causis. Causa verò boni & commodi existit, quia vehementiore quassu & iactatione partim naturam excitet, partim quę corporis partibus tenaciter impacta sunt excutit. Sic enim singultum quoque sanare solet.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἀεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menses decolores, nec eodem semper modo & tempore prodeuntes, purgationem indicant esse necessariam.

In multis exemplaribus dictionem ita habere,

habere, reperire licet, Mulieri menstrua tarda nec bene respondentia. Possunt itaque menstrua tarda, id est consuetum statúmque circuitum excedentia & morantia purgatione egere humoris pituitosi: ob quem etiam malè colorata fiunt, non tamen sola hac necessariò. Nam & extenuante aliquando victu tales affectiones sæpè curauimus, quo de scriptum à nobis habetis librum: vnà autem cum hoc victu coniungi potest etiam aromatũ suffitus, & suppositítij pessi eandem cum eo vim habentes, & potiones medicæ quę humorum crassitiem incidãt & tenuent, qualis est diacalaminthes, qua nos peculiariter vti solemus, & quæ sæpè cõmorantes menstruas purgationes mouit. Etenim indicatio & scopus earum prouocationis est, vasorum ad vterum perueniẽtium ora tum recludere, tum extenuare sanguinem. Et verò purgatio etiam totius corporis vt dixi, quum crassi vacuandi sunt humores, tales affectiones sanat. Quòd si decolôres scribatur, multò magis purgatio ita affectas mulieres sanauerit. Neq; enim propter humorẽ pituitosum solum, sed etiam propter melãcholicum & biliosum decolôres fiunt menses. Quo autem modo dignoscere oporteat humorem redundantem

tem ipſem et primo de morbis muliebribus docuit: nũc verò ipſum per purgationem vacuandum eſſe tradit. Illud etiam, Nec eodem modo & tempore prodeuntes huic lectioni magis conſonat, vt tota ſit eiuſmodi oratio, Si menſes decolôres fiant, nec ſimiliter prodeant atque anteà manare cõſueuerunt, purgatione mulier indiget. Vſu enim venit cacochymis mulieribus, vt non modò decolôres in ipſis menſes appareãt, ſed etiam ſtatum periodi tempus non ſeruent: humoribus qui quidem craſsiores ſunt & ad fluendum ineptiores, morantibus & tardantibus: qui verò his ſunt contrarij, id eſt humidiores ac tenuiores, conſuetum ſtatúmque terminum anteuertentibus.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαζοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

Si mulieri vterum ferenti mammæ ſubitò extenuentur, abortus ſequitur.

Hic etiam aphoriſmus eſt de eorum numero, quos indicare diximus fœtum alimenti penuria laborare. Cõmunes enim quædam venæ ſunt mammis cum vtero: quibus deſtitutis ſanguine mammę emacreſcunt, & alimenti inopia interdum fœtus enecatur, nonnunquam etiam ad exitum

tum incitatur eam ob causam, quam ipse lib. de natura infantis his verbis explicat, Alimentum & augmentum quod à matre descendit, non amplius infanti sufficit, vbi nouem exactis mensibus fœtus grandior factus est. Trahit enim quod dulcissimum est in sanguine ad sese, simúlque lactis parte aliqua fruitur. Quæ vbi rariora & pauciora ipsi fuerint, & infans vegetus & robustus fuerit, præsenti non contentus alimento calcitrat, & se conuolutans crebra manuum pedúmque impulsione disruptis membranis initium partionis matri adfert.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαζὸς ἰσχνὸς γένηται διδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν. ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὰ θῆλυ.

Mulieri geminos ferenti si altera mamma extenuetur, alterum abortu edit: Et siquidem dextra mamma extenuata est, marem: si verò sinistra, fœminam abortione excludit.

Quod superiore aphorismo de ambabus mammis dicebatur, id nunc de altera pronunciat, atque propter eam causam, quam suprà retulimus venarum communitatē, fœtus è directo mammæ attenuatæ & imminutæ situs aboritur. Quòd autem

tem dum gemelli mas ſcilicet & fœmina vtero geſtantur, ſi dextra mamma emacreſcat, ſolus mas: ſi ſiniſtra, ſola fœmina corrumpatur, ex illa ipſius opinione pendet, qua mares dextra vteri parte, fœminas ſiniſtra potius geſtari putat.

XXXIX.

HN γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si quæ nec prægnans nec puerpera eſt lac habet, ei menſtrua defecerunt.

Et longa eſt opus oratione, & lectorem qui eam ſit aſſecuturus diligenter verſatum eſſe oportet in commentariis quæ de naturalibus facultatibus ſcripſimus. De his tamẽ in præſentia tantum dicturi ſumus, quod ſumma breuitate repetitũ ad præſentis aphoriſmi explicationem ſatis eſſe poſsit. Hoc omniũ eſt animantis partium cõmune (quæ quidem vel aliis partibus vtiles humores, vel ad generis propagationem, vel conceptus nutritionem accommodos gignendi vim habeant) vt talis humor ſit alimenti partis ipſum generantis reliquum. Non enim quia partis natura nouerit in quã rem animali vſui ſit futurus eiuſmodi ſuperans humor, ipſius propterea generationem molitur. alioqui tali eſſet intellectu prædita, qualem

in iis arbitramur inesse oportere qui ciuitatum tenent gubernacula. Sed eam animantium opifex prouidentiam habet & cogitationem: pars verò ipsa naturalibus, vti demonstrauimus, regitur & gubernatur viribus, cum aliis quibusdam, tum alteratrice, qua sibi assimilat alimentum. Quantum itaque alimẽti ab ipsa immutati & alterati alẽdo corpori fuerit perfectè assimilatũ, ipsi apponitur parti, eámq; alit: atq; hoc est quod ipse dicebat, Alimẽtum est & quod alit, & quod est quasi alimentũ, & quod futurũ est. Alimenti verò residuum & veluti opimæ quædam reliquiæ, humor quidam est naturæ partis similis: qualis in osium quidẽ cauernulis & inanitatibus est reliquus, in iocinore verò sanguis. De hoc genere spumosa est in pulmonis carne cõtenta humiditas, & in artuum cõmissuris viscidus & glutinosus humor, in testibus & parastatis (Sic Græci vocãt vasa semen eiaculãtia, quæ ab vtroque teste reflexa in pudendũ pariter perueniunt) sperma appellatum, & in lingua cui saliuæ nomẽ est. In mãmis etiam sunt glandulæ id quod affluit sibi assimilandi vim sortitæ: quę quũ exangues sint & albę familiarẽ & proprium humorẽ talem efficiunt, quale lac est: atq; quanto alimenti plus

plus affluit, tanto lactis eſt copia maior, quod circiter octauũ & nonum à grauidatione mẽſem vſu venire ſolet: quo tempore communes mammarum & vteri venæ ſanguine turgent, quẽadmodum grauidatorum animalium anatome manifeſtò conſpicitur. Cuiuſmodi res aliquando etiam licet rarò, citra vteri geſtationem accidit, quum propter remoratos menſes venæ ad ſimilẽ peruenerint repletionem: cuius nunc affectionis meminit Hipp.

XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Quibus in mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.

Quòd ſanguis in mammas delatus, deindè à glandulis quæ inibi ſunt mutatus fiat lac, ſuperiore diximus aphoriſmo. Nunc verò, ſi in mammas coactus, ibidem immutabilis permaneat, furorem denunciari ait Hippo. Equidem nondum hoc accidere vidi. Quare ſi quando vſu veniat, ex iis fuerit quæ rarò eueniunt. Hippo. verò quaſi id viderit, ſcribit. Quòd ſi verum eſt, talem ipſius cauſam eſſe exiſtimare oportet. Glandularum quum omnium, tum earum maximè quæ ſunt in mammis exanguis natura eſt & proindè

frigida (omne enim exangue frigidum) & propterea etiam sanguinis eò delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hæ glandulæ fiunt iocinoris carne frigidiores, tanto lac est sanguine frigidius. Si quando igitur mulieri copiosus simul & feruidus sanguis ex toto corpore sursum, & præcipuè in caput feratur, ea in furorem agetur, quoniam caput eiusmodi sanguis occupat: quæ verò ipsius pars in mammas cogitur, in contrarium fieri solitam alterationem nancisci non poterit vt lac euadat, propter ipsius tum feruorem tum abundantiam.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει, ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

Si scire velis an mulier conceperit, dormituræ aquam mulsam potui dato: & si ventris tormina patiatur, concepit: sin minus, non conceperit.

Tormina fiunt tum propter morsum, tum etiam propter spiritum flatuosum qui facilem exitum non habet, cuiusmodi nunc à flatuoso spiritu torsionẽ prægnantibus fieri putandum est propter intestinorum ab vtero coarctationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormituræ,

crudam

crudam ſcilicet, quoniam ea flatulenta ad diiudicationem opus habet: quippe qui & quieſcere & cibariis refertam mulierem eſſe velit. Siquidem vtrunque ad torminum confert generationem.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος εἰ μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχρους ἐστὶν, ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Mulier grauida ſi marem gerit, coloratior eſt, ſi fœminam decolor.

De prægnante marémne an fœminam geſtet, ex coloris bonitate & prauitate diiudicandum eſſe dicit, eiuſdem ſcilicet ad ſeipſam non ad alteram reſpectu habito. Nam quę fœminam vtero gerit, ſeipſa minus probè colorata apparet, quia mare ſit fœmina frigidior. Nec verò talis conceptus fuiſſet niſi & viri ſemen, & mulieris vterus quo concepit tempore fuiſſent frigidiora. Quare quod hoc aphoriſmo dicitur, de numero eſt eorum quæ ſæpius ita fieri ſolent. Fieri ſiquidem poteſt vt tam benè in omnibus ſe gerat mulier poſt grauidationis tempus vt benè colorata euadat. Porrò conſtat alia præterea eſſe maris concepti ſigna, quales ſunt frequentes & validi ipſius motus: quæ tamen ne ipſa quidem ſunt perpetua concepti maſculi indicia. Fit enim interdum,

licet rarò, vt fœmina dum vtero gestatur, mare sit robustior, ac multas & validas motiones edat, contráque mas sit fœmina infirmior, & paucioribus & obscurioribus agitetur motionibus.

XLIII.

HN γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Si prægnanti fiat in vtero erysipelas, perniciosum est.

Vtrum in grauidæ mulieris vtero natum erysipelas solũ perniciosum, an etiam propriè dictam phlegmonem exitiosam esse putat? Nam quòd facto in vtero erysipelate, fœtus necessariò pereat, nemini est dubium. Siquidem acutæ etiam febres sine erysipelate ipsum interimunt. An verò vtero inflammationem patiẽte possit aliquando fœtus vitam tolerare, digna quæstione res est.

XLIIII.

OKόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt donec habitiores euaserint.

Huius lib. interpretes trifariam aphorismi sensum accipiũt. Quidam enim arbitrãtur ipsas omninò abortire: alij verò

si non

si non crassescant, & reficiantur, nec alimēta sentiant, sed attenuatæ permaneāt: nonnulli si quo refocillantur tēpore conceperint, tum demùm maximè abortum pati putant, id quod cæteris prius dictis videtur minus esse verisimile. Ita tamen Numesianus exposuit, de iis dictū aphorismum esse affirmans, quæ præter naturam sunt attenuatæ, quásque prius refici, deinde grauidari oporteat: sed quum priusquam probè sint refocillatæ concipere occupant, eas ait non posse refici, quin sanguis ad fœtus nutricationem suppeditandus, ad grauidæ ipsius nutritionem rapiatur. Quo fiat bona ratione vt fœtus sufficienti destitutus alimento enecetur. Sed & illud, Præter naturam tenues, quidam similiter ac Numesianus interpretantur, nempe vt pręgnantem præter suiipsius naturam attenuatam esse significet: alij supra modum, & magnopere significare dicunt, nobis indicare volente Hippoc. non quæ mediocriter attenuatæ sint, id ex necessitate pati, sed quæ magnopere emaciatæ fuerint. Vtraque autem expositio sua quadā nititur ratione.

X.L.V.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος

φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι· καὶ οὐ δύνανται κρατέειν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ᾽ ἀπορρήγνυνται.

Quæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta, ijs cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere possunt, sed abruptus decidit.

Sine euidēte causa ait, id est sine febre vehemente, vel alui fluxione, vel profluuio sanguinis, vel erysipelate orto in vtero, vel grauida ipsa vehementius saltante, vel vociferata, vel contristata, vel ira exardescente, vel timore perculsa, vel victu vsa parciore, vel denique aliud eiusmodi admittente aut patiente grauidata muliere. verisimile enim est cuiusdam lentæ & mucosæ pituitæ plena esse ora vasorum ad vterum peruenientium, ex quibus secundæ pendent: quæ sanè ora cotyledonas appellauit, non vt quorundam est sententia, ipsis adnatas carnes glandulosas. Nam & ipsemet Hippo. primo de muliebribus malis ait, Si cotyledones pituita refertæ fuerint, pauciora fluunt menstrua: & Praxagoras de naturalibus primo, cotyledones, inquit, sunt ora venarum & arteriarum in vterum ferentium.

XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κυοῦσιν.

Quæ præter naturam crassæ non concipiunt, ijs vteri os ab omento comprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.

Illud etiã præter naturam hoc loco bifariam accipiunt. arbitrantibus quibusdã idem quod præter modũ significare, aliis verò præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Sed verior est prior acceptio. Nã ab epiploi, id est omenti pinguitudine premitur & coarctatur os vteri mulieribus supra modum crassis. Porrò intelligit os vteri interius vbi vterus desinit & ipsius ceruix incipit, quod propriè os vteri appellatur. Nam alterũ ceruicis extremũ, quod mulieris pudẽdo cõmittitur, nõ vteri, sed ipsius ceruicis os meritò appellaueris.

XLVII.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἐμμοτον γενέσθαι.

Si qua parte vterus coxæ adiacet suppurauerit, emmotis medicamentis curetur necesse est.

In coxam vteri partem inclinatã, quia per cõcerpta & medicamentis cõuenien-

tibus oblita linamẽta curationem requirit, eam ob id ἔμμοτον appellauit, quasi dicas concerptis linteolis curandam. Nam quòd vterus si suppurauerit, (suppuratione præsertim extrorsum vergẽte, id quod nunc indicare videtur) tali necessariò curatione egeat, nemini est in obscuro.

XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Mares dextra vteri parte, fœminæ sinistra magis gestantur.

Quòd propter temperamẽtum statim ab initio calidius masculus fœtus generetur, demonstrauimus in commentariis de semine. Sæpè etiam propter locum, id est partem vteri dextram (hæc autem protinus ob hepatis viciniam calidior existit) conciliatur fœtui temperatio calidior. Ad eiusdem caliditatem confert aliquid muliebre quoque semen ex propriis testiculis per vtraque cornua profusum partim in dextrum vteri sinum, partim in sinistrum, cuius seminis sinistri dissimilem esse conditionẽ nos quoque demonstrauimus. Siquidem tum serosius tum frigidius existit semen sinistro testiculo contentum. Quo bona ratione fit vt partus læua vteri parte collocatus ab initio statim

tim frigidior euadat. Porrò de his omnibus abundè diximus quinto Anatomicorum Hippocra. libro.

XLIX.

Ἐξ ὑστέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιτιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Ad secundas deturbandas sternutatorio immisso nares & os manu obtura.

Non circunflexa vltima syllaba ὑστερῶν legendum, ita enim vterus significaretur, sed grauata ὑστέρων. Neq; enim αὐτὰς τὰς ὑστέρας, id est, vterum ipsum, sed τὰ καλούμενα χορία τε καὶ ὕστερα, id est secundas deturbari vult per sternutatoria medicamẽta contentione, adhibita.

L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

Mulieri si placet menstrua sistere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

Quemadmodum mẽsium parcius, aut omninò non fluentium curationẽ suprà docuit, ita nunc quoque ipsorum præter modum prodeuntium sistendi rationem tradit: amplam iubens cucurbitulam mámis esse admouendam. Verùm melius fuerit non in ipsis mammis, sed infra ipsas firmare cucurbitulam qua maximè parte

parte venæ ex partibus inferioribus ad ipsas pertinent. Qua ratione moti nonnulli sic legunt, Cucurbitulam grandem sub mammis defige. Porrò quàm maximam vult esse cucurbitam, vt fortius ab vtero sursum reuellat, per communes id machinatus venas.

L I.

ΟΚόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ ventrem ferunt, ijs vteri os conniuet.

Maximum prægnantis mulieris hoc est indicium, si digito immisso obstetrix os vteri potuit attingere. Nam vbi primùm vterus intra se semen concepit, vniuersam capacitatem suam contrahit, & os claudit. Videtur tamen propter inflammationem etiam & scirrhum arctari os vteri. id verò ipsius duritie distingues.

L I I.

ΗΝ γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει. ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri partum gerenti si lac è mammis copiosè fluat, fœtum imbecillum significat: Si verò firmæ solidæq; mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.

Eo demùm tempore lac è mammis manat (quibus certè quidem fluere apparet) quo tempore naturaliter prægnantibus generatur. Neque enim protinus primis mensibus generatur. Quòd autem fluat omninò, nec intra mammas retineatur, in causa est eius copia cumulatior. id verò fit oppletis nimium venis iis mammarum quæ habent cum vtero communitatem. Sed multo magis replentur, quum fœtus pauxillum sanguinis consumit: quod ipsum propter eius imbecillitatem accidere putandum. Quæ quum ita sint, constat mammas neq; tam macillentas flaccidásque quàm quum non erat prægnans mulier, apparere oportere (hoc enim signum penuriam sanguinis indicat, proptereáque fœtum fame contabescere) neque adeo plenas turgidásque, vt lac effluat, sed in tantum attolli debere, vt firmæ solidæque tangentibus appareant. Media enim hæc est inter duras appressóque digito resistentes propter nimiam repletionem, & molles, fluidas, laxásque ob sanguinis inopiam constitutio. Meritò itaque Hippocra. signum hoc celebrat, vtpotè quod neque fœtum imbecillum esse, neque alimentum ipsi deficere indicet.

LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ fœtum sunt perdituræ, ijs mammæ extenuantur: Contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.

Dixerat suprà, Mulieri vterum gerenti si mammæ repentè extenuentur, abortit. Dixerat item, Mulieri geminos ferenti si altera extenuetur mamma, alterius abortus sequitur. Nunc verò consecutionis mutato ordine non à signis, sed à mulieribus ipsis fœtum corrupturis incœpit, mammarum extenuationem in ipsis præcedere affirmans. Neque enim idem est omninò, quum ad mammarum extenuationem fœtus consequi corruptionē dicitur, & quum si futura est fœtus pernicies, mammarum prægredi attenuationem pronūtiatur. Nam qui ad mammarum gracilitatem dicit fœtus consequi corruptionem, id solùm pronuntiat futuræ corruptionis signum esse: qui verò iis quæ partum sunt elisuræ mammas dicit gracil

gracileſcere, non ſolùm hoc corruptionẽ fœtus præcedere, ſed etiam aliter conceptum non perimi indicare videtur. Itaq; eius rei veritas diligenter inueſtiganda eſt & perſcrutanda, obſeruandúmque in iis quæ prægnationis tempore apparent in mulieribus, an nunquàm aliter quàm cum mammarum extenuatione præcedẽte ſint fœtum corrupturæ: exempli gratia an ſaltantibus ipſis, aut multùm vociferatis, aut ira exardeſcentibus, aut repentino aliquo timore perculſis mammarum aliquando non præcedẽte extenuatione fœtum interimi accidat. An etiam propter febris magnitudinem, aut eryſipelas in vtero ortum, aut cotyledonibus lentoris refertis, aut ob eiuſmodi aliud fœtus ſequatur internecio abſque mammarum extenuatione. Hippocra. certè hanc ſemper præcedere exiſtimare videtur: & mihi obſeruanti, ſæpè in ſupradictis internecionis fœtus cauſis, mammarum viſa eſt præcedere extenuatio. An non igitur quandò citra aliquam eiuſmodi cauſam mammarum fit extenuatio, ſanguinis in venis vteri mammarúmque cõmunibus penuriam in cauſa eſſe dicendum? propterea enim atrophia, id eſt alimenti defectu enecari fœtum dicebat. In aliis verò

cauſis

causis, ob quas vel aliquid passus conceptus moritur, vel abrumpitur ab vtero, quum membranæ ipsum obuolentes & retinentes perfringuntur & diuelluntur, natura scilicet vasorum in vterũ desinentium oscula & vincula quibus cum secundis cohærent dissoluente, & dolores excitante, an non inquã sanguinis propterea ad partes genitales motum fieri putandum est? Nam hæc communis quædam ratio est, vt vbi natura aliquid violenter excernit, eò sanguinis & spiritus motus fiat: quibus veluti instrumentis quibusdã vsa per vim propellit ea quæ molestiam exhibent. Hac siquidem ratione & dolentibus partibus superueniunt inflammationes, doloris causam excernere & propulsare enitente & properante natura, quæ vt id præstet, sanguine ac spiritu dolentem locum replet. Atque hæc mihi in priorem aphorismi partem sint dicta. Altera verò pars quæ sequitur, & in qua mammarum contrariæ affectionis meminit, hæc est, Contrà verò, ait, mammæ si duræ fiant. Quum verò duo in eiusmodi locutionibus significet particula contrà, vnum quo antedictę coniungitur affectioni, alterũ quod alia dictione econtrario solent efferre, verius mihi & Hipp. senten

ſententiæ congruentius ſecundum ſignificatum eſſe videtur: vt quod toto dicitur aphoriſmo ſit eiuſmodi, Extenuatæ mammæ fœtuum omninò præcedunt corruptionem, nec niſi prius extenuatis mammis, hi corrumpi poſſunt: duræ verò mãmæ corruptionem quidem non portendunt, ſed partium enumeratarum dolor aliquis duritiem earum conſequitur: vt quemadmodum mammæ graciliores ſanguinis indicant penuriam, ita duræ demonſtrent copiam, ab illis nimirum differentes quas paulò antè firmas ſolidáſque appellauit: à quibus rurſum mammis duris quum id quòd redundat natura deponat in partes alias, hæ quidem dolore crucientur, fœtus verò noxæ & iniuriæ expers permanet. Porrò hoc loco oritur quæſtio, quam ob cauſam in corpus vteri redundantem materiam nunquàm natura reiicit, & inflammationem committit: quod ſi fiat, cur inflammato vtero partus non corrumpetur? an diuerſum eſt quod ab Hippo. dicitur? Neq; enim vt ad mammarum tenuitatem ſemper, ſic & ad earundem duritiem nunquam fœtuum corruptionem conſequi putandum eſt ab Hippocra. fuiſſe dictum, ſed non ſemper. Nam ſi quod redundat in alium

locum quàm vterum propellat natura (quod doloris sensu cognoscemus) fœtus non erit corruptio. Rursúmque si ita accipiamus, tota eiusmodi erit oratio, Grauidis fœtum corrupturis semper mammarum præcedit extenuatio, durities verò ac plenitudo non semper. In his enim id quod redundat in aliam ferè quādam partem natura protrudit. Quod si in vterum illam redundantiam propulerit, etiā tùm graciles omninò māmæ fient. Nam secundum Hippocratis, vt apparet sententiam, etiamsi alia quauis occasione & nō propter alimenti egestatem fiat abortus, mammarum omninò prægressura est gracilitas ob explicatā à nobis causam. Quare si vel propter cotyledonum humiditatem conceptus prolabatur, etiam tùm ipsum natura ad exitum contrudente & propellente motus fiet sanguinis ad vterum, & eo modo graciliores quàm erant anteà mammæ euadent.

LIIII.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus os vteri durum est, ijs arctetur necesse est.

Etiam suprà diximus præclusionē oris

vteri

vteri commune ſignum eſſe & tumoris cuiuſdam in ipſo præter naturam conſiſtentis, & prægnationis in muliere, idque diſtinguendum eſſe eius mollitie & duritie. Grauidis enim molliculum eſt & ſecundum naturam: iis verò quibus vteri tumor præter naturã ſiue cum inflammatione ſiue cum ſcirrho adeſt, durum. Melius itaque hic aphoriſmus ſtatim poſt eũ ſcriberetur, in quo dicebatur, Quæ vterum gerunt, iis vteri os conniuet.

L V.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæ geſtantes vterum febribus corripiuntur, aut vehementer ſine euidente cauſa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.

Grauidis quibuſdam mulieribus in quibus priuſquàm conciperent, vitioſi humores fuerunt aceruati, vſu venit, vt febribus aliquãdo tam vehementibus corripiantur, vt omninò abortiant: nonnunquàm verò moderatioribus detineantur, ſed quum exactè perpurgatæ non ſint, aliquid cacochymiæ in corpore relictum eſt, vnde febres redaccenſæ exarſerunt.

Neq; enim medici propterea quòd prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ causa est vt & febris subindè reuertatur, & temporis magnam partem affli-ctet grauiter. Quo fit meritò, vt aliàs fœtus resistere nequeat, sed propter febres & humorum vitium elidatur: aliàs perferat quidem vsque ad partus tempus, sed quum & ipse infirmus & morbosus existat, nimirum qui longo tempore miserè afflictus vexatúsque sit, & matrem imbecillam habeat, non sine periculo paritur. Siquidem ad eutociam, id est partus facilitatem duorum corporum & grauidæ ipsius & infantuli robore est opus.

LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

Si muliebri profluuio conuulsio aut animi defectus superueniat, malo est.

Nõ statim vt talis eluuies promanare cœpit, isthæc accidere putandum est, vt nec aliud quicquam eorum quæ sequenti oratione quibusdam aliis interuenire dicentur, sed quum vel vehementia fuerint, vel diu durauerint. Itaque lipothymia cuiusuis immodicæ vacuationis est

sympt

ſymptoma:conuulſio verò etſi communis non ſit omnium vacuationum, plurimas tamen ſequitur, multóque magis ſi affecta pars eſt neruoſa.

LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Menſtruis abundantibus morbi eueniunt, & ſubſidentibus accidunt ab vtero morbi.

Multos exceſſu & abundantia morbos fieri, defectu & paucitate nullũ nonnullis medicorum viſum eſt. Verùm Hippocrates non mulieres ſolùm propter defectum etiam, ſed viros quoque ægrotare interdum arbitratur: ſiquidem defectum modò ſiccitas ſequitur, modò frigiditas, modò vtraque. Eas autem intemperies quæ tam magnæ ſunt & inſignes, vt actionem lædant, de morborum eſſe genere demonſtrauimus. Verùm hactenus neque falſum neque obſcurum eſt Hippoc. dictum. Quod autem menſtruis pluribus ſimpliciter morbos fieri dixit, neque addidit ab vtero: ſuppreſsis verò aut paucioribus iſtud adiecit quærere non fuerit indignum, vtrum ad vtraque ſupradicta communiter retulerit, an deficientium menſtruorum ſit proprium.

Hoc autem nisi causas omnes quibus vel plura quàm par est, vel pauciora fluunt menstrua tenuerimus, certò peruestigare non possumus. Potest itaque & vasorum ad vterum pertinentium osculis nimium patentibus, & tenuiore aut calidiore sanguine, & toto corpore propter aliquam cachexiam, id est prauam habitudinem sanguine grauato (etsi nondum is conuenientem naturæ symmetriam superet) atque propterea ipsum in vteri venas protrudente, (vt rheumaticis affectibus aliàs in aliam aliámque partem solet mittere,) potest inquam immodica fieri mensium vacuatio. Eadem rursum menstrua pauciora fiunt, vel propter venarum in vterum menstruam purgationem deferentium conniuentiam contractionémque osculorum, vel earum obstructionem, vel sanguinis crassitiem & frigiditatem vel ipsorum vteri vasorum robur affluentem sanguinem nõ admittentium. Quicquid autem horum fuerit, temporis spatio vterum ipsum eiusmodi aliquo affectu laborare, qui vel ad phlegmonem vel erysipelas, vel scirrhum, vel cancrum referatur, tandémque per cõsensum corpus totum affici est necesse. Immodicis verò mẽsium vacuationibus nullus talis vtero cõ-

ciliatur

ciliatur affectus, quo ſympathiæ ratione, id eſt per conſenſum vnà quoq; totũ corpus ægrotet. Quare veriſimilius fit de ſola menſtruorum retentione Hippocratẽ illud extuliſſe, ab vtero morbos accidere.

LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

Ad recti inteſtini & vteri inflammationẽ, purulentóſque renes accedit ſtranguria: iecore verò inflãmatione laborante interuenit ſingultus.

Vbi quis vrinæ parum continẽter reddit, is affectus Græcis ſtranguria dicitur, id eſt guttatim profuſa vrina: quod accidit quandoque ob virtutis retentricis veſicæ imbecillitatem, interdum verò propter ipſius vrinæ acrimoniam. Atque imbecillitas quidem fit tùm intemperie, tum tumore aliquo præter naturam: acrimonia verò accidit vel propter renum affectionem & vitium: vel quia tale prolectatur in ipſos ex venis percolatum ſeroſum excrementum. Bona itaque ratione Hipp. ſtranguriam ait recto inteſtino & vtero inflammatione affectis, & purulentis renibus accidere: in recto quidem inteſtino & vtero per conſenſum patien-

te vesica, in renibus autem purulentis per vesicam pure se expurgãte. Hoc enim sua acrimonia mordẽs vesicã stimulat ad excretionem. Porrò in vteri & recti intestini inflammatione viciniæ ratione vesicã affici est necesse, vt potè quæ & intemperantiæ & inflammationis sit particeps, affligatúrque præterea & prematur à tumoribus præter naturam partes eas occupantibus. Iam verò suprà diximus nõ simpliciter affectionem alteram alteri superuenire solere, sed vbi iustam primigenia acquisiuerit magnitudinẽ. Sic itaq; & iocinore inflammationem patiente singultus accidit propter neruorum communitatem, non quidem semper, sed vbi in maximam iecur peruenerit inflammationẽ.

L I X.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρί, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑωυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipit, & scire placet an sit conceptura, veste præligatam & vndique obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere videatur ad nares & os vsque, non sua culpa sterilem esse scito.

Verbum

Verbum suffire materiã quę suapte natura suffiri potest indicat, vt thus, myrrham, styracem cæteráque temperamento calida & valdè odorata. Vult enim in totum corpus ipsorum vim sustolli, vt quum ad os & nares peruenerit, à muliere manifestò sentiatur. In iis itaque solis mulieribus totum corpus non permeabit incensi odoris qualitas, quibus durum densúmque adest vteri corpus. tale verò ad conceptionem ineptum est, vt paulò pòst dicturus est, Quæ frigidos & densos locos habent, non concipiunt. Porrò id quod in fine aphorismi scribitur, non sua culpa sterilem esse scito, aphorismi vsum demonstrat. Sæpè enim vt sacerdotalis aut regalis propagatio quædam & soboles supersit, studiosè faciunt ciuitates vt ab iis seu viris seu mulieribus susceptos liberos habeãt, ad quos solos eius progeniei spes est redacta: deinde vbi mulieres non concipiunt, vtrius causa id accidat quæritur, vt facto diuortio ex aliis suscipiantur liberi. Atque hanc Plato in Theæteto doctarum pronubarum artem esse innuere videtur. Tota autem ea de re disputatio absoluetur non ita multò post, vbi omnes ad id attinentes aphorismos explicabimus.

LX.

HN γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Si prægnanti purgationes menstruæ cursum suum teneant, benè valere fœtum est impoßibile.

Et purgationis nomē multitudinis numero elatum, & quod sequitur verbum πορεύεσθαι id est cursum tenere, non paucum indicant sanguinem esse qui excernitur, neque semel erumpere, sed & sæpè & multum. Nam paucus sanguis semel atque iterum prægnantibus excerni sæpenumero conspicitur sine vlla omninò fœtus læsione: quū verò nihil à iusta mēsura purgationis menstruæ differt, deincépsque seruat legitimum circuitionis menstruæ terminum, tum vt fœtus validus sit & robustus fieri non potest. Siquidem fortis & robustus fœtus eo sanguine ad sui alimentum abutitur, qui ex toto corpore deriuatur ad vterum. Porrò excretio quæ grauidis accidit, ex iis venis quæ vtrinque in vteri ceruicem inseruntur fieri videtur. Nā ab internis in ipsam capacitatem fundúmque vteri pertinentibus secūdæ dependent. Quare nihil per eas in muliebrem sinum excerni potest.

LXI.

HN γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε

μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore neque febre superueniente, cibíque fastidium accidat, prægnantem esse putato.

De iis quibus anteà legitimè purgatis, derepentè posteà retenta sunt menstrua sine causa manifesta, scriptus est Hippocrati aphorismus: in quo ea nos docet quæ ipsa experientia quàm plurimæ norunt mulieres. Nam si retentis mensibus languentes ipsæ cibi fastidio laborent, tum se concepisse arbitrantur. Accidit autem cibi fastidium eadẽ qua pica ratione, malè scilicet ore ventriculi grauidis mulieribus affecto. Potest etiam propter totius corporis cacochymiam & humorum vitium eiusmodi aliquid mulieribus accidere: verùm id cum horrore & febre quadam patiuntur, atque eatenus distinguntur à prægnantibus.

LXII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας. ἐνδείᾳ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων

τέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Quæ frigidos & densos locos habent, vtero nõ concipiunt. Et quæ præhumidos habent, grauidari nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex vtraque oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperationem, eæ fæcunditate valent.

Si in suum quemque aphorismum & debitum ordinem redigere mihi liceat, paulò suprà explicatum aphorismum huc transferre non dubitem in huius locum: vt absoluta de mulierum purgationibus disputatione, de ipsis deinceps locis muliebribus instituatur oratio, quę quot modis steriles euadant mulieres doceat. Primus itaque inter eos ordine fuerit aphorismus ille vbi dicebat, Si mulier non concipit, scire autem velis an sit conceptura, vestimentis vndique obuolutam subter suffire oportet. Secundus autem nunc propositus, cuius summa est, Probè quidem temperatos muliebres locos ad conceptionem aptos accommodatósque esse: Intemperatos autem, si quidem mediocriter id patiantur, ægrè ac difficulter concipere: si verò sine modo, steriles mulieres efficere. Quibus verbis virorum

rorum quoque vnà venit infœcunditatis causa intelligẽda, verùm in multos latet. Sed qui diligenter dictis Hip. aduerterit animum, is primùm quidem quam ob causam ex viris etiam nonnulli sint prorsus infœcundi intelliget, deinde temperatos quidem tam viros quàm mulieres semper gignere, etiamsi cum intemperatis coeant: Intemperatos verò, cum iis solis qui contrario sunt temperamento copulatos generare discet. Prius tamen de mulierum sterilitate dicendum, quarum vteri statim ab initio intemperata est cõstitutio, vna quapiam ex primis qualitatibus exuperãte, vel duabus: quemadmodum in commentariis de temperamentis explicauimus, vbi intemperantias omnes octo numero esse demonstrauimus, simplices quidem quatuor, quarum nũc meminit Hippo. totidem verò compositas alias simplicibus hisce inuicem implicatis, Quum itaq; frigiditas immoderata tantum præpollet, vt densior vterus euadat, tum & angusta admodum strictáq; sunt vasorum ad ipsum peruenientium ora, & steriles mulieres reddũtur, vt pote neque secundis cohærere & agglutinari ad vasorum ora potentibus, neque si id quandoque fiat, probè vnquàm cõceptu nutrito.

Vel

Vel enim nullo prorſus modo talibus mulieribus fluunt purgationes, vel admodum exiguæ & hæ ipſæ vitioſæ, ſolo tenuiore & aquoſiore ſanguine per arcta vaſorum oſcula elabente. quæ & ipſa facilè obſtruũtur tum ob natiuam anguſtiam, tum quia magna ex parte tali natura præditæ humorem cumulant pituitoſum. Ferè ſiquidem eſt totum corpus vtero ſimile. Quinetiam maris quoque ſemen talibus locellis exceptum refrigerari accidit, niſi ſit natura calidius. Primùm igitur frigidæ vteri tẽperationis meminit his verbis, Quæ frigidos & denſos locos habẽt: non mehercule in ipſis volens implicare cum frigiditate denſitatem, non ſecus atque ſi ſiccitatem, aut humiditatem addidiſſet. Neutra enim harum perpetuò comitatur frigiditatem, atq; propterea ipſi modò vna, modò altera miſcetur: Denſitas verò muliebribus locis valdè frigidis adeſt neceſſariò, ob quam neque concipere poſſunt propter explicatam à nobis cauſam. Quo fit vt totam aphoriſmi ſententiam ita accipiendam putemus, Quæ frigidos locos habent, grauidæ fieri non poſſunt ob ſubſtantiæ ipſorum denſitatem. Quamobrem verò denſitas conceptioni aduerſetur, dicere neglexit, tanquàm

quàm eius rei essemus causam facilè intel lecturi. Et quæ immodicè ait, humidos locos habent, prægnantes non fiunt. Extinguitur enim in ipsis genitura, nō secus atque in palustri solo cerealia semina. Et quæcunque siccos & æstuosos ardentésq; vteros habent, alimenti inopia non concipiunt. Nam siccis locellis eiusmodi aliquid accidere solet, quale quū arenæ, aut argillosæ & petrosæ humo semina mandantur: calidis verò immoderatè & ardētibus similiter euenit, atque si validè calēti terræ (qualis per caniculæ ardores esse solet) semina committerentur. Atque hactenus quatuor qualitatum Hippocrates meminit, cuiusque seorsim vi exposita, vt si quando inter se misceantur, earum sit permistio manifesta. Deinceps inquit, Quæ verò ex ambabus moderatā nactæ sunt locorum temperationem, eæ fœcundæ existūt. Sed quibus ambabus? nō profectò qualitatibus (sunt enim quatuor) sed ipsarum oppositionibus. Vt enim nobis demonstratū est in libris de temperamentis, vna quidē est eucrasia, id est proba temperatio ex moderata calidi & frigidi mistura: altera verò humido & sicco moderatè inter se mistis. Atque vterus aliquis vna quidē oppositione temperatus, altera

altera verò intemperatus esse potest: sed ne concipiatur potest etiam altera intemperies efficere: vt verò fœcũdetur mulier, vtraque opus est proba qualitatum temperatione. Quemadmodum itaque Hipp. tota fuit de muliebribus affectibus superior disputatio, sic etiam præsens de vteri temperationibus habetur oratio: nihil tamen quicquam ipsi de viris additum est, vel quia promptum faciléque esset ex iis quæ dixit, easdem ad semen intemperantias transferre, vel quum in posterum sermonem distulisset, postea est dicere oblitus. Quidam tamẽ sequentem pro maribus aphorismũ ascripserũt, cuius initium est, Similiter etiam in maribus: quem vtique probatissimi quique aphorismorum interpretes ab Hippocratis & sententia & elocutionis ratione affirmant abesse longissimè. Et verò iuxta analogiam & proportionem eorũ quæ scripsit de mulieribus, licet nobis ad viros transeuntibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non exactè ipsis semen concoqui: atque propterea, si quidem mediocris ipsi intemperies adest, vterum calidiorem postulare, si verò immoderata sit, infœcundum planè reddi: vel rursum propter humiditatem non percoqui: atque etiã propterea

pterea si moderata adest intemperies, calidiore id & ficciore vtero indigete, si verò immodica, fœcundũ minimè existere. Eodem quoque modo excedente etiã calore semen veluti torreri exuccúmq; reddi: præ siccitate verò, simulatque exciderit extendi non posse: qua maximè re ad mulieris grauidationẽ est opus. Siquidem lib. de semine ostendimus nisi per plurimam fundi vteri partẽ semen extẽdatur, non concipere mulierem. His nobis veluti elementis cõparatis, deinceps dicamus id quod paulò suprà in hũc dicendi locũ distulimus in Theæteto à Platone propositum. Inquit enim hoc præcipuũ esse munus obstetricum, apta ad liberorum procreationem corpora conciliare inter se & copulare (quæ res nũc hoc aphorismo est tradita) simúlque posse internoscere qui sint infœcundi viri, & quæ mulieres steriles. Nã immodicæ dyscrasię, id est intemperantiæ horum sunt causa, modicæ verò si sint, & contrariis iungantur, tũc grauidæ fient mulieres, si verò cum similibus copulentur, non concipient. Neque enim fieri potest vt semen frigidius in frigidiore vtero fęcũdetur, neq; siccius in ficciore, & de aliis qualitatibus vtrobique similiter: sed frigidius quidem semen tanto

calidiore vtero indiget, quãto ipsum longius abest ab optima temperatione: humidius verò ficciore, sicque de aliis eodem modo. Quacunque autem immodica intemperie vterus laboret, certa sterilitatis cognoscendę ratio est aromatum suffitio, quam paulò suprà exposuit. Nam frigiditas propter vteri densitatem ad os & nares sursum aromatũ vaporationem efferri non sinit. Eodẽ modo nec siccitas. Humiditas verò sicuti Hipp. dicta est extinguere genituram, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua est vehemens caliditas, quæ si odorũ vim alterabit & corrumpet, atque propterea ipsam seruata synceritate nõ permittet subuehi ad os & nares, satis tum in his etiam calidioribus naturis esse poterit ad sterilitatis cognitionem aromatum suffitio: Si verò hæc præstare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit eiusmodi spectanda natura, hoc ipsum imprimis tenentibus, rarum admodum in mulieribus talem temperationem esse, siquidem natura est fœmina mare frigidior. Quare vel ob id in mulieribus sterilitatis ex aromatũ suffitu probãdæ ratio erit multò vtilissima, quia vel omnis immodica intemperies ipsi subiiciatur, vel rarissimè ipsam vnica effugiat, in

in iis ſcilicet mulieribus quæ tenues, nigræ, & hirtę apparent, vt ex his ſignis immodica ipſarũ intemperies percipi queat ſine aromatum ſuffitu.

LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυριᾶται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Par eſt de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatem ſpiritus foras diſsipatur, ita vt genitură eiaculari nequeat: aut propter denſitatem humor foras non proſilit: aut propter frigiditatem non incenditur, vt eò loci coaceruari poſſit: aut propter caliditatem hoc idem ipſum vſu venit.

Qui hunc addidit aphoriſmum, ne ſuã quidem ipſius orationem intelligit. Nam eundem ſibi de viris ſermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit fore pollicitus, hoc non præſtitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus fecerit mentionem, hunc quoque quatuor in maribus, vt nos ſuperiore aphoriſmo fecimus, intemperies proſequi oportuit. Verùm non ſic fecit, ſed imprimis corporis ſtatim

incuſauit raritatem, quæ in mulieribus eſt prætermiſſa: Deinde ne oratio quidem ipſa per ſe diligenter examinata, vera cõperitur. Raro ſiquidẽ & laxo corpore viri complures reperiũtur, qui ſemen emittant fœcundiſsimum: neque id mirum videri debet. Nam corporis raritas calidiores & humidiores temperationes comitatur, quæ vtique plurimo ſemine & fœcũdiſsimo abundant omniũ maximè. Nam & materiam vnde ſemen generatur, & vim à qua coquitur habẽt copioſam. Porrò autem ſpermaticorum vaſorum contentione expreſſam genituram, non ſpiritus violentia protruſam foras eiaculamur. Spiritalis enim ſubſtãtia cum ſeminis humiditate permiſcetur, quæ & ipſa vt erumpat vaſis exprimentibus indiget ſimiliter atq; ſpermatica humiditas, quæ tanto exhuberat ſiccitatem, quanto celerius emicat & diutius & longius fertur. Iſta ignorabat is qui aphoriſmum aſcripſit: & præterea quum humorem propter denſitatẽ negat foras peruadere, ſiquidẽ diuerſum à ſemine humorem dicit, leuis & nugatoria eſt eius oratio: ſi verò propter corporis totius ſpiſsitudinem ſemen dicit foras non prodire, quæ ſit inſtrumẽtorum ſeminalium conformatio prorſus

ignorare

ignorare videtur. Præstitisse enim ipsorum angustiam causari. Quinetiam id quod deinceps dicitur quadamtenus verum existens, sequentem habet clausulam ab omni sensu abhorrentem. Nam quòd propter temperamẽti frigiditatem semen non incendatur, ac propterea infœcundum existat, veritati est consentaneum: quòd autẽ eo loci colligi nequeat, ex abundanti additum est, cum eo quòd neque loci cuiusquam ipsi suprà facta est mentio, sed nobis intelligendum reliquit: tametsi vox demonstratiua eò, ad aliquid, quod suprà dictum esse oportuit, habet relationem. Sed hæc quidem parua sunt: quod verò ad finem aphorismi dicitur errorem habet maximum, quum propter caliditatem idem euenire dicit. Manifestò enim ea oratio ad superius dictum est referenda: dictum verò suprà fuit ob frigiditatem semen non inflammari, vt eò loci coaceruetur. Quibus verbis fit, vt propter calorem etiam non incendi semen, neque in vasa cogi seminalia intelligere debeamus, quæ res euidenter est absurda. Nam torreri, aut assari, aut eiusmodi aliquid affirmare pati semen à calore habet rationem, at non incalescere absurdum est omninò.

LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac præbere capite dolentibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata aut murmurantia, & siticulosis, malum: Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ, & copiosa sanguinis vacuatio facta est. Conuenit verò tabidis non admodum valde febricitantibus, & febribus longis & languidis dum nullum ex suprà dictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.

Quòd lac citò alteretur, & bifariam subeat mutationem, multo adhibitum calori protinus in nidorem abiens, pauco statim acescens, tibi scire licet, si partim vt emulctum est supra ignem decoxeris, partim verò seorsum per se reposueris. Nam decocto fit in nidorem deprauatio, reposito acor omninò vel citius vel tardius contrahitur. Similiter in

in hominibus benè valentibus nisi probè coquatur, quibusdam acescit, aliis aduritur & nidorem contrahit. Nam ventriculo frigidiore omninò acescit tartius citiúsve, calidiore nidorulentum euadit. Lac tamen si bene concoquatur alit multum, succúmque corpori præbet laudabilem. Cæterùm inter coquendum sanis etiam hypochondria attollit, & caput ferit. Hæc igitur lactis effecta & mala in sanis etiam spectare licet. Verùm ea Hippocr. quæ ægrotis hausto lacte accidunt recenset, quotidiano vtentium vsu & experiẽtia omnibus manifesta: & alioqui possunt ante experientiam cognosci. Vbi enim iis qui integra valetudine fruuntur, lac capitis mouere dolorem, & hypochondria inflare videmus, quibus profectò iam dolitat caput, aut sublata sunt hypochondria aduersissimum esse cogitatione colligere facilè possumus. Porrò rectè elata dixit hypochondria, quanquã poterat inflata & flatuosa dicere. Neque enim sola lac hypochondria lædere solet, sed & alia omnia viscera quoquo modo propter eiusmodi aliquam affectionem cuiusmodi est inflammatio, vel erysipelas, vel scirrhus vel œdema in tumorem sublata: multóq; magis si abscessus sit in hy-

pochondrio nondum ruptus. Atque hæ omnia Hippocr. vno verbo ostendit, dum inquit hypochondria elata. Nocuum eti lac esse dicit murmurantibus hypochondriis quæ ab inflatis & distentis sunt diuersa, flatuosa tamen ipsa existunt & ventosa. Maior itaque læsio hypochondriis contentis, minor murmurantibus accidit à lactis esu: veruntamen ne his quidem lac vtile. Acescit enim in ipsis. Lactis tamen serum sale & melle côditum multis, quibus hypochondria murmurarent quú exhibuissemus profuit citata ipsis aluo. Pariter siticulosis malum lac esse dicit. In nidorem enim ipsis conuertitur & aduritur, siue ipsi natura sitiât, siue per aliquod tempus euaserint siticulosi. Et quibus deiiciuntur aut vomuntur biliosa, nidorulêtum fieri lac dixerim. Siquidem ab omnibus causis calidis lac in nidorem celerrimè verti omninò iam didicimus. Meritò igitur iis quoque qui acutè febricitant, lac noxium. Atque mihi quidem rectius ita habere dictio videtur, Malum etiam lac quibus biliosæ deiectiones, & quibus febres sunt acutæ. Neque enim vtrisque simul iunctis solùm, sed seorsim etiam lac incommodat. His igitur affectibus lac est nocentissimum: iis verò qui deinceps ita

ab

ab Hippo. enumerantur vtile, Conuenit verò tabidis nõ admodum valdè febricitantibus. Nam primùm facit tabidorum mentionem. Sic enim Hippocratem eos appellare accipere debemus, qui phthoë laborant, id eſt nata in pulmone vomica contabeſcunt. Nam de cæteris extenuatis & exhauſtis deinceps dicet in ea dictione, cuius initium eſt, Et febribus languidis. Porrò omnibus communiter qui lactè egent, boni ſucci cibus, quem euchymum Græci appellant, & qui citò diſtribuatur eſt neceſſarius. Neque tibi mirum videri debet, ſi lac ventoſum aliquid habens euchymum eſſe & bonum ſuccum præſtare dicamus. Nam in vniuerſum euchyma ea eſſe dicimus, quæ poſt coctionem in bonum mutantur ſuccum, videlicet ſanguinem. Hic enim familiaris nobis & amicabilis ſuccus eſt. Quamobrem verò quum dixiſſet, Conuenit autem tabidis, adiecit non admodum valde febricitantibus, dignum mihi videtur conſyderatione nõ parua. Nam ſufficiebat ſine valde dixiſſe non admodum. Vtrum ſolis valdè febrientibus lac non exhibet, ſolis iis qui non admodum valdè febricitant potui dans? an potius ab aliquo falsò interpoſita eſt & aſcriptitia particula valde,

vt & alia pleraque? Per otium ergo ista exquirere poteris, à nobis verò hoc in præsentia habeto, lac valdè febricitãtibus dandum non esse. Porrò minor quî in iis quibus lac dari vult, illud ascripsit, dum nullum ex supradictis signis adsit. id enim à doctrinæ aphoristicæ brachylogia alienum est. Siquidem ex iis quæ prius dixerat intelligebatur, etiam si dictum non fuisset, dandum scilicet tabidis, & præter rationem extenuatis lac esse nisi caput doleat, aut hypochondrium tumeat, aut biliosa deiiciantur, aut cæterorum denique aliud eiusmodi ipsis adsit. An non simpliciter, nec semper seruare breuitatem Hippocra. videtur, sed vbi magnum aliquid docet, à quo si negligentius audiatur, periculum impendeat, tum bis térve eadem repetere non grauatur?

LXV.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τούτων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι πλευροῦ, ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Quibus sunt cum vlceribus tumores conspicui, ij non admodũ conuellũtur, nec insaniunt: Quibus verò repentè euanuerint, siquidem postica parte factum

factum sit, conuulsiones & tetani accidunt: si verò à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria si rubicundi fuerint tumores.

Tumores omnes pręter naturam œdemata Hippo. appellat, phlegmonis etiam eo nomine comprehensis: quanquam hoc ipsum phlegmones nomen apud veteres omnes de phlogosi potius, id est inflammatione dicebatur, etiam si sine tumore consisteret. Est igitur quod nunc dicitur, tale, In quibus tumores superueniunt vlceribus, ij non admodum conuelluntur aut insaniunt. Porrò hæc eadem indicat oratio nonnullos etiam propter tumores vulneribus accidentes conuelli & furere, sed id rarò accidere: tum scilicet vbi in parte neruosa insignem magnitudinem, aut aliquam malignitatem acquisiuerũt. Contrà verò si tumores derepentè oblitescant, conuulsiones & tetanos sequi affirmat duntaxat si in partibus posterioribus, hoc est in dorso fuerint vlcera: Si verò partibus anterioribus cõstiterint, tum alia quæ deinceps enumerat consequi dicit. Posteriores nãq; partes neruosæ sunt, anteriores venosæ & arteriosæ. Quũ itaq; ab vlceratis partibus humor qui tumorẽ faciebat, in partem aliquam principem remeauerit, in posterioribus quidem partibus

bus vtpote neruosis conuulsiones fient & tetani. (nam hi sunt neruorum affectus) In partibus verò anterioribus mania, siquidem in caput humor feratur: lateris dolor, si in thoracem vertatur: hinc verò sæpè purulenti euadunt ibi collecto humore minimè discusso aut digesto. Dysenteriam autem fore inquit, si rubētibus tumoribus materiæ repentè fiat in ventrem translatio. Cæterùm dysenteriā eiusmodi cruentā appellare solemus, quæ vtiq; definitur, sanguinis per intestina citra exhulcerationem vacuatio. Quòd itaque, si vel in dorso, vel partibus anterioribus ipsi ex aduerso sitis, tumores aliquando contingat derepentè euanescere, ægri in tales incidant affectus est manifestum: non tamen nobis Hip. ipse declarauit de hisne partibus loquatur solis, an de omnibus simpliciter agat, ita vt artus quoq; ipsi hac oratione cōprehendantur. In tibiis certè non sunt parte anteriore musculi, qui in tendones validos & latos desināt: in femore verò parte genu anteriore maximū videmus tendonē: quo affecto conuulsionē per consensum secutū iri est probabilius, quàm aliquo ex musculis parte femoris posteriore positis. Sunt enim omnes carnosi. Itaq; nō videretur verū id quod vniuersaliter

uerſaliter pronũciatur, nẽpe partibus tantum poſterioribus accidere conuulſiones. Et quidẽ perſæpè id nõ in cruribus ſolis, ſed etiã manibus accidere videtur, fortaſſe quia hæ partes omnes directò reſpondent dorſali medullæ, ab eáq; tum artuũ, tum dorſaliũ muſculorũ nerui oriuntur.

LXVI.

HN τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Poteſt & cũ vltima aphoriſmi dictione adiectiuũ ingens coniungi, poteſt & cum priore parte aphoriſmi, hũc in modũ habente oratione, Si vulneribus prauis exiſtentibus tumor nõ appareat, eſt ingẽs malũ: vel ſic, Vulneribus malis exiſtentibus ſi tumor magnus nõ appareat, malũ. Poteſt etiã de vtraque cõmmuniter ſimul dici, ac ſi ita dixiſſet, Si prauis vulneribus exiſtentibus tumor ingens nõ appareat, malũ eſt ingẽs. Sed quæ ex tribus meo quidẽ iudicio præferri debeat lectio, habet hunc in modũ, Si vulneribus prauis exiſtentibus, tumor nõ appareat, malũ eſt magnũ. Porrò monui ſuprà œdematis nomen generaliter Hipp. de omnibus dici tumoribus præter naturã. Praua autẽ vulnera dici putandum

tandum est, quæ in capite aut fine musculorum quũ omniũ, tum maximè neruosorum sunt accepta. Nã principio & origine musculorũ nerui inserũtur in ipsos, ex fine verò tendones enascuntur. Quẽadmodũ igitur paulò antè omnes derepẽtè euanescẽtes tumores dãnabat, ita nunc si malis vulneribus nullo modo superueniant tumores, nõ probat. Nã suspicio est in ipsis humores vulneribus affluẽtes ad partes principes esse trãslatos. Atq; hoc maximè in iis vulneribus fieri videtur, quibus dolor adest, propter quẽ aliquid omninò influit in partẽ, cæterũ ab imperitis medicis reprimitur & inhibetur medicamẽtis valdè refrigerãtibus, aut astringẽtibus. Nam quæ dolore vacãt, neq; fluxionem concitant. Maximè verò omniũ partes neruosæ vulneratæ dolent, quæ calfacientibus & siccantibus medicamentis curari volunt.

LXVII.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα, κακά.

Incõtenta bona, cõtenta verò & cruda mala.

Hæc oratio appendix est præcedentis. Docet autem Hip. œdemata quę sunt incontenta bona esse & laudabilia omnia, contraria verò, mala. Propriè autẽ incontento & cedenti opponitur durũ, resistẽs, & refractarium. hoc verò Hippo. crudum appel

appellauit. Neq; enim vnquam renitens & durus tumor fieri poteſt, partis natura probè affluentes humores coquente.

LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

E parte capitis poſteriore laboranti, rectà in frontem excurrens vena inciſa prodeſt.

Non vacuare ſolùm Hip. quum vſus poſtulat, ſed etiã cum reuulſione vacuationem inſtituit. Fit porrò reuulſio in contrarium: ac ſecũdum longitudinẽ quidem ſurſum ac deorſum, ſecundũ latitudinem verò dextrorſum & ſiniſtrorſum, & ſecundum profunditatem antè & ponè. Nunc itaq; parte capitis poſteriore dolẽte cum reuulſione vacuatio fiet ex fronte: ſicuti & quum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim ſæpè diuturnæ oculorum fluxiones ſanatæ ſunt, ex partibus occipitis miſſo ſanguine, & admotis cucurbitulis.

LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος· οἷον ἀπό τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis & per dorſum perueniunt in caput: Sed & viris parte

parte corporis posteriore magis quàm anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Rigor omnis incipit cum sensibili quodam frigore. Dorsi autem partes vt potè neruosæ non solùm facilius refrigerantur, sed promptius etiam frigus sentiunt. Quò fit, meritò vt indè rigores capiant initium, & magis in mulieribus fiãt, quia fœmina frigidior natura est & imbecillior. Hinc porrò incipiens rigor excurrit in caput neruorum principium, celerrimè per spinalem medullam facta consensione, id est affectionis communicatione: quandoquidem & ipsa non secus ac cerebrum frigida est naturâ, & propter substantiæ mollitudinem similiter obnoxia. At verò ex partibus anterioribus rigores non incipiunt, quia calidiore sunt quàm posteriores temperamento. Cuius rei indicium statuit cutis raritatem, & huius rursus ipsius pilorum multitudinem. De quorum generatione abundè egimus in libris de temperamentis.

LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

Qui

Qui quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur: Si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana, liberantur. *Vide 6. Epide. ad finem.*

Quæ propter vacuationem fit conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ verò ob neruosarum partiũ repletionem accidit (qualis est epileptica) neque acutissima est, neque perinde periculosa. De qua conuulsionis specie Hippocr. in præsentia meminit. illa enim verba, Tentantur & Tentari, temporis productionem indicant. Hanc ergo conuulsionem fieri quartana non solùm prohibet, sed etiam si fieri occupauerit, soluit. Fit porrò talis conuulsio lentis & pituitosis humoribus partes neruosas infarcientibus & obstruentibus. Quibus liberandis quum duplex sit comparata ratio, excretio & coctio, vtranque habet quartana: excretionem quidem vi rigoris (eiusmodi enim concussio & conuulsio sola potest crassum humorem excernere) coctionem verò caloris ratione rigorem excipientis.

LXXI.

Ὀκόσοισι δέρματα περιτέταται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρώτων τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus arida & dura cutis obtenditur, sine

sudore moriuntur: quibus verò laxa & rara, cum sudore vita defunguntur.

* Philotheus τελευτᾷν ac cipit ἀντὶ τοῦ ληρὶνεσθαι ἤτοι πρὸς βίον, ἢ πρὸς θάνατον· ἡ μὲν τις εὐφορία ἐστι τὸ αὐτοῖς, πρὸς ὑγείαν, ἡ δὲ δυσφορία πρὸς θάνατον.

Morituris * siquidem squalida, dura, sicca, & obtensa cutis est, sine sudore vitã finiunt: Si contrà rara, mollis & laxa, cum sudore fato concedunt. Prioribus siquidẽ vel omninò exhausta est humiditas vel ex cute: in aliis verò inest etiam in cute.

LXXII.

Οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσιν.

Aeruginosi, non admodum ventosi.

Ventosos ab ipso nunc dici putandum est, qui in ventre colligunt copiam spiritus flatuosi, qui vel per ructus, vel flatus infernè erumpentes excernitur, vel remanet & cõtinentes partes distendit. Fit autem aliàs propter atoniam quandam, id est virtutis remissionem & imbecillitatem partium ipsarum ad vẽtrem attinentium, aliàs propter phlegmaticum humorem & frigidum. Qui itaque sunt ob pituitosum & frigidum humorem flatuosi, auriginosis sunt contrarij vt pote biliosis. Quæ quum ita sint, fit vt ictero obnoxij nunquàm ventosi fiant, duntaxat, secundum abundantis humoris naturam. Nam propter partium imbecillitatem possunt aliquando flatus gignere.

Prop

Propterea enim dictioni adiecit, non admodum, ita perpetuitatem negationis interrumpens, simúlque quod dicit ferè fieri ostendens. Perrarò enim auriginosos inuenias, qui partium habeant ad ventrem attinentium imbecillitatem.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS SEXTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

N τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγινομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturna læuitate intestinorum si ructus acidus superueniat qui prius non extiterit, bonum est signum.

Leenteria (quasi læuitatem intestino-

rum dicas) celer est per ventrem, & intestina esculentorũ potulentorúmq; transitus, quo talia deiiciũtur qualia fuere deuorata. Quòd si breuius definire placet, potes dicere coctionis priuationem esse, nulla neq; secũdum consistentiam, neque secundum colorem, aut odorem, aut vllam aliam omninò qualitatem in ventriculo ciborum mutatione facta. Ita porrò morbus hic appellatus est, existimantibus qui primùm ipsi talem appellationem imposuerunt, propter internæ, τῶν ἐντέρων, id est intestinorum superficiei læuitatem fieri, ob quam non amplius ipsa retineant in se contenta cibaria sed ocyssimè præterlabi sinant: quasi verò sua, quũ secundum naturam habebant, asperitate retinerent. Ego verò quum in aliis multis laudandos eos censeam, qui rebus primùm posuerũt nomina, minimè tamẽ in læenteriæ appellatione probare possum, quippè qui ingestos cibos circumplicare & amplecti & constringẽdo retinere tempore legitimo, posteáque deorsum propellere proprium vẽtriculi munus esse ignorauerint: & rursum quemadmodum in vesica fit stranguria, quum ipsa scilicet vrinæ impatiẽs non expectat donec coaceruetur, sed statim vt mordacem sibi, aut grauem summouet & reiicit,

reiicit, eodem quoque modo citam per ventrem cibi potúsq; permeationem fieri non intellexerint. Hæ enim sunt omnium excretionum cõmunes causæ, quas si illi sciuissent, qui primi huic morbo læenteriæ nomen indiderunt, talem de læuitate intestinorum opinionem repudiassent, & eius loco, totius ventriculi & intestinorum imbecillitatem statuissent causam, ob quam partes hæ cibis assumptis grauatæ, à se quàm citissimè ipsos depellunt exigúntque. Potest etiam quandoq; quorundã humorum mordacitate & acrimonia in superficie exhulceratis intestinis accidere hæc affectio, etiamsi vires ipsorum nõ magnopere laborent. Tùm enim fuerit necessarium, & permeantibus cibis partes exhulceratæ dolorem sentiant, atque ideò ipsos deorsum propellant, & à seipsis quàm ocyssimè amittant: quod per singulas partes dum fit, tanta sequitur transitus velocitas, vt cibi nullum coctionis rudimentum inchoationémve accipiant. Verum tali læenteriæ morsus cuiusdam inerit sensus, in ea verò quæ propter vẽtriculi & intestinorum imbecillitatem accidit, citra vllum doloris sensum fient deiectiones. Cæterùm non paruum hoc est harum læenteriarum discrimen. Nam

quæ propter humorum acrimoniã totius vẽtriculi & inteſtinorum abraſa ſit ſuperficie, ſiquidẽ humorum malignitas ceſſauerit, aſtringente tùm cibo tùm potu curatur citiſsimè: ſi verò lõgiore tẽpore perſeueret, in dyſenteriã, id eſt inteſtinorum difficultatem tranſit ac mutatur: quæ verò propter virtutis retentricis imbecillitatem ſit inteſtinorum læuitas, ab intemperie omninò cõciliatur: quæ vel ipſorum corporum confirmata eſt qualitas & quidam contractus iam habitus ſolutu difficilis, vel propter humorem aliquem fit qui in ventre & inteſtinis continetur, de quorum humorum numero eſt pituita, ob quam ægrotantibus acidi ructus eueniunt, quas ὀξυρεγμίας appellant Græci, qui etiam citra pituitæ conſortium ventriculo frigidiore fieri poſſunt. Et certè cum quibuſdam læenteriis, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà inuadũt ructus acidi, ſed temporis progreſſu ceſſant. Nam per initia exiguo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem atque aucto morbo, ne hoc quidem accidit. Vbi igitur in ventriculo breuis eſt cibi mora, tum quædam veluti fit coctionis inchoatio, & propterea eiuſdem infelicitas & fruſtratio accidit apotychia Græcè dicta.

dicta. Nos autem à frigida causa profectas coctionis frustrationes ructus acidos gignere didicimus. Vbi autem nullum cibi accipiunt coctionis initium, tùm nec vlla ipsorum ab initio fit secundum qualitatẽ mutatio, & proindè nec ructus acidus, nisi pituita præsertim acida in ventriculo abundet. Propterea non simpliciter Hippoc. in læuitate intestinorum acidum ructum dixit signum esse bonum, sed in diuturna addidit: quippe quia cum incipiente, vt dictum est, sæpè vnà accedit ructus acidus. Deinde qui priùs inquit, non extiterit. Quæ enim à pituita ventriculum refrigerante fit intestinorum læuitas, vnà secum semper habet coniunctam oxyregmiam, tanquam symptoma quoddam. Cum ea igitur intestinorum læuitate, quæ neq; etiamnum incipit, neque à pituita fit, coniuncta non est oxyregmia, quæ si aliquando tandem interueniat, tantisper iam cibum in vẽtriculo retineri donec mutationis principium accipiat, simúlq; suorum operũ naturam reminisci significabit. Atq; mihi hactenus abundè vt arbitror, expletum est expositoris munus. Eorũ verò quæ diximus capita si quis scienter certóque discere velit, in commentatione de naturalibus facul-

tatibus non paucas demonstrationes de ventriculi virtutibus, & in lib. de symptomatum causis omnium quæ celeriter excernuntur explicatas causas habet. Quoniam verò Erasistratus secundo de ventriculo superiorum medicorum auctoritatem ementitus est, & de lienteria notionem turbauit confudítque, non abs re fore visum est pauca superioribus addere, ac primùm ipsius Erasistrati verba transcribere, quæ habent hunc in modum, De lienteria appellata dicendum esse videtur. Superiores enim medici intestinorum affectum in tres partes diuiserunt, lienteriam, dysenteriam, & tenasmũ, quæ assiduè lacessens est egerendi cupiditas inanis. Atque ex his nonnulli in ipsis excretis differentias morbi spectantes dicunt, Si ex ventre sanguinolenta & mucosa prodeant, is affectus dysenteria appellatur. Si verò quæ excernuntur, cruda & coctionis expertia fuerint, & sanguinolentis & mucosis permista, lienteria vocatur. Quum verò biliosa permista sanguinolentis & mucosis subeunt, tenasmus dicitur. Hæc Erasistratus, quam secutus opinionem nescio vt crudis excrementis mucosa & sanguinolenta adderet. Hoc enim nullus fecit, neque eorum qui eadem tempestate fue

te fue

te fuerunt clariſsimi & præſtantiſsimi medici, vt Philotimus, Herophilus, Eudemus: neque eorum qui eam ætatem ſunt ſecuti vſque ad recentiores iſtos qui Archigenis temporibus extiterunt. Sed nec quod ipſe dicit, medicorum ſuperiorum, hoc eſt eorum qui ante Eraſiſtrati ſeculum fuerunt vllus affirmauit. Diocles ſiquidem in libr. de cauſæ morborum curatione in hanc ſententiam ſcribit, Tertium morbi genus ferè dyſenteriam excipit, vocatur autem lœnteria, quam humida & ſpumans crudáq; & multa deiectio ſequitur ſtatim poſtquàm comeſtum eſt & bibitum. Praxagoras verò ſecundo de ſignis comitantibus inquit, Inteſtinorum læuitate laborantibus quia lubrica ſunt inteſtina imprimíſque ieiunum, citò cibaria deiici eſt neceſſe. Præterea Praxagoras deinceps ſcribit, Cibaria quæ citò permeant, omninò cruda eſſe oportere: quod peculiare maximéque huius affectionis eſt proprium, in celeri tranſitu ſtatués, quod verò coctionis expertes & crudi cibi permaneant, hoc vnum habens in numero eorum quæ neceſſariò conſequuntur. Neque enim quia omnino crudi permanent, ideò citò deiiciuntur: ſed quia confeſtim excernuntur, nullam pro-

pterea coctionem nanciscuntur. Quæ cau sa est quamobrem tùm nos, tùm alij medici complures lænteriam definiamus citam esse ciborum peruasionem, nullam prorsus coctionem habentium. Sic de ipsa veteres quoque medici sentire videntur. Nam & libro de morbis, siue is liber Hippoc. sit, siue Polybi eius discipuli hæc de læuore intestinorum scripta inueniuntur, Cibaria deiiciuntur incorrupta, humida, nullum dolorem facientia, corpus verò extenuatur. nimirum hisce viris fuit consuetudo iam olim recepta appellandi incorrupta, quæ nos cruda & coctionis expertia vocamus. In libro quoq; de victu salubri inscripto, qui & ipse Hippocrati ascribitur (licet non desint qui adulterinum censeant, nonnullis ad Aristonem, aliis ad Philistionem, quibusdam ad Pherecydem referentibus) scribuntur hæc verba. Hæc nonnulli patiuntur, cibus eis deiicitur humidus, non coctus non propter morbum, verbi gratia lænteriam, neque aliquem ipsis adfert dolorem. Atque hi quidem viri omnes sunt Erasistrato antiquiores, sexcentíque alij vt dixi, tùm qui Erasistrati ætate floruerunt, tùm qui post eum fuerunt, in eandem omnes sententiam de læuitate intestinorum

ſtinorum ſcripſerunt. Quare quid Eraſiſtrato in mentem venerit neſcio, vt de maioribus mentiretur, dum in læuitate inteſtinorum ſanguinolenta & mucoſa cibis non coctis permiſceri veterum ſententiam eſſe dicit.

II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares humidiores naturâ, & genitura humidior, ij minus proſpera valetudine fruuntur: Quibus verò hiſce contraria adſunt, ſalubrius degunt.

Siccioribus natura temperationibus nullum omninò è cerebro per nares manifeſtum aut ſenſibile excrementum effluit, ſicuti neque per cutem ſudor: ſed quæ medicis ἄδηλος διαπνοὴ dicitur, id eſt cutis perſpiratio ſenſum fugiens attenuata excremēta vaporis inſtar vacuat. Humidioribus verò naturis ſenſibilia fiunt excrementa cerebri præſertim, quia frigidius naturâ eſt. Quibus ipſis naturis genituram quoque, hoc eſt genitale ſemen, frigidiorem eſſe affirmat quemadmodum ſiccioribus aquoſa humiditate exhauſta tùm craſsius, tùm ſiccius ſemen adeſſe ſolet. Qui igitur humidiore

ſunt

ſunt ſiue ſolo cerebro, ſiue toto etiã corpore, inculpabilem illam & inoffenſam vitæ ſalubritatem habere nequeunt, ſed frequentibus catarrhis, leui quapiam occaſione ortis, infeſtantur. Quòd ſi per palatum ipſis deorſum redundans feratur humor, malè partes ſubiectæ afficiantur & grauiter offendantur eſt neceſſe, fauces verbi gratia, guttur, aſpera arteria, pulmo, ſtomachus, & venter. Vnde & tuſſes ipſis, & dyſpnœas, id eſt ſpirandi difficultates, anginas, cruditates, diarrhœas, id eſt alui profuſiones, interdum etiam dyſenterias, quũ ſcilicet deſtillans humor fuerit quodam modo ſalſior, accidere eſt neceſſe. Porrò de his ipſis egit in lib. de aëre, aquis & regionibus, & in lib. de morbis & affectibus.

III.

ΕΝ τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακὸν, καὶ σὺν πυρετῷ κάκιον.

In longis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidium malum, & cum febre peius.

Difficultates inteſtinorum, id eſt dyſenteriæ, exhulcerationes ſunt inteſtinorum ab humoribus acribus factæ. Quippe initio abraditur eorum ſuperficies extima: deinde temporis ſpatio profundiora, & putria ferè habẽt vlcera: quo maximè

mè tempore ventriculi per consensum affecti labefactatur coctio. qua noxa latius serpente & semper magis magísque sursum euecta, simul vt ventriculi os vnà est affectũ, appositi fiũt, id est anorecti, quasi fastidiosos cibi & inappetentes dicas. Nã per initia etiam interdum cibum auersantur propter defluentes ab hepate ichores, id est putres & tenues humores, à quibus intestina abradi dicebamus, præsertim si hi picrocholi, id est calidi & biliosi fuerint. ipsorum nanque pars supernatans ad os ventriculi effertur. Longis verò intestinorum difficultatibus postquam hoc symptoma superuenerit, quandam iam per consensum mortificationẽ ventriculo aduenisse indicat, qua aboleri prorsus necesse est appetentiam opus ad vitam necessarium. Quòd si vnà cum appetentiæ deiectione febris insuper intestinorum difficultati accesserit, ex duabus altera, vel aliqua vlcerum putredo, vel magna inflammatio adest. atque ita, vt dictũ est, toto per consensum vẽtre affecto, perniciosè se habent ægroti.

IIII.

TA' περιμάλυρα ἕλκεα κακοήθεα.

Circunglabra vlcera, maligna.

Quum pilos à circuniectis vlceri partibus

tibus defluere, vel cutem squamulas è summa parte amittere videris, scire potes iis qui ita habeant, prauos humores in partem adfluere, qui vehementer vlcus rodunt. Neque enim certè pilorum radices corrumpere possunt, & vlceratum locum non prohibere cicatrice obduci.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

Doloribus lateris, & pectoris, cæterarúmque partium an ægri multum differant, discendũ est.

Animaduertere oportet non modò locum dolentem, qualis sit, sed magnitudo etiam doloris in eo quãta sit exquirenda. Quæ res tum ad loci affecti dignotionẽ, tum ad præsagitionem eorum quę ægroto sunt euentura, tum præterea ad curationis inuentionem multo est vtilissima. Siquidem in latere quum magnus vrget dolor, primùm is esse non potest, quin membrana costas succingens patiatur: secundò non vacat periculo: deinde maiore etiam indiget curatione. Nam si ad claiculam dolor ascendat, sectione venæ vtendũ erit, si ad hypochondria declinet, purgationi locus erit, quemadmodum in lib. de vict. ratione in morbis acutis ipsemet

met docuit. Si verò mediocris fuerit dolor, nec pungens, (qualis in membrana erat succingente,) nec ad clauiculam aut hypochondrium pertineat, tum ipse affectis costarum carnosis partibus fieri potest, atque ideò neque periculosus fuerit, neq; magno auxilio indiguerit. Sic etiam in singulis aliis partibus doloris spectanda est magnitudo, veluti in renibus si forte carnosa eorum pars inflammationem sustineat, dolor grauis erit, quemadmodum ipse in Epidemiis tradidit, ita eum dolorem appellans, qui veluti ponderis cuiusdã affecto loco impositi sensum infert. aliæ verò renum partes si afficiantur, acutus dolor cruciabit. alias partes dico, tunicam renes obtegentem, cauitatem internam, & in hanc penetrantes & traiectas tum arterias tum venas, & præterea meatuum vrinariorũ (οὐρητῆρας appellant) exortus. Sic etiam in iocinore res habet. Nam parte eius carnosa inflammata, grauis dolor sentitur: tunica verò ambiente aut vasis inflammationem patientibus, acutus vexat. Atque ipsius doloris acuti indicationẽ nobis adfert maior minórve efficientis causæ qualitas. Biliosus siquidem & acris humor dolorem intendit, vt & spiritus flatuosus exitum non habens: remitt

remittit pituitosus. Nec verò solùm qualitatis cuiuspiã magnitudo nobis aliquã dat doloris significationem, sed etiã quantitatis. Intẽditur enim cuiusuis causæ efficientis actio, eius aucta substãtia. Si itaque Hippo. quia cuiusque doloris magnitudinem consyderãdam esse vellet, aphorismum scripsit, satis multis ipsius vsum exposuisse videri possimus. Si verò non magnitudinem solùm dolorum spectandam esse, sed generalius quiddã & velut vniuersalius indicans, omnes aliquo certè numero habendas dolorum differentias, animaduertere & cõsiderare oportere dicit, multo vtique maiorem ex ipso vtilitatem sumus percepturi. Erit enim oratio huiuscemodi, Non simpliciter partium dolorem considerare, neque eandem esse in omnibus affectionẽ arbitrari oportet: vt si exempli gratia anteà quidem Dioni, posteà verò Theoni latus doluerit, eodẽ propterea modo vtrunque habere existimandum est, sed permultúmne inter se differant, an quodammodo sint similes cognoscendum. Id verò fit ex duobus manifestum, doloris tum specie tum vehementia. Ex specie, si pungens, si distẽdens, aut torporem concilians, aut cum oneris phantasia grauis, aut aliquo veluti lanci-

nante

nante, aut erodente, aut pertundente, si continuus aut cũ intermissione, si æquabilis aut inæquabilis fuerit. Secundũ vehementiam etiã, qui vehemẽtior remissiórve sit spectare oportet, quę paulò suprà secundum magnitudinem in doloribus dicebatur differentia. Solent enim medici per verbi abusionẽ quicquid vehementius est appellare maius, etsi id non quantum, sed quale existat. Paruã enim aut magnã, aut mediocrẽ febrem appellitandi nullum faciunt finem, quæ suam tamẽ habet in calore essentiam. Quare mirum videri non debet, si dolorem etiam vehementiorem, maiorem vocitent, multóque minus dignum admiratione, si quæ speciebus separata sunt, ea inter se multùm differre dicantur: vt si dolorem qui ponderis cuiusdam speciem & phantasiam refert, ab eo qui lancinare & pertundere partem, aut aliud quidpiã ex iis quæ suprà dicta sunt facere videtur, diuersum esse dixeris.

VI.

ΤΑ` νεφρικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα δυσχερέως ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

Renum & vesicæ vitia in senibus difficulter curantur.

Renum & vesicæ affectus in senibus

vix sanantur, id est multo negotio & longo tempore. Nam earum partium actio irrequieta est, & munus nunquam otiosum, quiete autem opus est, si quid sanari debeat. Adhæc excrementum per eas vacuandũ, acre est, quod irritandi siue vlceris siue inflammationis, siue alterius cuiuspiam affectionis in ipsis consistentis vim habet. Multò verò difficilius sanantur in senibus vesicæ affectus, quoniam alij etiam morbi omnes præcipuéq; longi in ipsis vix medelã admittũt. Tales enim senes ad mortẽ vsq; comitari suprà dixit.

VII.

ΤΑ' ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Dolores ventris sublimes, leuiores: non sublimes fortiores.

Sublimes nunc accipere oportet, non secundum corporis longitudinem, sed profunditatem. Eos autẽ discriminat in ventris regione peritonæum, ita vt qui in partibus hoc elatioribus fiunt, sublimes vocentur, qui verò in partibus huic subiacentibus, hoc est intestinis ipsis, atque ventriculo, & alto corpore consistunt non sublimes dicantur. Porrò liquet tales dolores meritò Hippoc. fortiores appellasse.

VIII

VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore vlcera non facilè ſanantur.

Ipſemet libro de vlceribus, non priùs vlcus ad cicatricem perduci docuit, quàm ſit exactè exiccatum. *Hoc autem in hydropicis ob nimiam humiditatis copiam facilè fieri non poteſt.

**Hydropicis ineſt humiditas inſtrumentalis, & ſiccitas ſimilaris nimia: Vtraque autem vnitatē tardat.*

IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

Latæ puſtulæ non admodum pruriginoſæ.

Quemadmodum tubercula omnia duplici differentia conſtant. quædam enim faſtigiantur in acutum & ſublimia exiſtunt, quædam funduntur latius & ampliorem locum occupant, non tamen in altum tolluntur : ſic puſtulæ nonnullæ ſublimes acuminantur, aliæ humiles latè ſparguntur. Elatiora autem & acutiora tubercula vt & puſtulæ ab humore fiunt calidiore, humiliora autem à*frigidiore. Quo fit vt duplicem ob cauſam latæ puſtulæ nō admodum pruriant. Cuius enim perſpiratu vaporant in latitudinem extenſæ, & efficientem humorem obtinent minus acrem.

** Pituita alioqui frigida, putrefactione & ſalſugine calida & acris euadit, vnde pruritū etiam mouet.*

X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Capite dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum soluit.

Sic de aliis etiam multis demonstrauimus pronuntiare Hippocratem quibus nisi diligenter animum aduertas, videatur quod ab ipso dicitur solum & vnicum esse affectionis propositæ remediũ, aliud verò esse nullum. Verùm ipse non hoc solum esse dicit: sed simpliciter quòd pus vel aqua per aures aut nares effluens morbum soluit. Quòd si ordine inuerso dixisset, quemadmodum ego nunc feci, dictio reprehensione vacasset. * Nam si vel propter inflammationẽ, vel crudorũ humorum copiam in capite collectam fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut excreto humore, morbi fiet solutio: Si verò vel propter spiritum flatuosum, vel sanguinis plenitudinem, vel mordacem bilem, vel denique ab intemperie dolor contractus fuerit, per alia sanabitur remedia.

** Particularia tantum ponit hac doloris capitis remedia. Cõmunis enim materia purgatione & sectione venæ vacuatur, quæ vniuersalia sunt remedia: cõtinẽs verò & coniuncta topicis auxiliјs.*

XI

X I.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt.

Non vacuationis ratione solùm, sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate eiusmodi affectus hæmorrhoïdes sanant. Hæ enim crassum sanguinem profundere solent humoris melancholici plenum, talem in sanguine vim obtinentis, qualem in vinis fæx habet. Quare nihil mirum & melancholiam & nephritim per hæmorrhoïdas curari, vt potè quæ sanguinis veluti fæcem vacuare soleant.

X I I.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Diuturnas curanti hæmorrhoidas nisi vna quæpiam seruetur, periculum aquæ inter cutem, vel tabis impendet.

Hæmorrhoïdas citari est impossibile, quin propter sanguinis multitudinem & crassitudinem ora quædam venarũ aperiantur, iocinore in ipsas fæculentum & melancholicum sanguinem reiiciente. Si quis igitur hãc ipsi viam præcluserit, tum scirrhosum ipsum effecerit, tum multitu-

dine & crassitie grauato calorem in ipso extinxerit. Simile enim quiddã fit, quale flammæ externę accidere videmus, quum multa temerè ligna congesta ignem suffocant & extingũt. Si itaque natiuo calore generatur sanguis, ipso extincto non amplius generandum fore constat. At verò aqua inter cutem, sanguinis fit generatione frustrata. Et si quandoque iecur plenitudinẽ in pulmonis venas queat protrudere, vase inibi rupto tabidi euadunt. Ratione igitur optima vnã esse seruandã hæmorroïdem consulit, vt per hanc scilicet fæculẽta iocinoris cacochymia vacuari possit, in iis præsertim quibus longo tẽpore per tales venas excerni consueuit.

XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultu fatigante, sternutatio superueniens liberat.

Quemadmodum ipse conuulsionem à plenitudine & vacuatione fieri dicebat, ita singultũ quoq; accidere putat. Quum igitur à plenitudine fit (fere autem ita fit) violento opus est motu, vt veluti vecte quopiam emotæ humiditates ipsum efficientes perspiratu discutiantur & vacuentur. Hoc autem sternutatio efficit. Eos verò

rò singultus qui propter inanitionem rarò fiunt, sternutamentũ non sanat. Quòd autem ob plenitudinem singultus frequenter fiant, argumento sunt pueri, quũ se supra modum repleuerint crebrò singultientes. Porrò frigus & perfrigeratio quia neruosa corpora omnia ægrè perspirabilia reddit, vt hæc repleãtur est in causa, atq; ideò singultus seu palpitatio quædam ipsis accidit.

XIIII.

Υπὸ ὑδρωπος ἐχομένῳ τῷ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Hydrope detento, si aqua è venis in ventrem confluxerit, soluitur morbus.

Hoc etiam vnum est exemplum earum vacuationum, quæ spõtè & vtiliter fiunt. Spontaneas autem dicimus, nõ quæ sine causa, sed sine opera nostra fiunt. Si enim exhibito medicamento hydragogo, id est aquas ducente, talis facta fuerit vacuatio, non iam spontinam appellaturi sumus.

XV.

Υπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος λύει τὴν διαῤῥοίην.

Longo alui profluuio laboranti spontè vomitus superueniens, morbum soluit.

Et hoc etiam exemplum eſt eorũ quæ rectè à natura gerũtur, quod vtique medicum imitari oportet. Eius autem vtilitas, reuulſionis ratione æſtimatur.

XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διαῤῥοίη ἐπιγενομένη, κακόν.

Pleuritide aut peripneumonia detento diarrhœa interueniens, malum.

Ad partes affectas non temerè & ſimpliciter aliæ compati ſolẽt, ſed quum forti affectu detinentur. Hac itaque ratione iecore grauiter patiẽte, ſingultus quidem accidit compatiente ſtomacho: tuſsis autẽ & ſpirandi difficultas, per cõſenſum affectis inſtrumentis reſpirationi deſtinatis. Sic etiam rurſus inſtrumentis reſpirationi ſeruiẽtibus magnopere & grauiter affectis hepar cõpatitur: & hoc ipſum manifeſtò oſtendit Hippocr. quum non ſimpliciter dixit in pleuritide aut peripneumonia citatam aluum & ſolutam, malum eſſe ſignũ, ſed adiecit detento, quaſi habito & talibus morbis vexato diceret diarrhœam ſuperuenientem ſignum eſſe malum, quoniam iis qui ita ſe habẽt profluuium alui accidere ſolet, iecore non amplius ad ſe attrahere alimentum, neque probè in ſanguinem conuertere valente,

& ventriculo etiam interdum ipsum corrumpente. Moderatæ tamen pleuritidi & peripneumoniæ superueniens alui solutio potest aliquãdo prodesse vacuationis ergò, multóque magis postquam coctionis signa apparuerint in morbis, neq; timor adest, sed morbus periculo vacat. Cõ muniter autẽ in his & aliis omnibus quæ similiter efferũtur, exceptionis huius meminisse oportet, dummodò nulla alia extemporali & manifesta occasione acciderit eiusmodi symptoma, veluti si nunc diarrhœa ex cibo aut potu aliquo sit orta: sed morbi ratione interuenerit. Nã quæ alia ex causa & non vi morbi eueniunt, ipsius ingenium & morẽ significare non possunt: siquidem signum in aliquo cum re significata coniunctum esse oportet.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem alui profluuio corripi, bonum.

Hoc nõ tanquam bonum ophthalmia laborantibus signum, sed vt causa ab eo dicitur, quia scilicet humorum redundantia simul vacuetur, & ad inferiora reuellatur. Quod vnum ipsi quoque exemplũ est eorum quæ spontè & vtiliter vacuan-

tur, & quæ medicum imitari conuenit. Nimirum ita omnes faciunt, aluum quũ ophthalmia laboratur, clysteris & purgationibus subducentes.

XVIII.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Pertusa perfectáve vesica, cerebro, corde, septo transuerso, tenui quopiam intestino, ventriculo, iecore lethale est.

Nomen lethale, tum in aliis scriptis, tum hoc ipso libro sæpe de iis qui ex necessitate, & sæpe de iis qui ferè morerentur vsurpasse videtur. Quare incertum nunc est, vtrum secuturam omninò mortem altius hisce partibus diuisis velit innuere, an in quibusdam hominem quidem seruari, sed raro contingat. Quòd itaque cordis vulnus mortem necessariò adferat, vnum est ex iis quæ in confesso sunt apud omnes: non tamen in aliis confessum est & manifestum quòd vulnus omne ineuitabilem adferat mortem, sed duntaxat illud quod magnum est & profundum: cuiusmodi significari verisimile est per participium pertusa: vt tota vesicæ tunica vsque ad capacitatẽ internam diuisa perfectáque atque aliorum vnumquodque

quodque similiter diuisum intelligatur. In vesica ergo confessa manifestáque res est, tale scilicet vulnus non vniri aut coalescere, vt nec in parte etiam septi transuersi neruosa, & intestinis tenuibus. De ventriculo verò dubitatur. Nam quosdã qui in eo vulnerati fuissent aiunt aliquãdo, sed raro fuisse persanatos. At verò nõ vulnus solùm profundum in iecoris fibris acceptum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse dicunt. Sed & ipsi in libro de vulneribus exitiosis inscripto, ex his nonnulla curare eius libri auctorem aggredi legimus. Quòd verò eorum diacope, id est profundior scissura inglutinata maneat, in corde quidem & septo transuerso fit ob perpetuum eorum motum: in vesica verò, quia neruosa, tenuis & exanguis ipsa existit. Nam ipsius collum quia carnosum est, quotidie sanari videmus in lithotomiis, id est per incisionem extrahendis è vesica calculis. Hepar verò si sauciet ur, vulnerationes habet hæmorrhagicas, id est copiosum profundentes sanguinem: atque idcircò priùs moriuntur qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera conglutinari queant. ita dixi, vt perfectã venam esse intelligatur. Quare nec qui profunda iecoris vulnera curasse se, nec qui fibras,

id est

id est lobos abstulisse dicunt, videntur veritati cõsentanea dicere. Vulneratum verò cerebrum sanari sæpè vidimus, semélque Smyrnæ Ioniæ viuente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est maiusculo existente. Verùm id ex iis est quæ rarissimè eueniũt: Illud verò verum & indubitatum, magnas vulnerationes, quales Hipp. diacopas appellare videtur, adferre mortem: quæ tamen aliquatenus in ipsius ventriculos penetrant sauciationes, omnium consensu sunt mortiferæ. Tenuium verò intestinorum quum omnium, tum ventriculi multo magis natura non parum carnosæ habet substantiæ, atq; ideò summa parte vulnerata sæpè glutinantur: tota verò ad cauitatem vsque internam diuisa, rarissimè. Hoc autem mea quidem sententia non propter eorum substantiam, sed quia medicamétum ipsis vt externis partibus imponere non possumus, accidere videtur. Quapropter per assumpta vulneratum ventriculum auctor libri de vulneribus exitialibus inscripti, siue Hippocra.is fuerit, siue alius quispiam curare aggreditur.

XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται,

ἀυξεῖται, οὔτι συμφύεται.

Perfectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium neque augetur, neque coalescit.

Per augeri verbum, talem aliquam generari substantiã intelligit, qualis est partis diuisæ, sicuti in cauis vlceribus caro succrescere apparet: Per coalescere autem, corporis diuisi labra inter se conglutinari. Iam verò quòd neq; cartilago, neque os regenerentur confessa res est: an verò glutinentur nonnulli dubitant. Inquiunt enim videri manifestò ossa fracta glutinari. Hi verò opinione longè falluntur, ídque doceri possunt in iis animantibus, in quibus rupta ossa poro fuerũt firmata. Hæc enim si quis viua aut mortua dissecta contempletur, manifestò partes osium separatas, poro * quodam veluti vinculo circuniecto constrictas esse comperiet, quas si abraserit, fracturæ profundum apparebit non glutinatum. Sic igitur de his quæ retulimus ambigunt, quidam augeri affirmantes, non tamen coalescere, nonnulli verò etiam coalescere, sed raro. Quæ itaque exedendo vlcerata sunt, augeri postulant, nec vllum vidi qui ita affectus esset, cui non regenita sit caro. Glutinari autem desyderant ea quæ diuisa

* *Porus in osse, vt cicatrix in cute.*

diuiſa ſunt & non perfecta. Hæc enim inter ſe differunt, quia perfecta diuiſionem habent vſq; ad extremum peruadentem: quæ quidem nunc Hippocra. vniri negat, non ob id tantum quia neruoſa ſunt & tenuia, ſed quia cum eo quòd tali ſunt natura prædita, vulneris labra à ſe inuicem diſtant non parum.

XX.

ΗΝ ἐς τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

Si in ventrem ſanguis præter naturam effuſus fuerit, is ſuppuret neceſſe eſt.

Quidā ſine articulo ἐς κοιλίην ſcribunt, omnem volentes ſignificari cauitatē, quibus ſuffragatur ab Hipp. præter naturam additum, per quam adiectionē tale quid oſtendere videtur, Si quando ſanguis è proprio conceptaculo in aliam quamuis cauitatem exciderit, vt ſanguis permaneat fieri omninò nequit. Ita enim in phlegmonis, & contuſionibus quas ἐκχυμώσεις appellant Græci, fieri videtur, in illis quidem minutatim diſperſo ſanguine in eas muſculorū cauitates, quas ſola ratione contemplari poſſumus: in contuſionibus verò ſanguine in ea ſpatia effuſo, quæ vaſa circunſtāt. Porrò ſuppurare verbum non rectè dictum eſt, vtpotè vnicam

in

in ſanguine mutationẽ ſignificans. Quare ipſius latius extenſo ſignificatu, ad omnem ſanguinis corruptelam nonnulli transferunt, atque ita nunc accipiendum eſſe dicunt. Sic enim fieri videtur, ſiquidẽ qui ex loco naturali emanauit ſanguis nõ permanebit, ſed aliâs ſuppurabit, aliâs liueſcet, aliâs in grumos concreſcet, maximè quum in magnam exciderit capacitatem præter naturam.

XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης λύσις.

Inſanis ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio.

Hoc loco inſaniam, propriè melancholiam, non à bile furorem appellat. Eſt autem varix venarum quæ in cruribus & femoribus habẽtur dilatatio à craſſo & melãcholico humore facta. Natura enim humores inſaniam cõmittentes, maximè ſi melancholici fuerint & craſſi ad partes ignobiles protrudẽte dictarũ ſequitur affectionum generatio, & inſaniæ ſolutio.

XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

Ruptiones, quæ ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſoluit.

Melius

Melius quidam ſcribunt, Dolores qui. Nam ruptionem ipſam deſcendere vnum ex iis eſt quæ fieri omninò nequeunt, ſiquidẽ diuulſa & rupta muſculi parte carnoſa fit ruptio: quippè interdum in ipſum ruptionis locum ſanguis manifeſtò colligi videtur, cui ipſa cõparata eſt digerẽdo curatio. Reliqui verò dorſi dolores locum mutantes, ex defluente humore fiunt, aliquãdo ſolo, magna verò ex parte craſſum & flatuoſum ſpiritum coniunctũ habente: quem humorem excipere & vacuare oportet ſecta in cubito vena, quũ eo fluere videbitur. Eſt enim eius præceptũ, pro momento & nutu humorum vacuationes faciendas eſſe: quod indicant hæc verba, ducendum quò vergunt per loca opportuna. Quòd ſi de ruptis ipſi ſermo eſt habitus, dolores per conſenſum & ſympathiam factos exaudiendum eſt dici ab ipſo in cubitos deſcendere, nõ ipſam carnoſæ partis diuiſionem. Et certè talibus vtilis eſſe poteſt venæ ſectio, communi vacuationis ratione.

XXIIII.

HN φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si metus atque mæſtitia longo tempore perſeuerent, melancholicum eſt ſignum.

Si

Si quis nõ manifesta de causa metuat, aut mœstus sit, atræ bilis sunt manifesta symptomata, maximè si longum tempus perseuerauerint. Propter causam tamen manifestam orta si sint, & deindè persistant diu, insaniam significare scias velim. Nam multi iam mania corripi visi sunt, quæ ab excãdescentia, aut ira, aut mœstitia principiũ sumpserat: ipso scilicet corpore per id temporis habili & idoneo ad tales suscipiendas affectiones existente.

XXIIII.

ΕΝτέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶντι, οὐ ξυμφύεται.

Si quod gracile intestinum persectum sit, non coalescit.

Idem paulò antè dixerat eo aphorismo cuius initium, Vesica pertusa, cerebro. Non itaque video quamobrem nũc frustrà repetatur. quod & in aliis quibusdam aphorismis factũ esse certò scimus, quos expungere foret melius.

XXV.

ΕΡυσίπελας ἔξωθεν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas foris intrò conuerti, malum: intus verò foras existere, bonum.

Non Erysipelas solùm, sed & alium quemcunque affectum ex profundis &

principibus partibus ad cutem traduci, & bonum ſignum, & bonam cauſam eſſe exiſtimandum eſt: Contrà verò ad internas & profundas corporis partes remigrare, malum. Sed & alia multa hoc lib. Hip. ſimiliter efferre viſus eſt, quædam veluti vniuerſalium ſententiarum & præceptionum exempla, à quibus euidentiorem rei euentus experientiam habere poſsimus. Eiuſmodi enim eſſe debent exempla.

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

In febribus ardentibus tremorẽ delirium ferè excipit, tandémque mors.

Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio ſoluuntur.

Siue Hippocra. ipſe tales aphoriſmos ſcripſit, qui ſint veluti quædam generaliorum & vniuerſaliorum documentorum exempla, ſiue alij addiderunt, id exquirendum aliis relinquẽtes, in ipſis illud tantum obſeruabimus quod etiam anteà dictum eſt, & nunc in febre ardente repetetur. Nam huius febris cauſæ effectrices in venoſo genere conſiſtentes, vbi in neruos tranſlatæ fuerint, primariò tremores faciunt, per conſenſum verò affecto neruorum principio, etiam deliria inuehunt. Quemadmodum igitur in febre ardente tranſlatio fit, ſic & in omni alia febre

febre fieri poteſt. Et denique ex arteriis & venis in neruos, & contrà ex neruis in arterias & venas noxiorum humorum tranſlatio fieri poteſt. Porrò non exactè locutus eſt, quum febrem ardentem dixit à delirio ſolui. Ea enim Hippocrati conſtructionem cõſtitutionémve eorum quibus ſuperuenerint, ſoluere dicuntur, quæ hominem perfectè perſanant, non quæ aliam affectionem generant, priore nihilominus periculoſam.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, καὶ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Quicunque empyi aut hydropici vruntur, aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omninò moriuntur.

Empyos eos maximè appellare cõſueuit, qui thoracis & pulmonis intermedio ſpatio collectum pus habent, quos quo modo oporteat vrere, tradidit in magno de morbis libr. cuius initium, Pulmonis arteriæ. quem quidem librum de empyis inſcribunt nonnulli. Vſtione itaq; egent, qui tantam habent puris copiam, vt eius nulla ſit ſpes per ſputa expurgãdæ, atque ipſos magna ſpirandi vrget difficultas

propter loci angustiam, quæ & ipsa eos vrere cogit. In hydropicis autẽ αἱ παρακεντήσεις appellatæ vsitatiores sunt medicis quàm vstiones. Verùm in præsentia Hippocra. quod vstionis & paracenteseως cõmune est, nempe vniuersam & confertam vacuationem vitandam esse consulit. ita enim, vt ipse dicit, euenire apparet. Erasistrato etiam scriptum est de hydropicis tum subtilius tum copiosius: atqui is experientia compertum & comprobatum habere se dicit, vniuersim factam vacuationem febres ac mortem adferre. Sed & in aliis partibus, vt in thorace quũ magnus tumor aliquis suppurauit, periculosam videmus esse vacuationem confertim factam, nimirum ipsis protinus animo defectis, & viribus prostratis: quæ virium debilitatio posteà non facilè sarciri, aut refocillari queat. In talibus itaque ob magnam corporum separationem à se inuicem, & puris acrimoniam, vasa quædam arteriosa recludi videntur, quæ prius operculi vice plus habebant: quo derepentè & confertim vacuato, multus spiritus vnà cum eo excernitur, vnde detrimentum ægrotantibus & virium debilitatio. Aqua verò inter cutem laborantes non ob id tantùm damnum faciunt,
sed

ſed & ſcirrhus viſceris vt potè non amplius ſuſtentatus ab aquoſa ſubſtantia deorſum tum diaphragma, tum viſcera thorace contenta retrahit.

XXVIII.

Εὐνοῦχοι ὀ ποδαγριῶσιν, ὀδὲ φαλακροὶ γίνονται,

Eunuchi podagra nõ laborant, nec calui fiũt.

Teſticulorum exectio eunuchos effœminat. vt ergo fœminis caluitium nõ accidit, ſic nec eunuchis propter temperationis frigiditatem. Cæterùm eunuchos podagra non tentari Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non item habetur verum. Res autem tota ita habet. Qui podagra eſt laboraturus, neceſſe eſt pedes habeat imbecilliores. ſicuti cerebrorũ infirmius, qui epilepticus eſt futurus: neutrum tamen his affectibus omninò corripi eſt neceſſarium, ſi nihil peccauerit in vita. Quòd autem partis imbecillitas ſatis eſſe nequeat ad morbi generationem, ex eo tempore potes apertè diſcere, quod acceſſiones intercedit. Eo enim toto intermedio tempore omninò nihil interpellantur à morbo, quamuis ipſis ſemper adſit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis

Podagræ et Arthritidis vniuerſales cauſæ duæ, vna articulorũ imbecillitas vel naturalis ex prauo et e neruí parẽtum ſemine, vel acquiſititia ob crapulã aut venerẽ immodicã: altera excrementoſum corpus.

etiam est manifestum, in quibus humore quopiam superuacaneo in pedes defluente, affectum hunc generari constat. Si ergo hic humor nunquam adfluat, neque vnquam talis futurus est morbus. Non affluet autem si corpus semper excrementis vacet, si moderato exercitio vtatur, probéque cibum concoquat. Vnde desidia ipsos & luxuria & heluatio lædit. lædunt etiam multa & potentia vina potata, maximéque si quis ante præsumptum cibum ipsis vtatur. Hæc enim vt coitus etiam facilè neruosum replent genus. Hippocratis certè quidem temporibus pauci omnino laborabant podagra propter vitæ temperantiam & moderationem summam, nostra verò ætate in tantum auctis deliciis & luxu & voluptatibus, vt nihil suprà addi posse videatur, infinita est podagra laborantium multitudo: nonnullis nunquam se exercitantibus, sed malè coquentibus, séque inebriantibus, nullóque præsumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata vtentibus: aliis verò etsi non in omnibus, in vno tamen aut altero ex iis quæ retulimus delinquentibus. Et verò sæpè, quum peccatum magnum est, in vno eorum quæ diximus deliquisse satis

esse

eſſe poteſt. Ob has igitur cauſas eunuchi etiam podagræ doloribus cruciantur, etiamſi quàm maximè ſibi à venere temperent. Tanta enim eorum eſt deſidia, tam inexplebilis edacitas, tanta crapula, vt etiam ſine coitu, podagra corripi poſſint. Hæc eadem de articulari morbo dicta eſſe putandũ. Arthritici ſiquidem ferè omnes prius fiunt podagrici. Accedit ad has cauſas quamobrem plerique nunc podagra infeſtantur, quòd parentes & auos multi podagricos habuêre, in quibus ſcilicet ſemen erat vitiatum: atque ideo poſteris maiorem cõciliauit partium imbecillitatem.

XXIX.

Γυνὴ οὐ ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇς ἐκλίπῃ.

Mulier podagra non laborat, niſi ipſam menſtrua defecerint.

Vacuationem menſtruarum ratione mulieres non fiunt podagricæ. Oſtendimus enim in ſuperiore commento, ſine humorum redundantia ex ſola partium eupathia & patiendi procliuitate podagram non fieri. Cæterùm hoc quoq; erat olim verum, antequàm menſtrua omninò defeciſſent mulieres podagra non tentari propter peccatorũ, quæ ſuperio-

re ætate mulieres admittebant paruitatem: nunc verò ob eorum magnitudinem nonnullæ podagra affliƈtantur antequàm eas defecerint menstrua, quamplurimis ipsarum parcius fluentibus, paucis verò etiam intra modum.

XXX.

ΠΑῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

Puer podagra non laborat ante veneris vsum.

Quòd maximam vim ad podagræ generationem veneris vsus habeat manifesta res est etiam in pueris, quod paulò suprà in eunuchis quoque dicebat. Eunuchos quidem certè podagra cruciari vidimus, pueros non vidimus. Sed si quis tali affectu correptus est, vnà cũ genuum & articulorum, qui in manibus habentur, magno tumore id mali passus est arthritidi cuipiam derepentè ortæ non dissimiliter, propter plethoram multis cruditatibus aceruatam.

** Quum in pueris & eunuchis omnes podagræ causæ conuenire possint præter coitum, videtur Hipp. maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.*

XXXI.

ΟΔύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει.

Oculorum dolores meri potio, aut balneũ, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio soluit.

Horum vnumquodque Hippocra. experientia magis quàm ratione aliqua cognouisse videtur. neque enim mirum, si quis

quis oculorum dolore affectus, quum festinasset ad balneum, dolore fuerit liberatus: vel si interdicto vini vsu, quũ nullam inde sentiret vtilitatem, ad vini potionem se contulerit, ipse alioqui vino & crapulæ deditus, posteáque habuerit melius. Quemadmodum igitur pleraque alia quæ sic vidisset, medicis citra vllam distinctionem & determinationem scripsit: ita hæc quoque mihi tradidisse videtur, quum neque rationalium medicorum more quas oculorum affectiones quodque enumeratorum soluat explicet, neque Empiricorum modo symptomatum concursus (συνδρομὰς vocant Græci) persequatur. Cæterùm ex aphorismis hoc modo scriptis vtilitatem capiemus, si affectus in quibus meraca potio, aut balneum, atque deinceps enumeratorum quodque cõueniat exquisiuerimus: quod ipse aliquãdo feci. Nam quosdam omninò esse oculorum dolores, quorum nonnulli meraci vini potione, alij balneo iuuarentur fisus Hipp. auctoritate mihi facilè persuadebam (neque enim istud scripsisset, nisi ipse vidisset) quum tamen à nemine præceptorum tale aliquod remedium dolentibus adhiberi spectassem. Quum itaque affectiones omnes quæsi-

uiſſem, propter quas non in oculis modò, ſed in aliis etiam partibus dolores excitari ſit neceſſarium, ratus poſtea inueniſſe me, indè ipſarum notas & indicia conſyderabam: quibus confiſus, tum demum dolentibus auxilia adferre non dubitaui. Atque imprimis iuuenem quendam laui, cui medicus, qui eius curationem ſuſceperat, non abſq; ratione ſecundo ab initio morbi die venam ſecuit, deincépſque curauit medicamẽtis quæ experientia cõuenire didicerat, oĩa inflammatione oculos obſidente. Cruciabatur autem per quoſdam circuitus & paroxyſmos vehementiſsimè, quibus ipſas acres humores confertim affluere in oculos ſentire ſe dicebat, quibus poſtea excretis dolores ſedabatur vehementia, non tamen dolore omnino vacabat: & hoc ipſi quinto quoque die toto accidebat ſemper magis magíſque inualeſcens. Quum igitur dolorem diutius ferre non poſſet, me & quendam ex ocularíis medicis qui tum Romæ erant, celeberrimum accerſiri iuſsit. Huic itaque videbantur vtendum eſſe collyrio quopiam emplaſtico, & anodyno: cuiuſmodi ſunt quæ ex cerußa lota, amylo, & papauere comparantur. Nam ſic maximè poſſe reprimi per

emplaſt

emplastica id quod influebat, simúlque sensum stupefieri per narcotica sperabat. Ego verò ab initio suspecta habui talia medicamenta. Neque enim vehementes fluxiones reprimunt, sed ne excernantur prohibent. Atque ideò si quidem acres ipsi extiterint, corneam exhulcerari accidit: si verò multi, distendi & irritari vehementer quasi rumpatur euenit. Quibus fit, nisi medicamentum sit vehementer narcoticũ, id est magnopere stupefaciat, vt dolores intolerabiles excitentur, si verò adeò stupefaciat, vt oculi vel maximam inflammationem nõ sentiant, tum visoriam vim labefactari, ita vt postquam inflammatio cessarit, vel exiliter admodum, vel nihil omninò cernant: tum etiam affectionem quandam præduram in oculorum tunicis relinqui est necesse. Qui igitur ista nossem & afluentem humorem animaduerterem nõ paucum, valdéque acrem & calidum, primùm fomento vtendum censui tentandi atque experiundi causa, vt qui certius ita qualisnam foret affectio intellecturus essem. Solet enim fomentum in his aliquantisper dolorem lenire & mitigare, sed alteram fluxionem euocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem

digerere,

digerere, eadem alterum poteſt ex vicinis partibus attrahere. Sed ſimul vt aquã calentem & ſpongiam adferri iuſsi, ipſemet ægrotus idem remedium in præſens quidem dolorem minuere, ſed paulò pòſt eundem amplificare ſæpius iam toto die expertum ſe eſſe dixit. Quæ quum audiuiſſem, ocularium illum medicum dimiſi, pollicitus me apud ægrum permanſurum, atque eum ſine vllo frigido medicamento dolore liberaturum. Protinus itaque ſolo balneo vſus ſic hominem dolore leuaui, vt totàm noctem dormierit, nec eorum qui iuſtà dormiebant quenquam interpellauerit. Ab huius curatione in poſterum in quibus acres humores in oculos influere, necdum tamen plethoricum corpus eſſe ſignis quibuſdam & coniecturis deprehendi, balnei vſu omnes dolore liberaui. Sed & alterum quendam iuuenem, qui ruri procul vrbe plures iam dies ophthalmia laborauerat, poſteáque perſiſtente dolore in vrbem venerat conſpicatus ſqualentibus oculis, & ſupra modum tumentibus in ipſis venis & ſanguine refertis, iuſsi vbi lauiſſet vino vti meraciore, atque ita dare ſe ſomno. Itaque ſomno graui oppreſſus eſt, atque manè omnis ex-
pers

pers doloris surrexit, mihíque confidentiam attulit, in quibus sanguis crassus oculorum venulas distenderet nulla toto corpore affectione plethorica, vtendi vini potione, quod quidem & attenuare & vacuare, & motus vehementia obstructiones liberare posit. Atque hæc sunt oculorum doloris remedia agnostica. Ad securitatem autem & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omninò vtilitatem adferens vel vt signum ad dignotionem, vel tanquam causa valetudinis oculorum effectrix. Quum enim nihil omninò influit amplius in oculos, adhibitum fomentum in ipsis contentum humorem superfluum digerit atque ita ipsis sanitatem restituit: vbi verò adhuc influit, ad primam admotionem ipso solo calfactu doloris leuationem aliquam breuem adfert, sed paulò pòst dolorem amplificat, atque tum demùm fit diagnosticum signum, vnde affectu intellecto ad aliquam totius corporis vacuationẽ peruenimus. nam si plethoricum corpus fuerit, per phlebotomiam, si cacochymum per purgationem peccantis humoris vacuationem moliemur. Neque enim difficilis res est cacochymiam distinguere à sanguinis plenitudine.

XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ λιαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi lõgo alui profluuio maximè corripiũtur.

Quemadmodum * ψελλίζεσθαι linguæ est vitium non vocis, sic etiam τραυλίζειν, quum scilicet lingua eas voces articulatè proferre non potest, quę per t & r scribun tur, qualis hæc ipsa est traulosis, & aliæ similes, trepidat, tremit, tragula, trochus, triticum, & id genus aliæ. Hæ siquidem omnes dilatata & ad primores dentes affirmata egent lingua. In quibus igitur ipsa imbecillior est & infirmior, malè affirmatur & sonum quem t & r edunt articulatè efferre nequit, sed in sonum quem t & l reddunt degenerat. Potest etiam id vitij accidere, quia lingua sit quodam modo breuior quàm conueniat, quod fit admodum raró. Sed & quia molliore & humidiore sit temperamento accidit balbuties: quam ob causam pueri balbutiunt haud dissimili in ipsis euentu atque ambulando fit. Nam ex his nonnulli nullo pacto incedunt, alij verò incessu sunt parum firmo, tibiis præ mollitudine titubantibus & vacillantibus. Quinetiam viris nonnullis, quum disputando defessi fuerint, balbutire contingit, vt & iis qui longo

**Traulus qui certam quandã literam proferre nõ potest. Psellus qui literam aut syllabã pronunciãdo pręterit. Ischophonus cui lingua titubat, & inter loquendum hæret, nec syllabã syllaba præproperè connectere potest. Quæ tria linguæ impedimẽta videtur intelligere Hip. trauloseos nomine.*

longo tempore tibias inflarunt, & quibus ex morbo fractæ sunt vires & accisæ: nonnullis etiam lingua vehementer exiccata & arida. Verùm tanta siccitas nemini, qui quidem secũdum naturam habeat, adesse potest. Atque ideo solius humiditatis immodicę symptoma est in naturâ balbis illud linguæ vitium, ipsius musculis vtpotè infirmis stabiliri non valentibus. Hoc autem ipsi vel propter propriam, vel neruorum quos à cerebro accipit imbecillitatem accidere potest. Vnde fit vt ebrij quoque interdum balbutiant, tum quia ipsis cerebrũ multa humiditate permadescit, tũ quia ipsius prægrauatur copia. Sic igitur vsu veniet natura balbis, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel vtrunque. Atque cerebro quidem talem temperationem sortito, humidorum excrementorum copiam ex eo defluere par est, atque ea suscipere ventriculum, indéque longis alui profluuiis hominem corripi est verisimile. Ipsa verò lingua præhumida naturâ, ventriculum quoque talem esse rationi est consentaneum, vtpotè qui tunicam alteram habeat cum lingua communem, quæ propter humiditatem imbecillitate laborat. Ventriculi verò familiaris affectio, diuturna diarrhœa.

XXXIII.

ΟΙ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.

Oxyregmiωdeis, id est acidum ructum habentes rarò pleuritide corripi tradit. Nam illud, Nō admodum id quod rarò, non quod nullo modo vsu venit significat, vt quidam libri interpretes arbitrati sunt. Nos verò quū de pleuritide ageremus, eam quę cum pallidis & flauis sputis esset, ex biliosis humoribus ortū habere: & quæ cum spumosis, ex pituitosis: quemadmodū & quæ cum nigrioribus, ex melancholicis: & quæ cum rubris, ex sanguine fieri ostēdimus. Est enim inflammatio membranæ costas succingentis, pleuriticorum affectus. Quū verò inflammatio omnis ex redundante fiat humore quopiā, pro eius natura tum sputi species pleuriticis superuenit, tū salutis aut mortis expectatio. Non similiter autē membranæ & pulmo suscipiendis humoribus sunt nati, densa siquidem est membranarū natura, pulmo verò omnē in partē rarus & laxus. Quare & facilè omnes suscipit, mēbrana verò succingens biliosos potius admittit. Ob hanc igitur causam qui naturâ abundant

dant pituita, rarò pleuritide laborãt, præsertim si salsitudinem aliquam & acrimoniã acquisiuerit. Talis enim pituita mordens intestina ad deiectionem stimulat. túmque non solam pituitam vacuari, sed vnà cum ea alia etiam multa excrementa deiici contingit. Sed ipse in libro etiam de aquis, locis, & aëre minimè pleuritidi aliísque morbis obnoxios esse dicebat eos, qui aluum natura humidam haberent.

XXXIIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δ' ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Qui calui sunt, ijs varices magni non fiunt: quibus verò caluis existentibus varices superueniunt, ij rursus capillati fiunt.

Quũ inter scripta prudentis cuiuspiam viri oratio inuenitur euidenter falsa, meritò lectores hęrere & addubitare accidit, ac primùm quidem sibi ipsis diffidere, tanquam ea non assequantur quæ etiam sint manifesta: deinde verò suspicari nunquid eorũ quæ sunt proposita falsum sit. Quis enim ignorat caluitium affectionem esse insanabilem? Sed neque verùm, magnos varices caluis nũquam superuenire, sicuti neque varicibus ortis caluitium cessare:

nisi fortè, vt nonnulli aiunt, appellatam medicis madarosin, id est capillorum defluuium, caluitium nominet. Hæc enim quum à vitiosis humoribus ortū habeat, vt & ophiasis & alopecia dicta, iisdem ipsis prauis humoribus in crura translatis varices facere & capillos recuperare & recipere potest. Nam si priùs à vitiosis humoribus capillorum corruptis radicibus, eorum fiebat iactura, meritò nunc iisdem aliò migrantibus, ad naturalem statum capilli reuertentur.

XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

Hydropicis tußis si superueniat, malum.

Tußis morbi magnitudinem significat, vt urina etiā vehemēter tincta.

Morbis alios morbos & symptomata superuenire veteribus medicis moris fuit dicere, quæ ipsius morbi augescentis ratione accidere solent. Talis enim est Praxagoræ liber de superuenientibus. Sic etiā nunc de tussi dixit Hippocr. Neque enim quum alia occasione fit hydropico tussis, signum est exitiosum, sed quum morbi ratione. Vbi enim in tali affectione aquosa humiditas in tantum creuerit, vt asperas arterias iam occupet, deinde tussis superueniat, periculum ne haud ita multò pòst homo suffocetur, imminet.

XXXVI.

XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τέμνειν ϛ τὰς ἔσω.

Difficultatem vrinæ phlebotomia soluit: secare verò interiores.

Sed neque sana est hæc dictio, nisi particulam etiam assumpserit, vt aphorismus talis sit, Difficultatem vrinæ etiam phlebotomia soluit. Nam reuera sectio etiam venæ soluit dysuriam: eam videlicet quæ propter inflammationem & plenitudinem facta est. Illud verò, secandas esse interiores, si de manuum venis dicatur, verum non est, neque Hippocrati con fessum. Siquidem in omnibus suis scriptis, partibus iis quæ supra iecur sunt affectis, ex manibus sanguinem mittere, inferiorum verò partium morbis, poplitis & malleoli venas pertundere iubet. De quibus si quis ipsum illud dixisse arbitretur, secare autem interiores, parui id est momenti. Ab vna enim eadémque vena vtraque tam interior quàm externa nascitur in poplite trifariam diuisa, quia vnica etiam vena ad hoc membrum peruenit, non sicuti in manum, duæ. Melius itaque fuerit hunc etiam aphorismum inter ascititios habere.

XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina correpto si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus existit.

Vera est oratio, & causa manifesta. Siquidē ex profundis & principalibus partibus morbos ad cutē transferri vtile est.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως, μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι.

Quibus occulti cancri adsunt, non curare melius. Curati enim citius intereunt, non curati verò longius vitam trahunt.

Occultos cācros dixit vel qui sunt sine vlceratione, vel latentes, hoc est non apparentes: quod rursus idem significat, ac si dicatur, qui in alto sunt corpore. Sed & curatio duplex est, vna, nihil non agere vt particula laborās ad sanitatem perducatur: altera verò, eam præmeditari & prouidere curationem quæ affectui congruat, id est ipsum demulceat & mitiget, præsertim si coniunctam habeat exulcerationem. Tunc enim si non aliud, at certè saniem abluere humido quopiam est necesse,

necesse, non quocunque, sed quod per experientiam aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeatur. Ab hac igitur curatione abhorrere aut abstinere non conuenit: neque qui sine vlceratione sunt cancri ea egent. Alteram verò, quę secando & vrendo fit (quæ sola sunt cancro facto comparata remedia) ne in cancris occultis adhibeamus consulit. Quòd enim qui in profundo latēt, eiusmodi curationi non cedant, docet etiam experientia. Quotquot enim cancros eiusmodi curare sunt aggresi, magis irritasse, breuíque homines necasse scio. Nam & qui cancrum in palato ortum, & qui in sede & sinu muliebri secuerũt, aut vsserunt, vlcera ad cicatricem perducere non potuerunt, sed homines affligente curatione ad mortem vsque excarnificarunt: qui citra curationem longiore tēpore vitam cum minore molestia exegissent. ad eiusmodi igitur cancrorum sanationem nullo modo aggredi oportet. Ex iis verò qui summa parte corporis cõsistunt, eos solum curare tentandum est, quos vnà cum ipsis, vt sic loquar radicibus excindere & extirpare penitus licet. Nihil enim vetat veluti radices quasdã venas eas appellare quæ ple-

næ melancholico ſanguine vſque ad partes vicinas pertinẽt. Multi enim non infimi nec contẽnendi medici ne hoſce quidẽ chirurgia curari ſinũt, ſed eos tantùm qui exulcerati, tum laborãtes vexant adeò, vt ipſi vltrò manũ admoueri deſyderẽt, tum in iis ſunt partibus, quas vnà cum radicibus excindere & vrere poſſumus. Quidam verò neque hos extirpari permittũt, ſed omninò abſtinẽdum in omni cancro remediis agoniſticis, id eſt profligantibus conſulunt. Hippocrates certè quidẽ quòd cancros in alto corpore deliteſcentes non ſemper agoniſticè curandos eſſe ſuaſerit, ex ipſa affectionis natura coniectare licet: an verò eos etiam qui ſumma corporis parte ſine vlceratione conſiſtunt, quantum ex aphoriſmi dictione coniici poteſt eſt incertum. quem quidem aphoriſmum Artemidorus & Dioſcorides ſcripſerunt vſque ad ea verba, Non curare melius.

XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος· οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulſio vel à repletione, vel vacuatione fit. ita verò & ſingultus.

Cõuulſio, (vt & ipſum nomẽ indicat) vulſis fit ad propria capita muſculis, vel vt apertius dicam, reuulſis: qualis ipſis etiam

etiam secundum naturam motus est: sed hic sine animalis ciente & impellente virtute non fit: conuulsio autem motus est inuolutarius: in quo ad similem neruosæ partes affectionem deueniunt, quam etiam in rebus externis fieri videmus. Nam in spasmo à repletione idē fit quod aëris ambientis. statu supra modum humido fidibus accidit. Nam humore nimio imbutæ sæpè rumpuntur. Sic etiam fit sicciore cœli conditione. Nam in seipsa coguntur & cōuelluntur omnia corpora neruosa violentius exiccata, veluti quæ ad ignem diu excalfacta sunt lora, & quæ similiter sol æstiuus exiccauit. Conuulsio igitur meritò à contrariis fit caussis. Singultus verò tantisper concedatur stomachi conuulsio dici, dum aliud erit orationis propositum. Quum verò in hoc solum incumbemus vt affectionis huius essentiam intelligamus, præstiterit fortasse non conuulsionem appellare, sed quandam motionem, quæ sit in eodem cum vomitu genere, sed eo fortior & vehementior. Nam quum quid in se contentum stomachus expellere appetit, ad duo symptomata incitatur, vnum quidē vehementius in singultibus, alterum moderatius in vomitionibus. Siquidem per

vomitus ea tantum quæ ventriculi capacitate continentur propellere & summouere: per singultus verò etiam ea quæ in ipsius ore penitius insederunt exigere conatur. Stomachum nunc mihi intellige non solùm ipsum quem propriè appellāt, sed etiam ventriculi os. Nam in hoc contenta dum appetit ventriculus expellere singultus fieri solet. Iam verò quòd difficulter & ægrè excernendorũ & veluti altius imbibitorũ in ore ventriculi sit quæ per singultũ fit excretio ex iis licet discere quæ quotidie omnibus ferè vsu veniunt magis minúsve. Siue enim solũ quid acre veluti piper deuorauerint, siue cum melle aut alio quopiam, posteáq; vinum superbiberint calida temperatum protinus singultiunt: potionis quidem calore piperi viam in profundum præeunte, sua verò acrimonia pipere ventriculum molestia afficiente. vnde ipse violentiore motu id quod molestum est exigere & expurgare conatur.* Nam in lib. de symptomatum causis & tussim & sternutationem & rigorem de talium motionum numero esse demonstrauimus.

** Fit etiã singultus nimia copia, corruptione cibi, & perfrigeratione oris ventriculi, vt in pueris sæpè fit.*

XL.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυ-

ρετὸς

γετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus ad hypochondrium dolor est sine inflammatione, ijs febris superueniens dolorē soluit.

Sequitur & morsum dolor: sed consueuêre morsus nomine non doloris talia symptomata appellari. Fit etiam dolor propter quādam phlegmonode affectionem. Sic autem appellata est, quia erysipelata etiā dodor comitatur. Quum igitur neque ob talem aliquam affectionem hypochondrium dolor habuerit, & morsus sensus abfuerit, superest vt dolor vel propter obstructionem, vel spiritum flatuosum, vel inæqualem aliquam intemperiem fiat: quæ omnia febrilis calor suapte natura sanare potest: illa quidem incidens, extenuans, & dissoluens, hanc verò ad temperationis æqualitatem reuocans.

XLI.

Ὁκόσοισι διὰ πύον τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus in corpore pus nullam sui dat significationem, ob craßitudinem sui aut loci non se prodit.

Bifariam scribitur aphorismi dictio, & bifariam ipsam interpretantur, & vtraq; tam dictio, quàm interpretatio habet rationem. Nam & propter puris, & loci

crassitiẽ sæpè occultatur puris loco quopiã contenti notitia. Meritò igitur scripserunt nonnulli, His ob loci densitatem, indicationem non edit. Alij verò, His propter puris crassitudinem non innotescit.

XLII.

Phlegmone ad tactum renititur, scirrhus manifestè durus est.

ΕΝ τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.

Indicat enim tum durities phlegmone aut scirrho obsessum viscus esse. Etenim sine hac, potest etiam propter eiusdẽ obstructionem icterus accidere: potest & critico modo natura redundantem in venis humorem ad cutem protrudente.

XLIII.

ΟΚόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγινομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Qui lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, ijs superuenientem longam dysenteriam aqua inter cutem aut intestinorum læuitas excipit, & moriuntur.

Huic præfigi oportuit aphorismum illum in quo ait, Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. Verùm is in sequentibus post alios quatuor intermedios

medios scribitur, sed ipsius hoc loco nobis est f..cienda mentio. Nam qui lienosi sunt, hoc est quibus longo tempore lien obduruit, his interueniens intestinorum difficultas, affectionem soluit, duntaxat quantum ratione translationis & vacuationis humorum crassorum & melancholicorum in liene infarctorum effectum sit. Sed quoniam sæpè eiusmodi vacuationes supra modum protractæ ægrotantes affligunt, decenter Hippocra. quem exitum immoderata dysenteria talibus superueniens affectionibus habere soleat, declarauit. Malè affectis enim & labefactatis intestinis prauorũ humorũ transitu, tum vires ipsorum laborant, tum perit caloris natiui symmetria, propterea & aqua inter cutem & læuitas intestinorũ superueniunt: intestinorũ quidem læuitas solo intestinorum vitio, aqua verò inter cutem propter iecoris & lienis & totius generis venosi consensum.

XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγινομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus à stranguria ileus superuenerit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit.

In

In ileo nihil infernè deiicitur, ne si acriore quidem vtaris clystere stercoris verò vomitus interuenit iis qui exitialiter laborant. Quòd igitur intercluso inferiore transitu, in tenuibus intestinis & non crassis hic morbus fiat omnibus ferè confessum est. Quinetiam propter inflammationem & obstructionem vel sicci stercoris, vel crassorum & viscidorum humorum fieri dixerunt nonnulli. Mihi verò videtur etiam inflammatio, vel scirrhus, vel abscessus tantam posse facere coarctationem, vt nihil infernè peruadat. Quòd autem humores crassi & lenti in causa esse possint, non admodum mihi probabile videtur: verùm hoc etiam si placet ponito, & si quid aliud præterea dixerint. Illud verò, quod aphorismorum interpretibus ferè omnibus visum est, nullam prorsus mihi verisimilitudinem habere videtur. Aiunt enim vesicæ inflammatione angustiam viæ in quibusdam intestinis ex compressione factam, affectum ileum afferre. Ego verò complures per totam meam vitam vidisse videor, alios quidem periclitari tantùm, quosdam verò mori etiam ex suppressione vrinæ, omnibus tunc luculenter secundũ propriam circunscriptionem maxima apparẽte vesica

ſica, adeò vt extremè diſtenderetur, & ob eam vt par eſt tenſionem doleret: quorũ tamen nullus ileoſus factus eſt. Quî igitur credas ob veſicæ inflammationẽ compreſſo & coarctato inteſtino fieri aliquando ileum, potius quàm vteri tumore prægnationis tempore? Atqui vſque ad hypochondria eius tumor pertinet, atque magis premere tenuia inteſtina & coarctare poteſt: veſica verò in tumorem ſublata, ſolum poteſt rectum premere inteſtinum. Abſurdius etiam nonnulli dicunt, nempe ſuperueniente febre iuuari ileum. Febris enim eiuſmodi propter aliquam meritò veſicæ inflammationem fit, quæ quanto maior fuerit & vehementior, tanto illam quoque magis augeri par eſt, vt potè quæ ſit inflammationis ſymptoma. Ileus autem vt ipſi aiunt ex inflammatione ortũ habuit, & vnicam ſolutionis ſpem habet inflammationis remiſsionem & ceſſationem, qua cum febrem quoque vnà mitigari eſt neceſſarium. Signum igitur bonum erit ſolutionis cruciatuũ quos ileus adfert, febris vel mitigata, vel ſoluta: non etiam bonum ſignum, aut cauſa bona, ipſa vel ſuperueniens vel aucta. Eos enim ſolos morbos à febribus iuuari nouimus qui refrigeratione conſtant, aliâs ſola,

aliâs

aliâs cum crudis humoribus & pituitosis, aut spiritu flatuoso. Quomodo igitur accipienda sint quæ hoc aphorismo Hippocrati sunt dicta ignorare nos præstat fateri ingenuè. neque enim ratio veritatem eorum demonstrat, neque docet experientia: aliud tertium non habemus ad rei probationem. An talis nunquã ægrotus Hippocrati visus est, aut alteri cuipiam? neque enim an germanus sit hic aphorismus dicere possum. Quare multitudinem crudorum & crassorũ humorum vnà cũ vehementi refrigeratione suppositare satius est dictorum symptomatum causam esse, ita enim sola & febris fuerit affectioni remedio, & retentæ vrinæ vacuatio. Sic enim consueuit crassa & multa & conferta vacuari, quum crasi illi & crudi humores fuerint concocti.

XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

Si vlcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere necesse est: & cicatrices cauas fieri.

Vlcera quæ veterascunt vel cicatrice ipsis nullo modo obducta, vel si obducta sit, rursus resoluta, ea (modò nihil in curatione peccẽt medici) vel propter affluẽtiam

tiam vitiosorum humorum, vel propter affectionem in ipsa parte temporis diuturnitate ex humorum affluentia contractã, vel ob aliquod ossis vitium eo loco corrupti, ægrè sanabilia euadere est necesse. Cætera verò vlcera semper maiora ac deteriora fiunt: atque vniuersum eorum genus phagedænas, quasi exedentia dicas vlcera, veteres appellabant. Quidã verò postea distinguere aggressi sunt propria cuique appellatione indita, Chironita nonnulla, Thelephia alia, quædã phagedænas nuncupantes, aliásque nimis curiosas appellationes prosequentes. Nobis verò satis fuerit, ex iis quæ circũstantis loci partem aliquam occupant, alia herpetas nominasse, quum in superficie aut cute etiam ipsa consistunt: alia verò phagedænas, quæ carnem etiã subiectam corrumpunt. Quod enim putridum & depascens à nonnullis vlcus dicitur, non est propria quædam vlceris differentia, sed affectus ex vlcere & putredine complicatus. Quin absque etiam vlcere putredinem ipsam per se multis corporis partibus consistere nouimus. Quoddam etiã vocatur carbunculus, vlcus crustosum cum magna partium vicinarum inflammatione. Hæc igitur propriam sortita sunt appellationem

nem

nem Carbunculus, Phagedæna, Herpes. Quæ verò vlcera ſine dictis ſymptomatis ipſa per ſe fiunt, ſolebant veteres vlcera tantùm appellare: de quibus Hippocrati nunc eſt ſermo, in quo quę eiuſmodi ſunt vlcera in longius tempus excurrere docet. Sed ipſa etiam rationi experiētia ſuffragari videtur. Multa enim ſæpe eiuſmodi vlcera ad cicatricem perducta, non ita multò poſt rurſus inflammari, & cicatrice ſoluta rumpi ſunt viſa, id autem fit talem aliquam ob cauſam. Quum adhibitis medicamētis caro oſsi affecto ſuperpoſita ſiccata duxit cicatricem, ſanitas eueſtigio reſtituta eſſe videtur: ſed rurſus ex oſſe altius vitiato ichore quopiā paulatim affluente, iterū oboritur inflāmatio, & puris ſubſequitur generatio, à quo cicatrix eroditur & caro exhulceratur. Quænam igitur eſt talium vlcerū curatio? non profectò alia præter eam quam lib. de vlceribus tradidit, & nos tertio therapeuticæ methodi explicauimus. Exiccari enim poſtulant omnia vlcera, præcipuè verò ea in quibus os affectum eſt. Finis verò ſiccandi eſſe debet, ſi pars eius* affecta abſceſſerit. vnde meritò in tantum cauas cicatrices fieri accidit, quantam abſceſſus profunditatem habuerit.

*Os quatenus corruptū eſt, eximi debet.

XLVI.

Ὁκόσοι ὗβοι ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

Qui gibbi ex asthmate aut tussi ante pubertatem fiunt, statim moriuntur.

ὑβοὺς & κυφοὺς appellare solet Hippocra. quos nunc omnes κυρτοὺς, id est gibbosos vocant. Nam reuera ipsis spina à tergo extuberat. κυρτῷ enim opposite dicitur κοῖλον, quasi dicas cõuexo cauum: At ὑβῷ & κυφῷ τὸ λορδὸν, quasi extuberanti excauatum. Cæterum hæc nomina de sola spina, illa verò de omnibus Græci efferunt. Quo modo autem cyphosis fiat, ipse explicuit lib. de articulis, quemadmodum etiam quo modo lordosis & scoliosis & sasis fiant. Hæc enim propria sunt & præcipua spinæ vitia: quæ quidem si quis intelligere velit, ea quæ eo libro scribuntur diligenter legat. Nunc verò quantum ad præsentis aphorismi explicationem attinet, dicturi sumus. A tergo spina extuberat & gibbera fit aliquando propter ictũ aut casum, fit etiam propter tubercula quædam dura, quæ parte interna consistunt: à quibus si quando vna vertebra prorsum trahatur, ea parte spinę lordosis, id est excauatio fieri solet, quemadmodum etiam si plures deinceps sese conse-

quentes introrſum obtorqueātur. Quòd ſi tractæ vertebræ non fuerint inter ſe cōtinuę, tum cyphoſis id eſt extuberatio fit: tantum partibus ponè cedētibus & extuberantibus, quantum tractæ vertebræ introrſum flexæ fuerint & adductæ. Hoc enim in omnibus flexilibus & lentis, quū modicè extrema inflectuntur cernere licet, veluti calamis, viminibus, virgis & aliis eiuſmodi. Atque de his quidem copioſius in expoſitione lib. de articulis diximus. Nunc verò ante pubertatem ὑβωθέντας, id eſt eos quibus introrſum flexa ſpina ponè extuberat ex aſthmate & tuſsi citò interire dicit. Neque enim in his pectus vult, vt ipſe ait, vnà cum aliis augeri, atque ideo magna anguſtia premuntur instrumenta reſpirationi ſeruientia. Omnium porrò qui ſponte gibbi facti ſunt, hoc eſt quibus ſine ictu vel caſu ex alto ſpina deprauata eſt, commune exiſtit quòd tales propter dura tubercula vel concoctu difficilia euaſerint. Sed quum magna ſit inter tubercula pro tumore, & duritie & loco in quo conſiſtunt differentia, quæ quidem ſimul dura ſunt & magna protinus anhelatores & ſuſpirioſos homines efficiunt: quæ verò de ſua humiditate aliquid in aſperas dimittunt arterias, tuſsi-
culoſos

culosos faciunt. Cæterùm quæ de sua humiditate aliquid transmittunt, exactè dura non sunt, atque ideo vt suppurent tandémque hominem suffocent est necesse: quæ verò nihil transmittunt, ortum ex crassis humoribus habent, atque ob id dura sunt & cruda, longóque tempore citra suppurationem manentia hominem viuere sinunt. Contrà verò quę cum tussi ortum habuerunt, ad suppurationẽ properant, atque ideò sunt perniciosa. Similiter & quæ cũ difficili respiratione fiunt, iis qui adhuc crescunt mortifera existũt. Vel enim hæc magna esse oportet, vel in pectoris loco iniuriæ valdè opportuno. Quum igitur vnà cũ corde pulmo in talibus augeatur, & spatium continens minuatur (costis vtpotè non crescentibus sed propter gibbum arctatis totũ pectus strictius & angustius efficientibus) tantã breui spiritus difficultatem fieri est necesse, vt homo suffocetur & pereat. Nam si gibbositate nondum superueniente, propter solos pręter naturam tumores spirandi difficultate laborabãt, quid fore putandum tuberculis temporis spatio auctis, pectore verò strictiore reddito? Porrò autẽ quum multæ sint spirandi difficultates, constat Hippocra. solam eam asthma ap-

pellare ſolere, in qua frequentiorem & crebriorem reſpirationem fieri contingit. Siquidem ita homines etiam nũc in curſibus & vehementioribus exercitationibus τὸ ἀσθμαίνειν, id eſt anhelare dicunt. Qui verò poſt Hippocratis ætatem fuêre, affectum etiam quendam diuturnum alij ſimpliciter aſthma, nonnulli orthopnœã appellarunt, quum continenter citra febrem ægroti ſpiritum ægrè ducunt.

XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους προσήκει τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν.

Quibus venæ ſectio aut purgatio prodeſt, his vere ſecanda vena eſt, aut purgatio imperanda.

De iis, qui integra adhuc valetudine poſtea ſunt ægrotaturi, niſi vacuentur, Hippocrati nunc ſermonẽ haberi liquet. Horum enim vere ineunte anticipãda eſt vacuatio vel per phlebotomiã, ſi plethoricis morbis corripiantur, vel per purgationem, ſi morbis ſint ab humorum corruptione pendentibus obnoxij. Ita enim à morbis multos conſeruamus & incolumes tuemur, qui multos iam annos antea quotannis ægrotabant. Quin podagram quoque & arthritim adhuc incipientem, necdum in articulis callo, quem p..rum

Græci

Græci dicunt genito, per talem vacuationem multos iam annos fieri prohibuimus. Eodem modo ſanguinis excreationem, epilepſiam, melancholiam, apoplexiam, & alios huiuſmodi diuturnos morbos è multis hominibus dicta vacuatione ſuſtulimus. Phlebotomia igitur commune eſt ad plethoricos morbos auxilium: Purgatio verò, ſiquidem generatim exaudiatur, vnũ quoddam eſt contra morbos remedium, non tamen ſi ſpeciatim accipiatur. Siquidem nonnullis pituitoſorum humorum, quibuſdam bilioſorum, aliis melancholicorum, & quibuſdam ſeroſi excrementi vacuatio conducit pro morborum quibus tentari conſueuerunt natura. Exempli gratia, quidam quotannis niſi purgetur laborat melancholia, & mira viſu res eſt, quo modo iam ipſe etiam incipientis morbi primam præſentiſcat generationem, méque protinus accerſi iubeat: quo melancholicis humoribus expurgato, eueſtigio ceſſat melancholia, atque huic quidem ex purgatione hæc duo commoda eueniunt; vnum quòd expurgentur ſuperuacanea, alterum quia excretorum acrimonia recluſa paululum hæmorrhoïs mali ſanguinis aliquid ipſa etiam profundat. Nam quũ ſolennis ipſi

& consueta sit eiusmodi excretio hæmorrhoïca, eius postea suppreßione redundat melancholia. Ipsum itaq; non vere solùm sed autumno etiam purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquando purgationis anticipationem neglexerit, nonnulla sentiat superioris morbi symptomata. Sic mulierem etiam quandam, quæ cancrosum in mamma tumorem habebat, quotãnis vere ineunte vacuans sanaui, subinde forti pharmaco melanagogo vsus. quam quidem purgationem si quando prætermiserat, dolor ipsi profundus sentiebatur, atque ita illico accersitum me purgare se iubebat. Elephantiã quoque in altero incipientem, primùm phlebotomia & purgatione curaui, atq; huic quotannis purgatio vnica satis erat: quæ si quando negligeretur, protinus morbus indicationem sui edebat, hominémq; inuadebat. Huiuscemodi igitur morbi humorum melancholicorum egent purgatione, vt epileptici & asthmatici, & apoplectici pituitosorum: arthritici verò qui cum magno sunt calore, biliosorum; qui cum frigidis tumoribus, pituitosorum purgatione gaudẽt. Quidam etiam alius æstiuo tempore semper tertiana corripi solitus, iam annos multos febrem non est expertus

expertus, bile pallida per nos sub veris finem præpurgata. Tum enim tales vacuari multò præstat: quemadmodum epilepticos, apoplecticos, arthriticos & melancholicos & quotquot denique propter humorum crassitiem ægrotant vacuari ineunte vere melius est. de quibus omnibus priuatim scripsimus in tractatu de iis qui verna vacuatione egent, qui quidem tractatus pars est totius commentationis, quæ de tuenda sanitate inscribitur.

XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bono est.

Hunc aphorismum paulò antè explanaui, quum de eo verba facerē, qui hunc in modum scribebatur, Qui lienosi intestinorū difficultate corripiuntur, his longam superuenientem dysenteriam aqua inter cutem, aut læuitas intestinorum excipit & moriuntur. Quare nunc prolato in medium aphorismo interpretatione noua opus non est.

XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀποκαθίσταται.

Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta conquiescunt.

Podagricorũ inflammationes fluxione fiunt in pedum articulos decumbente: quam quidem fluxionem primùm articulationum suscipiunt spatia, deinde quę in orbem circunstant omnia ad cutem vsq;. Quum verò articulationes repleri dicimus, liquet vincula in orbem ipsis circum posita necessariò tendi. Neruos tamen & tendones inflammari podagricis non est verisimile, sed dolere solùm, quia simul cum articulationibus tendãtur, quod ex eo fit manifestum, quia podagricus conuelli nunquam visus est, id quod frequentissimè in neruorũ & tendonum inflammationibus accidere solet. Alioqui curandi indicatio ipsis cõmunis est cum omnibus inflammatione laborantibus. Nã & digeri oportet quod in pedes defluxit, breuiore quidem tempore si tenuiore fuerit substantia: longiore verò si crassa vel lenta: multóque longius tẽpus requiret, si simul viscidum & crassum fuerit, vltra dies tamẽ quadraginta nõ prorogabitur inflammationis curatio, siquidem & medicus ritè omnia gerat administrétq;, & ipsi æger in omnibus pareat. Nam quæ carnosas partes occupat inflãmatio, mor-

borum

borum acutorum subiicitur termino, qui quartusdecimus dies est, quandoquidem mollior est & rarior carnis substantia, quàm vinculorum & neruorum natura. Quamobrem tardius etiam vinculorum tendonum, & neruorum quum vulnerantur, natura inflammari incipit, & longiore ad inflammationis vigorem tempore peruenit, tardiúsque curatur. qua enim ratione vix in se aliquid humoris alieni admittunt, quia densæ nimirum sunt & duræ partes eiusmodi, eadem hac ipsa ægrè quoque dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis nō quartumdecimum diem, sed quadragesimum statuit, quia tum contentam articulationibus humiditatem per media ligamenta articulos ambientia & firmantia vaporis in speciem vacuari oportet, tum etiã intra ipsa ligamenta admissam. Meminit porrò etiam in prognostico diei quadragesimi, vtporè in quo morbi iudicantur, qui necdũ sunt exactè diuturni, acutorũ tamen superarunt terminum. Nos etiam in commentatione de diebus decretoriis fusissimè de his omnibus disputauimus.

L.

Ὀκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ του-

τέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibus diuisum est cerebrum, his febrem & biliosum vomitum superuenire est necesse.

Meritò febricitant cerebro vulnerato, ea scilicet ratione, qua membro quolibet principe inflammato febrem sequi est necesse. Bilis verò vomitus fit, ventriculo propter societatem quam cum cerebro habet per consensum affecto, ipsiúsque ore maximè, in quod ex cerebro coniugatio quædam neruorum maiusculorum inseritur. Sed aliâs etiam propter magnos dolores & vehementem mœrorem excrementum biliosum consueuit in ventriculum confluere, multóq; magis si ipse imbecillitate laboret. Ad ea enim quæ infirma sunt partium vicinarum feruntur excrementa, præsertim si tenui substantia constant, qualis est humor biliosus, vnáq; cum eo quicquid est serosi excrementi, quod per vomitiones bili sæpè permiscetur: raróque admodum bilem sincerã sine excremento seroso euomi cernere est. Quinetiam in benê valentibus biliosiore præsertim natura præditis, vbi diutius cibo abstinuerunt, tales ventriculus humores recipit, quod ipsius vellicatio, & vomitus ostendunt. Nec verò cerebro solùm

vulner

vulneratо bilem vomunt, sed dura etiam membrana ipsi circumposita, quæ multis partibus cum cerebro cohærens quàm citissimè sua ipsi mala impertit. Quia verò Erasistrati sectatores meningas neruorũ principia statuunt, solam vulneratã crassiorem meninga talia propter suam ipsius naturam inquient adferre symptomata. Quòd si quando in cerebrum vulnus penetrauerit, ita etiam quoniam vtraque membrana illud prius exceperit, enumeratarum affectionum generationẽ sequi contendent. Dixi autem sectatores Erasistrati isthæc dicturos esse, & non ipsum Erasistratum: quoniam iam senex (quo tempore ipsi de diuisionibus libros scriptos esse aiunt) cerebrum pronunciauit neruorum esse principium. Dictum etiam est de his fusius in commenta. de Hippocra. anatome.

LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Qui valentes, capitis repentè doloribus corripiuntur, & protinus muti fiunt & stertunt, intra septem dies intereunt, nisi febris interuenerit.

Mutos Hippocra. appellare solet, non quibus

quibus sola sit vox oblæsa, sed per excellentiam quandam vnà cum huius noxa omnes voluntarias actiones nobis intelligendas relinquit: quibus vtique læsis sensus aliquando non perit. ipse siquidē dicebat, Talibus interdum mutis accidere sentientibus esse, sæpe etiam sensu & motu priuari: qui affectus apoplexia dicitur, quæ duplex est, debilis vna, altera fortis. atque ideo ipsemet dicebat, Soluere apoplexiam fortem est impossibile, debilem verò non facilè. Nunc itaque fortis apoplexiæ notam apposuisse videtur, stertere scilicet: quod etiam profundo grauíque somno oppressis accidit secundum affectionis similitudinem. Quanquam enim non eodem modo fiunt somnus & apoplexia, habent tamen aliquid commune ad quod consequitur stertor. id autem est imbecilla neruorum actio. Atque de his abundè egimus in commētatione ea quæ de locis affectis inscribitur. Nunc verò, quod sit ad aphorismi explanationē necessarium dicam. Quibus valentibus capitis derepentè dolor oboritur, eius rei causam maximè ad spiritum flatuosum referre oportet sed iam quoque ad materię cōfertim affluentis multitudinem, quam nunc in cerebrū delatam fuisse symptomata

mata indicant, quæ dolorem sunt subsequuta: quibus etiam ipsis pituitosam quãdam materiam esse commonstratur: atq; ideò febris superueniens eam soluit affectionem, vt potè quæ tum spiritum illum flatuosum, tum humores pituitosos excalfaciat, attenuet, & resoluat. id autem fit tribus nonnũquam diebus, aut quatuor, interdum etiã pluribus, non tamen vltra septimum procedit diem, quia pars quæ laborat principalis est: eiusmodi verò partes diuturnos simul & vehemẽtes morbos non ferunt, vt sæpè nobis ostensum est.

L I I.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Sed in somnis etiam an de oculis aliquid subappareat spectare oportet. Nam si quid non exactè commissis palbebris de albo appareat, modò non ex alui profluuio aut medicamẽti potione accidat, malum signum est & valde perniciosum.

Aut ob palpebrarum siccitatẽ aut propter virtutis ipsas mouentis imbecillitatem albi aliquid subapparet in oculis exactè claudi nõ valentibus. Ob hanc enim causam alui etiã profluuiis & medicamẽ-

torum potionibus de oculorum albo aliquid conſpicitur, quum dormiunt. Nam totum corpus exiccatur talibus vacuationibus & imbecillæ vires reddũtur. Siccitatis autẽ plus palpebris acquiritur, quia ipſæ ſunt ſiccæ naturâ. Quemadmodum enim exiccata coria ægrè extendũtur, eodem quoq; modo corporis partes ita affectæ. Quinetiã quòd viribus laborantibus & fatigatis non ſolùm oculos, ſed os etiã exactè claudere nequeant (vnde hiãte ore dormiunt) liquet vnicuique naturam rei diligentius conſyderare volenti.

LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deliratio quæ cum riſu fit, tutior: quæ verò ſtudio adhibito, periculoſior.

Nulla deliratio tuta eſt, minus periculoſa quæ cũ riſu fit. Etenim audax illa, vt ipſe appellat, & temeraria mentis alienatio, omnium eſt periculoſiſsima: inter has media eſt quæ cũ ſtudio fit. Porrò omnes fiunt cerebro affecto, ſiue primariò & per ſe, ſiue ſecundariò & per ſympathiam: differunt autem inter ſe cauſis ipſis efficientibus. Nam quæ à ſola caliditate ſine prauo humore cõmittuntur, ſimiles quodam

dam

dam modo sunt desipiẽtiis iis quæ temulentiam sequuntur. Quæ verò ob flauam bilem fiunt, cum studio perficiuntur. quæ bilis flaua si multum exuratur, vt iam ad atræ naturam magis accedat, furiosæ admodum & immanes fiunt delirationes. Nam quæ in aliis scriptis nostris de atrabile explicata sunt & definita in memoriam redigere oportet, vt quòd quædam ex flaua bile perusta & retorrida fiat, quæ omniũ est teterrima: alia verò ex sanguinis, vt ita dixerim cœno & fæce: quæ quidem crassiore quàm altera cõstet substantia, sed multũ à qualitatis malignitate recedat. Diximus præterea bilem quæ veluti fæx est sanguinis, si exactè & propriè loquamur, nondũ nos atram bilem, sed succum appellare melancholicum: per verbi tamen abusionem interdum atram etiam vocare, quandoquidem nisi priùs vacuetur, atra sit non ita multo pòst euasura.

LIIII.

EN τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In morbis acutis cum febre quasi gementium suspiria, mala.

Sæpè pueri dum plorãt, interrupto spiritu respirare videntur, subsistente scilicet inter respirandum pectore, rursúmque

quod

quod ad integram respirationem deest, adiiciente, quod ipsemet in Epidemiis his ferè verbis dixit, Gemina intrò spiritus reuocatio, quasi superinspirantibus. Hoc autem fit nonnunquàm fatigatis viribus, nonnunquàm ob duritatem instrumentorum, nonnunquàm verò ambabus caussis simul cõuenientibus: est & quum propter aliquam musculorum pectoris affectionem conuulsoriam fit. Nam & imbecilla virtus, dum semel pectus tantum dilatare non potest, quantum animali est necessarium, medio subsistit opere & aliquantisper quiescit: deinde rursum se excitat. Et durum organũ, quum promptè non obsequatur dilatãti facultati, ab ipsa violentius concussum dilatatur. Sed quid affectionem conuulsoriã talẽ efficere respirationem dicere attinet? Nam si vel frigus pectoris musculos, aut etiam neruos subierit, durities quædam instrumentis conciliari poterit & motio conuulsoria, quã & febris suapte natura sanare & calida auxilia possunt. Coniuncta verò si febris sit, non iam musculorum pectoris aut neruorum perfrigerationem causari possumus, sed vel duritiam contractam, vel virium imbecillitatem, vel * affectionem conuulsoriã. Quicquid verò horum fuerit

* Affectio conuulsioni simi-

fuerit in cauſa, bonum non eſt in morbo acuto accidere. Si igitur de ſola nobis explicata inſtrumẽtorum ſpiritualium motione illam, quaſi gementium reſpirationem extulit Hippocrates, ad finem iam perducta eſt expoſitio: ſi verò cum tali aliquo ſono qualis flentibus editur, dictam reſpirationẽ fieri velit, præter dictas cauſas quandam etiam cum dolore coniunctam indicabit affectionem, per quam quaſi flerent, aut gemerent, aut miſtum quendam ex ambobus ſonum funderẽt, in eum reſpirant modum.

lis ſiccitatem inſtrumentorum ſequitur, quæ febribus acutis interdũ ſuperuenit.

L V.

Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Dolores podagrici vere & autumno ferè mouentur.

Podagrici morbi vt & alij omnes articulares vere augentur, atque propterea ipſe ſuprà in morborum vernalium enumeratione meminit articularium, in quibus ſcilicet podagrici continentur. Concitantur tamẽ interdum etiam autumno iis quibus æſtate per oporam, id eſt fructuum abundantiam cacochymia aliqua collecta eſt in corpore. Nos enim in commentariis de naturalibus facultatibus, vt alias quaſdam ſingularum corporis par-

tium vires, sic etiam expultricem eorum quæ molesta sunt esse demonstrauimus. Sunt autem molesta, quędam multitudine grauãtia, alia verò aliena qualitate affligentia. Secundum hæc igitur vtraque iis qui per hyemem prauo victu sunt vsi, recurrunt morbi chronici verno tempore fusis humoribus, deinde ad loca infirma protrusis à partibus fortioribus: secũdum alterũ verò tantũ, tempestate autunnali.

L V I.

ΤΟῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τὰς δὲ ἐπικινδύνους αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem vel maniam, vel cæcitatem denunciant.

Fiunt etiã propter pituitosum humorẽ apoplexiæ, cõuulsiones, & cæcitates: fiunt & propter melancholicum quoque, quoniam cõmunis vtriusque humoris est crassitudo: non tamen maniæ communis est. Nunquã enim ob pituitosum humorem affectio hæc conflatur, vt potè quæ ad sui generationẽ humore stimulante & mordẽte opus habeat. Talis autẽ semper quidem est flaua bilis, non semper verò humor

mor melācholicus, sed vbi supra modum vel combustus, vel putrefactus malignam acquisiuerit acrimoniam.

LVII.

Ἀποπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadragesimo anno ad sexagesimum.

Non omnis apoplexia, sed sola modò dicta, quæ ex sola atra bile ortum habet, eos corripit qui dictam ætatē agunt, quia per eam maxime abūdat humor atræ bilis, quemadmodum etiam per autumnū. Et vt simpliciter dicam, senes plures apoplexia percelluntur. Si igitur verus est aphorismus, cum superiore coniungi debet, quasi ita dictum esset, Morbis melancholicis per hæc tempora humorum suspecti decubitus apoplexiam minantur, quæ ferè hominis inuadit à quadragesimo anno vsque ad sexagesimum.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum exciderit, necessariò cōputrescit.

Propter sermonis breuitatem falsus aphorismus videri queat iis qui non rectè ipsum exaudiunt. Quod enim dicitur est huiusmodi, Si omentum exciderit, id est

nudatũ fuerit & extra peritonæum prominuerit, fieri non potest vt in proprium locum repositum, sanum & saluum permaneat: quemadmodũ si aliud quidpiã, exempli gratia intestinum aut visceris lobus foras promineat. Hæc enim nisi longo tempore perfrigerentur, pristinã temperationem recipiunt, vulnere quod in epigastrio est acceptũ ad cicatricem perducto. Omentum verò si vel minimo tempore nudetur repositum putrescit: quam ob causam medici partẽ ipsius nudatam præcidunt. Atq; hanc quidẽ habet aphorismus sententiam, licet non ita explicatè & distinctè propositam. Iam verò si quispiam aliquando vidisse se ad tempus aliquod prolapsum omentũ dicat, quod postea repositũ non computruerit, enunciationis quidẽ Hippocratis perpetuitatem ita sustulerit, ac certè illud seruauerit, nẽpè ferè ita vsu venire, vt prolapsum foras omentum putreat: quod commune est huic aphorismo cum aliis ab Hippo. scriptis: qui si dictionis spectes formã, enunciationis vniuersitatẽ præ se ferunt, quãuis non semper res ipsæ similiter, sed aliquando aliter etiam licet rarò eueniant.

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίως

χρονίως ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τούτοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

Quibus longo coxendicum dolore conflictatis * *femoris summum coxa excidit, rursúmque recidit, ijs mucosa ibidem pituita colligitur.*

Sæpè in articulis pituitosus humor coaceruatur, quem mucum appellat, à quo imbuta & permadescentia articulationis vincula, laxiora reddútur, atque ideò facilè articulus cauitate sua excidit, & rursus haud difficulter recidit: quam vtrique rem ischiadicis ita affectis accidere, nobis nunc est auctor Hippocr. Verùm ischium quum ait excidere, articulũ qui in ischio est intelligere oportet: quo etiam modo libro de articulis dicebat, Humeri autem articulum vno modo elabi scio, quod perinde est ac si articulũ, qui in humero habetur dixisset.

L X.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίως, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τούτοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit: ijs femur contabescit & claudicant, nisi vrantur.

Hunc aphorismum à superiore seiungere non decet, sed simul in vnum con-

iunctos, ita accipere. Vult enim dicere, quibus ischiadicis propter mucosæ pituitæ copiam articulus excidit, rursúmque recidit, temporis spatio necesse esse femur contabescere, nisi anteuertẽtes vrendo mucum illum exiccemus: quod libro de articulis in brachio continenter excidente faciendum esse consulebat. Nam eadem vtrobique vis est orationis, quippe qui super coxam adurendum esse consulat, vt lib. de articulis docebat, tum vt mucosa illa & lenta humiditas absumatur, tum vt cutis laxitas in quam articulus elabebatur, per adustionem firmata & contenta ipsum arctet, & loco moueri prohibeat. Alioqui si ob lentoris abundãtiam, diutius extra coxam femoris caput maneat, id profectò femoris iam fuerit claudicatio, quam necessariò eiusdem sequetur atrophia & tabes: quo modo aliis etiam omnibus accidere solet, quæ motu, qui ipsis erat secundum naturam, sunt priuata.

*

GAL.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS SEPTIMVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

Omnes* ferè qui ante nos aphorismorum scripserunt enarrationes, initio quidem longius quàm vtilitatis ferat ratio commentationẽ protrahunt, in progressu verò fatiscentes paucis absoluunt: ita vt per initia tantùm quæ vtilia sunt prosequantur, deinde parcius & frigidius id faciant: ad postremum expositionem adeò contrahant & concîdant, vt ex aphorismis nc adulterinos quidem & palàm falsos internoscant: sed quemadmodum qui disputationis labore fessi, ad omnia libenter annuunt: ita isti quoque sine vllo delectu omnes admittunt aphorismos, quoscunque scriptos inuenerint, atq; ip-

*Taxat eos qui enarrãdis aphorismis, nullam orationis æqualitatem retinent.

ſorum interpretationẽ perquàm breuiter perſtringunt, ſuperioris loquacitatis & verboſioris explicationis obliti. Nos verò quũ aliàs ipſorum ineptias vitare conati ſumus, tum interpretandi æquabilitatem quandã in omnibus retinere ſtuduimus: ita tamẽ vt quæ vera ſunt & ad artẽ imprimis neceſſaria, ſumma tũ attentione animaduertamus tũ diligentia examinemus: dictionẽ verò ita temperemus, vt neq; in ſummam contrahatur breuitatem (non enim eiuſmodi breuitas cõciſa commentario, ſed libro conuenit) neque rurſum in tantam orationis longitudinem, quãtam illi expoſitionis initio adhibent, proferatur: ſed quod in omni ſcripti genere laudatur, & vnicuique tractatui proportione congruit, id nos à principio ad finem vſq; vt ſeruaremus ſedulò dedimus operam.

I.

N τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In morbis acutis frigus partium extremarum malum.

In morbis longis, præſertim ſi ſunt ſine febre, & per hyemem & ætatem ſenilem, partes corporis extremas, veluti nares, auriculas, pedes & ſummas manus frigere abſurdum videri non debet: In acutis verò non

rò non mediocre est malũ, sed valdè perniciosum symptoma, vtpotè quod magnis superueniat viscerum inflãmationibus. Acutos autẽ morbos ipsemet vocari inquit, quorum maximam partem febres sunt cõtinuæ, in quibus siquidem sine magna inflãmatione fuerint, non modò non refrigerari extrema, verumetiã peruri accidit: sed quũ inflãmationis calor est adeò vehemens, vt ad se cucurbitulæ instar sanguinem ex toto attrahat corpore, iis qui ita affecti sunt, viscera exuruntur, extremæ autem partes propter sanguinis intrò ad viscera sese recipiẽtis absentiam perfrigerantur, atq; ex ipsis complures ne stragula quidem ferunt propter ardorem & æstum inflammationis viscera obsidentis.

II.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.
Propter os ægrotans caro liuida, malum.

Non enim ob mediocrem ossium labefactationem, sed fortem corruptionem talis coloris species circunstantibus carnibus contrahitur, quia in ipsis scilicet natiuus calor extinguitur.

III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λὺγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.
A vomitu singultus & oculorum rubor, malum.

Qualis affectio musculis est conuulsio, talis est stomacho singultus. is humoribus superuenit infestantibus totum nonnunquam ventriculum, sæpius verò ipsius os & stomachum: quos vomitione postquam exegerit, statim singultu liberatur. Alioqui si ne ipsis quidem vomitu eiectis singultus cessauerit, ex duobus alterum, vel neruorum principium cerebrum, vel ventriculum non paruam pati inflammationem denunciat. Oculorum verò rubor vtriusque inflammationem sequitur, sed cerebri magis.

IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

A sudore horror, non bonum.

Quòd decretoria si non decernāt, partim perniciosa, partim dyscrita habeātur, Hip. est assertio, quia natura in eiusmodi affectionibus vi morbi euicta succumbat.

V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

Ab insania, quam maniam Græci vocant, difficultas intestinorum aut hydrops, aut exstasis, bonum.

Dysenteriam quidem & hydropa trāslationis materiæ ratione, maniæ remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum

noxiis translatis humoribus: mentis verò emotionem, quam ἔκστασιν Græci dicunt, ipsius minimè solutionem, sed augmentationem potius esse dixeris. Verùm tamen, siquidem verè Hippo. vehementem insaniam exstasim sæpè appellauit, quendam insania moderata, qua prius detinebatur ita leuatum fuisse meminimus, rationéque collegimus propter vehementem causarum maniam efficientium motionem, eiusdem fuisse solutionem subsequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissima symptomata bonas interdum crises efficere solent.

VI.

Ἐπὶ νούσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In morbo diuturno cibi fastidium & synceræ deiectiones, malum.

Ipsum per se fastidium cibi malum est signum in morbis diuturnis. Siquidem iis qui ex talibus morbis sunt euasuri, contrarius effectus, vehementior scilicet ciborum appetentia solet accidere. Quare cibi fastidium in talibus haudquaquam est bonum signum, multóque minus quũ deiectiones etiam malæ existunt. Synceras autem eas deiectiones appellauit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permistæ,

solo

ſolo humore qui vacuatur (ſiue is picrocholus ſit, ſiue melancholicus, ſiue porraceus, ſiue bilis æruginoſa dicta) inteſtina peruadente. Nam eiuſmodi deiectiones exuſtã eſſe & conſumptam omnem humiditatẽ natiuam à febrili calore indicant.

VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A multa potatione rigor & deliriũ, malum.

Quòd polypoſia, id eſt multus potus non aquæ ſed vini multam potionem ſignificet nemo dubitat. Delirant autem propter vinolentiam multi ſanguine & ſpiritu calido repleto capite; quam ipſam ob cauſam calidiores etiam redduntur, præcipuè quidem capite, ſed iam toto etiam corpore. Ex ipſis tamen rari ſunt, qui cum delirio rigeãt, in quibus non incenditur natiuus calor, ſed nimia vini copia extinguitur, non aliter quàm ignem lignorum multitudine coniecta obrui, & lucernæ flammulam oleo affatim & repentè infuſo opprimi cernimus.

VIII.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξιος, ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi introrſum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit.

Tuber

Tuberculum vocauit, quod alibi ſolet empyema appellare, per cuius intrò eruptionem, eiuſdem in ventriculum effuſionem intelligit. hanc enim ſequitur vomitio. Nam quæ in thoracem & pulmonem empyematis eruptiones fiunt, non vomitionem, ſed tuſsim neceſſariò mouent & ſæpè ſuffocant: quemadmodum etiam quæ in inteſtina fiunt tuberculorum eruptiones, puris deiectionem efficiũt. Omnium porrò eruptionum communis eſt virium debilitatio & animi defectio, propter ſpiritus vitalis vnà cum ipſis factam excretionem, quemadmodum alibi demonſtrauimus.

IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

A ſanguinis profluuio deſipientia, aut etiam conuulſio, malum.

Non parum nobis hic aphoriſmus ad faciendam fidem confert, deſipientiam aliquando ob defectum fieri, haud diſsimili ratione atq; artuum tremores fiunt. Hi enim propter virtutis motricis imbecillitatem motiones habent infirmas, cerebrum verò deprauatas, atque ideo nunquam vehemẽs eſt hoc deſipientię genus, ſed moderatum, & vt ita dicam, delirium.

Ipſe

** παραχοπὴ mentis vacillatio.*

Ipse siquidem leuem mentis * titubationem delirationem appellare solet. Si quando igitur tali desipientiæ conuulsio accesserit, omninò desperata res est. Vnde quędam exemplaria per &, coniunctionem scripta leguntur, quædam verò contrà disiunctiuam particulam habent: quo etiam modo desipientia post sanguinis fluxum symptoma est minimè bonum, etiam si sola sit. Multóque maius malum est conuulsio, vel si citra desipientiam sola acciderit. Multò verò maximum malum est vtriusque conuentus, quandoquidem sola etiam propter immoderatam vacuationem facta conuulsio, symptoma est perniciosissimum. Nam desipientiæ minus malum symptoma.

X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo vomitus, & singultus, & desipientia, & conuulsio, malum.

εἰλεὸς fit cruditatibus retentis & corruptis, & obstructo excrementorũ exitu: fit & veneno hausto: fit intestinis in scro

In ileo nihil subit deorsum, atque id huius affectionis proprium est inseparabile. Vomitus verò non semper adest, sed quum perniciosè ægrotãt: quòd si diutius nausea conflictetur & morsu lacerentur, stercus ipsis sursum remeat, & singultiũt. Quidam verò etiam desipiunt & conuelluntur,

luntur, neruorum principio propter stomachi vitium per consensum affecto. Mihi porrò eiusmodi symptomata fieri videntur, quia intestina, in quibus affectio consistit, à sese stercus, (postquàm temporis longinquitate est molestum) depellere appetunt, sed propter factam in partibus inferioribus viæ arctationem transmittere illac non possunt: vndè retroacto naturæ impetu violenter moueri coguntur, & grauem illam molestámque materiam exprimendo regerere ad loca superiora.

tum descẽdẽtibus: fit sæpius vt Galen. placet, inflammatis intestinis.

XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

A pleuritide peripneumonia, malum.

In pluribus exemplaribus ad aphorismi finem adiectum est malum, in quibusdam verò simpliciter ita scribitur, A pleuritide peripneumonia: volentibus qui sic legũt, non quidẽ bonúmne sit an malum pleuritidi superuenire peripneumoniam, nunc docere Hippocr. sed simpliciter hoc vnum tantùm, nempè pleuritim in peripneumoniam transire & mutari solere, aut pleuritidi superuenire peripneumoniam. Degeneratio namque eiusmodi fit, quum priore cessante morbo, alter succedit: interuentus verò, quum priore permanente, alter accedit. Verùm hoc loco Hippocrates

crates videtur de superuenientibus agere, quibus statim ab initio malis esse accidit, adeò vt si etiam hoc nominis malum non addatur, sit tamen vel subaudiẽdum (quo modo multa de communi suppleri dicuntur) vel potestate significari putandum. Omnis enim eiusmodi superuenientium ortus non paruos nec faciles, sed magnos & malignos morbos sequitur. veluti (ne à propositis hoc aphorismo affectibus recedamus) quum is humor qui pleuritim cõmittit, costis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonem etiam peruenit, vnde eiusdem sequitur inflammatio: quum peripneumoniam tamen pleuritis nõ admodum sequi soleat, quoniam facili quidem & miti peripneumonia, totus expurgatur humor nocuus tussi reiectus: exitiali verò & perniciosa, æger prius suffocatur quàm costæ vnà afficiantur.

XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A peripneumonia phrenitis, malum.

Quum à calido humore fit peripneumonia, ea multis vaporibus in caput sublatis replet cerebrum, & phrenitim efficit. Quod ad finem aphorismi additum est malum, non in hoc solum, sed in sequẽtibus etiam aphorismis commune est

cum

cum superiore aphorismo, atque ipsius idem est iudicium.

XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

Propter ardores vehementes conuulsio aut tetanus, malum.

Interpretum pars maxima hanc aphorismi lectionem retinet: Marinus autem, propter vulnera scribit. etenim sequẽtem aphorismum sibi astipulari dicit. Verum certè quidem est, propter magna etiam vulnera inflammationes fieri & conuulsiones: sed quum omnes ferè enarratores, tum verò maximè vetustissimi quique hanc agnoscant dictionem, Propter ardores vehementes, nos quoque eandem laudare & exponere præstat. Itaque ex ipsis nonnulli ardores vocem pro febribus exaudiunt: nonnulli aëris ambientis feruorem ita dici autumant, alij pro cauteriis & escharis accipi volunt, atque omnes verum dicunt. Hisce enim omnibus non vtique boni cuiusdam gratia superueniũt tetani & conuulsiones per neruorum siccitatem: quod tetani & conuulsionis genus pessimum simul & difficillimum esse demonstrabamus.

XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Propter plagam in capite acceptam stupor, aut desipientia, malum.

Desipientia cognoscitur, dissentanea & rationis nihil habentia loquentibus & agentibus: stupor verò est, quum neq; loquuntur neq; agunt quidquam, sed apertis oculis immoti manent iis qui metu & pauore perculsi & attoniti sunt similes. Quòd verò hæc omnia cerebro patiente fiant, manifestum est. in eo enim esse animi principatum demonstrauimus. Siue igitur in fine aphorismi ascriptum sit malum, constat rectè dictum esse. intrò enim in ipsum cerebrum penetrare ictum indicat. siue non ascribatur, nihilominus de communi ipsum subaudire possumus, vt paulò antè dicebamus. Quin quia eiusmodi symptomata cerebri læsionem commonstrant, indè etiam offensæ magnitudinem colligere possumus.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

A sanguinis sputu puris expuitio, malũ.

Quòd omnis ipsi hæc enumeratio sit eorum quæ propriè superueniẽtia vocantur (de quibus Praxagoras nõ paruum librum

brum integrum conscripsit) vel ex ipso aphorismo cōstare puto. Neq; enim quiuis sanguinis sputus sequentem habet puris excretionem, sed qui malignus est dū-taxat, cuiusmodi ex pulmone ferè editur.

XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris sputu phthisis & fluxio: quum verò sputum retentum fuerit, moriuntur.

Quam peculiariter Græci maximéque Athenienses phthoën appellāt, eam nunc Hippocrates phthisim nominauit, quum propter insanabilia pulmonis vlcera totius corporis attenuatio fit & macies cum debili febre cōiuncta. Iam verò fluxionis nomen vel de capillorum defluuio, vel de humida alui deiectione extulit. Vtrūque enim tabidis ad extrema redactis & deploratis fieri solet, illud quidem propter siccitatem, hæc verò ob virtutis imbecillitatem. Cęterum illud quod ad finem aphorismi scribitur, Postquàm autē retentum fuerit sputum, moriūtur: mortis modum ostendit phthoē pereuntiū. Tandiu enim extenuati viuunt, quādiu extussire, & per sputa pulmonem expurgare possunt. Vbi verò intus ipsa remanent, respirationis obstruuntur viæ, & ægri suffocantur.

XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λὺγξ, κακόν.

Propter iecoris inflammationem, singultus, malum.

Iam suprà etiam dixi, his omnibus cõsequenter scriptis aphorismis de iis symptomatis agere Hippoc. quæ morbis ipsis auctis & ingrauescentibus superueniunt. Quo sanè modo nunc singultus quoque ob iecoris inflammationem fieri dicitur, non quidem semper, neque quouis modo affecti, sed quum feruente inflammatione in magnitudinem attollitur, per quem feruorem in sympathiam & mali consensum venit stomachus, communium nonnunquam neruorum ratione, qui (vt ipse secundo Epidemiωn docuit) sunt perexigui & perminuti: vnde tunc solùm iecoris fit cum stomacho affectionis communicatio, postquam inflammatio maxima euaserit & pessima. Quinetiam quia per eiusmodi visceris inflammationes bilis admodum calida & copiosa generatur, & confluit in principium intestinorum, indè ipsa in ventriculum euadente & innatante vt stomachus vellicetur & singultiat accidit. Quidam verò inflammationis magnitudinem quia ventriculum premat singultũ facere arbitrãtur, spiritu quem-

admodum inquiunt, exitum nō habente.

XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Propter vigiliā cōuulsio, aut desipientia, malū.

Quidam hoc etiam loco dictionē malum addūt. Nos verò in superioribus monuimus, etiam si non subiungatur, potestate tamen contineri. Iam cur immodicas vigilias sequatur conuulsio aut desipientia manifestum est superiora recordanti. Siquidem Hippo. ipse vt à repletione, ita à vacuatione quoque cōuulsionem fieri est auctor. Maximam autem vacuandi & exiccandi vim habet vigilia, atque propterea à siccitate conuulsionem adfert & desipientiam tum ipsa siccitatis nimiæ ratione, tum præterea quia per longas vigilias biliosior sanguis fiat. In quibusdam tamen exemplaribus iisque accuratissimè scriptis sine desipientia scribitur hoc pacto, A vigilia conuulsio. hoc loco vt arbitror, pessima superuenientia oratione persequente Hippocrate.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέῳ ψιλώσει ἐρυσίπελας.

Ab oßis nudatione erysipelas.

Hoc maximè aphorismo subaudiendū est malum. neque enim hoc dicit, semper

aut plerumque oſsibus nudatis eryſipelas ſuperuenire (nam contrarium potius verum eſt, ita ſcilicet affectis oſsibus raro ſuperuenire eryſipelas) ſed prauum eſſe ſymptoma, cum exuto oſſe circunſtans caro eryſipelate occupata apparet.

XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ab eryſipelate putredo, aut ſuppuratio, malũ.

Ex hac etiam oratione malignis eryſipelatis iſta ſuperuenire conſtat.

XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

A forti in vlceribus pulſu hæmorrhagia malũ.

In vlcerum inflammatione pulſus fit carne arteriis incubante ipſarum motum non ferente, ſed dolente quum ipſæ inter dilatandum vehementius impelluntur & feriunt. Eſt enim eiuſmodi pulſatio moleſtus quidam ſenſus & dolor arteriarum motione factus, quas ab initio quum particulæ ſecũdum naturam habebant, non ſentiebamus tum propter earũ viciniam dolore vacantem, tum propter latius & amplius ſpatium in quo mouentur. Nam ipſis partibus inflammatione laborantibus & loci coarctatio, & ab affectione dolor

lor grauem ægrotis molestúmque sensum inuehunt micantibus arteriis: quarū motum non solùm medici, sed omnes homines pulsum appellant. Porrò hic arteriarum motus per tales affectiones augeri videtur. Ostendimus enim in commentariis de naturalibus facultatibus, quandam in ipsis etiam inesse alienorum expultricem, quæ & sudores promouet criticos, & sanguinis eruptiones & alui deiectiones, cæteráque eiuscemodi. Hac itaque virtute vehementius interdum agens naturâ magnum simul & violentum arteriarum motum efficit eorum quæ molesta sunt depellendi studio, atque ita hæmorrhagias inuehit.

XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

A diuturno partium ad ventrem attinentium dolore, suppuratio.

Siue enim perfrigeratio, siue omninò inæqualis aliqua intemperies circa ventrem fuerit, siue flatuosus spiritus, siue acrimonia quæpiam mordax, vt in lōgum protrahātur tempus fieri non potest: dummodò ritè & conuenienter ad ægrotantis curationem omnia gerantur: hoc enim in omnibus eiusmodi orationibus subaudi-

ri debet. Restat igitur vt adhuc propter inflammationem dolor maneat, quæ nimirum inflammatio suppurabit temporis spatio, nisi hominem mors præripiat. Nam hoc quoque in omnibus talibus orationibus supplere oportet.

XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

A syncera deiectione dysenteria.

Sinceras deiectiones Hippoc. appellare solet nulla humiditate aquosa admistas, solum eum habentes purum & simplicem humorem qui per inferna deiicitur, siue is sit bilis flaua, siue atra. Minimè itaque mirum est, si per tales deiectiones erodatur intestinorum pars aliqua.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

Ab oßis vulnere desipientia, si in vacuum vsque penetrauerit.

Desipientia fit capitis osse non simpliciter nec leuiter pertuso, sed ad interiorē vsque superficiem, quam vacuus excipit locus cerebrum continens. Iā enim membranis & cerebro propinqua est affectio & finitima. At verò Marinus nescio quo modo illud per se legendum esse putat, Ab osse perfracto mentis alienatio: deinde seq

de ſequentis aphoriſmi ſeorſim facit principium, Si vacuum attigerit, ipſi ſubiungens, à medicamenti hauſtu conuulſio, perniciosum. Hanc enim (inquit) lectionem rationi eſſe conſentaneam: ſiquidem à vacuatione conuulſionem ſemper damnet Hippocrates. Atque hoc rectè quidem Marinus dixit, nempè immoderata vacuatione factam conuulſionem eſſe perniciosam. Quin & ita à potione pharmaci facta conuulſio fuerit exitialis. Verùm ipſe interim non animaduertit ſe aphoriſmum præcedentem efficere falſum. Nam propter oſsis diuiſionem delirium fieri eſt manifeſtò falſum. Neque enim vllo alio quopiam oſſe, neque cranio ipſo perfecto deliratio prius ſequitur quàm ad meningas, id eſt cerebrum obtegentes membranas peruenerit affectio.

XXV.

EK φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.
A medicamẽti potione cõuulſio, mortifera.

Pharmacopoſias & pharmacias peculiaris Hip. mos appellandi ſolas eas potiones quæ purgantibus conſtant medicamẽtis. Quòd autem immodicis horũ purgationibus interueniẽs conuulſio ſit perniciosa ignorare non potes, ſi quæ nobis iam ſæpius ſunt dicta fueris recordatus.

XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

Propter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium, extremarum perfrigeratio malum.

Summarum corporis partium refrigeratio fit. quēadmodum etiam ſuprà diximus, tum propter inflāmationis viſcerum magnitudinem, tum ob lipopſychiam, id eſt animi defectū, tum quia calor natiuus extinguatur, vel multitudine præſertim ſi frigida fuerit ſuffocetur. Fit etiā propter vehemētem dolorem altas & medias corporis partes habentem, ob quem natura in ſeipſam contrahitur, atque intrò ſe recipit, quam euiſtigio ſanguis ſequitur nō ſolùm extremas corporis partes deſerens veluti pedes, manus & caput, ſed etiā cutim vniuerſam. Particularem igitur quandam hoc aphoriſmo Hippo. cauſam attulit frigoris partium ſummarum, quod in aliis quoque multis ipſum feciſſe oſtendimus. Nec mirum videri debet ſi is qui primus multa inuenit non ſimul omniū, ſed cuiuſq; ſigillatim inuentionem explicet.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγινόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

Si prægnanti tenaſmus ſuperuenerit, abortus eſt cauſa.

Tenaſmus fit in recto inteſtino appellato, eandem & cauſam & affectionẽ obtinente, quam per dyſenterias ſuſcipit vnum aliquod ex inteſtinis ſuperioribus. Hunc affectum aiunt ἀπὸ τῆς τάσεως, id eſt contentione & eo niſu appellationẽ eſſe ſortitum, qui in eo fit quum vehementi cupiditate egerendi laceſsiti crebrò exurgere coguntur. Tali igitur contentione & ſollicitatione moleſta cùm totum corpus, tum maximè vterus laborat, vtpotè recti inteſtini cognatus & affinis. Nihil autem mirum ſi frequentius exurgendo deſidendóque & vehementius connitendo abortus fiat, quando propter alias etiã vehementes ſiue motiones ſiue dolores grauidæ ſoleant abortire.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

Siue os ſiue cartilago, ſiue neruus ſectus fuerit in corpore, neque augetur neque coaleſcit.

Suprà ſcriptus iam eſt hic aphoriſmus his verbis, Poſtquàm os perſectum fuerit aut cartilago, aut neruus aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur neque

neque glutinatur, atque ipsum anteà sexto commentario declarauimus.

XXIX.

Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.
Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa superuenerit, morbum soluit.

Consueuêre alij quoque medici quandam aquæ intercutis speciē appellare leucophlegmatiā, tanquā quæ vel liuida quadam pituita, vel secundū suam certè ipsius rationem alba semper manente, sed propter alios quosdā humores admistos verū exactúmque colorem mutante constet. Potest etiam quemadmodū libro de articulis scripsit, Vertebræ autē quæ in spina habentur: non qui distinctionis causa tanquàm alibi sint quàm in spina vertebræ ista addat, sed simplici adiectione vtatur: ita hoc quoque loco sine rei distinctione adiectionē nominis albi fecisse. Iā verò à forti vel diuturna diarrhœa (vtroq; enim modo scribitur) albæ pituitæ solui redundantiā cōmune est cum aliis etiā multis quæ similiter ab Hippocra. sunt dicta.

XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ.

Quibus

Quibus per diarrhœas spumosa sunt alui excrementa, iis à capite fit defluxio.

Hoc indistinctè est dictum. fieri siquidē potest aliquando spumosum stercus à flatuoso humore ex capite in ventrē defluente. Fiat etiam interdum vasis quæ in ventrem pertinent talem humorem profundentibus. Ortum etiam habere quandoq; potest in ipso ventre, vnicam ferè dixerim causam habens cōtinentem, quoquo modo fiat & excernatur, antecedentes verò plures. Est autē eiusmodi spumosæ pituitæ continens causa spiritus flatuosus, qui dum humori cōmiscetur vehemēti vtitur & inæquali motione, adeò vt & ipse comminuatur attenuetúrque, & pituitam cōfringat & in multas & paruas partes comminuat. Eiusmodi verò motus ipsi causa est tum propria natura, tum nonnunquā etiam caloris copia. Sic enim in iis quæ ex aqua coquuntur, præsertim si lenta & viscida fuerint naturâ, & in mari impetuosius ventis agitato & turbato spuma apparere solet. Porrò qui pituitæ viā & transitum in ventrem per pulmonem fieri arbitrantur, atque ideò ipsam apparere spumosam, quid de iis qui ex capite in pulmonem rheumatismo apertè laborant dicturi sint non video. Par est enim in ipsis

ipſis excrementa alui eſſe ſpumoſa. verùm hi neque deiiciunt, neque extuſſiunt ſpumoſa, tametſi fluxione quæ ex capite fit ſæpe ſint manifeſtò opplerę pulmonis aſperæ arteriæ. quæ quidem fluxio poſtquam concocta eſt, expuitur puri ſimilis, ſed minimè ſpumoſa euadit. Quin ne ſanguinem quidem ſemper ſpumoſum expuunt ex pulmone. Siquidem apparet quum de ipſa viſceris propria ſubſtantia aliquid vnà effertur ſanguis fieri ſpumoſus. Spumoſum tamen interdum etiam pleuritici expuunt, atque his ipſis multò rarius peripneumonici, caliditate vt mihi quidem videtur intemperata atq; ignea in partibus affectis collecta. Porrò ſi quod ę capite defluit in aſperas pulmonis arterias, deorſum ad ſedem vt volunt nõnulli permeat, primùm in ventriculos cordis ipſum deuenire, deinde ex duabus alteram viam pergere, vel per venam cauam ad iecoris gibba, indéque ad ſima deferri, atque ita per portas in flexuoſas inteſtinorum circunductiones peruenire : vel primùm in magnam arteriam, deinde in eam quæ meſenterium perreptat delabi fuerit neceſſe. Sed quî quæſo vbi permiſtum ſanguine ſit, vnáque cum eo tot venas peruaſerit, ſpumoſum adhuc maneat?

XXXI.

ΟΚόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσι οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus per febres in vrinis sedimenta craßiorem farinam referunt, longam inualetudinem fore significant.

Hæc quoq; oratio adhibita distinctione vera fit, ídque comprobante experientia. Nam tales vrinas perniciosas esse in prognostico est dictum: atque complures prius moriuntur quàm longius protrahatur morbus: qui verò ex ipsis seruati sunt omnes diuturno morbo laborarũt, nimirum affectione in qua talis vrina redditur multam coctionem flagitante. Verùm de omnibus vrinis fusius diximus in lib. de crisibus. Ex epidemiis verò abundè enim mihi fuerit de duobus ægris tantummodo fecisse mentionem, primo quidem lib. de Sileno post tres aëris tempestates secundo loco scripto: de quo inter ea quæ de ipso refert Hippoc. sic inquit, Minxit confertim, vrina vbi resederat crassiuscula, sedimentum instar farinæ crassioris & album, extrema rursum frigida, vndecimo mortuus est. Tertio verò libro de ægroto eo qui ordine tertius est, de quo historiæ statim initio ita scripsit, In horto

Dealcis

Dealcis decumbebat: deinde paulo vlterius, vrinæ tenues, variæ, parua in modũ farinæ craſsioris enæoremata habentes, quadrageſimo iudicatus eſt) ex his inquam exemplis liquet eos qui farinacea meiunt, ſi quidem ſeruandi ſunt, longo cõflictari morbo: ſi verò exitialiter ægrotent, poſſe etiam ſtatim perimi.

XXXII.

Ὀκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξείην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

Quibus in vrinis bilioſa ſedimenta, ſed ſuprà tenuia apparuerint, acutum morbum ſignificant.

Bilis acutos morbos ſemper facit. Sic enim veteres medicos picrocholum humorem appellare ſolitos eſſe ſæpè diximus, queadmodum melancholicum ſemper cum adiectione dicere ſolere, nõ ſimpliciter bilem proferentes (quod faciunt quum flauam intelligunt) ſed atram bilem nuncupantes. Illud verò quod additum eſt, ſuprà tenuia, hoc eſt aquoſa (Sic enim Hipp. tenuis appellatione vti ſolet) non rectè dictum videri poſsit. Nam aquoſa vrina cruda eſt & diuturnum morbum ſignificat. Ego quidem certè nunquam ſpectaui vrinam, cuius quod ſubſidet eſſet bilioſum, & quod ſupernatat aquoſum. Non citra rationẽ igitur interpretes

pretes nonnulli non locum ſed tẽpus hoc aphoriſmo per aduerbium ſuprà ſignificari arbitrantur, quaſi dictum eſſet, Si vrinarum ſedimenta ab initio tenuia, poſtea bilioſa fiant, acutum morbum ſignificãt.

XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

Quibus diuerſæ ſunt vrinæ, ijs vehemens fit in corpore turbatio.

Si τὰ διεστηκότα οὖρα propriè accipiantur pro diſparatis & diſtantibus vrinis, quiddam quod fieri omninò nequeat ſignificabitur. Semper ſiquidem vrina ſibi cohærens eſt & continua, nullum intermedium ſpatium habens vacuum. Si verò compagis vrinæ, quam ſyſtaſim dicunt Græci, inæqualitatem ita dici conceſſerimus, meritò vehementem dixit ſignificari turbationem. Nam dominante & vincente naturâ æquabiliter omnia ſunt vnita: diuerſis verò cauſis morbificis naturæ repugnantibus, quæ ſubigitur & coquitur, alteram in vrina ſpeciem præ ſe fert, quę verò repugnat & obſtinatius aduerſatura, alterũ ſui edit indiciũ. Et quo plures eiuſmodi cauſæ fuerint magis variam repræſentant in vrinis inæqualitatem, cuius vehemens humorum in cor-

pore tempeſtas & ſeditio ſit cauſa.

XXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in vrinis bullæ innatant, nephritim, & longam fore inualetudinem ſignificant.

Excitantur* bullæ quum humor ſpiritu flatuoſo circuntenditur, id quod magis ſolet accidere, ſi lentoris aliquid humor habeat: tunc etiam bullæ ipſæ manent diutius & ægrius ſoluuntur. Eſt igitur frigidæ inualetudinis renum ſignum, ſi quando vnà cum vrinis excernatur ſpiritus flatuoſus. Hæc enim ſpiritum flatuoſum colligit. atque idcircò Hipp. inualitudinem ait fore longam. Frigidum enim omne ægrè tum ſoluitur tū coquitur, ob ídque in longum trahitur tempus. Sunt qui ab vrinæ acrimonia recluſa arteriarum ad renes pertinentium ora ſpiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapſus bullas efficiat.

* *Poteſt vrina motu bullans & ſpumās fieri: per ſe verò neq; flatus neque bulla neque ſpuma citra frigiditatē noſtri corporis fieri poteſt.*

XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus in vrina adipalis ſuperficies eſt & conferta, ijs nephriticum & acutum morbum adeſſe ſignificat.

Siue

Siue alui excrementum, siue vrina pinguis est, ex adipis fit colliquatione, quod non magis in renibus quàm toto accidit corpore: vnde nec id proprium affectorum renum est signum, sed cõmune omnis adipis à calore igneo colliquefacti. Aut igitur ita intelligendus est Hippo. vt qui in iis quos è renibus laborare constat non morbi genus, sed acumen & celeritatem distinguat hoc loco & prædicat: aut vt interpretes nonnulli fecerunt, pro nephriticũ scribendũ phreniticũ. quãquàm nec hoc solius phrenitidis nec febris absolutè aut ardẽtis, sed omnis colliquefacientis est signum. Porrò nomẽ conferta orationi additum potest tum breuitatẽ temporis significare, tum etiam potest loci nihilominus. Quod enim in se coactum est & continens, id cõfertum vniuersúmque dicimus, distracto atque disperso contrarium. Atque hactenus ista à nostris etiam præceptoribus sunt explicata. Iam verò quod mihi videtur dicam. Conferta vox orationi præsenti addita mihi de temporis breuitate dici videtur, atque ideò adipis renum indicare liquationem. In aliis siquidẽ corporis partibus liquati adipes, paulatim non vniuersìm exeunt cum vrina. Primùm enim colliquefactum pin-

gue illud in proximas ſibi venas tranſportatur, deinde in continuas, indéque rurſum in alias atque alias traducitur, donec tandem in renes perueniat. Renum verò colliquefacti adipis in vrinas traductio celerrima eſt, nec paulatim ſed confertim vniuerſimque fit, atque ideo renum affectionẽ indicat. Cui rei experientiã quoq; ipſam aſtipulari comperies ſi id diligenter artis operibus obſeruaueris. Cæterùm quum gemina habeatur lectio (in quibuſdam enim exemplaribus ἐπίστασις, id eſt ſuperficies, ſeu ſumma vrinæ pars: in aliis ὑπόστασις, id eſt ſedimentum ſcribitur) priorem veriorem eſſe dicimus. Supernatat enim ſemper quod pingue eſt, non ſubſidet. Adhæc præcedentis aphoriſmi dictioni talis lectio magis conſonat. In illa enim dixit Hipp. Quibus in vrinis bullæ innatant affectum nephriticum & longam inualetudinem fore ſignificant. Eſt igitur innatare ſeu extare verbum iis quæ deinceps dicuntur cohærens & conſequens hoc pacto, Quibus verò ſumma vrina cõfertim pinguis eſt, his renũ affectum & morbũ acutum adeſſe ſignificat.

XXXVI.

ΟΚόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνῃ σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς

τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω.

Si quibus verò è renibus laborantibus præter ſuprà dicta ſigna dolores etiam circa ſpinæ muſculos fiant, ſi quidem ad loca exteriora ſentiantur, foras abceſſum quoque fore expecta: ſi verò ad interiora magis vergant, introrſus etiam abſceſſum futurum potius ſperandum eſt.

Superioribus aphoriſmis affectorum renum ſigna & indicia tradidit, in præſenti verò de iis agit quos longo tempore nephriticos fuiſſe cõſtat: in quibus futurum prædicit abſceſſum, ſi ad ſuprà commemorata ſigna labor acceſſerit. id eſt dolor in iis ſpinæ muſculis, quos rachiæos & rhachitas appellant Græci medici, quaſi dorſales dicas. Horum duplex eſt genus: quidam exteriores ſunt, qui ponè ſub cute collocantur, totam vtrinque ſpinam complectentes: alteri verò interiores non in totam ſpinam porrecti, ſed ad eas ſolas partes quæ in lumbis ſunt pertinentes. In vtrouis autem horum fuerit dolor firmatus, ibi abſceſſum quoque futurum ſpes eſt. Vtrum verò renibus ipſis ſuppurantibus id fiat, an ſolis muſculis, an vtriſ-

que non explicauit Hippo. Cæterùm hæc omnia fieri posse ostendit experientia. Nam & musculi soli nonnunquàm hoc patiuntur vel interiores qui iidem sunt anteriores, vel posteriores qui & exteriores habentur: & sine musculis renes affici possunt aliàs introrsum, aliàs extrorsum inclinante in ipsis abscessu.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν· θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

Qui sanguinem vomunt, si sine febre accidat, salutare est: si cũ febre, malũ. Curatio verò refrigerandi & adstringendi vim habẽtibus perficitur.

Vomitur ex stomacho & ventre: extussiuntur quæ efferũtur ex arteria aspera & pulmone. Nonnulli tamen huius libri enarratores verbum vomere etiam de iis dici volunt, qui ex arteria aspera & pulmone reiiciunt sanguinem. Atqui salutarem esse hunc affectum, hoc est curari posse, si non febricitet is qui sanguinem extussit, est à veritate alienum. Vt enim vel quàm maximè sine febre ex pulmone sanguis reiectetur, ne tamen curari non possit summum impẽdet periculum. Sed & sanguinis reiectionẽ diuturnã, omninò

nò febres sequūtur. Ob hanc igitur caussam præstat vomere verbum ita accipere tanquam propriè sit ab Hippocr. vsurpatum, insupérque quid à febre periculi habeat, & ex febris vacatione non habeat consyderare atque explicare multo est rectius. Nam febre vacantibus liquet nullam eo loco inflammationem adesse, vnde effertur sanguis. quo fit, vt vel vasis alicuius ore recluso fiat sanguinis vomitus, vel sine inflammatione vlcerationem habeat coniunctam. Facilè autem quæ sunt citra inflammationem vlcera curantur astringentium vsu: quæ verò inflammationem simúlque febres etiam habent coniunctas, non solùm curationem respuunt, sed ne eadem quidem magnitudine possunt permanere. Nā maiora semper fiunt & maligniora.

XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Destillationes in ventrem superiorē ad suppurationem perueniunt intra dies viginti.

Superiorem ventrem nunc appellat cauitatem à thorace circunscriptam quam pulmo occupat, atque propterea in hunc à capite per arteriā asperam defertur destillatio: quæ magna ex parte suppurat in-

tra dies viginti, non vt multi ſcribunt intra dies viginti & vnũ. Semper enim Hip. diem viceſimum facit iudicatorium non viceſimumprimum, quemadmodum demõſtrauimus in li. de diebus decretoriis.

XXXIX.

ΗΝ οὖρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si quis ſanguinẽ & grumos meiat, & ſtranguria laboret, dolore ad hypogaſtrium & pectinem & perinæum pertinente, ad veſicam loca laborant.

In omnibus ferè exemplaribus hic aphoriſmus inuenitur: quem expungere par eſt propter eũ qui prius nobis eſt declaratus in quarto horum commentariorum, his verbis conſtans, Si quis ſanguiné & grumos meiat, & guttatim vrinã reddat, & dolor pertineat ad imum ventrem & pectinem, ad veſicam loca malè ſunt affecta. Porrò huius aphoriſmi finis geminam habet lectionem, vnã quomodo ſuprà ſcriptus eſt, alteram in hunc modum, Veſicam ægrotare ſignificatur.

XL.

ΗΝ ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν

χολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

Si derepentè lingua incontinens fiat, aut aliqua corporis pars attonita stupeat, signum est melancholicum.

Linguam incontinentem appellat aut infirmam, incertam & titubantem adeo vt inexplanatam vocem edat: aut immotã & omninò solutam. Partem verò corporis perculsam & attonitã vocat resolutã. Quamobrem verò ista si derepentè accidant dicat esse melãcholica fateor me nescire. Nã melancholiæ de qua certè recepto more inter omnes Græcos conuenit, rectè sunt ab ipso talia ostensa indicia, Si timor & mœstitia longo tempore hominem habeant, melancholicũ est symptoma. Alioqui melãcholicas affectiones esse dicimus cancros, elephantas, & præterea lepras & psoras & alphos nigros. Verùm neque ex talibus affectionibus aliquã, neque ab omnibus appellatã melancholiam videtur præcedere linguæ incontinentia, vt nec partis cuiusquam perculsio & stupor. Superest igitur vt quemadmodum in quartana febre succum melancholicũ ipsius circuitus causam esse dicimus, sic etiã dictarum affectionũ, linguæ scilicet incõtinentiæ, & partis paralyseωs eundem auctorem esse dicamus. Atq; fieri certè qui-

dem poteſt vt propter humoris craſsitiem tales conſequatur affectus quales ex craſſa & lenta pituita ortum habent. Neutrũ igitur humorem abſolutè melãcholicum aut pituitoſum eſſe dicemus, ſed pituitoſum & melancholicum ſimul. Adiectum eſt autem orationi derepentè aduerbium propter noxas quæ paulatim contrahuntur tum ob ſcirrhoſam inflammationem, tum intemperiem ſolutu difficilem.

XLI.

HN ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si ſenibus ſupra modum purgatis ſingultus accidat, non bonum.

Duabus de cauſis eſt non bonum, tum quia immodicæ purgationi ſuperueniens ſingultus omnibus malus eſt, tũ quia ſenibus mala omnia grauiora eſſe ſolent & ſuſpectiora propter ætatis imbecillitatẽ.

XLII.

HN πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris ſit non ex bile orta, multa aqua calida capiti ſuperfuſa febrem ſoluit.

Hinc fit manifeſtum nõ omnes febres fieri ex bile. Indidem etiam liquet cæteras febres omnes exceptis iis quæ ex bile

ortum

ortum habent, tepida multa aqua ſupra caput effuſa ſolui:qua ratione primo etiã Epidemiωn de Melitone ſcripſit, Calida caput perfuderat. Febres enim ab æſtu & frigore excitatæ talibus lauationibus leuantur,nec minus quæ ex fatigatione, & quæ ex meatuum exilium ſtipatione ſiue propter obſtructionem ſiue conniuentiam ſiue corporis ipſius denſationem coarctati ſint & conſtricti. Tranſpirare ſiquidem per ipſas & digeri diſsiparíque oportet febrilem calorem. Non tamen vbi inflammatio aliqua aut ſine inflammatione humoris putredo igneum accendit calorem,balneæ ſunt vtiles niſi vacuatis prius aut concoctis humoribus noxiis. Verùm tales ægrotationes, pleuritides, & peripneumonias, & hepatitides, & ſplenitides appellabant veteres, febrem ipſam pro ſymptomate non pro morbo ipſo habentes: In quibus verò ſine partis inflammatione, qui in venis continentur humores putreſcentes febrem accendũt, in his ſolis hominem febre conflictari, ipſúmque febrem habere dicebant. In his ipſis etiam febrium ſcripſerunt differentias, Epialam, & Lipyriam, & Helodem & Typhodem,& Peſtilentẽ & Cauſum appellantes: Hepaticã verò febrem,

aut ſplenicam, aut peripneumonicam, aut pleuriticam nemo dixit. Quare nunc Hippocrati ſermo habetur de febribus ipſis citra partium inflammationem. Porrò in plurimis exemplaribus nõ aqua ſed ſudor ſcribitur: ea lectione eiuſmodi aliquam ſententiam indicante, Si febris nõ ex bile hominem habeat, copioſus ſudor è capite defluens febrem ſoluit. non vtique ex ſolo capite ſudorem manare dicente Hippocr. ſed ex ea parte quæ prima oculis ſubiicitur de reliquo corpore idem eſſe intelligendum ſignificante: quam lectionem ſi retineamus, fiet vt qui propter bilem febricitant, nihil talibus iuuentur ſudoribus. Atqui ſæpius quum aliæ multæ febres, tum in quibus plurima eſt flaua bilis, tertiana & ardens ſudoribus manifeſtis ſoluuntur. Prior igitur præferenda eſt lectio, vtpotè quæ veram earum febrium generatim curationẽ doceat quæ fatigatione, aut vſtione à ſole, aut perfrigeratione, aut denique ſtipatione cutis fiunt. Illud verò, Non ex bile, vtranque bilem ſignificare poteſt: non tamen propter has ſolas, ſed propter pituitam etiam putreſcentem excitari febrem oſtendimus. Atque quantum in hac ſola eſt non videbitur aphoriſmus verus, niſi quis putrefact

trefactione pituitam in biliosum humorem transire & degenerare velit.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

Mulier non fit amphidexia.

Euripides gladium appellauit amphidexium ancipitem & vtrinque scindentem: Et Homerus Asteropæum peridexium, quòd ambabus manibus similiter vteretur, quasi amphoterodexium dixisset. Eodem modo Aristophanes in Tagenitis hominẽ ampharisterum nũcupauit, qui vtramque manum sinistram & inexercitatam habet. Et Hipponax amphidexium dixit eo versiculo,

Ἀμφιδέξιος γάρ εἰμι, καὶ οὐχ ἁμαρτάνω.

Viri itaque qui ambabus manibus vt dextris vterentur sæpenumero sunt visi: mulier verò nulla adhuc visa est amphidexia, ob naturæ imbecillitatem. Nam si propter neruorum & lacertorum robur perrari quidã viri ambabus vtuntur manibus, par certè fuerit mulierem non vti, cui abundè est si sola dextra vtatur modicè. Siquidem Amazonidas ipse dixit mammam sibi dextram adurere, vt copiosiore alimento ad propinquam manum perueniente, maior ipsi firmitas accedat tanquam naturâ infirmæ & debili.

Sunt

Sunt tamen qui amphidexiam mulierem dictam esse contendant, quæ dextra vteri parte sit genita. Atque istis longè absurdius nonnulli dicunt, de iis scilicet qui Hermaphroditi appellantur aphorismum Hippocrati esse traditum: in quo doceat mari quidem pudendum adnasci muliebre, mulieri verò virile minimè.

XLIIII.

Ὀκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

Si empyis quum vruntur aut secantur purum & album pus effluat, euadunt: si verò subcruentum, feculentúmque & fœtidum, pereunt.

Empyemata appellare solet non quæ intra thoracem tantùm, sed etiam quauis alia corporis parte in pus mutata sunt tubercula. Præ cæteris verò empyos ferè solos eos vocat, quibus est inter pectus & pulmonem pus collectum: quos vrere cōsuesse veteres licet ex iis discere quæ Plato comicus in Cinesia his verbis dixit, Postea Euagore filius ex pleuritide sceletus, aridus & exuccus, pure vacans, arundinacea gerens crura, tabis prænuntius, plurimas ab Euryphonte inustas escharas habens in corpore. Quòd verò album pus

bonum

bonum ſit, fæculentum verò & fœtidum malum, nemo eſt qui ignoret.

XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Quibus purulentum iecur aduritur, ſi purum pus effluat & album, ſalui fiunt. in tunica enim ipſis pus continetur: ſi verò qualis amurca profluat, intereunt.

Ipſemet cauſam attulit, quamobrem ex iis qui ita affecti ſunt quidam intereāt, alij euadant. Nā quibus eſt in tunica pus illæſa iecoris ſubſtantia, omnes ſeruātur: quibus verò in carnem vſque iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Quòd autem ἀμόργην id eſt amurcam olei fæcem nominent Græci, quódque ipſi ſimilem par ſit eſſe iecoris crudā putredinem omnibus eſt manifeſtum.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πότισας καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

Dolores oculorum poſt meraci vini potum & aquæ calentis balneum, venæ ſectione curato.

Hic aphoriſmus mihi videtur ex aſcriptitiis vnus eſſe, quippè qui non conſentiat cum eo qui ſuprà ſcriptus eſt hoc pa-

ćto,

cto, Dolores oculorum vel meraca potio, vel balneum vel fomentum vel venæ sectio, vel purgatio soluit, quem quidem sexto nos explanauimus commentario, ostensis iis affectibus in quibus horum sigillatim remediorum vsum adhibere oporteat. Propositus verò aphorismus ad vnam affectionem tria iubet adhibenda esse remedia. Verùm si quis nos docere possit affectionem cui tria hæc remedia sint opus, ei profectò gratiam habituri sumus. Quandiu autem aphorismum vt germanum & legitimum recipient & explicabunt, nec quænam ea sit affectio docebunt, non facilè eorum expositionibus fidem adhibebimus. Quæ verò dicunt ij qui omninò aliquid licet parum probabile conantur dicere, sunt huiusmodi, In quibus crassus sanguis redundat, atq; idcircò vacuatione eget, in his meliùs esse putant sanguinem prius fundere, deinde phlèbotomia vti: fusum verò & tenuatū iri si meracum bibant & balneis vtantur. Sed qui versati sunt & exercitati in artis operibus norunt probè eos qui talia dicãt periculum nunquàm fecisse eorum quæ dicunt. Neque enim plethorica affectio vinum aut balneum fert absque maximo incommodo: Sed sunt isthæc sanguinis

crasſi auxilia parte aliqua impacti & cuneati ſine totius corporis plenitudine. Sic enim Aſclepiades vino vtitur poſt totius corporis vacuationem aduerſus materiæ craſſæ obſtinationem venulis oculorum hærētis. Quòd ſi totius corporis adſit plenitudo, prius inter bibendum & lauandū oculorum rumpantur tunicæ quàm earū expediatur obſtructio. Quare ſi citra plenitudinem dolor fiat propter obſtructionem & cuneationem craſsi ſanguinis, rectè quidē lauerint illi & vinum dederint, non etiam venam ſecuerint: Si verò adſit plenitudo, tum rectè phlebotomen vſurpabunt, malè verò lauationibus & vino vtentur.

XLVII.

Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

Si hydropicum tuſsis habeat, deſperatus eſt.

Hoc priùs altero aphoriſmo dictū fuit, Aqua inter cutem laborantibus ſi tuſsis ſuperueniat, malum.

XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

Stranguriam & dyſuriam thorexis & venæ ſectio ſoluit. Incidendæ autem ſunt interiores.

Quod ſtranguria τὴν κατὰ στράγγα τῶν οὔρων ἀπόκρισιν, id eſt guttatim vrinā red-

ditam significet, vel nomen ipsum potest ostendere. Dysuria verò dici potest tum quæ cum dolore fit mictio, tum quæ cum difficultate aliqua, adeò vt ægrè vesica agat munúsq; suum obeat. Porrò strangu riam aliâs vrinæ ipsius acrimonia & mor dacitas efficit, aliâs facultatis retentricis vesicæ imbecillitas, quæ quum ob omnẽ intemperiem, tum maximè frigidam accidere potest. Dysuriam verò siquidẽ coniunctum dolorem habeat, phlegmone & abscessus & vlceratio, & inæqualis intemperies, & spiritus flatuosus faciunt: si verò difficilis quædam vesicæ motio adsit, tum vel virtutis imbecillitas, vel tumor præter naturam est in causa. Inter has omnes vesicæ affectiones frigidam thorexis soluit, id est vel vini simpliciter potio, vel vini meraci: eámque præterea inflammationẽ quæ propter obstructionẽ sanguinis crassioris citra plenitudinem sit facta. Nam eam quæ cũ plenitudine est, sed & aliam quæ sine defectu sit & cum virium robore sanat venæ sectio. Porrò de venis interioribus secandis diximus superiore libro, in quo mihi explicatus est aphorismus ille, Dysuriam phlebotomia soluit. incidenda autem est vena interior.

XLIX.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον, ἀγαθόν. ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab angina detento tumor & rubor in pectore superueniēs, bonum. foras enim morbus vergit.

Hic aphorismus anteà scriptus est his verbis, Angina oppresso tumorē in broncho fieri bonū: quē quidē explicaui quarto horum cōmētariorū. Quare malē hoc loco ascriptus esse videtur, volēte quopiā illud adiūgere, foras enim existit morbus.

L.

Ὁκόσοισι ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quibus cerebrum syderatū est, intra tres dies intereunt: si verò hos superauerint, sani fiunt.

Ossa quidem σφακελίζειν, id est syderari sæpe dixit lib. de fracturis & articulis pro corrumpi & omninò vitiari, id verbi vsurpans. Hoc autem loco cerebri corruptionē eo verbo intelligere nō possumus propter orationem illam adiunctā, Si verò hos superauerint, incolumitatem recipiunt. Si enim sphacelus est totius substātiæ corruptio partis cuiusque sphacelo tētatæ, curationem certè nullam admittet cerebrum ita affectum. Nisi fortè verbo

Intelligere videtur vehementē capitis quassum aut ictum, cuius occasione cerebri sit orta magna inflāmatio. Nā σφακελίζεσθαι etiā ἀποπλήττεσθαι significat.

Q 2

abutātur ad significandū huius affectionis principiū, necdum ipsam completam omninò & cōsummatā.* Eiusmodi enim nonnulla carnosis etiā partibus per gangrænas accidunt, quū affectus scilicet ob inflammationis magnitudinē parti laboranti stupiditatē sensus quandā & nigritiam, aut omninò mortiferū quendā colorem cōciliat. Tamen eum etiā gangræna laborare dicimus qui nūc primùm eo affectu tentari incipit. Quemadmodū igitur iam cōpletam eóq; progressam gangrænam vt pars emoriatur sanare non licet, dum verò adhuc generatur licet, sic etiam sphacelum. Quanquā carnosarum etiam partiū mortem quæ inflammationis sequitur magnitudinē & quam medici gangrænam propriè nominant, etiam sphacelum Græci appellabant. Siquidem ita mihi Herodotus Cambysis femur syderari dixisse videtur. quo solo modo cerebrum etiā quispiam dicat syderari. Porrò quamobrem cerebri syderatio citam mortem adferat omnibus est manifestū, tum quia affectus est grauissimus, tū pars principalis. Quòd si ægrotum mors intra tres primos dies de medio tollere nō occupet, sed ad quartū diē perueniat, spes est morbum remissum iri, & vires fore firmas adeo

* Gangræna propriè in carne est qui sphacelus in osse.

adeo vt morbo ſint omninò ſuperiores.

L I.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω, ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutamentum cietur ex capite cerebro excalfacto, aut perhumectato ſpatio in capite inani. Aer enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per anguſtum ipſi eſt exitus.

Eiuſmodi orationes duo ſignificant, vnum quod vniuerſaliter de omni re propoſita dicitur, veluti hoc loco de ſternutationibus: alterum quod de re ſingulari quapiam effertur, vt hîc de ſternutationibus ex capite factis. Prior itaq; oratio erit talis, Omnis ſternutatio initium motus habet ex capite, excalfacto cerebro, vel perhumectato ſpatio in capite vacuo. Altera verò, Sternutamẽtum ex capite prodiens, fit cerebro excalfacto aut perhumectata cerebri vacuitate: quæ oratio verior exiſtit. Neque enim omnis ſternutatio fit excalfacto cerebro, aut perhumectato ſpatio in capite vacuo. Pennis enim quidam ſibi nares vellicantes aut fodicantes ſternutãt: & cũ tuſsi vnus aliquis ſpiritus infernè elatus ad naris meatus ſternuta-

tionis fit causa. Nam putare solum eum aërem qui ex capite excernitur esse qui sonitum edat, est manifestò falsum. Euidenter enim infernè ex pulmone aër efferri apparet sese vniuersim & repentè cõtrahente pectore. Sed & quòd sternutationem inspiratio præcedat, naturâ scilicet aëris copiã conflante ad sternutamẽti generationẽ, cum iis quæ dicta sunt consentit. Ea itaq; sternutatio quæ generationis principium habet appetitionẽ naturæ flatuosum ex capite spiritũ excernere gestiẽtis sola eo modo fit quem hoc aphorismo docere aggreditur Hippocrates, ac ne hoc quidẽ modo fortasse perpetuo. Nã quod ait Perhumectato, superuacaneum est ad generationẽ sternutamenti. Vt enim humor aliquis in capite redundet, non propterea sternutamentum excitat nisi ventosus fiat, quod manifestò in multis cernitur qui copiosam licet per nares humiditatem excernant, persæpè tamen necessariò nõ sternutant. Soli enim ij sternuũt ex iis qui ita sunt affecti, quibus mordax est à capite defluens humiditas, nõ aliter quàm si mordax & vellicãs aliquid naribus indas. Quemadmodum enim tussis quoddã naturale symptoma est ad expurgandas pulmonis asperas arterias, sic ster-

nutamentum narium meatus manifestò expurgare videtur. Porrò duobus locis veluti ſpiraculis quibuſdam quum perforatæ ſint nares, vno quidem lato ad os, altero verò per exiles meatus ad cerebrum pertinẽte, quod quidẽ ad os peruenit foramen à flatu infernè ſublato expeditur, qui verò in cerebrum ferũt meatus ab eo qui indè defertur ſpiritu expurgantur. Quòd ſi diligẽter obſeruaueris ſternumẽta quæ ex cerebro motionis habent initium, capitis proculdubio grauitatẽ alleuare cõperies. Fiunt enim rarefactis humoribus capite cõtentis & naturæ impetu excretis. Rarefiunt autẽ ipſi concalefacti à calore natiuo ſeſe exuſcitante, cuius propter imbecillitatem priùs coaceruata fuerat ſuperuacanea humiditas. Quum itaq; ait perhumectato cerebri inani ſpatio, præcipuè quidẽ intelligẽda venit ventriculorũ cerebri inanitas, ſed etiã ſpatiũ illud vacuũ quod cerebrũ extrinſecus ambit. Indè enim facilè ſpiritus per cerebrũ in ventres permeare, deinde nares ipſas ſubire poteſt. Quia verò cõfertim erũpit, ſonum elidi ipſemet Hippocrates eſt auctor. Eſt autem omnis ſternutationis cõmunis ſtrepitus, ex alterutro ſiue pulmone efferatur, ſiue capite deferatur.

LII.

ΟΚόσοισιν ἧπαρ περιοδυνᾶται, τούτοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus iecur vehementer dolet, ijs febris superueniens soluit dolorem.

Vox superueniēs indicat anteà quo tēpore vehementer cruciabantur nō febricitasse. Si itaque iecur vehemēter doleat, id fit vel propter fortem inflammationē, vel ob spiritum flatuosum: sed ipsis non aderat inflāmatio, alioqui febricitassent omninò: par est igitur flatuosum spiritū causam doloris fuisse in ipsis. Dolet certè quidem iecur etiam propter obstructionem, sed modicè, & cum ponderis potius quàm vehementis doloris sensu quodam. At vehemens dolor fit propter flatuosum spiritum, aut inflammationem, quæ vel est maxima, vel suppurat.

LIII.

ΟΚόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τούτοισι χρὴ ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

Quibus sanguinem è venis detrahere conducit, ijs vere secanda est vena.

Hic aphorismus pars eius est qui suprà dictus fuit hunc in modum, Quibus phlebotomia aut purgatio conducit, iis vere pertundenda vena est, aut purgatio adhibenda.

benda. Vnde in quibusdam exemplaribus omninò nõ ascribitur. Quod ipsum sciũt libri interpretes nonnulli bisque aphorismum scribunt, alij ne recordantur quidẽ prorsus suprà fuisse scriptum. Satis autem quosdã mirari nequeo qui nõ solùm eosdem aphorismos bis scribunt, sed etiam in eisdem commentariis addunt explicationes nulla data significatione aut mentione facta iam anteà scriptos esse integros quosdam, alios parte altera defectos, cuiusmodi præsens est. Quid igitur sibi voluerint ij qui tales ad calcẽ libri aphorismos addiderũt, aut Hippocrati ipsi venerit in mentem vt de iisdem bis faceret mentionem, & eosdem bis exponerẽt interpretes nonnulli coniecturam quidem ipse facere non possum. neque enim mihi fit verisimile auctorem ipsum tam obliuiosum fuisse in tantis rebus, præsertim cùm talis fuerit, qualem in omnibus Hippocratem fuisse nouimus: neque rursum tãtam eorum qui addiderint vel obliuionem, vel quandam aliam vafritiam cogitatione cõprehendere possumus propter quam bis de eisdem scribere vellent. Sed multo etiã magis enarratores eos mireris, qui quum eosdem aphorismos bis exponant, ne hoc quidẽ ipsum meminerunt

quòd secundò id facerent. Omnium verò maximè admiratione digni, qui diuersis locis & hîc prope libri finem, & in superioribus in eosdem aphorismos diuersas & pugnantes scripserunt expositiones.

LIIII.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν, καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου.

Quibus inter ventriculum & septum transuersum pituita concluditur, & dolorem adfert in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas in vesicam versa pituita morbi fit solutio.

Meritò mihi hoc loco Marinus hærere videtur, fieri non posse ratus vt inter ventriculum & septum transuersum consistat pituita. Ipsam enim defluxuram deorsum ad pubis vsque ossa: sed ne traduci quidé & remeare posse in venas, quo modo in hydropicis tenuis illa & aquosa humiditas in venas resumpta & resorpta excernitur per vrinas. Itaque orationem illam inter septum transuersum & ventriculum accipiendam esse pro inter proprium septi trãsuersi corpus quod carnosum est, & summam peritonæi partem seu verticem,

verticem. Verùm Marine etiamsi vt vis intellexerimus, similiter difficilis & irremeabilis manebit illa in venas pituitæ resumptio. Neque enim indè potest per venas in renes peruenire: quod fieri ex ea capacitate potest, quæ sub peritonæo est posita. Huc adde impropriam prorsus esse abusionem illam appellationis ventriculi. Nihil enim peritonæum ventriculo simile obtinet quamobrem nominis habere debeant cõmunionem. Præstat igitur ita accipere, quemadmodum intellexerũt omnes, illud scilicet ab Hippocrate spatium dici, quod infra septum trãsuersum est, atque intra eam peritonæi partẽ continetur quæ epigastrio respondet: simúlq; expendere an quod ab eo dicitur fieri possit. In quo nos scire oportet arbitrari Hippocratem naturã semper si sit robusta materiæ viã moliri & inuenire etiamsi quàm maximè crassa sit, & per exiles transitura meatus: quando per ossa etiam abscessus fieri dicat. Sed & ipsi in purulentis, quos Empyos Græci vocãt, inter thoracem & pulmonem collectum humorem extussiri videmus, vt sanguinem etiam per mediam cutem integram elabi interdum in iis ossibus quæ rupta poro firmantur & occallescunt. Neque igitur nũc pituitam

de

de qua Hip. sermo est arbitrari oportet ad vrinas traduci omninò non posse: sed hoc etiam aliquando à natura multo antè pituitam eiusmodi, vt in empyis pus paulatim extenuate fieri putandum est.*

*Materia ex venis in omnem locum commeare, & in easdē tenuata remeare potest.

L V.

Ὁκόσοισι ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν ἐς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus iecur aqua refertum eruperit in omentum his venter aqua expletur, atque moriuntur.

Maximè obnoxium iecur est generandis in ea tunica quę extrinsecus ipsum ambit vesiculis aqua plenis, quas hydatidas appellant Græci. Siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus vesicis refertum. Si quando igitur acciderit vt tales hydatides rumpantur, in eam peritonæi regionē aqua effundetur quæ est secundum epigastriū: in quo spatio etiam per hydropas aqua colligitur. Nam intra omentum, quod Græcè epiploon dicitur, aqua erumpere nō potest quin ipsum aliquatenus exedatur. Solidū enim est, sibique vndique constans & densum, vt nihil in se ex parte alia interlabi aut interrepere sinat præter quàm ex ventriculo, colo, & liene illísque partibus vnde ipsum enascitur. Aut igitur exedi vult peritonæum

parte

parte eius dextra qua iecori propinquat, vel illud in omentū eruperit pro in omenti locum interpretari conuenit. Ventrem autem aqua repleri non de eo in quem cibaria recipiuntur est dictum, sed de eo tumore omni qui infra thoracē prominet: quo significatu progastores nonnulli, id est ventriosi, & ventrem ferre grauidę dicuntur. An verò quibus eo loci aqua coaceruatur moriantur consyderandum est. Nam aut semper aut ferè ita fieri intelligere oportet. Ex hydropicis enim aliqui seruantur, etiam ipsis tali spatio aqua referto. Quemadmodum itaq; in his curatio potest perfici medicamentis hydragogis aquas purgantibus & exigētibus, tum etiam vreticis, id est vrinas prouocātibus, & epithematis humoris eiusmodi per halitum & vaporem eliciendi & digerendi vim habentibus: ita in illis etiam accidere posse videtur, in quibus iecoris ruptis aquosis illis vesiculis in spatium sub peritonæo & omento aqua concedit.

LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

Anxietudo, oscitatio, horror, vinum pari aquæ portione epotum, soluit.

Meritò isthæc loquendi forma quibusdam

dam visa est solœcophanes, id est solœcismi suspicione nō carere: ideóque casu accusandi scribūt, Anxietudinē, oscitationem, horrorē vinum æqua portione aquæ permistum soluit. Vtram autem in præsentia sequaris lectionem, nihil refert ad aphorismi explicationem. Imprimis enim illud scire oportet ἀλύκην appellasse Hippocratem (quasi tædium sui & displicentiam dicas) quam multi Græcorum ἄλυν nominăt. Deinde quænā sit symptomatis huius effectrix affectio sciri velim. Ἀλύειν itaque secunda valetudine eos dicunt qui præsentiū offensione & tædio errabunda semper sunt mente & incerta, atque ad alias subinde aliásque transeunt tum res tum actiones: aduersa verò valetudine similiter etiā ἀλύειν eos dicunt qui non ferentes decubitū lecto non acquiescūt, sed formas mutant quia præsens semper grauis sit & molesta. Hoc autem iis maximè euenire habemus compertum, quibus in ore ventriculi (quod per nominis abusionem stomachū aliquando appellant) propria quædam humoris molesti qualitas continetur, neque multi neque innatantis in ventriculi capacitate, sed altius in ipsius tunicis imbibiti. Quinetiam oscitationem & pandiculationē fieri demon-

strauim

ſtrauimus contenta in muſculis (per quos voluntarij quoque motus peragũtur) vel humiditate ventoſa, vel ſpiritu vaporoſo. Horror quoque fit prauis humoribus per cutem ſparſis & diſcurrentibus. Conſtat autem loqui nos de horrore eo qui è corpore morboſo motionis accipit initium, non ab aliqua cauſa externa proficiſcitur. Singula igitur enumerata curat vini meracioris potus, cuius temperationis modum ipſe indicauit his verbis, Vinum æquum æqua permiſtum aqua bibitum. Vult enim aqua vinum temperari æqua portione, vt tantum materię moleſtę propellatur vacuetúrque quantum violentæ vini delationi eſt ceſſurum, reliquũ verò temperetur epicraſi. Calfacit enim vinum vt experimur, totum corpus & celeriter in omnes fertur partes, cum eo quòd mitiores humores reddit.

LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τούτοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in meatu vrinario generatur tuberculum, vbi ſuppurauerit & eruperit, doloris fit ſolutio.

Hunc etiam anteà ſcripſit aphoriſmum, nóſque explicauimus in ea dictione quæ

ne quæ sic habebat, Quibus in vrinæ ductu tuberculum ortum est, suppurato eo & effuso solutio fit.

LVIII.

Ὀκόσοισι δ᾽ ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γίνεσθαι παραχρῆμα.

Quibus occasione aliqua cerebrũ fuerit vehementer concussum, mutos protinus fieri est necesse.

Nonnulla exemplaria inuenias in quibus multitudinis numero multos per accusatiuum scribitur aphorismus: alia verò in quibus mutum per singularem accusatiuum loquendi forma solœcophani. Verùm id ne hoc quidem loco quicquam ad rem facit: quum sciamus consuesse Hippocratem de vno sæpè quàm maximè manifesto symptomate, exempli gratia aphonia, id est vocis ademptione appellare & significare eos qui cuiusuis etiam alterius motus voluntarij, aut sensus faciũt iacturam, nec aliter atque apoplectici & attoniti sine vllo sensu omninò & motu prostrati iacent. Hoc autem propter alias etiam causas fieri potest. In præsentia verò Hipp. quassus tantùm & illisus cerebri meminit, cuius occasione talem fore inquit corporis totius affectionem. Ita porrò afflictari cerebro accidit repentino ali-

quo

quo è ſublimi caſu. Eiuſmodi enim caſus vertebrarum etiam ſpinæ σεῖσιν, id eſt adflictationem & violationem adferre ſolent: quod accidit quum ipſarum facta fuerit harmoniæ commotio & deprauatio, & contẽta ipſarum cauo dorſalis medulla laborarit: quæ vehementius concuſſa neruis à ſe exortis ruptionis creat periculum. quæ res cerebro maximè accidit, eóque magis quanto in eius ambitu vacuum ſpatium eſt amplius, & multò magis in ſenibus, quemadmodum diximus in libris anatomicis. In ſe enim virtus animalis retracta in cerebrũ cogitur per tales affectiones commotione vehementiore offenſa, proptereáque quietem agit & feriatur. Porrò ex neruis obortis quidam valdè tenduntur, quidam aliqua ex parte diuelluntur. Quibus fit vt donec animalis facultas ſeſe receperit, mutum & immobile iaceat totum animans ita affectum. Quòd ſi abrumpi occupauerint, aut cerebrum parte ſui quapiam auulſum abſtractúmque fuerit: non iam ad ſe redeunt ſibíque ipſis reſtituuntur.

L I X.

TOῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humida carne præditis perferenda fames est. Nam fames siccat corpora.

Constat affectibus humidis remedio esse auxilia siccandi vi pollentia: siquidem contrariorũ contraria sunt remedia. Constat porrò famẽ siccare per accidẽs. Nam si de corpore aliquid effluat dissipetúrque non minus quàm anteà, nec quod vacuatur amplius alimẽto suppleatur, instauretur & sarciatur, ipsum vtique siccius euadere necesse est. Certũ enim est ex singulis animantis partibus quicquid est humidius abire prius & euanescere. Siquidẽ effluuium ipsum fit quia tenuetur corpus & soluatur in vaporẽ duabus ex caussis, externa vna aëre ambiente, interna altera calore natiuo. Nimirũ illud inde est quòd animantiũ terræ cauernis delitescentium nihil omninò aut certè exiguum effluat ex corpore, quia scilicet nec externo calore amplius nec interno incalescunt. Vnde ex ipsis nonnulla alimento non egent, alia perpauco omninò sunt contenta.

POst suprà scriptos aphorismos alij duo deinceps scripti inueniuntur in omnibus propemodum exemplaribus, & quorum libri enarratores ferè omnes faciunt mentionem. quidam etiam interpretantur, sed pugnãtibus & diuersis hîc

atque

atque suprà explicationibus vsi, nec hoc ipsum monêtes lectorem anteà fuisse scriptos. Nos verò ipsorum explicationem scripsimus quarto commentario lectione nonnihil differente. Vnus enim hoc loco scriptus superuacaneam habet hanc adiectionem, Nec deuorare potest nisi ægrè. alter verò aduerbium ægrè ordine inuerso positum habet: vt prior legatur hoc modo, *Si febre correpto nullo in faucibus tumore, derepentè suffocationis immineat periculum, nec poßit deglutire nisi ægrè, est mortiferum*: Secundus verò, *Si febri detento ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat, nullo in ceruice tumore conspicuo, perniciosum.* Superiores verò quos quarto horum commentariorum exposuisse me dixi, in hunc habebant modum, *Si febri detento nullo existente in faucibus tumore, suffocationis derepentè metus oboriatur, perniciosum.* Deinde qui hunc sequitur, *Si febre laboranti ceruix intorqueatur & vix deuorare queat, non apparente in faucibus tumore, exitiosum est signum.* Iam itaque expendamus id quod in priore aphorismo ex abundanti additum fuisse dicebatur. Nam accidere ipse vidi grauiter omninò & perniciosè laborantibus ægrotis, vt vel nullo planè modo possent deglutire, vel ægrè, nullo in faucibus tu-

more conſpicuo. Hoc enim apertè diſcernere licet ore quàm maximè poteſt fieri hiante & aperto, & lingua ad inferiorem mandibulam appulſa & firmata. In tali ſtatu quòd ægrè difficultérque deuorent, cauſam ſuſpicari poſſumus communem illam eſſe ſtomachi & gutturis tunicam, ab internis ſubortam partibus. Hác enim cibariorum per os deſcēſu ipſam quidem deorſum à ventriculo attrahi, totum verò guttur ſurſum trahere demonſtrauimus. Inflammatione igitur cum tumore interno guttur obſidēte fit vt aliàs nullo prorſus modo, aliàs ægrè obſequatur attrahenti ventriculo & deorſum reuellenti, eámque ob cauſam vel nullo pacto, vel ægrè difficultérque deglutiant.

LX.

Οκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαί, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

Vbi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur viciſſimque caleſit, aut calorem alium ex alio mutat, morbi ſignificatur longitudo.

Huncquoq; aphoriſmum quarto commentario expoſuimus eadem propemodum lectione cum præſenti. Sic enim ſcriptus eſt, Et vbi toto corpore mutationes, veluti

veluti si corpus frigeat, rursúmque caleat, & color alter ex altero oriatur, longitudinis morbi est argumentum.

LXI.

ΥΔρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ σημαίνει ἔχειν πλεονασμὸν ὑγροῦ ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ κάτωθεν.

Sudor multus calidus frigidúsve semper fluens, humiditatem in robusto quidem supernè, imbecille verò infernè vacuandam esse demonstrat.

Suprà alium aphorismum explicuimus quarto commentario, qui in hunc scribebatur modum, Sudor multus calidus frigidúsve semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat, vbi talium sudorum causam esse dicebamus humiditatis copiam ægrotantis corpore contentam: quam eâdem ob causam propositus aphorismus humiditatem superfluam educẽdam esse iubet in fortibus & robustis supernè, id est per vomitiones, imbecillis verò infernè, id est per alui subductionem. Quòd itaque redũdantem in corpore humorem semper vacuare oporteat, manifestissima res est: an verò robustis semper per superna, infirmis per infer na solùm abundans humor vacuãdus veniat, non parum mihi dubitationis habe-

re videtur. Præstat enim fortasse nō eatenus distinguere auxiliorū vsum, sed quo modo nobis in therapeutica commentatione de omnibus eiusmodi explicatum est & definitum. Quibus fit vt hunc quoque aphorismum ex falsò ascriptis & adiectitiis esse credam. Post suprà positos aphorismos consequenter alij tres reperiuntur in plurimis exemplaribus, qui ab interpretibus etiam scribuntur paulò alia diuersáque lectione quàm quæ quarto habetur cōmentario. Sic autem eos scribūt.

LXII.

Οἱ πυρετοὶ οἱ μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι διὰ τρίτης γένονται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Si febres, tertio quoque die vehementiores fiunt nec intermittunt, periculosæ: Quoquo modo autem intermiserint, periculo vacare significatur.

LXIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.

Quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.

LXIIII.

Ὁκόσοισι φύματα μακρὰ, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετοῦ γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρῶνται.

Quibus

Quibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copiosiore cibo vtuntur.

Constat hos quoque perperam interpositos fuisse, nihil aut parum à superioribus differentes, quos quarto explanaui commentario.

LXV.

ΗΝ τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νόσος.

Si quis febricitanti cibum præbeat, quem sano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.

Etiam sic præsens scribitur aphorismus, Si quis febrienti cibum det, valenti quidem roboris, ægrotanti verò morbi fit augmentatio. Verùm vtraque lectio à naturali elocutione recessit lõgius ad prauam affectationẽ, quam κακόζηλον vocant Græci. Neque enim quid sibi voluerint ij qui libri finem tam variis & alienis rebus ornarunt video. Quædam enim eadem prorsus dictione scribunt, qua suprà ab Hippocrate sunt scripta, quædam parum immutant, alia malè interserunt, vt hunc ipsum aphorismum à ratione dicẽdi Hippocratis longè alienum. Ille enim suprà dicebat, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris, &, Si quis à morbo cibum adhibens vires non recolligat, corpus alimento copiosiore vti significat; si

verò modicè epulanti idẽ accidat, vacuatione indigere sciendum est. Et alia denique in eam sententiã nonnulla secundũ naturam ipsi sunt enũtiata. Præsentis verò aphorismi auctor affectatè dixit de cibo quòd benè valenti robur sit, ægrotanti morbus. Voluit enim dicere cibum in sanis roboris effectorem esse, in ægris noxæ, aut scilicet in valentibus vires augere, in ægrotis morbum. Verùm ipse monstrosa vsus est elocutione, qui cibum ipsum sanis robur, ægrotãtibus morbum esse affirmauerit: quum nec robur sit, sed roboris auctor, nec morbus, sed morbi faciendi, aut vt rectius dicam, augendi vim habeat.

LXVI.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρῆν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per vesicam permeant spectare oportet, an talia sint qualia secunda valetudine subeunt. Nam quæ his minimè sunt similia, insalubriora: quæ verò valẽtibus similiora, minimè insalubria.

Quæcunque toto corpore apparent sanis similia, ea ab Hippocrate tum in prognostico, tum aliis scriptis dicta sunt bo-

num

num quoddam significare: dissimilia verò cõtrariũ portendere. Quam rem conatur nunc dicere is qui hunc cõposuit aphorismum. Neque enim Hippocratis esse arbitror capta ex dictione coniectura, vt potè quæ nec formam eandem retineat, quam eius habet dictio, nec dictis ipsius exactè respondeat. Illud enim quum diceret, His minimè similia, insalubria: quis insalubria dicentẽ ferat pro insaluberrima, aut summè insalubria? Aduerbium enim minimè cum significationis intentione & superlatione dicitur, & cum magna præter naturam mutatione. Atqui quæ sunt præter naturam singula quantũ à naturali statu recesserunt, tanto sunt deteriora. Quare naturalibus minimè similia, iis quæ secundum naturam habent sunt maximè contraria, atque propterea insaluberrima.

LXVII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς, οἱονεὶ ὑφίσταται ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλή, τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus hypochoremata si residere permiseris nec moueris, subsident veluti strigmẽta, quæ si

pauca sint paruus morbus est, si verò multa, magnus, his aluum infernè purgari conducit. Alioqui si non repurgata aluo sorbitiones exhibueris, quanto plures dederis, tanto magis offenderis.

Quæ per aluum subeunt solet ipse hypochoremata & diachoremata dicere. Atq; idcircò quidam nũc concesserũt de iis quæ per aluum vacuantur haberi sermonem. Verùm illud quod additum est, Si residere siueris nec moueris, repugnat. Hoc enim humidorum est proprium. atq; ideo alij quidã his adducti de vrinis Hippocratem hoc loco agere fatentur. Atque hi rursum inter se dissentiunt. quidã enim insistunt seu innatant, alij subsident scribunt. Sed neutrum ab vrinis verbum est alienum. Siquidem ex iis quæ subsident & iis quæ innatant in vrinis solemus tum præsentium aliquid cognoscere, tum futurorũ præsagire. At in alui excrementis innatare est conuenientius. Neq; enim vt in vrinis, sic in alui excrementis facilis & obuia subsidentium cognitio. Nam in vrinis vas etiam ipsum ex vitro factum subsidentium naturam nobis luculenter ostendit. & si alio vase vrina recipiatur, potes superstante effusa solum ipsum in fundo relinquere sedimentum. In alui verò excremẽtis neutrũ fieri posse videtur. Illud rursum

ſum quod deinceps ſequitur, Veluti ſtrigmenta iis quidem quæ per aluum perua dunt conuenit: iis verò quæ cũ vrinis abeunt quoquo modo ſiue ſuperiore vrinæ parte, ſiue inferiore ſpectentur, non congruit. Strigmentoſa enim quandoque per aluum permeant: atque ita conſueto more non ſolùm Hippocrati, ſed aliis etiam medicis nominãtur, non tamen in vrinis. Talis igitur nominum & verborum vſurpatio impropria aſcriptitiũ aphoriſmum eſſe indicat. atque eo multo magis quòd his aluum ſubpurgari conducere dixit. Neque enim ſimpliciter aut temerè, cui per aluum ſtrigmentoſa ſubeunt, ipſum purgari conducit quemadmodum nec ſic affectos ſi cibũ ſumpſerint aliqua neceſſariò eſt noxa ſequutura. Bilioſis enim ſubeuntibus per ventrem ſtrigmentoſa excerni videmus, propter quæ nec qui ſorbitiones ſumpſerint omnes offenduntur, nec præpurgare aluũ eſt neceſſe, ſiquidẽ vacuatũ iam ſit quicquid bilis inerat: ſed multo minus etiam ſi cum vrinis veluti ramenta exeant, purgare conueniet. Huc adde quòd difficile ſit diſcernere qualem formam eſſe velit eorum quæ veluti ramenta abeunt cum vrina. Verùm qui hoſce aphoriſmos interſeruerũt ob eam mi-

hi cauſ

hi causam tales composuisse videntur vt confusior & obscurior ita reddita oratio tanquàm ænigma nõ paruam inquisitionem postularet & disceptationem: in qua seipsos constituentes interpretes eorum quæ his aphorismis dicũtur, apud pueros gloriam aucupantur. Nam quòd obscurè dicta & scripta omnia loquacitatis & inanis frigidæque verborum profluentiæ argumentum Sophistis præbeant, ex hoc aphorismo fiet manifestum. Siquidẽ qui ipsum interpretantur, nõnulli negant sic affectis prohibere Hippocratem sorbitiones dandas esse, sed ne plures dentur vetuisse aiunt quum diceret, Et quo plures dederis eo magis offenderis: quasi verò cæteri etiam qui sorbitionibus egeant, earum nimietate lædendi nõ sint, aut consequens nõ sit eum qui dixerit, Quo plures dederis, magis læseris, paucioribus etiam putare minorem fore noxam. Propter vitiosam tamen & improbandã elocutionem promptũ est & facile Sophistis solutiones & effugia inuenire, præsertim quũ & addere aliquid & adimere & mutare liceat, id quod solent facere quum obscuritatem habet oratio. Veluti hoc statim aphorismo nonnulli cõiunctione, &, addita, quod alij sequẽtis aphorismi principium

cipium statuunt, huius finem faciunt, vt hoc modo habeat oratio, Si verò nõ purgata aluo dederis, magis læseris, & quibus cruda deiiciuntur: quasi hos quoque magis offensurus sis, quo plures dederis sorbitiones. Deinde altero facto orationis principio sic scribunt, Vbi atra bilis inest, si plus adsit, maior morbus, si minus, minor morbus. Maior tamen enarrantium pars aliter interpretantur & scribunt, vt subscripta habet dictio.

LXVIII.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ὅτι χολῆς μελαίνης ἐοῦσιν, ἢν πλέω, πλείων, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

Quibus cruda deorsum subeunt, ab atra sunt bile: si plura copiosiore, si pauciora minore.

Diximus suprà esse qui aliter etiã scribãt. Vbi enim obscuritas adest, licet prout cuique visum fuerit scribere, nulla aduersus eos qui lectionem mutant lege lata nec propter obscuritatem solùm, sed etiã quia falsa sit oratio, propterea addere aliquid alterius inuentis aut adimere, aut scriptionem mutare coguntur: quemadmodum hoc etiam aphorismo fecerunt. cuius dictionẽ primi interpretes vt Herophilus bacchius, Heraclides & Zeuxis empirici in hanc ferè scribunt sententiam

tiam, Quibus cruda subeunt, bilis atra adest: si plura plus, si pauciora minus. Verùm quia hæc oratio rei cuiusdam particularis interpres est, vt de vniuersali tamen enuntiatur, propterea dubitationẽ attulit. Alioqui si ipsius spectes dictionẽ, nullam habet difficultatẽ eo qui primus eam scripsit pronuntiante, Quibus cruda subeunt, atræ bilis copia inest instrumentis scilicet coquentibus, per quam refrigerata deterius coquunt, & apepsiæ, id est infortunatæ seu deprauatæ coctionis speciem efficiunt à cruditate ortam: flaua bile alteram & contrariam faciente, per quam malè cocta nidorulenta euadunt. Non desunt qui hunc quoque aphorismum de vrinis dici arbitrentur.

LXIX.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ omnes malæ. Commodè tamen si prodeant, bonæ. Per aluum etiam & vesicam & quacunque corporis prodeat aliquid, si non purgatum restiterit, malum.

Hic

Hic quoque aphorismus suprà scriptus est hoc pacto, Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentę, biliosæ omnes malè. Bellè tamen si prodeãt, bonæ: vt & quæ per alui deiectionem & vrinas. Si quid verò per hæc loca excernatur quod non conferat, malum. Atque ipsum quarto cõmentario declarauimus.

LXX.

ΤΑ` σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν· κὴν μὲν ἄνω βούλεται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

Corpora quæ quis repurgare volet, fluxilia faciat oportet. Et siquidem suprà velit, aluus sistenda: si verò infrà, laxanda.

Huius quoque orationis prima pars suprà est scripta sine appẽdice hac, Et siquidem suprà velit fluxilia facere &c. quam quum aliquis hoc loco addere vellet, iterum aphorismum scripsit cum interpretatione propria, vt de ipsius veritate constaret. Quòd autem altera sit quædã interpretatio hac multo verior, vt potè quam nos longa experientia probauimus, quarto commentario ostendimus.

LXXI.

ΥΠνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus

Somnus & vigilia modū si excesserint morbus.

Et hic aphorismus in quibusdā exemplaribus est interiectus, suprà dicto per omnia similis, nisi in fine. Hîc enim morbus, illic multo rectius scribitur malum.

LXXII.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna vrantur, & febris adsit, est mortiferum.

Etiam hic aphorismus temerè scriptus est, melius suprà dictus sine adiectione illa, Et febris adsit. Nunc verò ex abundanti additum est, Et febris adsit. Quum enim ipsius aphorismi statim initio antè dixerit, In febribus non intermittētibus, vanum & superuacaneum est ad finem addere, Et febris adsit.

LXXIII.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅτι ἂν τουτέων γίνηται, θανάσιμον.

In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat, si non audiat, quicquid horum ægro debili acciderit, in propinquo mors.

Suprà

Suprà etiam hic aphorismus positus est his verbis, In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si nō videat nec audiat, iam debili ægroto quicquid horum acciderit, mors est propinqua.

LXXIIII.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

Albæ pituitæ aqua intercus superuenit.

Quod dicitur est tale, Quibus plurima in vasis, totóque corporis habitu aceruata est alba pituita, his Leucophegmatias hydrops superuenit.

LXXV.

Ἐπὶ διαρῥοίῃ, δυσεντερίη.

A diarrhæa dysenteria.

De communi subaudiendum est superuenit verbum, paulatim scilicet primùm derasis intestinis, deinde ipsorum etiam profundioribus partibus, atq; ita demum vlceratis. Lōgè verò melius suprà scribebatur in hunc modum, A deiectione syncera dysenteria. quem aphorismum enarrauimus sexto commentario.

LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

Dysenteriæ superuenit lienteria.

Hic etiā aphorismus pars est aphorismi suprà scripti hoc modo, Qui lienosi dy-

senteria corripiuntur, his superuenientem longam dysenteriam aqua intercus excipit aut lienteria, & moriuntur. Hunc autem sexto declarauimus commẽtario.

LXXVII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ, ἀπόστασις ὀστέου.

Ab sphacelismo oßis absceßus.

Etiam hìc supplendum de cõmuni verbum superuenit. Vtrum verò oßis corruptionem sphacelismum propriè appellatam eiusdem abscessus sequatur, an circunstantis carnis gangrænam non apeꝛuit. Vtrumque tamen verè dici potest.

LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ, φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω.

A sanguinis vomitione tabes & puris supernè purgatio.

A phthoë fluxio è capite, à fluxu diarrhœa, à diarrhœa supernæ purgationis retentio, à retẽtione mors. In compluribus exemplaribus & apud plurimos interpretes scriptũ est, A sanguinis vomitu, corruptio. In nonnullis tamen codicibus legitur, A sanguinis vomitu phthoë, id est tabes. Quare videntur hæc quoque malè collecta & congesta esse, atque ex Hippocratis quum multis sententiis perperam composita, tum maximè ex illis aphorismis,

mis, A sanguinis sputu puris excreatio & fluxio: postquam autem sputum retentum fuerit, moriuntur.

LXXIX.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας, καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πουλὺ, πολλή· ἢν πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

Qualia quæ per vrinas & aluum subeunt, & quæ per carnes abeunt, & si qua alia corpus à natura recedat spectare oportet. Nã si parum, paruus morbus est, si multum, magnus, si valdè multum, iam tale fuerit perniciosum.

Postremus hic aphorismus in plurimis exemplaribus scriptus inuenitur: in quibusdam tamen alij etiam ascribuntur eadem forte consarcinati qua ij quos recensuimus ex veris & germanis Hippocra. aphorismis, adeò vt nõnulli dictione ipsa, alij præter pauxillum quiddam, alij cum breui additione iis sint similes, qui ab Hippocra. sunt scripti. Vnde ne nos quidem præterea addere voluimus. Neque enim qui nunc propositus est quicquam amplius habet quàm quod sæpenumero demonstratum est ab Hippocra. Et alio-

quin ratio ipſa elocutionis in eo eſt manifeſta. Sed illud, Qualia quæ per vrinas & aluum ſubeunt redditione caret. Summa tamen, vt dixi, vera eſt. Nam ſi parùm à naturali ſtatu recedatur, quacunque tandem id parte fiat, paruum morbũ: ſi multum, magnum morbum eſſe putandum eſt: quòd ſi valdè magnus à naturali receſſus fiat, perniciosum eiuſmodi morbum eſſe.

*

FINIS.

GVL. PLANTII ANNOTATIONES IN OBSCVRIORES ALIQVOT HIPPOCRATIS APHORISMOS.

✱

Fol. 31. IN TENVI victu peccãt ægroti.

ON HOC *loco Hippocra. pleniorem victum tenui præfert in ægrotantibus, ac ne in sanis quidem: sed admonet medicum vt in tenui victu, talem morbo postulante etiam atque etiam videat ne quid à seipso, aut ab ægroto, aut à ministris rebúsque externis committatur erratum. Si quod enim admissum fuerit, illud longè grauius fore quàm si in pleniore victu accidisset. Talem esse Hippocr. mentem & ex sequentibus, & ex secundo de morbis acutis licet intelligere. Tametsi Manardus aliter hunc locum cum eius libri locis aliquot in speciem pugnantibus conciliare studeat: nec desint qui hunc aphorismum Hippocra. traditum*

esse dicant de eo victu qui morbis longis debetur.

Fol. 40. Accessiones verò & constitutiones morborum &c.

Ανταποδόσεις dictio in omnibus exẽplaribus græcis reperitur, quam per commutationes reddidimus aut si placet vicissitudines, aut reditiones. Quam lectionẽ non nouit Galenus, sed legisse cõstat ἐπιδόσεις aut ἀντεπιδόσεις, id est accessionũ inter se accretiones: quæ lectio apertius mihi videtur Hip. mentem ostendere. Ad vtranque enim victus rationem vniuersalem scilicet & singularem constituendam quantũ anticipent tardéntve & plus minúsve durẽt, vehementius aut remissius affligant sequentes accessiones scire medicum oportet. Tametsi idem quoq; præcedens significare possit. neque enim de anticipatione aut duratione aut vehemẽtia accessionis iudicare possis, nisi altera accessione expectata, quæ nihil aliud est quàm præcedentis cõmutatio seu vicissitudo. Adde etiam quòd in multis febribus medici antequàm quicquam statuãt secundã expectare accessionẽ cogantur. Nos itaq; vtrãq; temperauimus lectionem & in litera Hippocratis reddidimus, Periodorum proportionis inter se obseruatio. & in Gal. commento, Commutationes vertimus.

Fol. 96. Quæ matura coctáque sunt medicari.

Πέπονα vocat materiam noxiam ad moderationem redactam & à natura coctam & sub

& subactam: vnde pituitosi humores frigidi, crassi & lenti, & biliosi tenues, calidi & acres crudi dicuntur, quorum molienda primum maturatio per ea quæ calorẽ natiuum augent: Deinde corpus præparandum. Nam alio inquit aphorismo, Corpora quacunque quis purgare velet, eò fluxilia reddat oportet. Et Gal. ipse de tuenda valetudine eos dicit qui crassos & lentos humores habent congestos, medicandos non esse, antequam attenuati sint & detersi: quòd purgatio in talibus tormina adferat & animi deliquia, cum eo quòd propter humorum crassitiem & frigiditatem nihil aut certè parùm educatur ex corpore. Eadem de causa nec mouere nec lauare eos oportet qui in primis venis crudorum habent copiam. Siquidem motus in totum corpus agit, & à medicamento purgante excalfacti & exagitati humores in omnem corporis partem feruntur: ob eandem causam sanguinem his non mittit in quibus suspicio sit cruditatis in primis venis. Biliosi verò humores nunquam incrassari debent, sed si acriores fuerint, eorum obtundenda & frenanda acrimonia. Nam quòd Galenus in materia calida & biliosa priùs quàm purgante medicamento vtatur, dat mulsam in qua hyssopi nonnihil aut thymi, aut pulegij incoquit, non ad humoris biliosi attenuationem id facit, sed ad corporis præparationem & vias recludendas per quas purgatio fieri debet. posteà expeditis ad

excretionem vijs & facibus per Eccoprotica deturbatis si sponte non subeant, medicamentũ purgans exhibet pro peccãtis humoris natura. Aduertendum tamen est vbi materia ὀργᾷ, id est sua instabilitate aut qualitate molesta ad sui excretionem stimulat, aut ne à parte ignobili in nobilem & principem decumbat metus est, tunc citra moram aggrediundum esse ad humoris huiuscemodi vacuationem. Idem fieri debet ad materiæ etiam frigidæ & crassæ retractionem in magno morbo vt apoplexia tetano, & ad naturæ motum inhibendum vt in fractis & luxatis.

Fol. 110. SOMNVS & vigilia modum si excesserint, malum.

K*ακὸν ad finem additum & ad σημεῖον & ad αἴτιον referri debet. Siquidem somnus immoderatior malus vt signum, quia & materiæ copiam & virtutis infirmitatem significat, vt causa quia materiæ copiam auget ne ea digeratur prohibens. Sic vigilia mala vt signum quia cerebri siccitatem indicat: vt causa quia eam auget digerendo.*

Fol. 112. SPONTANEAE lassitudines morbos denuntiant.

T*Anta est materiæ vel quantitate vel qualitate vel vtraque peccantis copia cum virtutis imbecillitate, vt & viscera ipsa aggrauet & in partes inter musculos, & articulos ipsos redundet. Philotheus tensoriam lassitudinem*

uem ortum habere dicit ex flatuosis spiritibus, vt vlcerosam ex acri & mordaci materia, & tertiam (quam ipse ὀστοκοπώδη appellat, quòd per eam ossa ipsa contundi frangique videantur) ex crassa & terrena. Laßitudo quæ legitimæ exercitationis terminus est citra fatigationem, sola quiete recreatur. Laboriosæ autem lassitudines apotherapiam per vnctiones, frictiones & balnea desiderant, vt dictum est tertio de tuenda valetudine. Spontaneæ verò prophylacticam ferè postulant.

Fol.122. IN FLVXIONIBVS alui, excrementorum &c.

M*Ala etiam excrementorum fit mutatio cùm perliquida fiunt, albicantia, pallida, spumantia, nigra, exigua, glutinosa, liuentia, perrubra, pinguia & valde olida.*

Fol.123. VBI fauces dolent, aut &c.

P*Er τὰς ἐκκρίσεις stercus intelligit & vrinam quæ si biliosiora visa fuerint obortis in corpore tuberculis aut faucibus dolentibus, argumento sunt magnæ in corpore talis humoris copiæ. Alioqui si nihil tale appareat, sed qualia in sanis visa fuerint, significatur naturam pauca quædam ad cutim propellere eo modo quo per crisim fieri solet.*

Fol.147. FAMEM thorexis soluit.

F*Ames quædam est animalis totius scilicet ventriculi ac potißimum oris ipsius appeten-*

tia, tum temporis maximè excitata quum exinanita ventriculi capacitate eius in sese considunt latera, aut interiores eius recessus & quasi rugæ proprio consumpto humore aruerunt. tum enim ventriculus se suámque capacitatem replere & succi vtilioris quippiam & conuenientis in suos sinus recondere desyderat: aut sursum ex liene per vas inde ad superiorem ventriculi partem pertinens reiecto succo melancholico exugi & quasi constringi se sentit os ventriculi. quam rem ars imitata, in cibi fastidio ad irritandam sollicitandámque gulam simile quiddam & proportione respondens illi succo melancholico excogitauit, quale acetum, omphacium, arantiorum granatorúmque succus & similia appetentiæ irritamenta. Atque hæ secundum naturam habent animales cibi appetentiæ. Nam si ventriculi sinus illi interiores, frigidis & melancholicis & acidis infarcti fuerint humoribus & ipsius os præsertim ijsdem imbutum, tum deprauata quædam & vitiosa fit appetentia, quam famem insatiabilem Galen. appellat & medici nonnulli caninam vocant, quæ priùs non sedetur quàm humoribus illis repurgatus fuerit ventriculus, aut ijdem cocti & mitigati fuerint cibarijs ventriculi calorem citra adstrictionem vllam fouentibus & augentibus, quale vinum est quod Gal. propinandum esse iubet. Nam λιμῦ nomine Hippocrati talem appetentiæ deprauationem

uationem appellatam esse putat. Altera fames est naturalis quædam appetitio omnium corporis partium: cum inanitæ videlicet naturali quodam desyderio refici appetunt. quam quidem nutritione sola, id est sanguine per corpus partis cuiusque effuso dum in eius substantiam conuertitur satiari constat inter omnes medicos & philosophos. Animalem verò non modò sanguis sed & quicquid qualitatis cuiusdam suauitate præditum est compescit. Quæ cùm ita sint solam illam deprauationem animalis famis λιμοῦ nomine hoc aphorismo intelligendam esse multis contendit Gal. quæ eius dicta quanquam sunt verißima, simplicior tamen videretur aphorismi expositio si tam animalem quàm naturalem ab Hippocra. intellectam esse diceremus: vt exemplum quoddam sit hic aphorismus eius quem suprà posuit his verbis, Facilius est refici potu quàm cibo: idémque vtrobique, sed hîc particularius, illic vniuersalius dicatur. Nam si Galeno etiam auctore vinum τάχιστά τε καὶ ἀθρόωτατα alit, ipsum profectò præsertim generosius famem quamcunque promptißimè sedabit. Nec obstat quod Gal. hoc loco dicit vinum ijs qui propter longam inediam, aut largum sanguinis fluorem, aut aliam quamuis vacuationem esuriunt, si ante alia edulia bibatur, nocentißimum esse, vtpote quòd ventriculi os & totum genus neruosum lædat conuulsionésque accersat & de-

liria

liria. Nam in ijs demum hæc eius dicta locum habent in quibus naturâ sensile admodum & infirmum est os ventriculi, aut longo morbo debilitatum & accisum totum genus neruosum, & vinum quod bibitur ex ijs est quæ potentissima & vetera habentur & non semel atque iterum, sed sæpius tale vinum ante alia cibaria præsumitur. Alioqui vinum substantia crassiusculum & colore rubrum ijs etiam qui viribus defecti sunt aut longa dysenteria debilitati parcè potum profuisse experientia notum est. Huc adde quòd deprauatam illam appetentiam quam quidam caninam vocant, præstiterit medicamentis ventriculo expurgando comparatis sedare quàm tali victus ratione, qualem in suis commentarijs Gal. præscribit. Hæc & huiusmodi alia faciunt vt aphorismum de quauis fame intelligendum esse arbitremur.

Fol. 172. Qui aduersa valetudine abundè &c.

QVamquam analepticus est Galeno vterque aphorismus, præcedens videlicet & præsens, posterior tamen de ægrotantibus quoque dici posse videtur, vt in febre quotidiana correptis & aliis à cruditate & cacochymia febribus vsu venit. Nam si quis initio copiosiore cibo vtatur cùm prauis humoribus oppletus sit, adeò crescent ciborum additione, vt ventriculi os obtundentes appetentiam tollant, atque in de-

terius

terius ægerabeat, quàm si per initia à cibo abstinuisset. In hoc siquidem ad superiorem cacochymiam nihil adiungitur, nec ab ea coquenda cibo intempestiuo auocatur natura. Hinc tamen excipiendi sunt qui ex inedia & sanguinis incipiente corruptione laborant.

Fol. 173. In quouis morbo valere rationem &c.

QVam huius aphorismi litera sententiam primore inspectione præ se ferrre videtur, eam sequutus Galenus ad facultatem tam animalem quàm vitalem & naturalem aphorismum retulit: quasi Hippocrates diceret, In quo morbo tres illæ facultates integritatem suam & robur seruaut, bene tum de ægri salute sperare, vbi infirmæ inualidæ'que fuerint, malè de ægro sentire oportere. Verùm si quis eam propius inspectam examinet & quam cum aphorismo qui proximè præcessit consensionem habeat consyderet, is fortasse aliud quiddam comperiet sibi voluisse Hippocratem. Primùm enim cum morbi proprium sit partium actionem lædere, qua læsa earum robur seruari nequeat, per febres omnes atque ab intemperie calida & frigida factos morbos integræ persistere non poterunt naturalis vitalísque facultas, sed ne animalis quidem interdum illæsa permaneat præsertim si intemperies sit magna. Quo fiet vt organicis solùm morbis veluti calculo vtroque & arthriti

arthritide locum habeat aphorismi pars vltima. In his enim facultates illæ duæ firmæ ac robustæ possunt permanere. Huc adde fallax & naturalis & vitalis facultatis roboris indicium sumi ἐκ τῆς πρὸς τὰς σιτίων προσφορὰς ἑτοιμότητος, sed illius longè certius ex vrinis & stercore firmitatis aut imbecillitatis signum, huius expulsu minimè fallax indicium peti posse. Nam phrenitici auidè quicquid appositum est comedunt ac bibunt, cæteríque quibus non immodicè refrigeratus est stomachus ad ciborum sumptionem sunt prompti. Eodem facit quòd superiore aphorismo, siue is de ægrotantibus, siue de conualescentibus solùm, siue de vtrisque intelligi debeat, illam ad cibum sumendum promptitudinē morbi initio minimè probabat, sed abstinentiam potius & inediam, quia ægri facilius ita morbo defungerentur. Sensus igitur quem ex Hippocratis litera elicuimus talis est, In quouis morbo valere rationem rectéque ad ea quæ sumuntur habere bonum, quasi diceret, Si præterquam quòd initio cibum sumunt, etiam non discernant nec de eius bonitate iudicent (eo enim significatu interdum vox διάνοια accipitur Græcis auctoribus) sed heluantis modo ingerant, nihil quod apponatur respuentes, tum id mentis malè sanæ certum erit indicium. Hæc nobis visa est congruere sententia, non quòd Galeni interpretationem reijciendam putemus, ea enim eruditionis est

nis est

nis est plenissima, sed ut lectori utram velit eligendi nostrámne ut loco magis consentaneam an illius ut doctiorem, sed minus loco præsenti conuenientem daretur potestas. Nos & alteram possumus adferre explicationem, In omni morbo τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, id est vim animalem sanam validámque esse omnibúsque suis muniis rectè fungi: & τὸ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, id est naturalem virtutem cibo sumpto recreari & meliusculè habere, non autem statim reuomere aut infernè deiicere, ut in iis fit quibus propter humorum acrimoniam & morsum venter aut intestina vlcerata, aut aliter quouis modo malè affecta cibi contactum non ferunt. non statim incalescere & incendi, ut fit in febribus hecticis. non denique grauius habere, hæc inquam si absint, illa verò adsint in morbis bonũ. Hæc simplicior est explicatio nec multum à Galeni interpretatione aliena.

Fol. 181. PAVLO peior, sed suauior cibus & potus, &c.

ETsi hoc aphorismo aliquid Hippocrates ægrotantibus ad voluptantem indulgere videtur, id tamen in speciem non etiam reipsa facit. Nam quæ libentius & maiore cum voluptate esitamus, ea etiam si paulo deteriorem naturam habeant, facilius coquimus. Quantopere autem ægrotantium intersit sumptum cibum bene concoqui neminem ignorare puto: ne forte quisp

quiſpiam vt plus quàm par eſt ægrotis obſequatur ex hoc aphoriſmo anſam arripiat quiduis ægrotantium cupiditati indulgendi, etiam cum magno ipſorum detrimento & noxa in poſterũ non facilè ſarcienda, vt ab ipſis videlicet maiorem mercedem accipiat. Nam vt pulchrè quarto in ſextum Epidemion commentario docet Galenus, In ijs ſeruire ægrorum cupiditati ipsíſque morem gerere licet quæ vel ſunt profutura (quod hîc præcipit Hippocra.) vel non multum incommodatura, vel à quibus apportatum damnum poſteà facilè ſarciri queat, ídque ſolum facere oportere διὰ τῶν καμνόντων εὐπειθείας ἕνεκα, *id eſt, vt in cæteris confidentius ſe nobis permittant & obſequantur ægri, in ijs maximè quæ ad eorum ſanitatem magnopere facere videbuntur. Nam quantum ad omnem curationem referat ægrotum habere morigerum & obſecundantem, qui & medicum ſuſpiciat & ei de ſalute ſua fidat, norunt ij qui aliquando non ſolùm morbum ſed ægrum quoque repugnantem & refractarium ſunt nacti. Ne igitur æger ſi quæ vehementius concupiſcit planè denegentur, medicum propterea oderit & auerſetur, aut præſcribentem non audiat, ex ijs quæ vehementer appetit aliquid dandum, ſiquidem id valde non ſit nociturum: cum ea tamen præfatione, vt noxam, quantacunque ea ſit futura, intelligant ægrotantis propinqui & familiares. Se enim ideo ipſi dare*

morémque

morémque gerere, vt eandem cum ipso in reliquis morigerationem paciscatur & reposcati. Nonnullos enim inquit Galenus quia accepissent in cæteris paruisse memini. Sic frigidam idem ait in illis morbis concessi, in quibus post diem vnum ipsius esset vsus tempestiuus: in eo solum gratificatus laboranti, quòd peropportunum frigidæ potandæ tempus non expectaret. Sic in balinei, vini & cæterorum id genus vsu feci. Si verò aut omninò, aut post vnum diem horum nulli sit locus minimè tum ægrotanti gratificari conueniet.

Fol. 195. QVOTIDIANIS laboribus assueti, &c.

A*Nimaduertendum Hippocratem voces* πόνος & πονεῖν *diuersis locis alia atque alia significatione vsurpare, quæ ne multiplici acceptione dubitationem lectoribus pariant, paucis hîc earum homonymiam distinguere placuit.* πόνος ἡ βλάβη *læsio, vt* ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. πόνος *item* ὁ κάματος ὁ κόπος *laßitudo, quale est* ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος ὁκόταν ἄρχηται πονέειν. *Item* πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς δύο πόνων ἅμα γιγνομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. & ἀντὶ τοῦ γυμνασίου, *vt* οἱ ἐθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν. *Quo aphorismo Hippocrates vt sequente etiam consuetudinem quum aliâs semper, tum in ratione victus instituenda maximè & corporis impe-*

randa exercitatione imprimis spectandam esse docet, vtpote quæ tanquam altera & aduentitia natura tantundem propemodum ac natura ipsa possit.

Fol. 222. CONTRA verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, &c.

Q*Vod vox ἐνδιῶς accentu in penultima circunflexo significet tepens & clemens & madore blandus & gratus quasi ἐν δίνῳ tum vocis ipsius etymon, tum dictio ἀλέα quam suis in hunc aphorismum commentarijs vsurpauit Galenus, statim postquàm χειμῶν & ἐνδιὸς meminisset, & ratio denique ipsa satis demonstrare possunt. Primùm enim vox ἀλέα Græcis idem est quod μέτριος θέρμη, tepor, calor madore blandus & clemens, cuiusmodi aëris clementia propter imbres & pluuias molles & suaues quæ Martio ferè, Aprili & Maio fiunt accidere interdum solet. Deinde quia imbres quos Notus aduehit non omnes moderatè calent sed frigent interdum, non abs re Hippocrates post ἔπομβρος, (qua dictione sola notatur humiditas) subiunxit ἐνδιῶς, quia sola humiditas summas tantum corporis partes humefacit non laxat nec emollit nisi calorem moderatum coniunctum habeat. tum enim non solum corporis superficiem, sed interiores quoque partes laxat, emollit & humectat: qualiter affici*

corpora per hyemem ἐυλαῶν Galenus est auctor. Hæc breuiter adnotare visum est propter quosdam qui alios cauillandi & nominatim etiam magni nominis viros taxandi occasionem captant ex re qualibet & leuiuscula. Quicquid enim isti comminiscantur & congerant ad rem parum faciens, nunquam tamen conuincere aut probare poterunt hoc loco Hippocrati primùm, deinde Galeno eius interpreti dictionem ἐυλαῶς vsurpatam non esse.

Fol. 272. IVVENIBVS sanguinis expuitiones tabes, &c.

Τῶν νεανίσκων nomine intelligendos esse τά τε μειράκια καὶ τοὺς νέους, id est adolescentes & iuuenes tum rei veritas vtrique ætati communis, tum Galenus ipse aphorismo 9. lib. 5. & Celsus cap. 5. lib. 2. qui aphorismum hunc conuertens adolescentiæ & iuuentutis meminit, satis indicare possunt. Quin Hippocrates ipse voce vsus hypocoristica τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν satis ostendit se id nominis ætati vtrique accommodare: vel dicendum, τῶν νεανίσκων nomine adolescentes potius intelligendos esse, quandoquidem αἵματος πτύσεις καὶ φθίσεις καὶ ἐπιληψίαι adolescentiæ sint morbi potius quàm iuuentutis. Quare rectius mihi facere videntur qui hoc loco τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν adolescentibus conuertunt, quod & ipsi eramus facturi nisi commentarium quoque Galeni habuissemus con-

uertendum, qui vt intelligatur interpretationem quam secuti sumus requirit, non quam rei veritas postulare videatur.

Fol.387. QVIBVS in vrina subsident sabulosa, &c.

ARenulæ cum vrina excretæ sæpe in vesica, sæpißimè in renibus, iuterdum in iecore etiam & venis vitium esse significant. Has sic distingues, Quæ propter sanguinis in iecore adustionem cum vrina exeunt subtiliores esse solent raróque subsident, sed ad matulæ hærent latera. Hæ per ardentes febres sæpe meiuntur, interdum etiam per sanitatem in quibus iecoris calor est feruentior. In pueris & adolescentibus ferè ex vesica redduntur arenosa colore subcinericio & punctilis dolor vesicam stimulat & vrina intercipitur. Siquidem solet ea ætas peculiariter vesicæ calculo laborare. In adultis verò præsertim si naturâ sint aluo adstricta & denso corporis habitu, & in senibus excernuntur sabulosa ex renibus colore rufo, & dolor grauis in renes incumbit, & pro consuetudine ferè profluit vrina nisi vterque ren lapidem habeat: qui si magnus est directum crus ferè torpet, & vbi magna sub sole corporis fatigatio aut iactatio præceßit sanguis meijtur. Omnium vt & lapidum ex ijs concrescentium eadem tum materia est humorum craßitudo & viscositas, tum causa efficiens calor præter naturam. Et qui calculo

culo laboraturi sunt, iis primùm vrinæ sunt aquosæ quia obstructis renibus à crassa materia veluti per tenue aliquod cribrum effluunt: posteà arenosæ, quæ quandiu perseuerant non generatur lapis. Siquidem is aliud nihil est quàm arenosorum corpusculorum eodem congestorum & inuicem conglutinatorum multitudo: quæ si dissoluantur tum aceruatim & confertim prodeunt arenæ.

Fol. 408. CALIDVM frequentiore vsu hæc inuehit incommoda &c.

TAmetsi præsens aphorismus Hippocrati scriptus esse videatur maximè de nimio & frequentiore balinearum vsu, quibus plurimum veteres delectatos esse & quotidie adiisse tum eorum declarant scripta, tum in hunc vsque diem ductuum & canalium restantia vestigia ostendunt, per quos in priuatas & publicas ædes deriuabatur tepens aqua ad balneorum vsum: mihi tamen generalius accipi posse videtur. neque enim sola aqua calida enumerata affert mala, sed cætera etiam calida tam sumpta intrò quàm admota aut corpori occursantia. Nam vinum frequentiore vsu τῶν νεύρων ἀκράτειαν & τῆς γνώμης νάρκωσιν conciliat. quod hominum vino nimium deditorum tremulæ manus & lippientes tumentésque oculi indicant. Partium enim tenuitate altius subiens neruosa grauiter offendit, & vaporibus & fu-

mis in caput sublatis ipsum neruorū principium frigefacit & humectat. Quod alia etiam calidiora faciunt. Constat quoque fotum corporis nimiū & vestes pelliceas natiuum calorem languidiorem reddere & minuere, vnde actiones quoque animales labefactari accidit.

Fol. 425. MVLIER in vtero ferens secta vena abortit, &c.

NOn prohibetur hoc aphorismo prægnanti venam omninò non secandam, affectu phlebotomiam postulante, vt angina, pleuritide, sed temerè id fieri non oportere, minúsque sanguinis detrahendum esse, vltimis præsertim mensibus, quàm si vterum mulier non gestaret. Quin nonnullæ ob sanguinis copiam non concipiunt, natura expellendi potius quàm retinendi auida, aut si concipiant abortiunt: in quibus secta vena conceptionem adiuuat, & abortum primis mensibus prohibet, modò vires, corporis habitus, victus præcedens ratio & cœli status hoc ipsum permittant.

Fol. 470 LAC PRAEBERE capite dolentibus febriculosis &c.

LAc facilè vaporat & in peccantem vertitur humorem si calorem ingentem nanciscatur, vnde omnibus è capite causarijs, comitialibus, vertiginosis, neruorum vitio laborantibus: omni febri humorali, splenicis & hepaticis nocentißimum. Renes præterea & dentes offendit

dit, calculum gignit, eius denique vsus parum tutus, paucißimósque reperias qui non male ab eo afficiantur. Probè verò coctum multum nutrit & succum laudabilem præbet corpori, verùm dum coquitur hypochondria attollit & caput tentat. Serum tamen lactis sale & melle conditum exhibuit Gal. murmurantibus hypochondrijs & profuit ita citata aluo. Tabidis verò citra magnam febrem & præter rationem extenuatis lac præsertim asininum aut caprinum recens emulctum & cum sacharo rosato præbitum conuenit.

Fol. 565. QVIBVS longo coxendicum dolore &c.

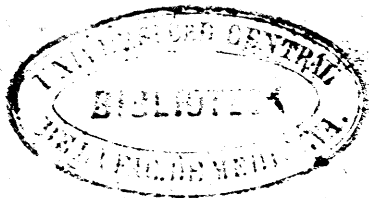
DIctionis Hippocraticæ proprietas & ratio ipsa suspicionem mihi afferunt aliter interpretandi aphorismi. primùm ἡ μύξα propriè est τῆς κεφαλῆς περίττωμα, id est lentus ille & frigidus humor quo per nares cerebrum expurgatur, quíque pueris maximè & ijs qui humidiore sunt cerebro aßiduè promanat: impropriè tamen pro quouis phlegmatico humore accipi posse non inficiamur. Deinde ἐπιγίνονται verbum quo pro superuenire, sequi & interuenire vtitur, non iam collectam coxæ acetabulo lentam pituitam, sed colligendam significat. Qui igitur humor qui nondum coaceruatus est (quàquam per morbi longitudinem coaceruari potuit) quòd femoris caput coxa excidat, in causa esse

potuit? Iam verò si longa ischiade laborantibus ischion excidat, necesse est multo antè aliquem in articulum humorem affluxisse qui dolorem faceret, & vt femoris caput excidat, lentum ipsum esse oportet: siquidem emollita sunt & laxata vincula quæ articulum firmabant. Quomodo igitur superueniet quē antè fuisse oportet? quinetiam illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει certè superuacaneum erit: aut si hîc necessarium existat, in sequenti quoque aphorismo necessariò addendum erit. Quæ cùm ita habeant nostra coniectura est in hanc sententiam explicandum esse aphorismum. Quibus ischiade diuturna laborantibus ischion excidit & rursum acetabulo recipitur, his humor qui è capite per partes cuti subiectas descendebat & vincula laxabat per nares expurgatur. Ita enim natura per materiæ auersionem morbos ex rheumatismo pendentes sæpè per se sanat. Nam facilè vbi nihil omninò influit amplius partis calor quod restat concoquit & discutit. Qam explicationem si recipiamus illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει) quo verbo Hippocrates tertio de articulis pro sponte naturæ restitui & suo loco recipi vsurpat) locum hîc habebit, alioqui superuacaneum vel potius cum rei euidentia pugnans. Quandiu enim laxa & incontenta manebant vincula, articulus firmari & restitui in integrum non potuit. Quin totus etiam aphorismus erit superuacaneus. Nam sequenti

ſequenti continebitur. Vnde Galen. ipſe in commento ex ambobus vnum faciendum eſſe iubebat. Ad poſtremum ex noſtra interpretatione modus alter curandæ iſchiadis docebitur per naturæ imitationem: quum ſi alteram explicationem admittas, nullam aut certè paruam eámque ſequenti aphoriſmo comprehenſam vtilitatem habeat oratio.

*

FINIS.

INDEX EORVM QVAE CONTINENTVR IN HOC OPERE.

*

Acidum

Alimento

Arteriarum

Bilis

Causæ

Euacuat

Fœmina

Grauida

Morbis

Oscitat

Somni

Tanto

Virium

FINIS.

